

T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

***TE'ALLEM EL-'ARABIYYE* İSİMLİ ESERİN ARAPÇA
ÖĞRETİM VE EĞİTİM TEKNİKLERİ AÇISINDAN
İNCELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Zeynep ARKAN

Enstitü Anabilim Dalı: Temel İslam Bilimleri

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Ahmet BOSTANCI

TEMMUZ - 2015

T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

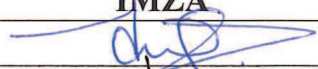
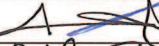

**TE'ALLEM EL-'ARABIYYE İSİMLİ ESERİN ARAPÇA
ÖĞRETİM VE EĞİTİM TEKNİKLERİ AÇISINDAN
İNCELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Zeynep ARKAN

Enstitü Anabilim Dalı : Temel İslam Bilimleri

“ Bu tez 14./07/2015 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından Oybirliği / Oyçokluğu ile kabul edilmiştir.”

JÜRİ ÜYESİ	KANAATI	İMZA
Prof. Dr. Ahmet Bostancı	Kabul	
Yrd. Doç. Dr. Hacer Kızılcı	Kabul	
Yrd. Doç. Dr. Hanra ERMİŞ	Kabul	

BEYAN

Bu tezin yazılmasında bilimsel ahlâk kurallarına uyulduğunu, başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunulduğunu, kullanılan verilerde herhangi bir tahrifât yapılmadığını, tezin herhangi bir kısmının bu üniversite veya başka bir üniversitedeki başka bir tez çalışması olarak sunulmadığını beyan ederim.

Zeynep ARKAN

14.07.2015

ÖNSÖZ

Yabancı dil öğrenimi ve öğretimi etkinliğinin başlangıcı Milattan öncesine dayandırılmaktadır. Toplumsal etkileşim arttıkça, farklı dillerin bilinmesi mecburiyeti ortaya çıkmıştır. Bu yüzden; yabancı bir dili en iyi, en hakim şekilde öğretme çabaları günümüze kadar gelmiştir ve devam etmektedir. Bunun için pek çok yöntem, teknik, uygulamalar denenmiştir ve arayışlar sürmektedir. Hedef dilin sadece bir yönüyle değil, her açıdan öğretilmesi amaçlanmaktadır. Bu nedenle, alanda kullanılan metot ve tekniklerin bilinmesi, yeni uygulamaların yaygınlaştırılması, farklı aktivitelerin kullanılması hem öğretici, hem de öğrenci için oldukça önemlidir.

Bu çalışma, ikinci dil edinimi alanında Arapçanın öğretilmesinde kullanılan bir setin tasviri, başvuru yöntem, teknik ve uygulamaların belirlenmesi, aktivitelerinin değerlendirilmesi amacıyla hazırlanmıştır. Türkiye’de yaygın bir şekilde, esas ders kitapları olarak başvuru set hakkında bu tarz bir çalışmayla, sahadaki etkinliklere katkı sağlanması hedeflenmiştir.

“*Te’allem el-‘Arabiyye*” adlı Arapça öğretim setinin tanıtılması ve değerlendirilmesi aşamasından önce, dil ve ilgili konularında bilgiler verilmiş, öğretim metot ve teknikleri tanımlanmış, başarılı bir ders ortamını sağlayan etkenler açıklanmıştır. Ardından seri önce genel olarak tanıtılmış, tüm set hakkında bilgiler sunulmuştur. Çalışmanın son bölümünde ise, seriye dair kitaplar tek tek incelenmek suretiyle değerlendirilmiştir. Çalışma, serinin tüm kitaplarının ve CD çalışmalarının genel bir değerlendirilmesiyle son bulmaktadır.

Tez yazım aşamasında vaktini ve emeğini hiçbir zaman esirgemeyen, çalışmayı titizlikle takip eden danışmanım Prof. Dr. Ahmet Bostancı’ya; çalışmanın seyrinde değerli fikir ve görüşleri ile bana yol gösteren kıymetli eşim Prof. Dr. Atilla Arkan’a; her zaman desteklerini ve yardımlarını gördüğüm sevgili annem, babam ve kardeşlerime; bu dönemde bana yoldaşlık eden arkadaşlarıma ve dostlarıma teşekkürü bir borç bilirim.

Zeynep ARKAN

14.07.2015

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR	v
TABLO LİSTESİ	vi
ŞEKİL LİSTESİ	vii
ÖZET	viii
SUMMARY	ix
GİRİŞ	1
BÖLÜM 1: DİL VE YABANCI DİL ÖĞRETİMİ	4
1.1. Dil.....	4
1.1.1. Dilin Tanımı	4
1.1.2. Dil Alanında Yapılan Çalışmaların Tarihsel Gelişimi	7
1.1.3. Türkiye’de Yabancı Dil Öğretiminin Tarihsel Gelişimi	9
1.1.4. Yabancı Dil Eğitimi	11
1.2. Yabancı Dil Öğrenme Kuramları	18
1.2.1. Mantıksal İşlemleri Temel alan Öğretme Yorum	20
1.2.1. Ruhbilimsel Yorumlar (Çağrışımçılık)	21
1.2.3. Davranışçı Öğrenme.....	21
1.2.4. Gestaltçı (Yapısal) Yorum	22
1.2.5. Bilişsel Öğrenme Yorumu.....	22
1.3. Yabancı Dil Öğretimi	24
1.3.1. Yabancı Dil öğretiminde Genel İlkeler	24
1.3.2. Yabancı Dil Öğretiminde Yöntemler	26
1.3.3. Yabancı Dil Öğretim Yöntemleri	30
1.3.3.1. Dilbilgisi-Çeviri Yöntemi (Grammar-Translation Method)	31
1.3.3.2. Dolaysız – Düzvarım Yöntem (Direct –Method).....	32
1.3.3.3. Kulak-Dil Alışkanlığı Yöntemi (Audio-Lingual Method).....	35
1.3.3.4. Bilişsel Öğrenme Yaklaşımı (Cognitive- Code Approach)	38
1.3.3.5. Doğal Yöntem (Natural Method)	40
1.3.3.6. İletişimci Yaklaşım Yöntemi (Communicative Approach)	41

1.3.3.7. Seçmeli Yöntem (Eclectic Method).....	43
1.4. Yabancı Dil Öğretim Teknikleri	44
1.4.1. Grupla Öğretim Teknikleri.....	45
1.4.1.1. Beyin Fırtınası (Brain Storming)	45
1.4.1.2. Gösteri (Demonstration).....	46
1.4.1.3. Soru- Cevap (Question- Answer).....	46
1.4.1.4. Drama ve Rol Yapma (Drama- Role Play)	47
1.4.1.5. Benzetim (Simulation)	48
1.4.1.6. İkili ve Grup Çalışmaları (Pair- Work and Group Work).....	48
1.4.1.7. Altı Şapka Tekniği (The Six Thinking Hats)	49
1.4.1.8. Kavram Haritaları (Mindmapping / Concept Mapping)	49
1.4.1.9. Eğitsel Oyunlarla Öğretim (Academic Games)	50
1.4.1.10. İletişim Oyunları (Communication Games).....	50
1.4.1.11. Gramer Oyunları (Grammar Games)	51
1.4.2. Bireysel Öğretim Teknikleri	51
1.4.2.1. Bireyselleştirilmiş Öğretim (Individualized Instruction).....	51
1.4.2.2. Programlı Öğretim (Programmed Instruction).....	51
1.4.2.3. Bilgisayar Destekli Öğretim (Computer Assisted Instruction)	52
1.5. Yabancı Dil Öğretimini Etkileyen Faktörler.....	52
1.5.1. Öğretmenin Rolü	53
1.5.2. Öğrencinin Rolü	55
1.5.3. Ders Ortamı	61
1.5.4. Ders Kitabı	64
1.5.4.1. Ders Kitabının Rollerini	64
1.5.4.2. Ders Kitaplarında Bulunması Gereken Özellikler	65
1.6. Yabancı Dil Öğretiminde Materyaller	66

BÖLÜM 2: “TE‘ALLEM EL-‘ARABIYYE” DERS KİTABI SERİSİNİN	
İNCELENMESİ VE DEĞERLENDİRİLMESİ	69
2.1. “Te‘allem el-‘Arabiyye” Genel Tanıtım	71
2.2. Serinin İncelenmesi	76
2.2.1. Birinci Sınıf Kitapları.....	76

2.2.1.1. Öğrenci Kitaplarının Değerlendirilmesi.....	79
2.2.1.2. Çalışma Kitaplarının Değerlendirilmesi	80
2.2.1.3. Öğretmen Kitabının Değerlendirilmesi.....	81
2.2.2. İkinci Sınıf Kitapları	85
2.2.2.1. Öğrenci Kitaplarının Değerlendirilmesi.....	90
2.2.2.2. Çalışma Kitaplarının Değerlendirilmesi	92
2.2.2.3. Öğretmen Kitapları (Dönem 1- Dönem 2).....	94
2.2.3. Üçüncü Sınıf Kitapları	96
2.2.3.1. Öğrenci Kitaplarının Değerlendirilmesi.....	101
2.2.3.2. Çalışma Kitaplarının Değerlendirilmesi	102
2.2.3.3. Öğretmen Kitaplarının Değerlendirilmesi.....	103
2.2.4. Dördüncü Sınıf Kitapları.....	105
2.2.4.1. Öğrenci Kitaplarının Değerlendirilmesi.....	109
2.2.4.2. Çalışma Kitaplarının Değerlendirilmesi	111
2.2.4.3. Öğretmen CD'si	112
2.2.5. Beşinci Sınıf Kitapları.....	112
2.2.5.1. Öğrenci Kitaplarının Değerlendirilmesi.....	118
2.2.5.2. Çalışma Kitaplarının Değerlendirilmesi	120
2.2.6. Altıncı Sınıf Kitapları.....	120
2.2.6.1. Öğrenci Kitaplarının Değerlendirilmesi.....	125
2.2.6.2. Çalışma Kitaplarının Değerlendirilmesi	127
2.2.7. Yedinci Sınıf Kitapları	128
2.2.7.1. Öğrenci Kitaplarının Değerlendirilmesi.....	133
2.2.7.2. Çalışma Kitaplarının Değerlendirilmesi	136
2.2.8. Sekizinci Sınıf Kitapları	137
2.2.8.1. Öğrenci Kitaplarının Değerlendirilmesi.....	142
2.2.8.2. Çalışma Kitaplarının Değerlendirilmesi	145
2.2.9. Dokuzuncu Sınıf Kitapları	146
2.2.9.1. Öğrenci Kitaplarının Değerlendirilmesi.....	155
2.2.9.2. Çalışma Kitaplarının Değerlendirilmesi	158
2.2.10. Onuncu Sınıf Ders Kitapları.....	159
2.2.10.1. Öğrenci Kitaplarının Değerlendirilmesi.....	174

2.2.10.2. Çalışma Kitaplarının Değerlendirilmesi	178
2.2.11. On Birinci Sınıf Öğrenci Kitapları.....	179
2.2.11.1. Öğrenci Kitaplarının Değerlendirilmesi.....	196
2.2.11.2. Çalışma Kitaplarının Değerlendirilmesi	201
2.2.12. On İkinci Sınıf Kitapları.....	202
2.2.12.1. Öğrenci Kitaplarının Değerlendirilmesi.....	215
2.2.12.2. Çalışma Kitaplarının Değerlendirilmesi	218
SONUÇ.....	220
KAYNAKÇA	225
ÖZGEÇMİŞ.....	229

KISALTMALAR

- b.** : Bin, ibn
Bkz : Bakınız
C. : Cilt
Çev. : Çeviren
DİA : Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi
Drl. : Derleyen
h. : Hicri
İÜ : İstanbul Üniversitesi
ö. : Ölüm tarihi
s. : Sayfa
SAÜ : Sakarya Üniversitesi
SBD : Sosyal Bilimler Dergisi
SBE : Sosyal Bilimler Enstitüsü
Sy : Sayı
Vol. : Volume

TABLO LİSTESİ

Tablo 1 : “ <i>Te’allem el-‘Arabiyye</i> ” Setine Genel Bir Bakış.....	71
---	----

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil 1: Yöntemi Oluşturan Kuramsal Etkenler Arasındaki İlişkiler	27
Şekil 2: Öğrenme Sürecine Etki Eden Faktörlerler	57
Şekil 3: Ders Kitabı Seçimine Etki Eden Faktörler	70
Şekil 4: Üniteleri Oluşturan Dersler	77

Tezin Başlığı: Te‘allem el-‘Arabiyye İsimli Eserin Arapça Öğretim ve Eğitim Teknikleri Açısından İncelenmesi

Tezin Yazarı: Zeynep ARKAN

Danışman: Prof. Dr. Ahmet BOSTANCI

Kabul Tarihi: 14 Temmuz 2015

Sayfa Sayısı: ix (ön kısım) + 229 (tez)

Anabilimdalı: Temel İslam Bilimleri **Bilimdalı:** Temel İslam Bilimleri

Giriş ve üç bölümden oluşan bu çalışma son yıllarda pek çok öğretim kurumunda temel ders kitabı olarak kullanılan “ Te‘allem el-‘Arabiyye” adlı Arapça öğretim setinin modern metot ve teknikler açısından incelenmesi hedefini taşımaktadır.

İlk bölümde dil, yabancı dil ve yabancı dil öğretim metot ve teknikleri tanıtılmaktadır. İkinci bölüm; yabancı dil öğretimini etkileyen faktörler, ders izlenceleri ve materyal tanıtımından oluşmaktadır. Üçüncü bölüm ise, seti oluşturan kitapların tek tek incelenip, tanıtımı ve değerlendirilmesini içermektedir. Çalışmanın sonuna setin bütününe genel bir değerlendirilmesi eklenmiştir.

Bu çalışma ile, Türkiye’de Akdem yayınları tarafından basılan ve kurumun dil kurslarının ders kitabı olarak tanınan, son zamanlarda Milli Eğitim Bakanlığı bünyesindeki bazı liselerde seçmeli ders olan Arapça öğretiminde ve bazı Anadolu İmam Hatip Liseleri hazırlık sınıfı ders kitabı olarak kullanılan bu dil öğretim setini içerik, biçim yönünden değerlendirmek, hazırlık kitapları, öğrenci kitapları, çalışma ve öğretmen yardımcı kitaplarıyla toplam 60 kitaptan oluşan setin, modern öğretim yöntem ve tekniklerine uygunluğunu incelemek, iletişimsel dil kuramlarını içerip içermediğini, öğretim esnasında dilbilgisi kurallarını mı yoksa dilin işlevselliğini mi amaçladığını, uygulamaların ve etkinliklerin katkı sağlayıp sağlamadığını araştırmak, serinin olumlu ve olumsuz yönlerini tespit ederek, ülkemizdeki Arapça öğretiminde gelişimine katkıda bulunmak amaçlanmaktadır. Kitapların tanıtımı ve genel değerlendirilmesi ile daha etkin kullanılması hedeflenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Yabancı dil eğitimi, Arapça, Yabancı dil, Te‘allem el-‘Arabiyye

Sakarya University Institute of Social Sciences Abstract of Master's Thesis

Title of the Thesis: The examination of “ Te‘allem el-‘Arabiyye” The Arabic Instruction Set In Terms Of The Modern Methods And Techniques Of Arabic Instruction.

Author: Zeynep ARKAN

Supervisor: Professor Ahmet BOSTANCI

Date: 14 July 2015

Nu. of pages: ix (pre text) + 229 (main body)

Department: Basic Islamic Sciences **Subfield:** Basic Islamic Sciences

This study aims to examine “ Te‘allem el-‘Arabiyyeh,” the Arabic Instruction set commonly used in several education facilities, in terms of the modern methods and techniques of Arabic instruction. The study consists of an introduction and three other sections.

The first section defines language, foreign language and introduces the methods and techniques of foreign language instruction. The second section delineates factors affecting foreign language instruction, includes curriculum and promotional material. The third part consists of the introduction and analysis of each of the books included in the instruction set. At the end of the study an overall analysis of the complete set is offered.

The instruction set is published and distributed by Akdem Publishing and has been used as the basic text book in language courses, some high schools under the constitution of the Ministry of National Education and some Anatolian Religious Vocational High Schools. The purpose of the study is to evaluate the set consisting of 60 books, in terms of format, modern instructions methods and techniques, the effectiveness of the practices and activities offered in the set, whether it contains theories of communicative language, and whether it focuses on the grammar or functionality of the language, and to identify its contributions and features that need further improvement. The study seeks to contribute to the instruction of the Arabic language in Turkey. It is hoped that the set can be used more effectively through the comprehensive introduction and overall evaluation of the books included.

Keywords: Arabic Language, Te‘allem el-‘Arabiyye, Arabic Instruction set

GİRİŞ

Çalışmanın Önemi

Ana dilden başka bir dilin öğretilmesi süreci, yabancı dil öğreniminin gerçekleştiği ilk toplumlar olarak bilinen Sümerler-Akadlardan ve İ.Ö V. Yüzyılda Pânini tarafından yazılan Sanskritçeyle ilgili ilk dilbilgisi kitabından, öğretimin online olarak da yapılabildiği günümüze kadar pek çok aşama kaydetmiştir. Tarihsel akışında sayıları oldukça fazla iken, uygulanmasıyla başarılı ve başarısız olduğu alanları tespit edilen ve ona göre sürdürülebilir durumda olan pek çok yöntem terkedilmiştir. Teorik yönleri genel ilkelere uygun, pratikte de olumlu özellikler taşıyan, bilinen ve uygulanan bir kaç yöntem ise yabancı dil öğretiminin esas metodu olarak alınmakta ve uygulanmaktadır. Yapılan modern araştırmalar, dil öğretiminde hedefe, öğretim atmosferine ve kitleye uygun seçilen yöntemlerin başarıyla doğru orantılı olduğunu göstermektedir. Son zamanlarda, özellikle yabancı dil alanında kabul edilen yeni yaklaşımlar, uygulanan etkinlik ve aktiviteler, planlanan müfredat çerçevesinde, öğrenci merkezli bir öğretim hedefi taşımaktadır. Bu ise, doğru seçilmiş bir yöntemle uyumlu, etkinlik ve uygulama içeren, aktivitelerle donatılmış, öğretmenin işini kolaylaştıracak, derslerin heyecanlı ve zevkli geçmesine katkı sağlayacak bir ders kitabına ihtiyaç duyulması anlamına da gelmektedir.

Dünyanın küçük bir köye dönüştüğü günümüzde, dilbilimciler ve araştırmacılar, yeni yaklaşımlar, uygulamalar ve araştırmalarla, var olan yöntemlerin eksik ve yeterli olmayan yönlerini tespiti, sorunların çözümüne yönelik çalışmalar yapmakta ve bu doğrultuda, uygun ders kitapları, öğretim setleri ortaya koymaktadırlar. Hedeflenen dil Arapça olduğunda ise, başlangıç İslâm dininin kabul edildiği çok eski tarihlere dayanan Arapça öğretiminin; hem yöntem hem de ders kitapları açısından, -İslâm'ın ve yaklaşık iki milyar Müslümanın ortak değeri olan İslâm kültür ve medeniyetinin dili olmasına rağmen- arzu edilen gelişmeleri göstermediği, pek çok sorun içerdiği bilinen bir gerçektir. Uzun yıllar boyunca medrese eğitim geleneğiyle, okuduğunu anlamaya yönelik yöntemin takip edildiği Arapça öğretiminin geliştirilmesi, kullanılabilirliğinin artması ve uygulamadaki sorunların çözümü amacıyla birçok çalışma yapılmış ve yapılmaktadır. Sadece okuduğunu anlayan, konuşamayan, yazamayan ve dinlediğini anlamayan öğrenci kitleleri yerine, dili her alanda kullanabilen öğrenciler

hedeflenmektedir. Sahada yazılan tezler de sorunun çözümü için oldukça önemli adımlardır.

Arapçanın iletişimsel yöntemlerle öğretilmesi, dilin işlevselliğinin artırılması için yapılan çalışmalar sadece tezlerle sınırlı değildir. Yeterli olmasa da modern yöntemlerle hazırlanma hedefi taşıyan yeni kitaplar ve dil öğretim setleri dikkat çekmektedir. İletişimsel metotla hazırlanmış, hedef kitleye uygun bir ders kitabının başarıyı artırdığı göz önüne alınacak olursa; bu çalışmalar heyecan verici uygulamalardır. Bu bağlamda, öncelikle özel dil kurslarında, şu anda ise Milli Eğitim Bakanlığı bünyesinde bazı okullarda ders kitabı olarak kullanılan “*Te‘allem el-‘Arabiyye*” adlı dil öğretim seti bunlardan birisidir. Dolayısıyla bu setin; modern yöntem ve tekniklere uygun bir şekilde olup olmadığı, iletişimsel dil kuramlarını içerip içermediği ve dilin işlevselliğini mi yoksa yoğun dilbilgisini mi hedeflediğinin incelenmesi, uygulamaların gözden geçirilmesi, kapsamın tanımlanması, daha etkin kullanılmasına katkı sağlayacaktır.

Çalışmanın Amacı

Bu çalışmanın amacı Türkiye'de Akdem yayınları tarafından basılan ve kurumun dil kurslarının ders kitabı olarak tanınan, son zamanlarda Milli Eğitim Bakanlığı bünyesindeki bazı liselerde seçmeli ders olan Arapça öğretiminde ve bazı Anadolu İmam Hatip Liseleri hazırlık sınıfı ders kitabı olarak kullanılan “*Te‘allem el-‘Arabiyye*” adlı dil öğretim setinin içerik, biçim yönünden değerlendirmek, hazırlık kitapları, öğrenci kitapları, çalışma ve öğretmen yardımcı kitaplarıyla toplam 87 kitaptan oluşan setin, modern öğretim yöntem ve tekniklerine uygunluğunu incelemek, serinin olumlu ve olumsuz yönlerini tespit ederek, ülkemizdeki Arapça öğretiminin gelişimine katkıda bulunmaktır.

Bu bağlamda söz konusu set içerisinde yer alan modern yöntem ve teknikler belirlenecek, uygulama alanları tanımlanacak, dilbilgisi kuralları sınıflandırılacak ve setin dilin işlevselliğine yönelik olup olmadığı ifade edilecektir. Çalışma –varsa- tanımlanan sorunların çözümüne yönelik teklifler de içeren genel bir değerlendirmeye son bulacaktır.

Çalışmanın Yöntemi

Bu çalışmanın alanı Suudî Arabistan’da bulunan Menahic el-Alemiyye adlı yayınevi ve Türkiye’de Akdem yayınları tarafından basılan “*Te’allem el-‘Arabiyye* ” isimli Arapça öğretim setiyle sınırlıdır. Set; anaokulundan lisenin sonuna kadar her döneme ait bir öğrenci ve bir çalışma kitabından oluşmaktadır. Ayrıca öğretmen kitapları da mevcuttur.

Amaca ulaşabilmek için öncelikle dil, yabancı dil öğretim metot ve teknikleri, genel öğretim ilke ve kuramları, modern öğretim yaklaşımları hakkında bilgi verilecektir. Yabancı dil sınıfında öğretmenin, öğrencinin, ders kitabının ve ortamın önemine değinilecek, bu etkenlerin başarıyı hangi açılardan etkilediği ifade edilecektir. Çalışmanın ana noktasını ise, seti oluşturan kitapların tanımlanması, biçim ve içerik açısından değerlendirilmesi ve genel olarak incelenmesi oluşturacaktır. Çalışmanın sonuna setin genel bir değerlendirilmesi eklenecektir. Tüm değerlendirmeler, kitapların içeriklerinin tek tek incelenmesine, uygulamaların işlevselliğinin tespitine ve kullanılan metot ve tekniklere dayandırılacaktır.

BÖLÜM 1: DİL VE YABANCI DİL ÖĞRETİMİ

1.1. Dil

1.1.1. Dilin Tanımı

Çalışma konumuz Arapça dilinin öğretimi olduğundan öncelikle dilin kendisini açıklamamız ve buna yönelik teorik yaklaşımları sunmamız uygun olacaktır. Böylece etkili bir dil öğretiminin nasıl yapılabileceğine dair daha yetkin ve gelişmiş bir çerçevede elde edebiliriz. Ayrıca tezimizde inceleyeceğimiz *Te'allem el-'Arabiyye* kitabında bu yaklaşımların etki ve uzantısı görülmektedir. Yeri geldikçe bunlara da işaret edeceğiz.

Dil öğretiminde yaygın olan yaklaşım ve yöntemlerde, dilin ne olduğunu açıklamaya yönelik, alenen ya da üstü kapalı bir şekilde ifade edilen en az üç farklı teorik görüş vardır. İlki ve en geleneksel olanı yapısal görüştür. Buna göre dil, anlamı kodlamak için yapısal olarak birbirleriyle alakalı unsurlardan oluşan bir sistemdir. Bu yaklaşıma göre dil öğrenmenin amacı genellikle fonolojik birimler, dilbilgisel birimler, dilbilgisel işlemler ve sözlüksel öğeler tarafından tanımlanan bu sistemin tüm öğelerine hakim olmak şeklinde açıklanmıştır. İkincisi ise dili, anlamı açıklamak için kullanılan bir araç olarak kabul eden işlevsel görüştür. Bu teori dilin semantik ve iletişimsel boyutunu, dilbilgisel özelliklerinden daha fazla vurgular. Bu yaklaşım yapı ve dilbilgisi öğelerinden daha çok anlam sınıflandırılması ve işlevi içeren bir dil öğretimi tanımlaması ve düzenlemesini önerir. Nitekim Wilkins'in *Notional Syllabuses* (1976) adlı eseri bu dil teorisine uygun olarak müfredat tasarımı yapmayı ve bu anlayışın yansımalarını ayrıntılarıyla belirlemeyi hedeflemiştir. Buna göre kuramsal bir müfredat sadece dilbilgisi öğelerini ya da kelime bilgisini değil aynı zamanda açıkça belirtilen kavramları, konuları ve öğrencinin iletişim kurmak için ihtiyaç duyduğu içeriği de kapsamalıdır. Üçüncü görüş, etkileşimsel teori olarak ifade edilebilir. Bu teori dili, bireylerarası ilişkiyi gerçekleştirmek ve kişiler arası sosyal ilişkilerde verim sağlamak için bir araç olarak görür. Bu yaklaşıma göre dil sosyal ilişki kurmak ve devam ettirmek için bir alettir. Diğer bir ifadeyle etkileşimsel teori, hareket ile davranış şekillerine, eylemlere, müzakere etmeye ve karşılıklı konuşmalarda var olan etkileşime odaklanır.¹

---

¹ Jack C. Richards and Theodore S. Rodgers, **Approaches And Methods in Language Teaching**, Cambridge Language Teaching Library, second edition 2001, s. 20-21.

Tez konumuz açısında her bir yaklaşımın dil öğretimi bakımından farklı yöntemleri ve uygulama araçlarını talep ettiğini burada vurgulamamız faydalı olacaktır.

Bu ana yaklaşımların dışında kısmen bu yaklaşımları yansıtan, kısmen de bu yaklaşımların sentezinden oluşan dil tanımları bulunmaktadır. Bunlardan birkaç tanesini şöylece sunabiliriz: Dil insandır. Dil temas ve etkileşim içinde olan insanlardır.² Dil, fonolojik, tonlama, vurgulama gibi konuşma dilini oluşturan prosedürler bütünü ile ilgili öğelerden meydana gelen bir oluşumdur. Dil eşsiz ses sistemi ve melodisini oluşturmak için bunları birleştirir.³

Dilbilimcilerin dile bakış açısına göre ise dil; sesbilim, sözdizimi, şekil bilimi, anlambilim ve kelime haznesi, edim bilim (kullanım bilim) ile konuşma gibi farklı boyut ve kademelerde analiz edilmesi gereken karmaşık bir iletişim sistemidir.⁴

Dil hakkında bu şekilde tanımlar sunulmasına rağmen dilin tanımlanıp tanımlanamayacağına dair de tartışmalar yapılmıştır. Nitekim dil öğrenimi ve öğretimi alanında yaptığı çalışmalarla bilinen H. Douglas Brown'a göre filolog ve dilbilimcilerin asırlardır bu terimi tanımlamaya çalışmasına rağmen, dil kelimesinin tanımının yeterli düzeyde yapılabilmesi mümkün değildir. Zira bir tanım bir teorinin sıkıştırılmış versiyonu ve bir teori ise basit olsun ya da olmasın bir tanımın açıklanmış ve genişletilmiş versiyonudur.

Bir yabancı dil öğretmenine yolda yürürken ya da ders esnasında "Dil nedir?" "Bir ya da iki cümleyle tanımlayabilir misiniz?" diye sorulduğunda kişi şaşırır, bir çok bilgi hafızanıza hücum eder ve terimin tam olarak sözlük anlamıyla tanımını yapmaya çalışır. Sözlüklerde ve ders kitaplarının önsözlerinde ise dilin tanımı şöyle yapılmıştır:

Belirtilen bu tanımları pekiştirme, en iyi özelliklerini bir araya toplamak ya da ortaya yeni bir özellik çıkarmak amacıyla, bu malzemelerin analitik bir şekilde sıralanmasıyla şu unsurlar ortaya çıkar:

1. Dil sistematik ve üretkendir.

---

² La Forge, P.G., **Counseling And Culture in Second Language Acquisition**, Oxford: Pergamon, 1983, s. 9.

³ Gattegno, C., **Teaching Foreign Languages In Schools: The Silent Way**, 2nd ed. New York, Educational Solutions, s. 84.

⁴ Rosamond Mitchell & Florence Myles, **Second Language Learning Theories**, Second Edition, Hodder Arnold published, Great Britain 2004, s. 9.

2. Dil rastgele seçilmiş semboller takımıdır.
3. Bu semboller çoğunlukla seslidir ancak görsel de olabilir.
4. Bu sembollerin kastettikleri klasik, alışlagelmiş genel kabul görmüş anlamları vardır.
5. Dil iletişim için kullanılır.
6. Dil konuşma toplumu ya da kültüründe işler.
7. Dil insanlarla sınırlı olmama ihtimaline rağmen özünde insanîdir.
8. Dil ve dil öğrenmenin her ikisinin de evrensel özellikleri olduğundan dil; tüm insanlar tarafından hemen hemen aynı şekilde edinilebilir.⁵

Tüm bu açıklama çalışmalarına rağmen dilin açıklayamadığımız mistik yönleri de bulunmaktadır. Bu bakımdan dil insanın hayat kumaşının içindeki karmaşık bir dokumadır. Anne ile çocuk, fert ile toplum, düşünce ile eylem, savaş ile barış arasındaki sıkıca bağlanmış bir ilişkidir. Hayatın tümüne derinden yayılmıştır. Dil bazen doğru, bazen yanlış, bazen de suiistimal edilerek kullanılır. Çoğu zaman dil hakkında fazla düşünülmez ve onun varlığına çok da dikkat edilmez. İnsanlar dil ile birbirlerini etkilemeye çalıştıklarında da çoğu zaman dil olgusunun farkına varmazlar. Siyasiler dil ile kamuoyunu yönlendirdiklerinde de bu neredeyse insanlar tarafından hiç fark edilmez. İşte bu yüzden dünyanın her yanındaki eğitim bilimciler uzun bir süre genel dil bilincinin insan gelişimi üzerindeki rolünü vurgulamışlardır.⁶

Dünyadaki dile dair yaklaşımları ve dil tanımlarını gördükten sonra ülkemizdeki Türk araştırmacıların yaklaşım ve tanımlarını görebiliriz. Dilbilim alanında çalışma yapan Türk araştırmacılar ise dili şöyle tanımlamaktadır:

Dil alanında yapılan çalışmalara kaynak niteliğindeki kitabında Prof. Dr. Doğan Aksan'a göre dil; insanı insan yapan niteliklerin başında gelen, onun duygularını, düşüncelerini açığa çıkarmasını sağlayan, bir anda akla gelemeyecek kadar çok yönlü, değişik açılardan bakınca başka başka nitelikleri ortaya çıkan, bazı sırları bugün dahi

---

⁵ H. Douglas Brown, **Principles of Language Learning and Teaching, Second Edition**, Prentice Hall New Jersey 1987, s. 3-5.

⁶ B.Kumaravadivelu, **Beyond Methods, Macrostrategies for Language Teaching**, Yale Language Series by Yale University, 2003, s. 156.

çözülemediği, ister tek tek, isterse hepsi ortak nitelikleri ve karşılaştırmalı olarak incelensin her açıdan önem taşıyan bir araçtır. Sözel tüm sanatların hammaddesi, haberleşme araçlarının en gelişmiş, bir topluluğu topluma dönüştüren en güçlü bağıdır. Bir toplumun yaşayışı, gelenekleri, dünya görüşü, yaşam felsefesi, inançları, bilim, teknik ve sanata katkıları yani kültürü yansıtan dil, insanın ve uygarlığın en önemli belirtisi ve aracıdır. İnsanın dünyadaki yerini ve değerini belirleyen, tüm alanlarla ilgili bulunan aynı zamanda bu alanları oluşturan bir kurumdur. Kısaca dil, düşünce, duygu ve isteklerin, bir toplumda ses ve anlam yönünden ortak olan öğeler ve kurallardan yararlanılarak başkalarına aktarılmasını sağlayan, çok yönlü, çok gelişmiş bir dizgedir.⁷

İnsanların bildirişim gereksinimlerini karşılayan dil, bir dizi kuraldan, somut ve soyut varlıkların karşılığı olan simgeler dizgesinden oluşmuştur. Kurallar dilin gramerini, simgeler ise sözcük dağarcığını oluşturur. Karmaşık düzeni ve işleyiş biçimiyle her zaman geniş bir inceleme alanı olan dil üzerinde tarih boyunca yapılan çalışmaların kökeninde insanların merak duygusu kadar dilden yarar sağlama düşünceleri de yer almış olabilir. Bir yandan, dili oluşturan öğelerle bunların düzenlenişi, dilin tarihsel, toplumsal ya da bireysel gelişimi, öte yandan onun düşünce, bilim, sanat yaşamlarıyla günlük toplumsal ilişkiler içerisindeki değişik kullanım biçimleri ilgi uyandıran başlıca konulardandır. Dile öteden beri “ruhun aynası” denerek ona verilen önem belirtilmekte ve dil insan zekâsının bir ürünü olarak istem ve bilincin dışında yer alan işlemler sonucu her bireyde yeni baştan yaratılmaktadır.⁸

Buraya kadar genel anlamda dünyada ve ülkemizdeki araştırmacılar tarafından dile dair sunulan tanım ve yaklaşımları gördükten sonra dil alanında yapılan çalışmalardan kısaca söz etmek uygun olacaktır.

1.1.2. Dil Alanında Yapılan Çalışmaların Tarihsel Gelişimi

Bu çalışmamızda *Te'allem el-'Arabiyye* isimli Arapça öğretim setini yabancı dil öğretim ve eğitim teknikleri açısından inceleyeceğiz. Bundan önce dil ve yabancı dil öğretimi konusunda dünyada ve ülkemizde yapılan çalışmaların tarihçesine kısaca da

---

⁷ Doğan Aksan, *Her Yönüyle Dil Ana Çizgileriyle Dilbilim*, T.D.K.Y, Ankara, 2009, s. 11-13,55.

⁸ Hikmet Sebüktekin, *Yüksek Öğretim Kurumlarımızda Yabancı Dil İzlenceleri*, Boğaziçi Üniversitesi Yayınları No: 273, s. 12.

olsa göz atmak konumuz olan kitapların literatür içerisindeki yerini anlamamız bakımından önemlidir.

Yabancı dil öğrenimi meselesinin farklı dilleri konuşan insanların birbirleriyle iletişime geçmesiyle başladığı sanılmaktadır. Bu da yabancı dil öğreniminin ilk olarak sözlü olarak başladığını gösterir. Sümerler yazının bulunmasının ardından ilk kez heceye dayanan bir yazı sistemi kullandılar. Akadlar Sümerlerin ülkesini ele geçince onların dilini öğrendiler ve bu tarihte ilk kez yazılı ve sözlü dil öğretimi oldu. Sümerlerin ardından dil alanında bilinen en eski çalışmalar Eski Hint'te ve Eski Yunan'da görülmüştür. İçerisinde yaklaşık dört bin kuralın ve söz varlığının bulunduğu Sanskritçe ile ilgili dilbilgisi kitabı İ.Ö V. Yüzyılda Pânini tarafından yazılmıştır. Eski Yunan'da dil çalışmaları İ.Ö VI. Yüzyıla dayanır. Eski Yunan'ın önemli düşünürlerinden Platon *Kratylos* ya da *Adların Doğruluğu* adlı eserinde dilin ortaya çıkışı ve kaynağı üzerinde durmuştur. Dildeki ses öğelerini, bazı dilbilgisi kavramlarını ilk kez tespit eden Platon'un öğrencisi Aristo'dur.⁹

VI. yüzyıldan sonra Helenistik dönemde öğretimine önem verilen Yunancanın yerini Latince aldı. Avrupa'nın her yerinde öğretim, din, yönetim ve ticaret dili oldu. Bu dönemde Donatus ve Priscianus tarafından yazılan dilbilgisi kitapları günümüz gramer kitaplarına örnek olmuştur. İtalyan şair Dante Alighieri *De Vulgari Eloquentia (Halkın Belâgatı Üzerine)* isimli eserinde dil ile ilgili konuları ele almış, Avrupa dilleri üzerinde durmuş ve dünyanın en eski dilinin İbranice olduğunu ifade etmiştir. İtalyanca, Fransızca ve Provansal dillerinin akraba olduğunu belirtirken, İtalyancanın Latince'den üstün olduğunu ispata çalışmıştır.¹⁰

Yeniçağda dil çalışmaları daha da önem kazanmış, XVII yüzyılda Pariste Port Royal Okulu öğrencileri için, dilbilgisi kurallarının açıklandığı, Fransızcanın özelliklerinden bahseden, tüm dillerde ortak mantık ilkesinin mevcudiyetini ispata çalışan bir dilbilgisi kitabı hazırlanmıştır. Bu dönemde dil-düşünce ve ruh-zihniyet ilgisi üzerindeki çalışmalar değer görmüştür.¹¹

---

⁹ Mehmet Hengirmen, *Yabancı Dil Öğretim Yöntemleri ve TÖMER Yöntemi*, Engin Yayınevi 3. Baskı, s. 3.

¹⁰ Hengirmen, s. 4.

¹¹ Hengirmen, s. 5.

Ancak dil alanında en çok ve en önemli çalışmalar XVIII yüzyılda başlamıştır. Dilin doğuşu ve özellikleri alanında çalışan G. W. Leibniz, dil ve kaynağı sahasında yoğunlaşan J.G.Herderin yanı sıra en önemli çalışmayı yapan düşünür olarak Wilhelm Von Humbolt kabul edilmektedir. Günümüzde bile geçerliliğini koruyan görüşleri dilin değişkenliği ve gelişkinliği, dilin iç yapısının kendine özgü olduğu ve her dilin kendi halkının kültürünü yansıttığı yönündeydi.

Karşılaştırmalı dilbilimin temellerinin atıldığı XIX yüzyılda bu esasları koyan Franz Bopp tarafından Hint-Avrupa dil ailesinin varlığı iddia edilmiş, Sanskritçeyi inceleyen Jones, Rask, Grimm ve Schleicher tarafından desteklenmiş ve Ural-Altay dil grubu gibi bazı dil ailelerinin varlığı ispatlanmış ve aralarındaki benzerlikler araştırılmıştır.

Dil konusunda yepyeni fikirlerin ortaya çıktığı XX. Yüzyılda dilbilimin temelleri atılmıştır. Dilin bilinmeyen yönlerini açıklayan, dilbilimi tanıtan ve yapısal dilbilimin kurucusu kabul edilen Ferdinand De Saussure tarafından ortaya atılan kurama katkıda bulunan Cenevre, Prag ve Kopenhag adlı dilbilim okulları kurulmuştur.¹²

Amerikan yerlilerinin yerel dillerini tanımlamak amacıyla sözlü veri tabanına dayalı çalışmalar yapan Amerikan yapısalcılığının önderlerinden Boas ve öğrencisi Sapir karşılaştırmalı dilbilimin yanı sıra insanbilim ve ruhbilimden yararlanmışlardır. Bloomfield betimlemeli dilbilimin temelini atmış, N. Chomsky ise üretimsel dönüşümlü dilbilim adıyla tüm dünyada kabul edilen bir kuramı ortaya çıkarmıştır.¹³ Dünyadaki dil ve yabancı dil öğretimi konusundaki gelişmeleri bu şekilde ana hatlarıyla özetledikten sonra ülkemizdeki tarihsel süreci inceleyebiliriz. Ülkemizdeki yabancı dil öğretimi belli açılardan dünyadaki bu gelişmeleri takip etmiştir.

1.1.3. Türkiye’de Yabancı Dil Öğretiminin Tarihsel Gelişimi

Türkiye’de Yabancı dil öğretiminin ise uzun bir tarihi süreci vardır. Bu süreç Cumhuriyetten öncesi ve sonrası olarak incelenebilir. Cumhuriyetten önceki dönem Osmanlı İmparatorluğunun kurulması ile Cumhuriyetin ilanı arasındaki süredir. Bu dönem de dini esasların hakim olduğu eğitimin batılı tarzda verileceği ve eğitimin bir

---

¹² Hengirmen, s. 6.

¹³ Hengirmen, s. 7.

kamu görevi olarak görüleceği Tanzimat'a kadar olan süre ve sonrası olarak iki aşamada incelenecektir.

Tanzimat'a kadar olan dönemde okullar; ilk eğitimin verildiği, dini bilgilerin eğitiminin esas olduğu Sıbyan okulları; anadil Türkçenin olmadığı, eğitimin Arapça yapıldığı Medreseler ve saray hizmetlerine adam yetiştirmek hedefiyle kurulan, Türkçenin yanı sıra Arapça ve Fransızcanın da öğretildiği Enderunlardı. Aynı zamanda Enderunlar yabancı çocuklara Türkçenin ikinci dil olarak öğretildiği kurumlardı.

Tanzimat'la başlayan ve Cumhuriyetin ilanına kadar olan süreçte eğitim alanında batılılaşma ve modernleşme başlamıştır. Modernleşme çabaları Batı ülkelerindeki ilmi ve teknik gelişmeleri yakından takip etmeyi gerektirdiğinden yabancı dil öğrenimi son derece önemli hale gelmiştir. 1773 yılında Mühendishane-i Bahri-i Hümayun ile 1796 da Mühendishane-i Berri-i Hümayun açılınca yabancı dil öğretimi okul programına girmiş bu dönemin ilim dili olduğundan ilk kez Fransızca bu okullarda öğretilmiştir. Yabancı dil öğretimine mühendislik eğitiminin yanında tıp okullarında da çok ihtiyaç duyulmuştur. 1827 de açılan Tıphane-i Amire'de eğitim Fransızca ve Cerrahane-i Mahmure'de de öğretim Türkçe yapılmıştır. Ancak tam anlamıyla yabancı dilde eğitimin yapıldığı tıp okulu, tıp öğretimini bir yabancı dille yapılmasını gerektirdiği için, bu konuda çok sert tepkiler alan Sultan Mahmut'un Tıphane'nin yerine 1839 da açılan Mekteb-i Tıbbiye-i Adliye-i Şahaneyi hizmete açmasıyla olmuştur. Ancak yabancı dil eğitiminin orta dereceli okullarda ders olarak programa girmesi ise Sultanilerin açılmasıyla gerçekleşmiştir. Yabancı dilde eğitim yapan ilk devlet okulu ise Galatasaray Lisesi olmuştur. Tanzimat'la başlayan Fransızca öğretimi, Osmanlı-Alman yakınlaşmasını takiben meşrutiyet döneminde yerini Almancaya ikinci dünya savaşından sonra da İngilizceye bırakmıştır.

Osmanlıda tüm devlet okullarında yabancı dil dersinin normal bir ders olarak konması ise 1869 yılında olmuştur. 1908'de ki yönetim değişikliğinden sonra Fransızca tüm okullarda mecburi, İngilizce ve Almanca ise isteğe bırakılmıştır. Tanzimat döneminde açılan ilk yabancı okul ise 1863 te açılan Robert Kolejidir. Türklerin burada eğitimleri Sultan Abdülhamit tarafından yasaklanmış fakat Cumhuriyet döneminde tekrar izin verilmiştir. Tanzimat'ın ilanından sonra yabancıların özellikle Fransız, İngiliz, İtalyan, Amerikan ve Almanların kendi dilleriyle eğitim yapan okulları açılmış ancak bu okullar

devletin gözetimi altına alınmıştır. Türklerin açtığı ilk özel lise 1873'te açılan Darüş-Şafaka lisesidir. Zamanında fen bilimleri ve yabancı dil (Fransızca) alanında oldukça iyi bir öğretim veren lise bugün de yabancı dille öğretim yapan özel bir Türk lisesi olarak devam etmektedir.

Cumhuriyet döneminde eğitim alanındaki en önemli adım 1924 tarihli Tevhid-i Tedrisat kanunudur. Bu kanunla Osmanlı dönemindeki tüm medreseler kapatılmış yerine bugünkü okullar açılmış, Arapça ile Farsça dersleri kaldırılmış yerine Almanca, Fransızca ile İngilizce getirilmiş, Arapça sadece İmam Hatip Liselerinin ders programlarında meslek dersi olarak kalmıştır. Yabancı dil dersi ile öğretim yapan tek lise 1956 yılına kadar Galatasaray Lisesiyken, bu tarihten sonra kolej ve Anadolu Lisesi adıyla günümüze kadar pek çok lise açılmış ve eğitimlerini bu şekilde sürdürmektedirler.¹⁴

Arapçanın yabancı dil olarak öğretimi tarihiyle alakalı çalışmalar Cahiliye döneminden başlayıp, Osmanlı ve günümüze kadar olan zaman diliminde kronolojik olarak medreselerde ve çağdaş Arapça öğretim programları başlıkları altında verilmektedir. İmam Hatip Liselerinde ve İlahiyat Fakültelerinde ve de Arap ülkelerindeki merkezlerde Arapçanın öğretimi konulu araştırmalar ve tezler mevcuttur. Dolayısıyla bu konuya yer verilmeyecektir.¹⁵

1.1.4. Yabancı Dil Eğitimi

Eğitim, bireyin ferdi kimliğini, karakterini, benliğini oluşturmasını sağlayan değerlerle yetişmesi, dünyaya bakış açısı kazanması, hayata hazırlanması için gerekli bilgi, beceri ve davranışları değişim ve gelişmelere uygun olarak kazanması ve içinde yaşadığı toplumun değerlerine, kültürüne ve çağın ihtiyaçlarına göre birikimler elde etme sürecidir. İnsanın hayatında oldukça önemli bir yere sahip olan eğitim süreçleri şekillenmeyi içerir ve bu şekillenmenin en iyi derecede olması ve eğitim faaliyetlerinin en etkili şekilde gerçekleştirilmesi eğitim öğretimin iyi bir plan ve bunları uygulayacak bir sistem dahilinde olmasına bağlıdır. Bu sistem ve plan düzenlenirken bireyin kendisinin ve içinde yaşadığı toplumun ihtiyaçları göz önünde bulundurulur. Tüm

¹⁴ Özcan Demirel, **Yabancı Dil Öğretimi**, Pegem Akademi Yayınları, 7. Baskı, Ekim 2012, s. 4-11.

¹⁵ Bu konudaki çalışmalar için bkz: En kapsamlı çalışma: Kerim Açık, **Tanzimat'tan Günümüze Arapça Öğretimi (Kaynaklar ve Yöntemler)** Basılmamış Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Temel İslam Bilimleri Ana Bilim Dalı Arap Dili ve Belâgatı Bilim Dalı, İstanbul, 2002.

değişimlerin ve şekillenmenin esasını bu ihtiyaçlar oluşturur ve bireyin yaşadığı zaman diliminin ihtiyaçlarına uygun bir donanımla yetişmesi ve kendisini gerçekleştirebilmesini hedefler.

Teknolojinin son derece geliştiği, iletişimin yaygınlaşmasıyla bilgiyi üretme, kullanma, geliştirme ve değerlendirme kavramlarının öne çıktığı çağımızda bu amaçların gerçekleşmesi ancak bireyin çok yönlü yetişmesiyle mümkündür. Tek yönlü bilgi bu kazanımlar için yetersizdir. Kültürlü bir kişiliğe, akademik bilgiye sahip olması ve bunu dünya ile paylaşması için gerekli olan bilgi paylaşım ve gelişimi ancak yabancı dil bilmek ile mümkündür. Ne kadar çok dil bilirse ilerleme de o oranda hızlı ve kalıcı olacaktır.¹⁶

Yabancı dil eğitiminden söz edildiğinde öncelikle öğrenme ve öğretme kavramları üzerinde durulmalıdır. Öğrenme; deneyim, eğitim- öğretim ya da çalışma yoluyla bir bilgiyi, konuyu ya da bir beceriyi elde etmeye, edinmeye denir. Bu tanımdan şu bilgilere ulaşabiliriz:

1. Öğrenme edinim ya da kazanımdır.
2. Öğrenme bilgi ya da beceri birikimidir.
3. Birikimden kasıt bellek, depolama sistemleri ve bilişsel düzenlemelerdir.
4. Öğrenme organizmanın içinde ve dışında olan olaylara karşı aktif, bilinçli bir şekilde odaklanmayı ve tepki vermeyi gerektirir.
5. Öğrenme göreceli olarak kalıcıdır ancak tema unutulabilir.
6. Öğrenme pekiştirme gibi bazı alıştırmaları gerektirir.
7. Öğrenme davranış değişikliğidir.¹⁷

Davranışçı bilim adamlarından Thorndike geliştirdiği öğrenim ilkeleri ve öğrenmenin kuralları ile tanınır. Onun savunduğu öğrenmenin prensipleri kavramları öğrenme yöntemlerini tasvir eder. Bu ilkeler readiness (hazır bulunmak), effect (etki) ve exercise

---

¹⁶ Müzeyyen Altunbay, **Dil Öğreniminde ve Öğretiminde Tiyatronun Kullanımı ve Tiyatronun Temel Dil Becerilerine Katkısı**, Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkish Volume 7/4, Fall, 2012, s.2.

¹⁷ Brown, s. 6.

(alıştırma) dir. Bu ilkeler 20 yüzyılın başında ortaya çıkmış, sonradan primacy (öncelik), recency (yakın zamanda olma) ve intensity (yoğunluk) ilkeleri eklenmiştir. Bu ilkeler “Bir İngilizce Öğretmenin Bilmesi Gerekenler” adlı kitapta şu şekilde açıklanmaktadır:

1. Hazır bulunmak ilkesi; öğrencinin öğrenmeye hazır olduğunda en iyi şekilde öğrendiği esasına dayanır. Öğretmen öğretmeyi hedeflerken öğrencilerin öğrenmeye nasıl hazır olacakları konusuna dikkat etmelidir. Diğer bir deyişle öğretmen, sınıf içinde öğrenme ortamı oluşturmada çok önemli bir rol oynamaktadır. Öğrenciler öğrenmeye hazır olduklarında yeni ve yaratıcı fikirler üretirler ve öğrenmeye katkı sağlarlar.
2. Etki ilkesi; öğrenciler dersi zevkli bulur ve kendilerini yeterli hissedersen öğrenme hızlı ve mükemmel gerçekleşir yaklaşımına dayanmaktadır. Bunun için öğrenciler motive edilmelidir. Öğrencilerin böyle hissetmelerini engelleyecek şartlar ortadan kaldırılmalıdır. Örneğin eğer bir öğretmen çok zor bir konuyu öğrettiğinde, eğer öğrenciler hiç bir ilerleme kaydedemezlerse kendilerine güveni kaybeder ve hayal kırıklığına uğurlar. Bu sebeple olumlu destek, etkili övme öğrencilerin yabancı dil hakkında olumlu duygularını geliştirecek, oldukça önemli bir araçtır.
3. Alıştırma ilkesi; tekrar edilen bilgilerin unutulmadığı esasına dayanmaktadır. Araştırmalar anlamlı bir şekilde tekrar edilen ve uygulanan bilgilerin uzun bir süre hatırlandığını göstermektedir. Alıştırmaları tekrarlamak anlamlı bir öğrenme için oldukça önemlidir.
4. Öncelik ilkesi; insanlar ilk öğrendiklerini iyi hatırlarlar esasına dayanmaktadır. Birey bir şeyi ilk duyduğunda ya da gördüğünde zihninde uzun süre kalacak güçlü bir izlenim edinir. Bu izlenimler unutulması zor olanlardır. Dolayısıyla ilk anların yeni bilgilerin verildiği anlar olarak değerlendirilmesi gerekir. Eğer öğretmen ilk anlarda ödevleri kontrol etmek ya da yoklama yapmakla zaman harcarsa, mükemmel bir öğretme fırsatını kaçırmış olur.
5. Yakın zamanda olma ilkesi; bireylerin en son öğrendikleri bilgileri uzun süre hatırladıkları temeline dayanır. Eğer öğretmen dersin sonunda tüm konuyu

özetlerse, konu ile ilgili ana fikirleri belirtirse bu ilkeye göre uzun süre hatırlanmasını sağlayacaktır. Dersi bir bilgi verme ya da bir beceriyi kullanmaya yönelik etkinliklerle kapatmak kalıcı olacaktır.

6. Yoğunluk ilkesi; Yoğunlaşarak verilen yeni bilgilerin kalıcı olduğunu bildirir. Sınıftaki öğrencilerin sayısı bu ilkeyi uygulamayı zorlasa da pek çok öğretmenin bu ilkeyi uyguladığı bilinmektedir. Sınıf içi etkinlikler öğrencilere gerçek dünya etkileşimini sağlar. Gösteriler, rol yapma, projeler yoğun öğrenmeyi artıran sınıf içi aktivitelere örnek olarak verilebilir.¹⁸

Yetişkin bir bireyin yabancı dil yeteneğini geliştirmede bağımsız iki sisteme sahip olduğunu savunan gözlem teorisine göre; bunlar bilinçli dil öğrenimi ve bilinçsiz dil edinimidir. Bu iki sistem birbirleriyle tamamen ilişkilidir ve bilinçsiz edinim daha fazla önemli görünmektedir. Dil edinimi çocukların ana dillerini ya da ikinci dillerini öğrendikleri süreç gibidir. Amaç dilde o dili konuşanların ifadelerinin şekliyle değil ilettikleri ve anladıkları mesajlarla ilgilendikleri, anlamlı etkileşimi yani doğal bir iletişimi gerektirir. Yanlışları düzeltmek ve kuralların açıkça öğretimi dil ediniminde önemli değildir. Ancak ana dilini konuşan kimseler ya da bu konuda titiz olanlar, o yabancı dili edinenlere yardımcı olmak, anlamalarını kolaylaştırmak, için ifadelerinde değişikliğe gidebilir, düzenleyebilirler. Hipoteze göre dil ediniminin yapılarının belli bir sırası vardır. Dil öğrenen insanlarda belli benzerlikler vardır. Bazı yapılar erken, bazılarıysa geç öğrenilebilir. Yabancı dil ediniminde birey hakim olduğu kurallarda bilinçli bir farkındalığa sahip olmak zorunda değildir, bilinçli bir şekilde kurallardan haberdar olması gerekmez. Hatalarını hisleriyle, bilinçli olarak kuralların farkına varmaksızın -gramatik olarak- bunu düzeltebilirler.

Açıkça görünüyor ki aslında dil edinimi, akademik açıdan derin ve soyut olarak görünen bir teoriyi çocuğun keşfidir. Dilin bir sürü kavramının ya da kuramının çocuğun tecrübeleriyle alakası yoktur. Bu uzun ve karmaşık bilinçaltı basamaklarına dayalıdır.

---

¹⁸ Denise E. Murray, Marry Ann Christison, **What English Language Teachers Need To Know Volume 1** Understanding Learning, ESL&Applied Linguistics Professional Series, First Published 2011, by Routledge New York, s. 146-149.

Çocuğun başlangıçta dil edinimindeki gramer bilgisini nasıl elde ettiğini açıklayacak gelişmiş ve yetkin bir teorimiz yoktur.¹⁹

Bilinçli yabancı dil öğreniminde ise yanlışların düzeltilmesi, kuralların açıkça öğretilmesi önemlidir. Yanlışları düzeltmek esastır ve dilsel genellemelerin zihinsel tasvirini düzeltmede öğrenene yardımcı olur. Bu hipotezin doğru olup olmadığı hala tartışılmakta, eleştiriye açık üzerinde durulması gereken bir konudur. Dil öğreniminde değişmeyen bir sıralamanın olduğu söylenemez. Genellikle basitten komplekse doğru giden, her öğrenende sırasıyla benzer olmayan bir öğrenmedir.

Monitor yani gözlem teorisinin en önemli iddiası; bilinçli öğrenimde kişinin sadece gözlemci olarak yer almasıdır. Genellikle söylemler edinilmiş sisteme göre başlatılır. Söylemimiz hafızamıza aldıklarımıza bağlıdır. İkinci dilimizin formal bilgisi bilinçli öğrenimin öğrenimsel sisteminin üretimini değiştirebilir. Biz bunu bilinçli olarak öğrendiğimiz için bilinçli olarak değiştirebiliriz. Konuşurken doğru olması için gözlemci olarak bir takım değişiklikler yapabiliriz.²⁰ Öğrenmeyi etkileyen noktaların bir çoğu bireyin sahip olduğu özelliklerle ilgilidir. Yılların alışkanlığı olarak dili kullanmadığı ve dil kişinin üzerinde tam olarak yerleşmediği için çocukların yabancı dil öğrenmesi daha kolaydır. Bireyin zekâsı, dil yeteneği, yapı olarak girişken olarak tanımlanan dışa dönüklüğü bu süreci kolaylaştırır. Dil öğrenmede kendini zorunlu hissetmek, bunu dışarıdan değil de kendi isteğiyle yapma kararı başarıyı artıran etmenlerdendir. Sadece öğrendiği dilde değil hayatın diğer alanlarında da artbilgisi bulunanlar daha kolay öğrenenlerdir. Yabancı dil öğreniminde geniş ve zengin bir kültür birikimi oldukça önemlidir ki, bu çevirilerde de çok net gözükmektedir. Yabancı dil öğreniminde kişisel yaşantıdan başlayarak kendini tanıma ve ifade edebilme, anadilde kendini geliştirme, sadece sesleri çıkarmak değil bol bol dinleyerek amaç dile dair yükleme yapılmasıyla konuşmada akıcılık elde etmek, kendi yaşantısına uygun çevreyi gözlemleyerek not alma ve bunları ifadeye gayret etme, hem anadilde hem de amaç dilde okuyarak ciddi bir ivme kazanma önemli noktalar arasındadır.²¹

---

¹⁹ Noam Chomsky, **Aspect Of The Theory Of Syntax**, The M.I.T. Press Massachusetts Institute of Technology Cambridge, Massachusetts, 1965, s. 58.

²⁰ Stephen Krashen, **Second Language Acquisition and Second Language Learning**, Pergamon Press New York, 1981, s. 1-2.

²¹ Özcan Başkan, **Yabancı dil öğretimi ilkeler ve Çözümler**, Multilingual, İstanbul, 2006, s. 66-82.

Yabancı dil öğretimi ise öğrenme tanımında ifade edildiği gibi; birisinin bir şeyi öğrenmesi için yardım etmek, yol göstermek, ders vermek ya da bir dersin verilmesine rehberlik etmek, bir insanın bir şeyi bilmesine ya da öğrenmesine sebep olmak şeklinde sözlüklerde yer aldığında bunun bilimsel bir tanım olmadığı aşikârdır. Aslında bu tanımlar tanıtılan kavramın ne kadar karmaşık olduğunu gösterir.

Öğretmek, öğrenmekten ayrı tanımlanamaz. Öğrenme teorileri öğretme teorileriyle bağlantılıdır. Öğretmek, öğrenmeyi hızlandırmak, rehber olmak, öğrenenin öğrenmesini sağlamak ve öğrenme için gerekli şartları sağlamaktır. Öğrencinizin nasıl öğrendiğini anlamanız sizin eğitim felsefenizi belirleyecek, yaklaşımınızı ve derste kullandığınız teknikleri de etkileyecektir.²²

İletişim ağlarının büyüyerek dünyanın küçülmesi yabancı dil öğrenimini zorunlu kılıyor. Küçük bir toplumda bile iki ya da çok dillilikten söz ediliyorsa akademik çalışmalarda birkaç yabancı dil bilmek oldukça önem kazanıyor. Bu mecburiyet özellikle 20. yüzyıldan itibaren yoğun ilgi ve yönelişlerin olduğu yabancı dil öğretimi konusuna bilinçli bir biçimde eğilmeyi gerektiriyor.

Yabancı dil öğretiminin temelinde öğrenme gayesini ikinci planda bırakan, kullanılacak yöntem ve teknikleri belirleyen iki temel dayanağı vardır. Bunlardan ilki, amaç dilin niteliğine dair bilgilerimiz, diğeri ise öğrenme kuramlarıdır. Günümüzde dil öğretimi daha kapsamlı, daha çok alanla iç içe geçmiş bir bakış açısının merkezi olma noktasındadır.

Dil öğreniminin dayanaklarının genişlemesi, alanlar arası bir konuma gelmesi, kullanım amacına uygun, sınırları daha belirlenmiş bir dil öğrenim gayesini belirlemektedir. Son zamanlarda belirli sahalara özgü özel amaçlı dil öğrenim yönelişleri artmaktadır. Bu sadece özel kelimelerle yapılmış bir uygulama olmayıp aynı zamanda dilin o sahaya ilgili yapılarını da veren bir eğitimi kastetmektedir. Dil öğrenim amaçlarının belirlenmesinde ihtiyaç duyulan amaç temel oluşturmakta, gereksinime göre bir eğitimi kapsamaktadır. Bu da dilin iletişimsel bağlamını önemli kılmaktadır. Kullanımda amaç doğruluk değil, uygun olma ve geçerli olma esaslarıdır. Amaca uygun, iletişimsel yönü

---

²² Brown, s. 7.

kuvvetli, anlaşılır, yerinde ve en az dilbilgisi mantığıyla öğrenilen bu eğitimde yanlış yapmak olağandır.

Amaca ve gereksinime uygun, yerinde ve işlevsel kullanıma sahip bir yabancı dil eğitimi belirlemesi ders izlenceleri ve öğretim yöntemlerini etkilemiştir. Geçmişte dil eğitimi ile sadece dilbilgisi odaklı bilgi verme edimini kastedilirken artık dilin işlevsel yönü önem kazanmış, bu da ders izlenceleri, yöntem ve tekniklerde yeni eğilimlere sebep olmuştur. 1960 yılından sonraki yıllarda Chomsky'nin liderliğinde gelişen dilbilim anlayışıyla dil öğretiminin bir alışkanlık kazanma değil, anlık ruhbilimin etkisiyle bilinçli bir kazanım olduğu ispatlanmaya çalışılmıştır. Dilde insanın anlık durumu ve karakteri ön plana çıkmıştır. Anadilde sahip olunanların, doğuştan var olan dil öğrenme yeteneklerinin önemi üzerinde durulmuştur. Artık bir değil birden fazla yöntem vardır ve bazıları tüm yöntemlerin iyi yanlarını birleştirmeye çalışmaktadır. Yöntemlerin genel çizgileri belirlediği, öğretim tekniklerinin de son derece önemli olduğu ve yöntemlerdeki çeşitliliğin sahadaki çalışmalara zenginlik kazandırdığı hususları öne çıkmıştır. Yine son zamanlarda öğretimde sarmal bir yaklaşımın tercih edilmesi ve dilbilgisinin şekilsel bir düzenek değil, belirli işlevleri yerine getiren bir düzen olduğu oldukça vurgulanmıştır. Ayrıca eğitimde iletişimin gaye olduğu, dilbilgisinin, iletişime katkı sağladığı ölçüde faydalı olduğu hususu da öne çıkan noktalardandır.

Yabancı dil öğrenim hedeflerinde sınırlamalara gidilmesi, edinilecek becerilerin 1940'larda değişmez kabul edilen sıralamasını etkilemiş ve değişebilir kabul edilmesine sebep olmuştur. Çünkü asıl olan hepsinin çok yönlü ve bir bütün olarak kullanılması ve becerilerin kazandırılmasındaki amaçların tespit edilmesidir.

Yabancı dil öğreniminde öğretmen vazgeçilmez bir öğedir ancak öğretim onun güdümünde değildir ve o ancak bir rehber ve sınıf içi etkinlikleri düzenleyen bir koordinatördür. İkili ve grup çalışmalarının önem kazandığı zamanımızda, öğretmen baskıcı, katı, sert disiplin anlayışıyla değil, hoşgörülü ve öğrenci motivasyonunu her zaman olumlu etkileyecek rolü ile etkilidir.

Son olarak; yabancı dil öğretiminin sanatsal boyutu kadar bilimsel boyutu da dikkate alındığında, bu yaklaşım ile anadile bakış açısı ve görüş eksenini de olumlu geliştirecektir.²³

1.2. Yabancı Dil Öğrenme Kuramları

Yabancı dil öğretimi psikoloji-dilbilim, sosyoloji-dilbilim, eğitim bilim, karşıtsal dilbilim gibi alanlarla iç içe geçmiştir. Yabancı dil öğretim yöntemleri, dil bilimi kuramlarının yanı sıra, anılan bu alanların kuramlarından da yararlanmaktadır. Bunun sonucu olarak dil edinimi ile dil öğreniminin nasıl oluştuğunu, arasındaki farklılıkları ve benzerlikleri saptamaya çalışan teoriler oluşmuştur. Bu teoriler süreç içerisinde ikinci dil öğrenimini etkileyen faktörlere dair yeni yaklaşımlarda sunmuştur. Bu kuramları şöyle sıralayabiliriz:

Dulay, Burt, Wode, Krashen ve Felix tarafından ortaya atılan “Özdeşlik Kuramı” ile dil edinimi ile dil öğreniminin eşdeğer bir süreç olduğu benzer aşamalardan geçtiği ifade edilmiştir.

Lado ve Fries’in geliştirdiği “Karşılaştırmalı Kuram” ile dil edinimi ve dil öğreniminin karşılaştırılarak dil öğreniminin gerçekleştiğini belirtmişlerdir. Davranış psikolojisine dayanan bu kurama göre; ikinci dil öğrenilirken anadilde kazanılmış olan davranışlarla karşılaştırılarak gelişme sağlanır. Dil öğrenen kimse anadilinde benzerlik arar. Eğer benzeyen yönler varsa bunları içselleştirir ve buna olumlu aktarım, eğer farklılıklar varsa bunlar hata yapmasına sebep olur ve buna olumsuz aktarım denir. Bu durumda benzerliklerin çokluğu dili kolay öğrenmesine, farklılıkların çokluğu ise zor öğrenmesine sebep olur. Aktarım olayında her iki dile de aktarım olabilir. Olumsuz aktarım anadilden yabancı dile yapılırsa buna “öğrenilen dile ket vurma” yabancı dilden anadile yapılırsa “anadile ket vurma” denir.

Selinker tarafından geliştirilen Ara Dil Kuramı ise dil edinimi ile öğreniminin birbirinden farklı süreçler olduğu savunmaktadır. Dil öğreniminde zihinsel süreçler önemlidir fakat esas olan sosyolojik ve psikolojik faktörlerdir. Tarone, Schumann, Klein ve Dittmar’ında görüşlerini savunduğu bu kurama göre, öğrenci anadil ile hedef dilin karışımı orijinal bir dil sistemine sahiptir ve öğrendiği süreç içerisinde oldukça aktiftir.

---

²³ Ahmet Kocaman, **Yabancı Dil Öğretiminde Yeni Yönelimler**, Türk Dili, Dil Öğretim Özel Sayısı, TDK Yay., Temmuz-Ağustos 1983, s. 379-380.

Dil öğrenmede etkili olan etmenler dilden kaynaklanan ve dil dışı faktörler olarak iki kategoride incelenir: a) Dilden kaynaklanan etmenler, dil öğrenen kişinin kendine özel bir sistem kurup faydalandığı genelleştirme, basitleştirme, vazgeçme ve aktarım gibi iletişim stratejileridir. Dil dışı etmenler ise öğrenenin yaşı, motivasyonu, o dilin anadil olarak kullanıldığı ülkede kalış süresi, çevresel faktörler, zihinsel, sosyolojik ve psikolojik etmenler ve kullanılan öğretim metotlarıdır. Bu kuram tüm kuramlar içerisinde dilin işlevsel yönüne önem verip, dil öğrenimini etkileyen tüm faktörleri ele alıp açıklayan ve yabancı dil öğrenimine en geniş açıdan bakan, dilbilimsel araştırmalara katkı sağlayan en geçerli ikinci dil öğrenme kuramıdır.

Diğer bir yaklaşım olan Monitör Kuramı ise dil öğrenme sürecini bilinçli ve bilinçsiz olarak iki kısımda ele alır. Bilinçsiz dil öğrenimi ile kastedilen anadil ya da erken yaşta öğrenilen dillerdir. Bu süreçte dili öğrenen kişi kurallara dikkat etmeksizin ve bilincinde olmaksızın dili kullanır. Bu süreçte kişi anlama ve kendisini ifadeye odaklanır. Bilinçli dil öğrenimi ise insanın belli bir yaştan sonra ikinci bir dili öğrenme sürecini açıklamaktadır. Bu durumda dil öğrenen kimse monitör gibi oto kontrolünü kullanarak dilin kurallarını öğrenmekte ve dilin unsurlarını bu kurallara uygun kullanma çabasına girmektedir. Bu durumda dili öğrenen kişi gözleme dayalı olarak, dili bilinçli ve yönlendirmeli öğrenmektedir. Kurallara uygun iletişim kurmaya çalışan kişi hatasız ancak duraklamalı bir şekilde dili kullanmaktadır. Diğer yanda ise kurallara daha az dikkat eden yani- monitörü gereğinden daha az devreye sokan kişi- ise akıcı ama hatalı bir dil kullanımı sergilemektedir.

Dil öğrenmeyle ilgili yapılan tüm çalışmalar ve ileri sürülen teoriler, bu süreci etkileyen tüm faktörleri tespit ederek, dil öğretiminde en uygun yöntemleri bulmayı ve böylece yabancı dil öğreniminde başarıyı artırmayı hedeflemektedir.²⁴

Yabancı dil öğrenmeyi açıklamaya çalışan kuram ve teorileri gördükten sonra bu yaklaşımlarda sergilenen yabancı dil öğrenme işlemlerini sunabiliriz.

Yabancı Dil Öğrenme İşlemleri ve Yabancı dil öğrenme kuramlarının çerçevesinde, kişinin yabancı dil öğrenme süreci kavramsallaştırılmaya çalışılmıştır. Öğrenme işlemleri etrafındaki kavramsallaştırmalar yabancı dil yöntemlerinin temelini oluşturan

---

²⁴ Dursun Zengin, **Yabancı Dil Öğretim Kuramları ve Sözcük Öğretimi**, Türk Dili TDK, Cilt : XC, Sayı : 646 Ekim 2005, s. 360-364.

psikolojik ve eğitimsel dayanakların anlaşılması için önemli olduğundan ve ayrıca yöntemlerin şekillenmesinde belirleyici olduklarından bir miktar açıklayacağız. Bunları şu şekilde sıralayabiliriz:

1.2.1. Mantıksal İşlemleri Temel alan Öğretme Yorum

Bu yaklaşım öğrenme sürecini mantığı ve mantıktaki düşünmeyi açıklamak için geliştirilmiş adımları esas alarak yorumlar. Bu yaklaşıma göre öğrenme sürecinde ortaya çıkan temel kademeler şunlardır.

1. Sınama- Yanılma: Deneme yöntemiyle yeni bir davranışın öğrenilmesidir. Her denemede doğru ve yanlış vardır ve öğrenme doğru olanı davranışa döndürmeyi hedeflediğinden, deneme sonucunda geribildirim çok önemlidir. Bundan dolayı yabancı dil öğreniminde de öğretmen veya diğer yollarla geri bildirim alınması zorunludur.
2. Örneklem: Başkalarının yaptıklarını gözlemleyerek ve de kendi deneyimlerinden yararlanarak öğrencinin yeni bilgiler ve davranışlarla örnekler üretmesidir. Yabancı dil öğreniminde ise sınıflarda sözlü ya da yazılı pekiştirmeler buna örnektir. Yabancı dil öğreniminde öğrencinin en çok kullandığı öğrenme yoludur.
3. Genelleme: Benzer örneklerden yola çıkarak ortak bir yargıya varmadır. Sonrasında görülen tüm örneklerde ulaşılan yargı kullanılacaktır. Yabancı dilde örneklem ve genelleme sonrası kural dışılıkların farkında olunması için bu istisnalar ilk etapta verilmelidir.
4. Tümevarım: Aslında bir bilgi işlem türü olan tümevarım, deneyler ya da gözlem yoluyla ulaşılan bilgilerden bir genelleme yapmaya denir. Anadili öğrenmede bu işlemde yararlanılır. Öğrenciye soru sorarak soru cevap şeklindeki diyaloglarla doğru cevaba ulaşılmasını hedefleyen Sokrates'in uygulaması tümevarım yöntemidir. Aynı şekilde yabancı dil öğreniminde de bu işlemde yararlanılmaktadır.
5. Tümünden gelim: Kuralın ya da sonucun ilk etapta verilip bu kurala uygun örnekler yardımıyla doğruluğunun tespit edilmesidir. Aristoteles ile

başlamaktadır. Yabancı dil öğreniminde de genel kurallar öğretildikten sonra bu işlemde yararlanılmaktadır. Yalnız bu tür öğrenmede gözlem ve de deney yer almazsa öğrenme ezbere dönüşür. Sürekli bu yönteme maruz kalan öğrencide doğal sonucu olarak zihinsel tembellik ortaya çıkar.²⁵

1.2.1. Ruhbilimsel Yorumlar (Çağrışımçılık)

Bu yaklaşım büyük ölçüde çağrışım teorisini merkeze alır ve öğrenmeyi çağrışım etrafında tasarlamaya çalışır. Bellekte bir kez birlikte algılanan nesnelere birbirlerine bağlanma yönelimi göstererek bilişsel çağrışıma sebep olurlar. Çağrışımı benzerlik, zaman ve mekânda yakınlık, kısmen benzerlik ve karşıtlık özellikleri meydana getirir. Sözcük ve anlam öğretiminde çağrışımla öğrenmeden yararlanılmıştır. Yakın-karşıt anlamlı, bilinen anlamlı sözcük öğretiminde kullanılmıştır. Herbart tarafından öğretimin beş aşamalarından (hazırlık, sunuş, eski-yeni bilgilerin bağlanması, genelleme ve uygulama) biri durumuna getirilmiştir.²⁶

1.2.3. Davranışçı Öğrenme

Bir uyarıcıya karşı gösterilmesi hedeflenen tepkinin tekrarı için bu tepkinin ödüllendirilmesi, pekiştirilmesi, uyarıcı-tepki olayının bellekte yer alması için bu işlemin tekrarı ve alıştırmaya yapmak esasına dayanır. Bu yaklaşıma göre iki türlü öğrenme vardır:

Klasik koşullanma: Temeli Pavlov tarafından atılan bu öğrenmede koşullanmamış bir refleksin bir uyarıcıya karşı doğal olarak var olan, doğuştan gelen tepkisi üzerine kurulmuştur. Yabancı dil sınıflarında iletişim ortamı devamlı değiştiğinden ve farklılaşmadığından bu tür öğrenmeyle ancak bazı kalıplar öğrenilir, tam anlamıyla bir dil öğreniminden söz edilemez.

Aletli Koşullanma: İstenilen tepkinin ödüllendirilmesi esasına dayanır. Bu ödül o tepki için uyarıcı konumdadır. Skinner'e göre anadil öğrenimi bu yolla gerçekleşmektedir. Çocuğun çevresiyle iletişimi çeşitli şekillerde ödüllendirildiğinden öğrenim gerçekleşmektedir. İkinci dil öğreniminde de uzun süre kullanılan bu yolda öğrenilecek dil yapıları alışkanlık olarak tanımlanmış, bunu sağlamak için alıştırmalardan

---

²⁵ Ömer Demircan, **Yabancı Dil Öğretim Yöntemleri**, Der Yayınları, 5. Basım, 2013, s. 106-128.

²⁶ Demircan, s. 106-128.

yararlanılmıştır. Öğrencinin her zaman doğru tepkiyi vermesi için hem dil yapıları hem de alıştırmalar kolaydan zora doğru sıralanmıştır. Alıştırmalar esnasında doğru cevaplar verilerek pekiştirilmektedir. Yabancı dil sınıfında alıştırmalarda uyarıcı-uyarıcı tepkisi-öğrenciye yönelik tepkinin bildirimi yani ödül- öğrencinin doğru tepkiyi yenilemesi yani pekiştirme aşamaları vardır.

Aletli Koşullandırma öğrenme yolu ile öğretim makinelerinin kullanımı yaygınlaşmıştır. Skinner bu koşullandırmayı kullanarak güdümlü öğretimi geliştirmiştir.²⁷

1.2.4. Gestaltçı (Yapısal) Yorum

Almanca işlevsel biçim ya da ayrı ayrı duyu ya da deneyim öğelerinin bileşimi anlamına gelen bu öğrenme ile önceki öğrenme ya da düzenlemelerde yeni öğrenmeyle meydana gelen değişiklikler ifade edilmektedir.

Bu yaklaşım önceden öğrenilmiş bilgilerin yeniden düzenlenmesiyle yeni anlamların kavratılması üzerinde durur. Davranışın “ne” olduğu, niçin olduğundan daha önemli olması noktasında, davranışçı öğrenme ile aynı görüştedir. Ancak Gestaltçı yaklaşım, özellikle duyu ve davranışlardaki farkındalık konusuna, davranışçı öğrenmeden daha fazla önem verir. Ona göre; farkında olmak, bizzat kendisi değişim ve gelişimi sağlar. Öğrenci yeni bir bilgiyle karşılaştığında bu durumu açıklayabilmek için bilişsel yapısına başvurur. Bu ekole göre amaç, erim ve yapı koşulları vardır. Amaç kişinin ulaşmak istediği hedef, hedefe varmak için bulunduğu yola göre davranışını geliştirmesi erim geliştirmesi, buna bağlı olarak iç düzenlemelere gitmesi ise yapıdır. Erime ulaşan öğrencinin bilişsel yapısı kendi bilgisinin bir parçası olur. Buna göre öğrenmeyi oluşturan değişiklikler algısal ve bilişseldir.²⁸

1.2.5. Bilişsel Öğrenme Yorumu

Ünlü dilbilimci Chomsky tarafından ortaya atılan üretimsel dilbilimi kuramı ile birlikte dile yönelik yapılan çalışmalar beyindeki dilsel etkinlik ve birikim üzerine toplanmıştır. Bu gelişmelerden sonra John. B. Carol dil kullanımının kural güdümlü bir davranış olduğu inancından yola çıkarak önceki yıllarda geçerli Dilbilgisi Çeviri Yöntemini Bilişsel Düzgü Öğrenme adıyla ortaya atmıştır. Bu öğrenmede, öğrenciye bilginin en

---

²⁷ Demircan, s. 106-128.

²⁸ R. Harper, R. Bauer, J. Kannarkat, *American journal of psychotherapy*, 1976 Jan; 30(1) s. 55-72.

son halinin sunumu olan hazırıcı öğrenme, öğrenilecek asıl bilgiyi öğrencinin kendisinin bulup ortaya çıkarması olan bularak öğrenme, alınacak bilgi ile öğrencinin bilinci arasında bir ilişki kurulamamasını ifade eden ezbere öğrenme ve de yeni bilginin öğrencinin bilişsel yapısı ile bütünleşmesi anlamına gelen anlamlı öğrenme vardır. Yabancı dil eğitiminde bağlamı içinde verilmiş bir sözcük, terim, diyalog hazırıcı ve anlamlı öğrenmeye örnek verilebilir. Yine problem sorun çözme ve sınavla yanılma yolları da bularak öğrenmeye örnektir. Yaşamla ilgili problem çözümleri anlamlı öğrenmeye, ilgili olmayanlar ise ezbere öğrenmeye örnek verilebilir. Sınıftaki ders ortamı hazırıcı öğrenmeye, öğrenci düşüncelerden ya da öğrenme işlemlerinden yararlanmadığında ezbere öğrenme olur.²⁹

Öğrenmede bilişsel faktörler arasında en önemli olan, biçimsel ve içerik olarak ikiye ayrılan bilişsel yapıdır. Bilişsel öğrenme türü incelendiği dönemlerde öğrenme kuramları ile öğretme kuramları birbirinden ayrılmış ve bireysel öğrenme ağırlık kazanmaya başlamıştır.

Bilişsel öğrenmede öğrenme işleminin özelliklerini şöyle sıralayabiliriz:

1. Algılama ve gerçek görecelidir.
2. Davranışın bir amacı vardır, bütün etkinlikler bu amaca yöneliktir.
3. Dünyaya öğrenci gözüyle bakılır ve yoğunluk ruhbilimsel işlevler ve olaylar üzerinedir.
4. Genel durum değerlendirilmesi yapılarak öğrenci ile çalışma başlayınca öğrenme ortamı önem kazanır.
5. Davranışta bulunduğu zaman var olan şartlar ruhbilimsel olayları belirler.
6. Bilişsel öğrenmede öğretme işleminin özelliklerini ise şöyle sıralayabiliriz:

Öğrenciye her zaman algılayabileceği ve de ilgileneceği bir hedef gösterilmelidir.

1. Bilgiler, veriler, gerçekler ve ipuçları verilirken yapıları ve sıraları açıkça bilinmelidir.

---

²⁹ Demircan, s. 106-128.

2. Akademik deneyim ve araştırmaların öğrencinin o andaki bilgi ve beceri seviyesine uygun olmalıdır ve bilişsel yapısının önceki deneyimlere bağlı olduğu unutulmamalıdır.
3. Öğrencinin ilgisini öğrenme görevleri üzerinde odaklamalı, bunu sağlamak için çizim kullanılmalı ve bilgi bir bütün olarak verilmelidir.
4. Kısa süreli amaçlara yer verilmeli sorun çözmek için yan erimlerin bile üretici olabileceğine dikkat edilmelidir.³⁰

1.3. Yabancı Dil Öğretimi

1.3.1. Yabancı Dil öğretiminde Genel İlkeler

Yabancı dil eğitiminde ilke dendiğinde, o dilin öğretimine ilişkin ana kurallar anlaşılır. Dilbilimcilerin yıllar boyunca yaptıkları araştırmalar ve çalışmalarında ikinci dil öğrenimindeki genel ilkeler şöyle belirtilmiştir:

1. Dilin esas işlevi konuşmayı sağlamaktır. Başlangıçta duyduğunu anlama ve kendini ifade edebilmeye öncelik verilmelidir. Dili bir iletişim aracı olarak kullanmayı öğretirken öncelik kesinlikle dört temel becerinin geliştirilmesi olmalıdır. Ancak öğretim yapılan okulların özelliklerine göre; dinleme, konuşma, yazma ve okuma becerilerinin geliştirilmesi ağırlıkları farklı olabilir.
2. Dil hakkında bilgi vermek yerine dilin kendisi öğretilmeli dilbilgisinin bir araç olduğu unutulmamalıdır. Tam bir öğrenmenin gerçekleşmesi için her derste tek bir yapı sunulmalıdır. Çok ve iç içe geçmiş yapılar karışıklığa sebep olmaktadır.
3. Kullanılan dilin öğretilmesi önemlidir. Öğretilmesi hedeflenen konular belli bir sıra halinde verilmelidir. Basitten zora, somuttan soyuta doğru bir çizgi takip edilmelidir.
4. Dil öğrenme hedefine uygun yöntem ve teknikler seçilmelidir.
5. Her dilin kendine özel yapısı olduğu gerçeği devamlı göz önünde bulundurulmalıdır. Sınıf içinde verilen bilgilerin kalıcılığının sağlanması için, örneklerin günlük hayattan verilmesi gerekir.

---

³⁰ Demircan, s.106-128.

6. Öğrenilen dilde düşünmeyi sağlamak için hedef dilin kültürü ve mantığı da öğretilmelidir.
7. Yabancı dilden anadile tercüme yapılırken mana aktarımı yapılmalı, tek tek sözcük tercümesinden kaçınılmalıdır. Başlangıçta anadili kullanımına izin verilmeli hedef dilde basit ifadeler kullanılmasına teşvik edilmelidir. Anadilde yapılan konuşmalar az ve öz olmalıdır. En iyi dil öğretmenin, öğrencisini en çok konuşturan öğretmen olduğu bilinmelidir.
8. Öğrencinin kendi kendine çalışma alışkanlığı kazanabilmesi desteklenmeli, bunun için bireysel sorumluluklar verilmelidir. Öğrenci başarısını artırmak için derslerde, dönüt, ipuçları, pekiştirenler ve düzeltmeler kullanılmalıdır.
9. Hedef dili oluşturan sesler doğru öğretilmeli, telaffuza dikkat edilmelidir.
10. ABD Teksas Üniversitesinde yapılan bir araştırmaya göre; insanlar okuduklarının yüzde 10 unu, görüp işittiklerinin yüzde 50 isini, işittiklerinin yüzde 20 sini, söylediklerinin yüzde 70 ini, gördüklerinin yüzde 30 unu, yapıp söylediklerinin ise yüzde 90 ını hatırlamaktadır sonucuna göre öğrencilerin hedef dilde öğrendiklerini sürekli kullanmaları sağlanmalıdır.
11. Yeni bir bilgi verilmeden önce örnekler verilmelidir. Dersi daha canlı ve aktif hale getirecek planlamalar yapılmalı, dersin çok renkli geçmesi sağlanmalıdır. Öğretim faaliyetlerini önceden günlük, haftalık, aylık ve yıllık olarak planlamak önemlidir. Çünkü bu şekilde bir plan yapmak, öğretmenin derse hazır gelmesine yardımcı olacaktır.
12. Çeşitli etkinliklerle canlandırılan derse tüm öğrencilerin katılımı sağlanmalıdır. Tekrar alıştırmaları önce tüm sınıfa sonra gruplara en sonunda tek tek öğrencilere yaptırılmalıdır.
13. Bazı öğrenciler sözel olarak bazıları ise yazılı ifadelerde daha başarılıdır. Ders etkinliklerinde bireysel farklılıklar dikkate alınmalıdır.

14. Değerlendirme yapıldığında, öğretilen bilgilerin ölçülmesine dikkat edilmelidir.³¹

1.3.2. Yabancı Dil Öğretiminde Yöntemler

Günümüze kadar yabancı dil öğrenimi ve anadil edinimi konusunda pek çok çalışmalar yapılmıştır. Yabancı dil öğrenimini anadil edinimi gibi sağlamak amacıyla pek çok yöntemler ortaya çıkmış, işlevsel açıdan yetersiz kaldığında farklı yöntem arayışlarına girilmiştir.

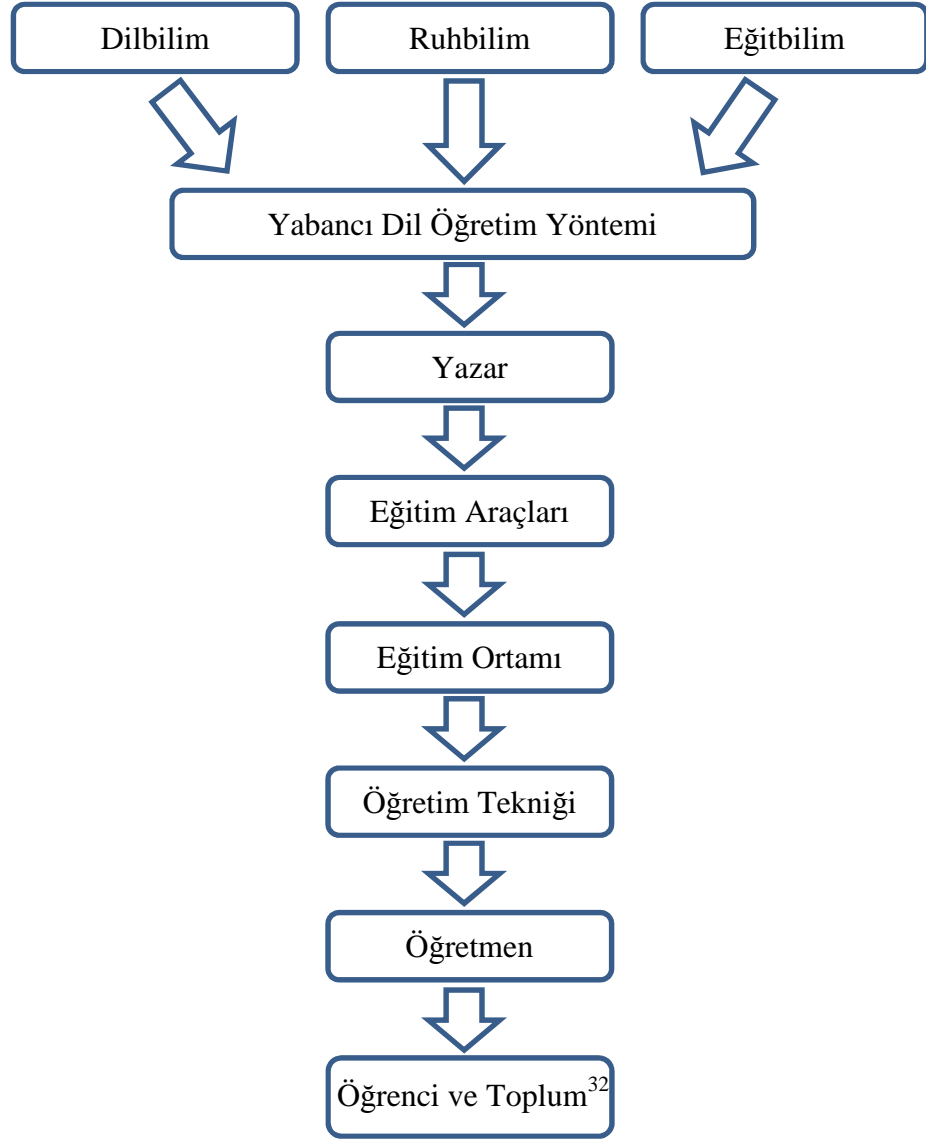
Bir yabancı dil öğretiminin başarılı olması için öncelik doğru bir yöntemin seçilmesidir. Ancak tek başına yöntem yeterli değildir. Yabancı dil öğretimini başarılı kılacak dört temel unsur vardır.

1. Yöntem,
2. Eğitim Araçları,
3. Eğitim ortamı,
4. Öğretim tekniği,

Bu dört temel unsur üzerinde ayrı ayrı durulmuş ancak bir bütün olarak değerlendirilmemiştir. Yöntem teorik olarak ilkeleri, diğer üç unsur ise uygulamayı ifade eder. Yöntemin oluşmasında dilbilim, ruhbilim ve eğitimbilim önemli kuramsal etkindir. Dört temel unsur ile yazar, öğretmen, öğrenci arasındaki ilişki şu şekilde gösterilebilir:

---

³¹ Ahmet Altun, **Yabancı Dil Öğretiminde İlke Ve Yöntemler**, okul.selyam.net/docs/index-75946.html adlı adresten 25.04.2015 tarihinde alınmıştır.

Şekil 1: Yöntemi Oluşturan Kuramsal Etkenler Arasındaki İlişkiler

---

³² Hengirmen, s. 13-14.

Şekilde görülen kavramların tanımı şu şekilde yapılabilir:

Dilbilim; dilin bilimsel olarak incelenmesi olarak tanımlanabilecek olan dilbilim ses bilgisi, ses bilimi, sözlük bilgisi gibi alanlarda yapılan çalışmalarla gelişmiştir. Dilbilimin bilimsel çağı kurucusu da sayılan Ferdinand de Saussure ile, yaptığı yapısalcılık devrimiyle başlamış, Lucien Tesniere'nin yine yapısalcı çözümlenmeleri ile yeni metotlar doğmuş ve Martinet'in dilin işlevsel yönüne ağırlık vermesiyle ikinci dil öğretim yöntemleri oldukça gelişmiştir. Dilbilimin temel hedefi dili tüm yönleriyle tanımak ve incelemektir.³³

Ruhbilim; dilsel olgularla ruhsal olgular arasındaki ilişkileri incelemeyi hedefleyen, dil, kültür ve düşünce arasındaki bağlantının dil öğretimine yansıtılması, uygun bir öğrenim ortamının oluşturulması, öğrenci motivasyonunun artırılması gibi amaçlarla, anadil dışında herhangi bir dili kullanmada yeterlilik kazandırma etkinliklerinin tümüne verilen ad olan yabancı dil öğretiminde, özellikle iletişimsel yöntemde çalışmalarından yararlanan bir bilim dalıdır.³⁴ Yabancı dil öğretimi ve ruhbilimin hedef aldığı nokta insan olduğu için bu iki bilim iç içe geçmiştir. Ruh bilim yani psikoloji ile dilbilim arasındaki ilişkiyi; dilin özellikleri ile dili kullanan insanın bireysel özelliklerini inceleyen bilim dalı ise ruhbilimdir. Temelinde dil edinen çocuğun süreç içerisinde devamlı değişiklik gösteren davranış biçimleri de incelenmelidir konusu yer alır. Çocuk dil edinirken edindiği davranış kalıplarını, aynı deneyimleri ikinci dil öğreniminde ortaya koymaz. Dolayısıyla dil öğretiminde bireyin geçirdiği psikolojik evreler ve bireysel farklılıklar önemlidir. Bireyin hem dil ediniminde hem de öğrenimindeki ortak gelişim özellikleri, benzeyen yönler ve farklılıklar bu bilim dalıyla saptanır.³⁵

Eğitbilim; insanları belli bir amaca göre yetiştirme süreci olarak tanımlanan eğitim³⁶ olayına buluşlarıyla katkıda bulunanların ortaya koyduğu yöntem ve ilkelerin tarihidir.³⁷ Eğitbilimsel akımlar ve dilbilimsel çalışmalar, yabancı dil öğretiminde uygun yöntemin

---

³³ Candemir Doğan, **Arapça Öğretim Metot ve Teknikleri**, Ankara, 1989, s. 18-19.

³⁴ Yusuf Şahin, **Yabancı Dil Öğretiminin Eğitbilimsel ve Dilbilimsel Temelleri**, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi Sayı : 22 Yıl : 2007/1 (465-470 s.)s. 1-4.

³⁵ Demircan, s. 62-63.

³⁶ Şahin, s. 2.

³⁷ Nafi Atif Kansu, **Pedagoji Tarihi**, Öğretmen okulu kitapları, Milli eğitim Basımevi, İstanbul, 1948, s. 3.

tespitinde, ders materyali seçiminde ve değerlendirme biçiminin temellerini oluşturmuştur.³⁸

Yöntem; öğrencinin yaşına, kültürel bilgisine, hedefine, anadil ile amaç dilin benzerlik bilgisine vb. gibi özelliklere göre değişebilen dil özelliklerinin düzenli verilmesi amacıyla oluşturulmuş genel bir tasarımdır.³⁹ Çok genel ve sade bir tanımla yöntem amaca götüren en kısa yoldur. Öğretilmesi hedeflenen dili düzenli bir şekilde sunmak üzere, kendi içinde bulunan kısımları birbiriyle çelişkiye düşmeksizin, belirli bir yaklaşıma dayalı bir gidiş geliş yolları dizisidir.

Yaklaşım; dilin ne olduğuna ve yabancı dil öğretiminin nasıl yer aldığına ilişkin birbiriyle bağlantılı bir varsayımlar dizisidir. Ders saatlerinin düzenlenmesi ve içeriği, derste kullanılacak kitap ve materyallerin seçimi, dersin işlenişinde takip edilecek işlemlerle ilgili tüm kararların verilmesi yöntemin birer parçasıdır ve bu kısımlar yaklaşımın temelindeki varsayımlarla uyum içinde olmalıdır.

Teknik; öğretmenin hedefe ulaşmak için takip ettiği yollar ve sınıf içindeki tavırlarıdır.⁴⁰

Teknik; genellikle sınıf içinde uygulanan, kendine has püf noktaları ve stratejileri olan bir düzenektir. Mutlaka yöntemle tutarlı ve yaklaşımla uyumlu olmalıdır.⁴¹

Tasarım; eğitici materyallerin, öğretmen ve öğrencinin rolü, metodun savunduğu öğrenme görevleri ve öğretme aktivitelerinin çeşitleri, metodun içerdiği ders izlencesi, metodun içeriğindeki seçilmiş ve düzenlenmiş dil içeriği ve metodun hedeflerinin çözümlenmesidir.⁴²

Uygulama; belirlenen yönteme göre, dil öğretiminde gerçekleştirilecek etkinlikleri inceler, alıştırmaya ve işlemlerden en üst düzeyde yararlanılması amacıyla bağlam ve kullanımın belirlenmesi ve alıştırmaya ve uygulama etkinliklerini destekleyecek faktörlerle ilgilenir.⁴³

---

³⁸ Şahin, s. 2.

³⁹ Demircan, s. 147-148.

⁴⁰ Sebüktekin, s. 65.

⁴¹ Jack C. Richards and Theodore S. Rodgers, **Approaches and Methods in Language Teaching**, Cambridge University Press, England, 2001, s. 19.

⁴² Jack C. Richards and Theodore S. Rodgers, s. 25.

⁴³ Demircan, s. 149.

1.3.3. Yabancı Dil Öğretim Yöntemleri

Eğitbilimsel akımlar ve dilbilim alanında yapılan çalışmalar istenilen seviyeye gelemeyen yabancı dil öğretiminde yeni çözüm yolları bulmak amacıyla pek çok yöntemin ortaya çıkmasına yardımcı olmuştur. Bazı eserlerde sayıları kırkı geçmiş olan bu metotların bir kısmı denenmiş, başarısız olmuş ve terk edilmiştir. Bazı yöntemler hala devam etmektedir. Başarısızlığa uğrayan yöntemlerin kısmen de olsa elverişli kısımları alınıp uygulamaya konmuştur.

Tüm yöntemleri incelediğimizde yöntemlerin ana temalarını şu noktaların oluşturduğunu görebiliriz:

1. Dilbilgisi ve kullanımı
2. Anadilin kullanılması ya da kullanılmaması
3. Dört temel beceriden hangisine ağırlık verildiği
4. Öğretimde izlenecek yollar
5. Ezberin tercih edilmesi ya da zararlı bulunması
6. Öğrenme kuramlarından hangisinin izlenmesi gerektiği
7. İşitsel- görsel araçlardan yararlanma durumu
8. Hangi hedefe yönelik eğitim yapılması gerektiği.⁴⁴

Burada incelenecek yöntemlerde 1982 yılı Ekim ayında Avrupa Konseyi ile Milli Eğitim Bakanlığı'nın ortaklaşa düzenledikleri Yabancı Dil Öğretim Programları konulu seminerde belirlenen belli başlı yöntemler sınıflaması esas alınmıştır. Türk ve Avrupalı uzmanlarca kabul edilen bu yöntemler şunlardır:

1. Dilbilgisi-Çeviri Yöntemi (Grammar-Translation Method)
2. Düzvarım Yöntemi (Direct Method)
3. Kulak-Dil Alışkanlığı Yöntemi (Audio-Lingual Method)
4. Bilişsel Öğrenme Yaklaşımı (Cognitive- Code Approach)

---

⁴⁴Hengirmen, s. 54.

5. Doğal Yöntem (Natural Method)
6. İletişimci Yaklaşım (Communicative Approach)
7. Seçmeli Yöntem (Eclectic Method)⁴⁵

1.3.3.1. Dilbilgisi-Çeviri Yöntemi (Grammar-Translation Method)

Ortaçağdan şu ana kadar yaygın bir şekilde kullanılan, geleneksel bir yöntem olan dilbilgisi çeviri yöntemi; ilk etapta batıda Latincenin, doğuda Arapçanın öğretimi için kullanılmış sonra da diğer dillerde tatbik edilmiştir 1970 yılına kadar yabancılara Türkçe öğretiminde tercih edilen bu yöntem günümüzde bile bazı üniversitelerin doğu dilleri bölümlerinde uygulanmaktadır.⁴⁶

Hedef dilin dilbilgisi kurallarının öğretilmesinin temel olduğu, ana dilin sürekli kullanıldığı, kelime bilgisinin öne çıktığı, metin çevirilerinin esas etkinlik olduğu, metinlerin okuma anlama amaçlı değil, dilbilgisinin uygulama alanları olduğu bir yöntemdir. Metinlerin hemen ardından gelen alıştırmaların uygulama amacı anadile çeviri yapmaktır. Hiçbir teorisi olmayan, dilbilim, psikoloji ve eğitimle iç içe olmamış, bu konuda bir literatürü bulunmayan bir metottur.⁴⁷

Grammer kurallarının çok iyi öğrenildiği bu yöntemde, öğrenciler kısa sürede okuma yazmayı öğrenmekte, başarılı tercüme yapabilmektedirler. Öğretmenin etkin olmasının gerekmediği, tüm etkinlik ve uygulamalar önceden planlandığı için öğretmenin çaresiz kalmayacağı bir metottur. Günlük hayattan kopuk metinleri güzel çeviren ancak yöntemin esas olan ana dil kullanımını nedeniyle diğer becerilerini geliştiremeyen öğrenciler, tümünden gelim tekniğiyle işlevsel olmayan bir hedef dil öğretiminde iletişimden uzak bir ders ortamında bulunurlar. Diyalog ve alıştırma içermeyen uzun metinleri tercüme ederler, kendilerini geliştirecek bir ortam bulamazlar. Aktif olmadıklarından, yanlış öğrenme ve onu pekiştirme ihtimali oldukça fazladır. Cümlelerden soyutlanmış kelime bilgisinin önemli olduğu bu metotta, yeni cümleler kurmaları, uygulama ya da etkinlik yapmalarına imkân yoktur. Dilin mantığına hakim

---

⁴⁵ Demirel, s. 35.

⁴⁶ Hengirmen, s. 17.

⁴⁷ Richards and Rodgers, s. 7.

olamazlar ve uzun yıllar öğrenim yapsalar bile, kendilerini ifade edemezler. Gereksiz bilgilerle donanmış ve güdülenmeleri ortadan kaldırılmış öğrencilerdir.⁴⁸

Günümüzde bile yaygın olarak kullanılan en önemli klasik bir yöntem olan bu metot yapısalcı bir yaklaşımı takip etmektedir. Dilbilgisi kurallarının ve belirli sayıda kelimelerin öğretimi ve kuralların analizi esas alınmaktadır. Tümünden gelime dayalıdır.

Dilbilgisi çeviri yönteminin tasarımı ; konuşma ve dinleme becerilerinin geliştirilmesine katkıda bulunmayan, okuma ve yazma becerilerini ön plâna alan, telaffuza önem verilmeyen, öğretimin genellikle anadilde yapıldığı, dilin mantığını öğretmek yerine kurallarının ve kalıplarının verildiği, olumlu yönünün kalabalık sınıflarda derse imkân tanınması ve okuma ve yazmayı kısa zamanda öğretmesi olarak açıklanabilir.

Bu yöntemin uygulama sahası ise; çeviri teknikleri, kelime ve kalıp ifade ezberlenmesi, boşluk doldurma alıştırmaları ve kompozisyon yazmadır.⁴⁹

Bu yöntemde var olan dilden dile çeviri soruları ve eş-zıt anlamlı kelime bulma soruları pek çok dil sınavlarında hala karşımıza çıkmaktadır.

Dilbilgisi-Çeviri yöntemini gördükten sonra dolaysız öğretim yöntemini incelemeye başlayabiliriz.

1.3.3.2. Dolaysız – Düzvarım Yöntem (Direct –Method)

Dilbilgisi-çeviri yöntemine karşı bir tepki olarak 1880 lerde temeli Gouin tarafından atılmıştır. Yabancı dil öğrenimine fiziksel etkinlik ekleyen Gouin, yaparak öğrenmeyi savunmuş, modern psikolojide geçerli görüşleri dil öğretimine uygulamıştır. Buna göre önce kulakla işitilecek, dille konuşarak pekiştirilecek ve elle okunup yazılacaktır. Bu yöntem 20.yy başlarında oldukça rağbet görmüş hatta 1898 yılında Viyana’da yapılan yabancı dil öğretmenleri kongresinde bu yöntemin uygulanması anlamına gelen diyalog öğretimi ve gösteri tekniğinin sınıf içinde uygulanmasına karar verilmiştir. Yaklaşık bir asır sonra 1990 da Leipzig kongresinde ise; hedef dilin daha fazla kullanılması, hedef dilin konuşulduğu ülkenin kültürüne önem verilmesi, dilbilgisinin tümevarım

---

⁴⁸ Doğan, s. 75-76.

⁴⁹ Emin Cihan Üzümlü, **Türkiye’de Arapça Öğretimi Açısından “El-‘Arabiyye li’n-Nâsi’in“ Ders Kitabının Değerlendirilmesi**, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Arap Dili Eğitimi Anabilim Dalı; Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2001, s. 17-19.

yöntemiyle öğretilmesi, ders materyallerinin çağdaştırılması, hedef dilde modern, edebi eserlerin okunması ve yazılı araştırmaları teşvik için ev ödevlerine önem verilmesi kararları alınmıştır. Bu yöntemin her ülkede farklı şekilde uygulanmasıyla değişiklikler olmuş, Almanya’da eklektik yöntemi ve Fransa’da aktif yöntemle ilişkilendirilmeye çalışılmıştır.

Düzvarım yönteminin kullanım özelliklerine bakıldığında; derslerin fıkra ya da diyaloglarla başladığı, başlangıçta nesnelere gösterilmesiyle sözlü öğretim yapıldığı, dilbilgisi kurallarının bir önceki yöntemde olduğu gibi tümdengelim değil, tümevarım yoluyla öğretildiği, hedef dilin yoğun bir şekilde kullanımı, telaffuz öğretimi dinleme ve tekrarın önemli olduğu, anadil ve çevirinin olmadığı, öğretmenin amaç dili çok iyi bilmesi gerektiği, okuma parçalarının hedef dilin kültürüyle ilgili olduğu ve dilbilgisi kuralı çıkarımı için değil, dil zevki için okunduğu, öğretmen merkezli bir sistem olmasına rağmen öğrencinin son derece aktif olduğu gözlenir.⁵⁰

Ayrı bir yöntem gibi sunulan ancak gerçekte bu yöntemin uygulaması olan, Maximilian (Maximilien) Delphinus Berlitz tarafından açılan Berlitz ticari dil okulları uygulaması da özellikle Amerika ve dünya çapında oldukça yayılmıştır. Berlitz uygulaması öğrencinin anadilini hiç konuşmadan hedef dili konuşması ve düşüncesi ile öğrendiği dil arasında doğrudan çağrışım kurulur ilkelerini savunur. Motivasyonun oldukça yüksek olduğu, hedef dili konuşanların öğrettiği özel dil okullarında başarılı olan yöntem, devlet okullarında başarısız oldu. 1920’lerden önce bu yöntemin Avrupa’da devlet okullarında kullanımını azaldı ve 1923’te yabancı dil öğretmenleri tek bir yöntemin tam bir başarı getirmeyeceği noktasında anlaştılar.

Bugün bile takip edildiği gözlenen bu yöntemde öğretmenin hedef dili anadili ya da anadil kadar akıcı konuşması gerekir. Dersin başarısı ders kitabına değil büyük ölçüde öğretmenin maharetine bağlıdır. Her yabancı dil öğretmenin alanında yeterli olmaması ilkelere bağlı kalmayı zorlaştırmaktadır. Üstelik anadilde kolaylıkla belki tek kelimeyle ifade edilebilecek bir kısa açıklama daha etkili olabilir.

Berlitz okullarının öğretmenlerinden uygulamalarını istedikleri ilkeler şunlardır:

1. Asla tercüme yapma: Hareketle göstererek tanı

---

⁵⁰ Demirel, s. 37-38.

2. Asla açıklama: Hareketle anlat.
3. Asla uzun uzun konuşma: Soru sor.
4. Asla yanlışları tekrar etme: Düzelt.
5. Asla tek kelime söyleme: Cümle söyle.
6. Asla çok konuşma: Öğrencileri konuştur.
7. Asla bir kitap kullanma: Ders plânını kullan.
8. Asla çok hızlı bir şekilde konudan konuya geçme: Öğrencilerin hızına uy.
9. Asla çok yavaş konuşma: Normal bir hızla konuş
10. Asla çok hızlı konuşma: Normal konuş
11. Asla çok yüksek sesle konuşma: Doğal bir ses tonuyla konuş
12. Asla sabırsız olma: Yavaş ve sakin ol.⁵¹

Ana dilin kesinlikle yasak olduğu, diyalogların öne çıktığı, kelimelerin cümleler içerisinde ya da eş-zıt anlamlarıyla, gramer kurallarının diyaloglarla öğretildiği, tercümenin asla kullanılmadığı, konuşma becerisinin okuma ve yazma becerilerinin önüne geçtiği bir metottur. Diyalog, soru sorma, taklit ve hikâye tekniklerini ilk kullanan, dilbilgisi kurallarını metinlerden ilk çıkaran yöntemdir. Dili işlevsel olarak kullandığı için, öğrencinin motivasyonu çok yüksektir. Öğretmen açısından bakıldığında soyut kelimeleri hedef dilde açıklama zorluğu ve amaç dilin sürekli kullanılması mecburiyeti sorunlara yol açmaktadır. Ayrıca yöntemin en temel özellikleri olan ana dilin yasaklanması, dilbilgisi kurallarının düzenli bir şekilde öğretilmemesi ve açıklama yapılmaması kalıcı yanlışlara neden olur. Bu yöntemi takip edenler dil edinimi ile öğrenimini eşit saydıklarından; psikoloji, dilbilim ve eğitim bilimsel yönlerini ihmal etmektedirler. Çünkü dil öğrenimi aşamasına gelmiş öğrencinin edindiği, alıştığı ve kullandığı anadili gerçeği görmezden gelinemez.⁵²

---

⁵¹ Richards and Rodgers, s.11-13.

⁵² Doğan, s. 83-84.

Bu yöntemde öğretim yapılan sınıfta öğrenci sayısı en fazla on kişidir. Anadil kullanımı, dilbilgisi kuralları, çeviri olmayan yöntemde okuma yazma etkinlikleri, öğrenci konuşmaya başladıktan sonra verilir. Alıştırma yapılmasına, dinleyerek anlamaya oldukça özen gösterilir. Zamanında takip edilen yöntemlerden çok ileride olan bu metotta; nesnelere ilgili sözcükler nesnelere gösterilmesiyle, soyut sözcüklerde ise kavramlar arası bağlantıyla öğretilmektedir. Her zaman konuşma ve dinleyerek anlama ön plândadır. Hedef en kısa zamanda anadilini kullanmaksızın hedef dilde düşünmeye ve konuşmaya başlanmasıdır.⁵³

Direk yöntemde Humbolt'un dil ve kültüre dair fikirleri oldukça etkili olmuştur. Bir milletin dili ile ruhu bir bütündür görüşündedir. Bu yöntemde ilk altı hafta hiç kitap kullanılmaz. Çevredeki nesnelere öğretilir. Önceki konuların tekrarlanıp derse başlamak, eski ile yeni bilgi arasında bağlantı kurmak önemlidir.⁵⁴

Tasarımında; gerçek hayattan kesitler sunan diyaloglar, fıkra anlatımları yer alır. Anadilin ve çevirinin yasaklandığı ders ortamı öğrencinin katılımıyla canlıdır ve hedef dilin mantığının alınması amaçlanır. Dinleyerek anlama ve konuşma becerisini geliştirme temel hedeftir. Görerek öğrenme ve nesnelere örneklendirme esastır. Dilbilgisi kurallarının kendi çabasıyla tümevarım yoluyla öğrenmesi öğrenci için zorluklara sebep olur.

Direk metotta; diyaloglar, hikâye ile anlatım, soru sorma-cevap verme, boşluk doldurma, ezber, taklit etme ve cümlelerde kelimelerin yerlerini değiştirme gibi uygulamalar kullanılmaktadır.⁵⁵

Doğrudan öğretim yönteminin dışında kullanılan diğer bir yöntem dinleme ve konuşma yeteneklerini geliştirmeye öncelik veren kulak-dil alışkanlığı yöntemidir. Şimdi bu yöntemi inceleyebiliriz.

1.3.3.3. Kulak-Dil Alışkanlığı Yöntemi (Audio-Lingual Method)

Davranışçı psikologlar, yapısalcı dilbilimcilerin görüşlerinin etkisi ile 1940-1950'li yıllarda ortaya çıkmış, Fries ve Lado tarafından geliştirilen Michigan yöntemi ve Amerika'nın üs kurduğu yabancı ülkelerin dillerinin öğrenilmesi için Michigan

---

⁵³ Demircan, s. 179-180.

⁵⁴ Hengirmen, s. 21.

⁵⁵ Üzüm, s. 17-19.

üniversitesinin geliştirdiği Ordu (Army) Yönteminin bir benzeri olarak uygulanmıştır. Yabancı ülkelerde başarılı olunduktan sonra orta dereceli okullarda da uygulanmış ancak başka bir adla; Kulak- Dil Alışkanlığı yöntemi olarak yayılmıştır. Bu yönetime önemli katkıları olan yapısalcı dilbilimciler Bloomfield, Brooks ve Lado'ya göre; her dilin kendine has, devamlı değişim gösteren bir yapısı vardır ve dil kendi içinde bir bütündür. Dil bir sistemdir ve anlamla bağlantılıdır. Yöntemin uygulanmasında tekrar ve ezberlenen cümlelere benzeyen yeni cümleler oluşturmak önemlidir. Davranışçı psikologlardan Skinner'a göre ise; her uyarıcıya karşı bir tepki vardır ve aralarındaki bağın kurulabilmesi için pekiştiricilerin olması gerekir. Sürekli verilen bu pekiştiricilerle alışkanlık kazandırılır ve öğrenim gerçekleşir. Bunun için yabancı dil sınıflarında tekrar, alıştırmalar ve pekiştirmeler çok önemlidir. Dil öğrenimi doğru cevapların pekiştirilmesiyle etki-tepki bağının kuvvetlendiği bir süreçtir.

Davranışçı psikoloji bu yöntemde etkili olmuştur. Onlara göre dil sözlü bir davranış biçimidir ve alışkanlıkların doğru cevap verilerek oluşturulması gerekir. Dil öğrenimi mekanik alışkanlık oluşturma sürecidir ve yeni cümle kalıplarının öğretilip öğrencinin benzer cümleleri üretmesi gerekmektedir. Geliştirilmesi hedeflenen dört beceriden öncelik dinleme ve konuşma becerilerine verilmelidir. İlk etapta mekanik ve biçime dayalı alıştırmaların yapılması, karşılaştırmalı çalışmaların olması ve uzun gramer açıklamalarının olmaması önemlidir. Hedef dil öğrenilirken o dilin konuşulduğu ülkenin kültürel bağlamında öğrenilmelidir.⁵⁶

William Moulton 1961 yılında 9. Uluslararası Dilbilim kongresinde bu yöntemin ilkelerini şöyle açıklamıştır:

1. Okuma ve yazma öğrenilmeden dinleme ve konuşma öğrenilmelidir çünkü dil konuşmadan ibarettir.
2. Alışkanlıklar davranışın pekiştirilmesiyle oluştuğundan dil öğrenimi alışkanlıklar halkasına dönüşür. Dolayısıyla çocuğun bir kültür içinde o dili öğrenmesi gibi hedef dil öğrenilebilir.
3. Dilbilgisinin detaylı yapısını vermek yerine sadece dil öğretilmelidir.
4. Bir dil konuşulduğu toplumda var olan anlamlarıyla öğretilmelidir.

⁵⁶ Demirel, s. 40- 45; Richards and Rodgers, s.55.

5. Her dil birbirinden farklıdır ve kendi içinde bir bütündür. Dil öğrenim sürecinde güçlükler anadil ile hedef dilin farklılıklarından dolayı olduğundan iki dil arasındaki benzer olmayan durumlar vurgulanmalı, bunun için özel alıştırmalar yapılmalıdır.⁵⁷

Dinleme ve konuşmanın, okuma-yazma becerilerinin önüne geçtiği, gramer kurallarının tümevarım yöntemiyle öğretildiği, yeni yapıların taklit, ezber, diyaloglarla sıralı olarak ve tek tek öğretildiği, kelime bağlamının önemli olduğu, dil laboratuvarlarının çok kullanıldığı, kalıp ifadelerin tekrar ve ezberle öğrenildiği bir yöntemdir. Belli miktarda bir dağarcık varsa, mekanik olarak rahat bir şekilde kullanılıyorsa, hedef dilin öğrenildiği görüşü yaygındır. Diyaloglar açıklanırken sadece anlamaya yarayacak kadar anadil kullanılır. Direk yöntemle bu noktada ayrılırlar. Ancak sınırlı miktarda kullanılan ana dil, o dilde düşünme yeteneği kazandırır ve zaman kaybına engel olur. Bu yöntemin en önemli özelliği yapısalcı dilbilimcilerin ve davranışçı psikologların görüşlerinden ortaya çıkmış olması ve şartlı tepkilerin pekiştirilmesini önermesi, anlamdan çok yapıların öğretilmesini hedeflemesidir. Dilin işlevselliğine önem verdiği için öğrencilerin motivasyonu yüksek olur. Çok çeşitli materyal kullanımı gerektirdiğinden derslerin canlı, öğretmenin aktif, öğrencinin etkin olmasına fırsat sağlar. Ancak yöntemin en önemli özelliği olan taklit ve ezber, anlaşılmadan yapıldığı takdirde öğrencinin yanlışları genellemesine neden olur. Öğrencilerin papağan gibi tekrar etme yerine dili bir iletişim aracı olarak kullanmaları gereklidir. Ayrıca dilbilgisi kurallarının diyaloglardan çıkarılmasını beklemek, bazı kuralların gözden kaçırılmasına neden olur. Bunun yanında işitsel-dilsel metot mekanik becerileri geliştirdiğinden ordu içinde faydalı olabilir ancak düşünme ve değerlendirme gerektiren örneğin üniversite gibi ders ortamlarında başarısı düşer.⁵⁸

Yapısalcı bir yaklaşım izleyen bu yöntemin yaklaşımına göre; dil öğreniminde geliştirilmesi hedeflenen dört dil becerisinden dinleme ve konuşma ön planda okuma ve yazma arka plandadır. Yapısalcı dilbilimcilerden ve davranışçı psikologlardan etkilenmiştir. Anadilin kesinlikle olmadığı direk metottan, az da olsa anadil kullanımına olanak sağladığı için ayrılır.

---

⁵⁷ Richards and Rodgers, s. 57; Demircan, s. 42-44.

⁵⁸ Doğan, s. 95.

Tasarımı ise şöyledir: Okuma ve yazma etkinliklerine uzun bir süre sonra başlandığı; öncelikle dinleme ve konuşma melekесinin geliştirilmesi hedeflendiği için başlangıçta otomatik ve şekle dayalı alıştırmalar, tekrarlar, ezberler ve etkinlikler yapılır. Bu yöntemde dil ile beraber kültür aktarımı da oldukça önemlidir ve bir dili öğrenmek o kültürü de öğrenmeyi kapsar. Okuma yazma çalışmalarının sonradan yapılması, o ana dek okuma yazma etkinlikleriyle öğrenmeye alışmış bireyler için sıkıcı ve gelişimi engelleyicidir.

Uygulamada; diyaloglar, dilbilgisini oyun ile öğretme, dikte çalışmaları, dönüştürme, boşluk doldurma, belli kalıpların ezberlenmesi, taklit, mekanik ve biçimsel alıştırmalar, soru cevap ve tekrar etme yer alır.⁵⁹

Kulak-dil alışkanlığı yönteminin dışında yabancı dil öğrenimini bilinçli bir eylem olarak tasarlayan bilişsel öğrenme yaklaşım yöntemi bulunmaktadır.

1.3.3.4. Bilişsel Öğrenme Yaklaşımı (Cognitive- Code Approach)

Bu yöntem davranışsal dil öğrenimine karşı çıkan ve öğrenimi alışkanlık ve şartlanma olarak değil, akılsal, zihinsel etkinlik olarak tanımlayan, 1957 de yazdığı Sözdizimi Yapıları (Syntactic Structures) adlı eseriyle yapısal dilbilime karşı çıkıp üretimsel dönüştürümlü dilbilim akımının doğmasına neden olan dilbilimci Chomsky ve bilişsel öğrenme kuramcılarında Asubel'in görüşlerinin etkisiyle ortaya çıkmıştır. Chomsky dil öğrenimini dil edinimi ve dil yetisi olarak iki başlıkta inceler. Dil edinimi dili kullanma hakkında bilgi verir, dil yetisi ise dili kullanma yeteneğini gösterir. Dil öğrenimi bireyin dışarıdaki tepkilerden daha çok aklında ve zihnindeki etkinlikleri yansıtır. Bu yöntemin dayandığı esas budur.

Asubel de dil öğrenimini önceki bilgiler ile yeni bilgilerin bütünleşmesi, eski ile yeninin arasında bir bağ olduğunda anlamlı öğrenmenin oluşması şeklinde tanımlar. Dolayısıyla yeni bir öğrenmenin olabilmesi için eski bilgilerin çok iyi bir şekilde öğrenilmesi gerekir.

Bilişsel öğrenmede, düşünme oldukça önemlidir. Zihinsel algılamalar öğrencinin motivasyonunu artırır. Dil bir alışkanlık değil, yaratıcı bir süreçtir. Öğretmen dil ile düşünme yeteneğini geliştirmeye yardımcı bir kılavuzdur. Duyduğunu anlama becerisi

---

⁵⁹ Üzüm, s. 17-19.

biraz daha göze çarpsa da dört temel becerinin geliştirilmesi esastır. Ana dil ihtiyaç halinde kullanılabilir. Dil öğretiminde kültür aktarımı önemli bir faktördür. Gramer kuralları öğretiminde hem tüme varım, hem de tümdengelim yöntemi kullanılır.⁶⁰

Davranışçı psikologlara göre boş bir levha olan insan beyni etki-tepki-ödüllendirme yoluyla öğrenir ve bilgiler işlenir. Bilişsel görüşü savunan psikologlara göre öğrenmede asıl olan, bilgiyi algılayan, işleyen ve depolayan akıldır. İki tür öğrenmeden ezber öğrenmeyi değil, anlamlı öğrenmeyi temel alırlar. Ezber öğrenilen bilgiler hemen unutulurken, anlayarak öğrenilenler kalıcıdır. O yüzden öğretmenler anlamlı öğrenmeye özen göstermelidir.⁶¹

Chomsky'e göre; gramer, en iyi şekilde, semantikten bağımsız, kendi başına bir çalışma alanı olarak tanımlanabilir. Bir şeyin gramatik olması anlamlılıkla aynı şey değildir. Anlamlılıkla gramatik olmak farklı şeylerdir.⁶² evrensel bir gramerin genel prensiplerini içeren, bu prensiplere göre oluşturulmuş ve yorumlandırılmış bir sistem hazırlanabilir ve prensiplerin ve bazı kuralların bir araya getirilmesi bilimsel sonuçlara götürebilir. Bu kurallar belirli seviyede dil yeterliliğini açıklayabilir. Dilbilgisi ile kişinin dili nasıl hangi yollarla kullandığı, duyduğu ve anladığı açıklanabilir. Dil hakkındaki bilginin kısıtlı, detaydan bağımsız, büyük oranda geçmiş yaşantıya ve zekâyâ bağlı olmadığı gözlenmektedir.⁶³

Yaklaşımında belirli cümle ve kalıp ifadeleri ezberlemek yerine, her durumda cümleler üretebilecek bir dil düzeni öğretilmesi hedeflenmiştir. 1980 li yıllarda iletişimsel metotların tercih edilmesiyle çok uygulanmayacak olan bu metot dilbilgisi çeviri yöntemiyle benzerlik gösterse bile aynı değildir. Ona göre herhangi bir dilin düzeneğini öğrenmiş bir birey bir durumda sayısızca cümle üretebilir. Öğrenme kuramlarından ezber öğrenmeyi değil akıl ve zihin kullanılarak anlayarak öğrenmeyi savunmaktadır. Yöntem, insanın biyolojik yapısında var olan dil melekesi üzerine kurulmuştur. Yeni anlatım ve ifade geliştirme, dil kalıplarına bilinçli hakim olma, yaşayan dili şuurla pratikte kullanma dil öğreniminde önemlidir. Dilbilgisi kurallarını anlayarak öğrenmek

---

⁶⁰ Demirel, s. 45-46.

⁶¹ Hengirmen, s. 26-27.

⁶² Noam Chomsky; Massachussets Institue of Technology, **Syntactic Structures**, Mouton, The Hague-Paris, 1975, s. 106.

⁶³ Noam Chomsky, Massachussets Institue of Technology, **Language and Mind**, Harcourt, Brace & World, Inc., 1968, U.S.A, s. 52-53.

herkes için mümkündür. Dil öğreniminde gelen her yeni bilgi depolanmış eski bilgiyle birleşirse anlamlı olur.

Tasarımında ses ve kural bilgisini yaşayarak, anlayarak bilinçli bir şekilde öğretmeyi hedefler. Tümünden gelim tekniği ile kurallar öğretilir. Diyalog, dil oyunları ve rol yapma teknikleri ile dinlediğini anlama ve anlamlı ifadeler oluşturmaya önem verilir. Dilin sistematik yapısını öğretmek için anadil kullanılır. Dilbilgisi kuralları verilirken bireyin benzer her durum için uygun dil ifadeleri kurması hedeflenir. Amaç kuralları bilinçli kullanmaktır. Diyaloglar temel değil ama önemli etkinliklerdendir. Yanlışların düzeltilmesi önemlidir. Öğretmen öğrenciye dil çağrışımlarında yardımcı olur. Ders kitabı önce tümünden gelim sonra tüme varım tekniğiyle gelmelidir. Derste önce konu işlenir, alıştırmalar ve uygulamalı dil çalışmalarıyla devam eder ve tüm dil becerileri öğretilir.

Uygulamada diyaloglar, alıştırmaya çözüm, rol yapma, çeşitli dil oyunları, bilinçli dil kullanımı için pratik ifadeler, okuma öğretimi için metinler, görsel ve işitsel materyaller kullanılır.⁶⁴

1.3.3.5. Doğal Yöntem (Natural Method)

Dilbilgisi-Çeviri yöntemine tepki olarak, Rousseau ve Pestalozzi'nin eğitim üzerine görüşlerinden etkilenen Lemare ve Payne tarafından şekillenmiş, Ticknor, Marcel ve Heness'in katkılarıyla gelişmiştir. L. Sauvenur hedef dilde sözel yeteneği geliştiren sistemi uyguladığı bir dil okulunu 1860 yılında Boston'da açmış, kullandığı yöntem Doğal Yöntem olarak anılmaya başlanmıştır.

Doğal yöntemde öğrencinin önce dili duyması üzerinde durulmaktadır. Yazılı dile karşılık konuşma dili ön plandadır. Telaffuz, dilbilgisi öğretimi, çeviri ve ilk etapta okuma ve yazma çalışmaları yapılmaz. Sözcük öğretimi öne çıkmaktadır. Eş deş sözcükler dikkat çeker. Yabancı dil onu doğal konuşanlardan anadil gibi öğrenilir mantığına dayanmaktadır. Konuşmayı geliştirmek için diyalogların ezberletildiği, öğretmenin sürekli konuştuğu, öğrencinin ise dinlediği, anlaşılmayan kelimelerin hareket ve mimiklerle ya da hedef dilde açıklandığı bir yöntemdir.⁶⁵

---

⁶⁴ Doğan, s. 105-110.

⁶⁵ Demirel, s. 46-48.

Sözcük öğretimi sınırlı olduğu için, konuşma dilinin dışına çıkınca öğrenci zorlansa ve dersin yükü hedef dili doğal olarak konuşan öğretmen üzerinde olsa da, algılamaya, üretmeye ve iletişimsel yöne önem verdiği için, öğrencinin konuşma ve algılama yeteneğinin gelişmesini sağlamaktadır.⁶⁶

Doğal yaklaşım yaklaşımında dilin işlevsel yönünü hedefler. Dilbilgisi örtülü bir şekilde verilir. Dilbilgisi yapıları belli bir sıralama dahilinde adım adım verilir. Öğretmenin anadilinden başka bir dilin konuşulmadığı bir yöntemdir.

Tasarımını dili bir iletişim aracı olarak kullanması hedeflenen öğrencinin alakasına ve gereksinimlerine göre belirler. Öğretmen sınıf içi faaliyetleri uygulayan ve destekleyen kişidir.

Uygulamada sınıf içinde rol yapma, ilan, resim gibi görsel afiş kullanımı, problem çözme etkinlikleri uygulanır.⁶⁷

Yabancı dil öğreniminde bilişsel öğrenme yaklaşımının yanı sıra dilin iletişim aracı oluşu özelliğini öne çıkartan yaklaşımlarda bulunmaktadır. Bunlardan birisi de İletişimci Yaklaşım Yöntemidir.

1.3.3.6. İletişimci Yaklaşım Yöntemi (Communicative Approach)

Sosyolog Hymes'in öncülük ettiği toplumbilimcilerin ortaya çıkardığı bir yöntemdir. Hymes, bilişsel yöntemi yetersiz bulmuş, dilbilimci Chomsky'nin öne sürdüğü kavramlardan “dil edinim” ile “dil melekesi”ne “iletişim yeteneğini” de eklemiştir.

Hymes'in iletişimsel yeti teorisi; bir kişinin bir dilde iletişim kurabilmesi için bilmesi gerekenlerin tanımıdır. Buna göre birey iletişimsel yetiyi kazanırsa hem bilgi hem de yetenek kazanır. Bu görüşleri destekleyen Halliday, dilin işlevleri teorisini de eklemiştir. Temelinde “dil kuralları yerine kullanımı” vardır. Christopher Brumfit'e göre dilin uygulanması çok önemlidir. Bunun için tüm görsel-işitsel malzemelerden yararlanılır, öğrenciler sınıf içinde rahat hareket edebilir. Yapı tekrarı olsa da dil kalıplar halinde değil deneme yanılma yoluyla öğretilmelidir.⁶⁸

---

⁶⁶ Hengirmen, s. 20.

⁶⁷ Üzümlü, s. 21-22.

⁶⁸ Hengirmen, s. 31-35.

Richards ve Rogers'a göre cümleler kendi başlarına değil diğer cümlelerle beraber bir anlam kazanırlar. Çünkü dil bir anlam açıklama dizgesidir ve temel görevi etkileşim ve iletişimi sağlamaktır. Dilin temel birimleri gramer ve yapısal özellikleri değil işlevsel ve iletişimsel özellikleridir.⁶⁹

Öğrenci merkezli, anadilin tabu olmadığı, günlük yaşam dilinin kullanıldığı, dilin bütünlüğü ve uyumunun öne çıktığı bu yöntemde, grup çalışmaları ve eğitsel oyunlar öne çıkmaktadır. Bu yüzden eğer anlaşılıyorsa telaffuz yeterlidir. Temel amaç, iletişim yeteneğini geliştirmektir. Çok daha kapsamlı olarak vurgulanan bu hedefi gerçekleştirebilmek için öğrencinin dilin yapı, anlam ve işlevini bilmesi gerekir. İstenirse çeviri yapılabilir, ilk günden okuma yazma etkinliklerine başlanabilir. Öğrencinin faydalanması durumunda çeviriye başvurulabilir.

Dil öğrenmenin asıl hedefi o dilde yazılı ve sözlü iletişim yapabilmektir. Kelime dağarcığı ve dilbilgisi kuralları bu işlev için bir araçtır. Ezbere izin verilmez, anlamaya ve kavramaya yönlendirilir. Bireyin kendi anadilinde sahip olduğu iletişim stratejilerini, hedef dilde de uygulayabilmek ve geliştirmek için iletişim esnasında ihtiyaç duyacağı bilgilerin öğretimi temel hedefdir.⁷⁰

Akıcılığı sağlamak adına hataların düzeltilmemesi öğrencinin konuşmasına dikkat etmesini engellemesi, iletişimsel yeterliliği hedeflediğinden dil yeterliliğinin sonraya ertelenmesi ve dil öğrenim kurallarının ihmal edilmiş olması metodun eleştirilen yönlerindedir.⁷¹

Kurallara uygun cümle kurmayı dil öğreniminin en son aşaması olarak kabul eden iletişimsel yöntemin tasarımı öğrencinin yeterli düzeyine ve iletişimsel tercihlerine göre belirlenir. Dilbilgisi kuralları öğretilirken kullanımdaki gerekliliklerine dikkat edilir. Anlayıp çözme, anlatım ve etkileşim gibi dil işlevleri verilir. Öğretmen iletişimi sağlayacak etkinliklerde bulunur ve bu konuda yardımcı materyallere öğrencinin iletişimini sağlar.⁷²

---

⁶⁹ Richards and Rodgers, s.161.

⁷⁰ Demirel, s. 48-57.

⁷¹ Doğan, s. 117-118.

⁷² İbrahim Polat, **Türkiye’de Arapça Öğretimi Açısından “İmam Hatip Liseleri İçin Arapça Adlı Ders Kitabı Serisinin Değerlendirilmesi**, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Arap Dili Eğitimi Bilim Dalı, Ankara, 2003, s. 23.

Uygulamada resimleri karşılaştırma, benzerlik ve ayrılıkları not etme, bir resimle anlatılan olayı sıralama, bir resim ya da harita üzerinde eksik olan parçayı tamamlama, bir öğrencinin başka bir öğrenciye direktiflerle resim çizdirmesi, karşılıklı konuşma, görüşme, rol yapma, şakalı oyun oynama, hazırlıksız konuşma, tartışma, problem çözme gibi etkinlikler yapılır. Bunların uygulanmasında resim, harita, aktivite kartları, işaret kartları, semboller, plastik materyaller, gazete ve dergiler, reklamlar, grafik, ses bantları gibi materyaller kullanılır.⁷³

Yukarıda görmüş olduğumuz yöntemlerin dışında tüm bu yöntemlerin olumlu yönlerini birleştirip sentetik bir yöntem daha oluşturulmuştur. Buna seçmeli yöntem de denmektedir. Bu yöntemi daha yakından inceleyebiliriz.

1.3.3.7. Seçmeli Yöntem (Eclectic Method)

Seçmeli yöntem adı altında her yöntemin iyi taraflarının değişik öğretim ortamlarında uygulanabilmesi anlamına gelen bu metot öğretmenler arasında bir sinerji oluşturmuştur. Yöntem zenginliği ya da yöntemler karması adlarıyla da kullanılmaktadır. Sözcük öğretiminde düzvarım yöntemine, dilbilgisi kuralların öğretiminde bilişsel yönteme, konuşma becerisi kazandırmada kulak-dil alışkanlığı ve iletişimci yönteme yönelmektedir. Öğrenme olayı öğrenmenin meydana geldiği ortam, öğrenci ve öğretmenlerin motivasyonları, öğretmenlerin eğitimleri gibi pek çok etkenden etkilenmektedir. Dolayısıyla her öğrenme ortamında tüm yöntemlerin o ortama en uygun olanlarıyla desteklenmesi başarıyı artıran etmendir. Seçmeli yöntemin tam olarak uygulanabilmesi için tüm yöntemler olumlu ve olumsuz yönleri ve öğretim yapılan ortama uygunlukları bakımından çok iyi bilinmelidir.

Yöntemde, ana dile yer verilse de esas olan hedef dille öğretimdir. İlerleyen aşamalarda çeviriye yer verilebilir. Sözcükler bağlam içerisinde öğretilir. Otomatik ve yer değiştirme alıştırmalarından ziyade anlamlı, dilin işlevselliğini kazandıran alıştırmalar öne çıkmaktadır. Her bir seferde yeni bir yapı öğretilir ve iyice öğrenildikten sonra diğerlerine geçilir. Dört becerinin aynı anda geliştirilmesine önem verilir. Derse başlarken öğrenciye giriş yapılır, öğrenecekleri hakkında bilgi verilir. Hedef kitlenin ihtiyaçları tespit edilir, etkinlikler basitten zora doğru gerçekleştirilir. Öğrencilerin

---

⁷³ Richards and Rodgers, s. 166-170.

motivasyonunun artırılması ve bireysel farklılıklarının göz önünde bulundurulması önemlidir. İletişim yeterliliğini kazandırmada mimikler, ses tonu, vurgu ve kültürel davranışlardan yararlanılması öne çıkmaktadır.⁷⁴

Bu yöntemi savunanların başında Henry Sweet ve Harold Palmer gelmektedir. Sweet'e göre; dil öğretiminde genel ilkeler olmalı, bu ilkeler hedef dile özel prensiplerle desteklenmelidir. İyi bir yöntem dilbiliminin tüm bilgilerinden ve de psikolojik kurallardan faydalanmalıdır.

Palmer "çok yönlü yaklaşım" adını verdiği teorisinde yabancı dil öğrenenini hedefe götürecek her türlü yaklaşımdan yararlanmalı, her türlü gelişme ve yeniliğe açık olmalı, çeşitli araçlardan ayarlanmalıdır.⁷⁵

Bu yöntem her metodun en iyi yönlerini aldığından dolayı çok eleştirilmeyen bir yöntemdir. Ancak bu yöntemi uygulayacak öğretmenlerin özel yetiştirilmesi gerekmektedir.⁷⁶

Yabancı dil öğrenim ve öğretim literatüründe geliştirilen yöntemleri ana başlık altında özetledikten sonra yabancı dil öğretiminde kullanılan teknikleri incelemeye geçebiliriz.

1.4. Yabancı Dil Öğretim Teknikleri

Genel olarak yöntem ve teknik kelimeleri birbirine karıştırılmaktadır. Yöntem hedeflenen yabancı dile ulaşmada teknikleri ve materyalleri kullanarak yapılan işlemlerin hepsine verilen isimdir. Teknik ise; bu yöntemin işleyişi, ortaya koyma biçimi, yapılan tüm uygulamalara verilen isimdir. Yönteme tasarım tekniğe de uygulama denilebilir. Yabancı dili öğrenen kişinin bu uygulama veya tekniklerle yabancı dilini aktif halde kullanması ve içselleştirmesi hedeflenir.

Yabancı dillerin öğretiminde kullanılan teknikler öncelikle grupta öğretilen ve bireysel öğretilen olmak üzere ikiye ayrılır. Bunların tasnifi şu şekildedir.

---

⁷⁴ Demirel, s. 58-59.

⁷⁵ Hengirmen, s. 36.

⁷⁶ Doğan, s. 124.

1.4.1. Grupla Öğretim Teknikleri

Sınıf gibi kalabalık ortamlarda kullanılan tekniklerdir. Grup çalışmalarında kullanılır. Bunları şöylece sıralayabiliriz.

1. Beyin Fırtınası (Brain Storming)
2. Gösteri (Demonstration)
3. Soru- Cevap (Question- Answer)
4. Drama ve Rol Yapma (Drama- Role Play)
5. Benzetim (Simulation)
6. İkili ve Grup Çalışmaları (Pair- Work and Group Work)
7. Altı Şapka Tekniği (The Six Thinking Hats)
8. Kavram Haritaları (Mindmapping / Concept Mapping)
9. Eğitsel Oyunlarla Öğretim (Academic Games)
10. İletişim Oyunları (Communication Games)
11. Gramer Oyunları (Grammer Games)

Grupla öğretim teknikleri grup halinde uygulanan uygulamalar olup, dilin aktif bir şekilde kullanılmasını hedefler. Ayrıca grup öğretim teknikleri öğrenim sürecinde grup motivasyonundan da istifade etmeye çalışır. Bunlardan ilki beyin fırtınası tekniğidir.

1.4.1.1. Beyin Fırtınası (Brain Storming)

Beyin fırtınası; bir konuda çözüm üretmek amacıyla hayal gücünü kullanarak, bilinen kelime ve fikirleri geliştirmek amacıyla çekinmeden, hızlıca düşünme tekniğidir. Fikir üretme, yargıdan uzak, yapılandırılmamış, serbest ve kaygısızca olmalıdır. Başlangıçta öğrenci kendisi çalışır ve fikrini kartların üzerine yazar. Önce çiftler sonra gruplar

halinde fikir geliştirilir, listelenir ve eleme yapılır. Sonunda tüm sınıf toplanır. Her grup en favori 3 fikrini seçer, tahtaya yazılır ve değerlendirilmesi yapılır.⁷⁷

Bu teknik uygulandığında yabancı dil öğrencisi doğal olarak dili kullanmaya çalışır ve böylece kendisini geliştirir.

1.4.1.2. Gösteri (Demonstration)

Yeni sözcüklerin öğretiminde, Konuşma, okuma ve yazma becerilerinin geliştirilmesinde genellikle sınıfta öğretmen ya da iletişim kurma yeteneklerini geliştirmek amacıyla öğrenciler tarafından da uygulanabilen bir işin nasıl yapılacağını gösteren bir tekniktir. Gösteri etkinliğine başlamadan önce öğretmen; gösterinin amaçlarını, materyallerin yeterli olup olmadığını, resim, slayt, çizim ya da sembollerden hangisine ihtiyaç duyulacağını ve de ayrılan zamanın yeterli olup olmadığını planlamalıdır. Gösteriye başlamadan önce izleyicilere hedef açıklanmalıdır. Öğrencilerin nasıl katılacağı ve not alıp almayacakları ifade edilmelidir. Gösteri sırasında herkesin tam olarak gördüğüne, bilinmeyen terimlerin açıklanmasına, öğrencilerde merak duygusunun uyanmasına, soru sormaları için cesaretlendirilmelerine önem verilmelidir. Sonrasında ise, öğrencilerin öğrendikleri ve hedefe ulaşıp ulaşamadığı öğretmen tarafından analiz edilmelidir.⁷⁸

1.4.1.3. Soru- Cevap (Question- Answer)

Tüm sınıf etkinliklerinde kullanılan bir tekniktir. Öğrencilerin düşünmesini sağlamak, dinleme ve konuşma becerilerini geliştirmek hedeflidir. Öğretmen bu uygulamayı yaparken, soruları tüm sınıfa sormalı, cevabı verecek kişiyi sonradan seçmelidir. Doğru cevaplar pekiştirilmeli, yanlış cevaplar düzeltilmeli, doğrusunun bulunması için ipuçları verilmelidir. Yanlış cevap veren öğrenciye karşı incitici tavırlardan kaçınılmalıdır. Öğrencilere soru sorarken belirli bir sıralama takip etmeden herkesin dikkatinin toplanması sağlanmalıdır. Sorulara cevap için zaman tanınmalı, öğrencinin cevabı kendi ifadeleriyle vermesi teşvik edilmelidir. Konuşmakta zorlanan öğrencilere hoşgörülü olmalı, gönüllü cevap veren derse aktif katılanlar da onurlandırılmalıdır.

---

⁷⁷ Keith Johnson, *An Introduction To Foreign Language Learning And Teaching*, Pearson Education, Harlow, England, 2001, s. 289.

⁷⁸ Demirel, s. 65-67.

Başlangıç seviyesinde olan sınıflara bu etkinlik yaptırılırken görsel materyallerden faydalanmak verimi artırır. Sorulan sorulara cevap istenirken kartlardan, resimlerden, panolardan yararlanılabilir. Çizim, resim, pano vs. de bulunan görselle bağlantı kurarak cevap vermelerini isteyebilir.⁷⁹

1.4.1.4. Drama ve Rol Yapma (Drama- Role Play)

Öğrencilerin dili kullanmasını sağlayan, daha çok diyalog öğretiminde kullanılan ve konuşma becerisini geliştirmeyi hedefleyen bir sınıf içi etkinliktir. Sosyodrama diye de isimlendirilir. Öğrencinin kendi duygu ve düşüncelerini başka bir karaktere girerek ifade etmesi temeline dayanan deneysel bir eğitim tekniğidir.

Sınıf içinde bir diyalog işlendikten sonra ona benzer bir diyalog öğrenciler tarafından gerçekleştirilir. Bunun için işlenen diyalogun cümle yapılarının iyi öğrenilmesi gerekir. Uygulamaya geçilmeden önce etkinlik hakkında öğrencilere bilgi vermeli, uygun roller sınıf içinde dağıtılmalı bunu yaparken önceliği başarılı ve gönüllü öğrencilere vermelidir. Roller öğrenciler tarafından oynanırken diğer öğrenciler dikkatle izlemeli, sonrasında tüm sınıf tarafından değerlendirilmelidir. Rol yapmada önemli bir husus; öğrencileri bilmedikleri bir konuda rol yapmaya yönlendirmemeye dikkat etmektir. Değerlendirmede sınıftan oyuncuların başarılı oldukları ya da olmadıkları noktaları belirtmeleri istenir.

Drama bilinen en eski öğretme tekniklerindedir ve problem çözme ve konuşma becerisini geliştirmeyi hedefler. Dikkat ve ilgiyle dinlemeye teşvik eden, anlama kapasitesini artıran drama dili kullanmada ve de bilgilerin uygulamasında oldukça etkilidir. Hem rol alanlara hem de dinleyenlere fayda sağlar. Biçimsel ve doğal olmak üzere ikiye ayrılır. Doğal dramada oyuncular kendi cümleleriyle kendilerini istedikleri gibi ifade ederler ve serbest konuşma alışkanlığı kazanırlar. Biçimsel drama ise planlı bir oyundur. Roller önceden dağıtılmış, ezberlenmiş ve aslına sadık kalınarak oynanır. Hikâyeleri, medyada çıkan haberleri sahneleme, resimleri oynama, pantomim, taklit, gölge ve kukla oyunları belli başlı drama oyunlarından. Serbest oyunlarda birey kendisini çok güzel ifade eder, fazla materyale ihtiyaç yoktur. Tüm oyunlar her zaman her yerde oynanabilir. Hikâye sahneleme özellikle küçük çocuklara dil öğretiminde

---

⁷⁹ Doğan, s. 142.

oldukça etkilidir. Tanışma ve ısınma, el sıkışma, aynada eller, görme engeli, rahatla, mesleğim öğretmenlik, solumdaki sandalye boş, çocukluk anıları, ipli eşleşme, yaratıcılık, oyunun kuralları, garip haberler, gündüz rüyası, kelime oyunu, dinle beni, rastgele sözcük, grup şiiri, problem çözme, ıssız ada, yangın, boşluktaki kale drama oyunlarına örnektir.⁸⁰

1.4.1.5. Benzetim (Simulation)

Öğrenmeye destek olması amacıyla gerçeğe uygun bir model üzerinde yapılan eğitici çalışmalardır. Pilotların yapay bir uçakta yaptıkları çalışmalar ve tıp öğrencilerinin kadavra çalışmaları buna örnektir. Yabancı dil öğretim sınıflarında da bu yöntem hedef dilin kullanıldığı çevrenin ders ortamına getirilmesiyle uygulanabilir. Öğretmen tarafından ortaya konan durum ya da olay yapaydır ve öğrenciler tarafından uygulanır. Öğretmen rolleri dağıtır, öğrenciler de etkinliğe katılır ve ona şekil verirler. Analiz ve sentez yaparlar. Bazen hayalî bir konuda bu işlem uygulanabilir. Öğrencilerden bu durumda ne yapabileceklerini gösterme ya da problem çözme istenebilir. Benzetim tekniği öncesi öğretmen tekniği açıklamalı ve öğrencilerden beklentisini ifade etmelidir. Uygulama öncesi tüm doküman ve materyaller hazırlanmalıdır. Bu teknik öğrencilerin motivasyonunu artırmakta, öğrencilerin yaşayarak öğrenmelerini sağlamaktadır.⁸¹

1.4.1.6. İkili ve Grup Çalışmaları (Pair- Work and Group Work)

En az iki en fazla 8-10 öğrenciyle yapılan çalışmalardır. İkili çalışmaları diyalog öğretimi ve soru cevap tekniğini uygulamada kullanılır. Bu etkinlik uygulanmadan öğretmen bilgi vermeli ve uygulanacak konu iyice anlaşıldıktan sonra başlanmalıdır. Aynı kişilerle grup yapılmamalı, sınıf içi iletişimi artırmak için eşler ve grup üyeleri devamlı değiştirilmelidir. Etkinlik çok uzun olmamalı ve öğrencinin sıkılmaması hedeflenmelidir. Bir çift uygulamayı diğerlerinin önünde yapmalı, uygulamadan sonra seyredenlerin analizi istenmelidir. Grup çalışmalarında her gruba aynı konunun verilmesine özen gösterilmelidir. Öğrencilerin ilgi ve isteklerine göre grup oluşturulmalı başarılı öğrenciler aynı grupta toplanmamalıdır. Her grubun bir lideri olmalı, lider grup içinde ve öğretmenle iletişimden sorumlu olmalıdır. Grup çalışmasında hedef dil

---

⁸⁰ Demirel, s. 68-70.

⁸¹ Demirel, s. 77-79.

kullanımı teşvik edilmeli, anadil kullanımından kaçınılmalıdır. Grup sunumunu yaptıktan sonra diğer grupların soru sormalarına fırsat verilmelidir.⁸²

1.4.1.7. Altı Şapka Tekniği (The Six Thinking Hats)

Yeni ve yaratıcı fikirler ortaya konmasını amaçlayan bir tekniktir. Yaratıcı düşünme yeteneğini geliştirmek hedefiyle düşünce ve önerilerin belli bir düzen içinde ortaya konması için kullanılan bir metottur. Her şapka başka bir düşünceyi açıklayan birer semboldür. Altı şapka ve sembol düşünceleri şunlardır:

Beyaz şapka: Bilgi esaslı, olaylara tarafsız bakmayı hedefler.

Kırmızı şapka: Duygusal tepki hedefli, önsezilere göre olayları değerlendirmeyi açıklar.

Siyah şapka: Eleştirel düşünceyi temel alır, karamsar bir bakış açısı geliştirir.

Sarı şapka: Olaylara iyimser bakış açısı getirir.

Yeşil şapka: Yeni ve değişik fikirler üretme amaçlıdır.

Mavi şapka: Durum analizi yapıp sonuç çıkarmayı esas edinmiştir.⁸³

Bu teknik doğal bir şekilde kişinin yarışma ve oyun ortamında yabancı dili kullanmasını temin eder. Böylece kişi öğrendiği dilin tüm imkanlarını kullanır.

1.4.1.8. Kavram Haritaları (Mindmapping / Concept Mapping)

Bir kavramın diğer kavramlarla ilişkisini gösteren somut grafiklerdir. Bir ders konusunun anlatımında öğrenciler tarafından hazırlanan kavram haritaları, bilginin zihinlerinde düzenlenmesini sağlar. Öğrencileri ezberden uzaklaştırır ve anlayarak öğrenmelerini sağlar. Eski bilgilerle yeni bilgiler arasında bir bağ kurulmasına yardımcı olur. Yeni öğrenilen bilgilerin kalıcılığı sağlanır. Öğrenciler kavram haritalarını hazırlarken etkili bir şekilde öğrenmeyi öğrenirler.⁸⁴

---

⁸² Demirel, s. 79-82.

⁸³ Demirel, s. 82-83.

⁸⁴ Demirel, s. 84.

1.4.1.9. Eğitsel Oyunlarla Öğretim (Academic Games)

Sistemli ve kurallı olarak öğrenilen bir bilginin daha az kontrollü bir şekilde oyun oynayarak pekiştirilmesi, dil yapılarının, telaffuzun ve sözcük bilgisinin kullanımlarıyla kalıcılığının sağlanması amacıyla sınıf içinde uygulanan, oldukça önemli etkinliklerdir. Dil bir iletişim aracı olarak düşünüldüğünde eğitsel oyunlar çok sık başvurulması gereken tekniklerdendir. Oyunlar dersin sonunda oynanmalı, hedef dil kullanılmalı, öncesinde öğrenciler bilgilendirilmelidir. Herkesin katılabileceği oyunlar tercih edilmeli, oyunlar öğretmenin kontrolünde olmalıdır. Esas amacın hedef dilin kullanımı olduğunun altı çizilmelidir. Sınıf içinde oynanan oyunlara şu eğitsel oyunlar örnek olarak verilebilir: Her türlü iletişim oyunları, tanımla ve çiz oyunu, farkı bulma oyunu, bağlantı kurma ve eşleştirme oyunu, eşini bulma oyunu, bir eşyayı bulma oyunu, bayrak yarışı, cümleleri eşleştirme, çantamda ne var oyunu ve fiil öğretiminde kullanılan gramer tenisi oyunu gibi benzeri diğer oyunlardır.⁸⁵

Eğitsel oyunlar dersi monotonluktan kurtarır. Öğrencide güdülenmeyi artırır. En sıradan şekilde öğretilen bilgiler oyunla öğretimde farklı bir biçim alır. Ders ortamının, yabancı dil alıştırmalarının sıkıcı havasından öğrenciyi kurtarır. Öğrenciler arasında hedef dille iletişimi artırır. Dili rahat bir şekilde kullanmalarını sağlar. Öğrenci oyun esnasında bilinç dışı bir durum sergiler. Bu da öğretimi zor olmayan kalıcı bir öğretime dönüştürür.⁸⁶

1.4.1.10. İletişim Oyunları (Communication Games)

Özellikle son yıllarda iletişimsel yöntemin yaygınlaşmasıyla daha çok kullanılmaya başlanan bir tekniktir. Sınıf içi hedef dilin kullanılması amacıyla mıknaşlı tahta resimler ve benzeri materyallerle olayların ve diyalogların canlandırılması sağlanır. Bu oyunları oynarken öğrencilerin seviyelerine uygun olması, tüm öğrencilerin katılabilmesi, dört becerinin de aktif olarak geliştirilmesinin hedeflenmesi, oyunların öğrenilen yeni konuyla alakalı olması, oyunların yarışma ruhu taşıyan, keyifli, eğlenceli olmasına dikkat edilmelidir.⁸⁷

---

⁸⁵ Demirel, s. 85-88.

⁸⁶ Doğan, s. 145-148.

⁸⁷ Doğan, s. 148-149.

1.4.1.11. Gramer Oyunları (Grammer Games)

Öğretilen bir dilbilgisi yapısının hemen ardından, bilgiyi pekiştirmek, kullanımı sağlamak amacıyla oynanan oyunlardır. Her türlü yeni bilginin ardından oynanabilir. Fiil çekimleri, zamanların kullanımı, sıfatların ve tamlamaların, sayıların vb tüm konuların öğretiminin ardından sınıf içinde oynanacak bir oyun oldukça faydalıdır. Soru cevap ya da diyalog uygulamaları kullanılabilir.

Şu ana kadar görmüş olduğumuz tüm teknikler grup halinde gerçekleştirilmektedir. Grupla öğretim tekniklerinin dışında bireysel öğretim teknikleri de bulunmaktadır.

1.4.2. Bireysel Öğretim Teknikleri

1.4.2.1. Bireyselleştirilmiş Öğretim (Individualized Instruction)

Bireyselleştirilmiş öğretimin amacı farklılıklara dikkat ederek, öğrencinin duygusal beklentilerini karşılamak ve etkinliklere daha çok katılarak derste daha aktif olmalarını sağlamaktır.. Bu öğretimin temel özellikleri; her öğrencinin kendine ait program ve materyallerinin olması, hazır olduğunda sınava girmesi, gereksinim duyduğunda tek kişi olarak öğrenim görebilmesi, her öğrencinin öğreneceklerinin farkında olması ve sonucunda hangi noktaya gelmesi gerektiğinin bilincinde olmasıdır. Bu öğretim ruh sağlığı açısından sağlıklı bireyler yetiştirmeyi hedeflemektedir. Böylesi bir öğretim öğrenciler arasındaki bireysel farklılıkların sebep olduğu zorlukların aşılmasında katkı sağlar. Okulda geçen gün içinde her birey kendine en uygun hız ve planla, güdümlü metin üzerinde çalışabilir. Yeteneklerine göre kümelenmiş gruplarda ayrı ayrı yüklemelerle öğretim yapılabilir. Bireyselleştirilmiş öğretime 1940- 1950 yılları arasında Türkiye’de yayılmış olan Köy Enstitüleri örnek verilebilir. Şartların zor olduğu bu okullarda toplu öğretimin yanı sıra bireyselleştirilmiş öğretim de yapılıyordu..⁸⁸

1.4.2.2. Programlı Öğretim (Programmed Instruction)

Öğretimin bireyselleştirilmesi ve hataların azaltılması amacı taşıyan, psikolog Skinner tarafından ortaya atılmış bir tekniktir. Bilgilerin pekiştirilmesi esasına dayanır. Bu öğretimin programı ve kullanılan materyaller kendisine özeldir. Ülkemizde uygulanması

---

⁸⁸ Demircan, s. 133-135.

oldukça sınırlıdır. Programlı öğretim makinelerinden, bilgisayar destekli öğretiminden sınıf içi ve dışı etkinliklerde yararlanılabilir.⁸⁹

1.4.2.3. Bilgisayar Destekli Öğretim (Computer Assisted Instruction)

Bilgisayarı bir öğretici olarak konumlandırıp, öğretmenin iş gücünü azaltacak bilgiler yüklenip soru cevap yöntemiyle alıştırmalar yoluyla öğretim yapılması ve öğrencinin öğrendikleriyle öğrenmesi gerekenler arasındaki boşlukları tespit ederek giderilmesine yardımcı olan bir tekniktir. Bilgisayarla öğretim programıyla öğrenci arasında tanıma, hatırlama, anlama ve kavrama, sezerek anlama ve kurarak anlama gibi etkileşimler kurulabilir. Bilgisayarda dil ile ilgili olarak; harflerle ilgili işlemler, kelime öğretmek, eş anlamlı zıt anlamlı kelimeleri kullanma yoluyla sözcük birimlerini işleme, yapısal sözdizimi ile ilgili işlemler, semantik anlam işleme gibi işlemler, dil işlevini işleme gibi işlemler ve söylemle alakalı işlemler yapılabilir. Bilgisayar öğrencilerin yenme, oyun oynama gibi insana dair içgüdülerini karşılarken, aynı zamanda sözlük yardımında bulunur. Öğrencilere motivasyon sağlar, ödev yapmayı eğlenceli hale getirir.⁹⁰

Dilbilimci Salaberry dil öğrenim teorisine uygun, öğrenimi hızlandıran, iletişim hedefli olan bilgisayar ortamında öğrencinin tüm becerilerinin geliştirildiğini, akran ağının genişlediğini ve dolayısıyla bilgiyi diğerleriyle paylaştığını belirtir. Hatta öğrencinin kültürlerarası bilgiye ulaştığının ve bilgiyi diğer toplumlarla paylaştığının önemine dikkat çeker. Ayrıca bu öğretim sistemi ile öğrenci zaman ve yer sorunu yaşamadığı gibi, istediği konuda uzman görüşlerine başvurabilir, rehberliklerine ulaşabilir. Farklı veri tabanlarına, iletişim noktalarına ulaşırken, kimliği ön planda olmadığı için güvenli bir ortamda hisseder.⁹¹

1.5. Yabancı Dil Öğretimini Etkileyen Faktörler

Geçmişten günümüze kadar bir çok yöntem denenmiş, olumlu yönleri ve olumsuz yönleri değerlendirilip yeni yöntem arayışlarına girilmiştir. Gerçek anlamda tek başına bir yöntemde sabit kalınamamıştır. Buna etken olan sebeplerden biri de yöntemlerin dışında başka faktörlerin varlığıdır.

---

⁸⁹ Demirel, s. 91-92.

⁹⁰ Demircan, s. 138-140.

⁹¹ Denise E. Murray, Mary Ann Christison, **What English Language Teachers Need To Know Volume II** Facilitating Learning, ESL & Applied Linguistics Professional Series, Routledge, New York, 2011, s. 59-63.

Bir yabancı dilin öğrenimi ya da öğretimi hedeflendiğinde; öğretmen, öğrenci, ders ortamı ve ders kitabı istenilen amacı elde etmede oldukça önemli rol oynar. Hedeflenen verimin alınmasında oldukça etkili olan bu unsurlar şöyle açıklanabilir:

1.5.1. Öğretmenin Rolü

Öğretmenin esas görevi öğrenciye destek ve yardım sağlayarak öğrenmesine katkıda bulunmaktır. İyi yetişmiş, gayretli ve yeni fikirler geliştirebilme yeteneğine sahip öğretmenler yabancı dil derslerinde bu işlevi yerine getirirken adeta canlı bir sözlük ve dilbilgisi kitabı gibidirler. Öğrencilerin yanlışlarını hemen fark edip uygun bir şekilde düzeltir, gerekli yerde konuyla ilgili dilbilgisi yapılarını verebilir, hemen alıştırmaya üretebilirler. Anıları, öyküleriyle verilen bilgiler arasında bağlantı kurup, bilginin kalıcılığına katkı sağlar, dersi monotonluktan kurtarırlar. Böylesi bir öğretmenin dersi oldukça verimli, canlı ve uzun süre kalıcı olur.

Öğretmen öğretmeyi hedeflediği yabancı dili örnek olarak kullanan bir sunucu, sınıf içi etkinlikleri düzenleyen bir idareci, tüm gücüyle yardım etmeye çalışan bir yardımcı, öğrencilerin yanlışlarını düzelterken bir uzman ve ders içerisindeki iletişimi, analizi ve yol göstermesiyle herkesin takdirini kazanan bir hakim gibidir. Öğretmen ders içinde gereksiz disiplin kurallarıyla ders ortamının öğrenim ortamı olmaktan çıkmasına izin vermeyen, öğrencilerin kendilerini rahatlıkla ifade edebildiği, yanlış yapmaktan korkmadan, utanmadan derse katılabildiği bir mekân oluşturan kimsedir. Ders verdiği sınıfa tanıyan sadece odur. Tüm yöntemler, teknikler, araç- gereçler ve yapılan çalışmalar ona bu yalnızlığında sadece destektir. Öğretmen yeni çalışmaları, yöntem, teknik vb. gibi öğretim yollarını bilen, araştıran ancak tanıdığı sınıfa en uygun olanını seçmede karar verendir.⁹²

California Üniversitesi 2008 yılında öğretmen adaylarından; öğretimin amacını saptamak ve bunu hedef kitleye bildirmek, öğrencilerin öğrenmelerine dair her türlü bilgi kaynağını toplamak ve kullanmak, öğrenimlerine katkı sağlamak ve kılavuzluk yapmak ve bunun için değerlendirme sonuçlarını kullanmak ve ilerlemeleriyle ilgili

---

⁹² Sebüktekin, s. 47-48.

olarak öğrenciler ve aileleriyle iletişim halinde olmak hususlarında dikkatli olmalarını önermiştir.⁹³

Bir öğretmenin hedef dili çok iyi bilmesi çok iyi öğreteceği anlamına gelmez. Bilgisinin yanında öğretime dair nitelik ve özellikleri taşıması, teknikleri bilmesi gerekir. Hangi metodu kullanırsa kullansın hedef dili konuşmadan öğretmenin imkânsız olduğu, bazı öğrencilerin diğerlerinden daha hızlı öğrendiği, bireysel farklılıkların göz önünde bulundurulması gerektiği, yeterli alıştırma, etkinlik olmadan, dil aktif hale getirilmeden gerçek bir öğrenmenin olmayacağı konularına dikkat etmelidir. Bilgiyi aktarması, sınıf içi iletişim ve öğrenci tutumu, etkinlikleri koordine ve değerlendirmesi, dersin canlı ya da monoton geçmesi, öğrenci motivasyonunu yükseltmesi bu teknik bilgilere bağlıdır.⁹⁴

Dörnyei ve Csizer sınıf içi öğrenmenin en temel unsuru olan motivasyon ile öğretimde bulunması gereken stratejileri tespit amacıyla 200 öğretmeni gözlemlemişlerdir. Başarılı öğretmenlerin, her zaman davranışlarıyla örnek olduklarını, sınıf içerisinde mutlu bir atmosfer oluşturduklarını ve öğrenciyi aktif kılan uygun ödev ile görevler verdiklerini tespit etmişlerdir. Ayrıca onlar öğrencileri dil konusunda cesaretlendirmekte, motivasyonlarını güçlendirmekte ve bu amaçla öğrencilerin bireyselleşmelerini ve özgürlüklerini desteklemektedirler. Yine başarılı öğretmenler dil sınıfını ilginç ve merak edilen bir ortam haline getirmekte ve öğrencinin hedef dilin kültürü arasında ilişki kurmasına önem vermektedirler. Bu öğretmenler tüm bu hususları kendilerini başarıya götüren uygulama taktikleri olarak ifade etmişlerdir. Williams ve Burden bunlara sınıf içi aktivitelere katılmayan öğrencilere bunun sebebinin sorulmasını, bilgilendirme amaçlı geribildirim verilmesini ve öğrencilerin hedef dille ilgili karar almalarını sağlamalarını eklemektedir. Chambers öğretmenleri ise; hemen ödüllendirmeyi, öğrencilere zaman ve destek vermeyi, öğrencilerin ilgilerine ve seviyelerine göre araç gereç kullanımı ve ödev verilmesini tavsiye etmektedir.⁹⁵

Sonuç olarak, iyi bir eğitim almış ve tecrübeleri olan bir öğretmen, öğrencilerinin ihtiyaçlarını, ilgilerini ve farklılıklarını göz önüne alır. Ders içerisinde uygun araç ve

---

⁹³ H. Douglas Brown, Priyanvada Abeywickrama, **Language Assessment, Principles and Classroom Practices**, Second Edition, Pearson, Longman, New York, 2010, s. 94.

⁹⁴ Robert L. Politzer, **Foreign Language Learning; A Linguistic Introduction**; Preliminary Edition, Englewood Cliffs, New Jersey, 1965, s. 13.

⁹⁵ Ernesto Macaro, **Teaching and Learning a Second Language**, A Review Of Recent Research, Continuum, New York, 2003, s. 113.

gereçlerden etkili bir şekilde yararlanır ve olumlu bir ders ortamı oluşturur. Tasarlanan etkinliklerin başarıyla uygulanmasını sağlar.⁹⁶

1.5.2. Öğrencinin Rolü

Yabancı dil öğretmeyi hedefleyen bir öğretimde odak nokta öğrencidir. Öğrencinin kendi isteğiyle mi yoksa zorunda olduğu için mi, en elverişli ortam okul mudur yoksa öğrenci bu ortamın kurallarına uyacağı derken ilgisini, yaratıcılığını ve motivasyonunu kaybedebilir mi, öğretim yapılan ortam öğrencinin kendini ifade edebileceği, yeteneklerini geliştirmeye müsait bir yer mi, sınıf içi ve öğretmeniyle iletişimi öğrenmeyi destekleyecek boyutta mı gibi soruların cevaplandırılması öğretimin başarısını artıracaktır. Öğretimin isteklendirici, yoğun olması, sürekliliği, amaca uygun olması, çok düzeyliliği, öğrencinin ilgi, istek ve beklentileriyle örtüşmesi, ek bilgi ve becerilerle öğretim ortamının dışında da uygulanabilirliği olumsuz etmenlerin giderilmesine katkı sağlar.. Altı çizilmesi gereken nokta isteğin öğrenmenin temel şartı olduğudur. Öğrencinin isteğini kaybetmesine; yöntemi yadırgama, öğretmenle ve sınıf içi iletişimi kuramama, öğretim hızına ayak uyduramama, anadilini sık kullanma ihtiyacı duyma, beklenen başarı düzeyine ulaşamaması nedeniyle ödevler ve sınavlara ayak uyduramama ya da içinde bulunduğu yaş itibarıyla yaşadığı psikolojik etmenler sebep olabilir. Herhangi bir rahatsızlığı olmadığı müddetçe her öğrenci yabancı bir dili öğrenecek yetenek ve bilgi, beceri düzeyine sahiptir. Değişik ölçülerde olsa da her öğrencide bu yetenek vardır. Araştırmalar göre; yabancı dil öğrenim yeteneği, “dil öğrenme isteği“, “ dili mantıksal biçimde çözümlene yeteneği”, “sesleri ayırt edebilme ve ses- simge ilişkisi kurabilme yeteneği“ olmak üzere üç kısımdır. Bunlardan sadece sesleri ayırt edebilme ve ses- simge ilişkisi kurabilme yeteneğinin öğrenme sürecinin varılabilecek en üst düzey seviyesini, bireyin zekâ ve isteğinden bağımsız olarak etkilediği saptanmıştır.

Yabancı dil öğrenmeye gelmiş bir öğrenci öğretmeniyle karşılaşmadan şu aşamalardan geçmiş olması gerekir:

- 1- Hedef dil için gerçek bir gereksinim duymak ve bu amaca uygun öğrenim amaçlarını saptamak

⁹⁶ F. Özden Ekmekçi, **Yabancı Dil Eğitimi Kavram ve Kapsamı**, Türk Dili, Dil Öğretim Özel Sayısı, TDK Yay., s. 379-380/ Temmuz- Ağustos 1983, s. 108.

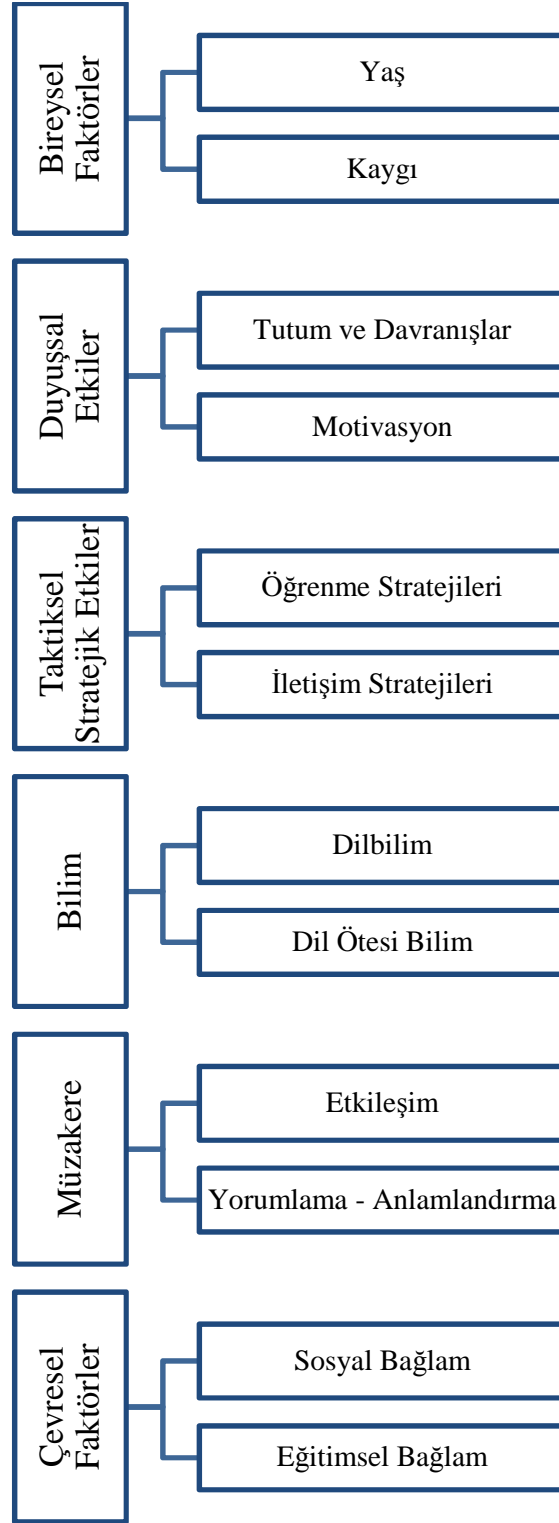
- 2- Hedeflediği dili öğrenmek için güçlü bir isteği olmak
- 3- Bu işi tek başına başaramayacağına ve öğretmenin destek ve yardımına ihtiyacı olduğuna inanmak
- 4- Hedef dili öğrenmek için en uygun zaman ve kendisine en uygun olanakları seçerek dil öğrenmeye başlamaktır.

Bu evrelerden geçip sınıfta toplanmış olan her bir öğrencinin düşüncesi, ilgisi, beğenisi, geçmiş yaşantısı, geleceğe ilişkin tavırları ayrı bir dünyayı simgeler. Böylesi bir ortama ilk bakışta iletişimin dolayısıyla öğretimin oldukça zor olduğu görülür. İletişim hem amaç hem de hedef dile götüren bir motivasyon aracı olduğuna göre bireylerin kendi arasında ve öğretmenle bir bağ kurmaları, bir bilgi kaynağı olan öğretmenden yararlanabilmeleri için kendilerini ifade etmeleri, istekleri azaldığında ya da ders metot, teknik ya da materyal kullanımında, ders içinde etkinliklerde yapay rollerde yaşadıkları sorunların çözümünde yardım ve destek istemeleri gerekir. Bu gerçekleşmediğinde meydana gelen düş kırıklığı ve olumsuz ruhsal tepkiler öğrenime engel olacaktır.⁹⁷

Bahsedilen aşamalardan geçip bir öğretim ortamında bulunan öğrencinin öğrenmesine olumlu ya da olumsuz etki eden faktörleri şu şekilde gösterebiliriz:

---

⁹⁷ Sebüktekin, s. 33-46.

Şekil 2: Öğrenme Sürecine Etki Eden Faktörler

Bu faktörler dışı dönük olma, içe dönük olma, empati kurabilme, risk alma, hedef dil ve sistemi hakkında, dilin fonetik, dilbilgisel, semantik bağlamları ve kuralları hakkında bilinçli düşünme, küresel, milli, toplumsal, kültürel, politik, ekonomik, ailevi etkenleri de kapsamaktadır.⁹⁸

Öğrenci öğretimin en başından itibaren anadilini bastırmak için elinden geleni yapmalıdır. Hockey oynarken tenis oynadığını unutması ya da yüzme havuzunda bildiği başka bir spor hareketlerini kullanmaması gibidir. Hedef dilde yapacağı etkinlikler kendi katılımına bağlıdır. Bu sadece derste konuşarak değil, dinleyerek de katılımıyla ilgilidir. Taklit etmesine, yeni bilgileri tekrar etmesine, yorum yapmasına, girişimde bulunmasına ve öğretmenin istediğinden daha fazlasını yapmasına bağlıdır. Bunların gerçekleşmesi için öğrencide var olan bazı özellikler oldukça belirleyicidir.⁹⁹

Öğrencilerde var olan şu özelliklerin öğrenim sürecine oldukça önemli etkisi vardır:

Dil öğrenme yeteneği: Her insanın sahip olduğu bir yetenektir.

Yaş: Burada kastedilen takvim yaşı değil, beynin fiziksel büyümesinin tamamlandığı, duygusal gelişmenin sona erdiği, anadil ve o dilin konuşulduğu topluma dair deneyimlerin zenginleştiğini ifade eden olgunluk yaşıdır. Konunun bir de “değer bilirlilik yaşı“ diye tanımlanan başka bir yönü vardır. Bu da 20-30 yaş arasındadır. Bu yaşta bir yabancı dil bilmenin değerinin anlaşıldığı, dil bilme ihtiyacının çok yüksek olduğu dönem olması itibarıyla öğretimin oldukça başarılı olduğu saptanmıştır. Her ne kadar yabancı bir dili en iyi öğrenme yaşı 6-15 yaş arası olarak gösteriliyorsa da, yapılan araştırmalar sonraki yaşlarda öğrenmenin birçok bakımdan daha etkili olduğunu göstermektedir.

Gerekli gayreti gösterme isteği: Bu bireyden kaynaklansa da öğretmen ya da dış etmenlerle geliştirilebilir.

Öğrenimde ısrar: Hemen vazgeçmeme, ısrarlı ve öğrenmede kararlı olmayı açıklar.

---

⁹⁸ B. Kumaravadivelu, **Understanding Language Teaching, From Method to Postmethod**, Lawrence Erlbaum Associates, Publishers, New Jersey, 2006, s. 25-54.

⁹⁹ Nelson Brooks, **Language and Language Learning, Theory and Practice**; Second Edition, Harcourt, Brace&World Inc. U.S. ,1964, s. 250.

Özel yetenek ya da kusurlar: Öğrenmenin zekâ, hafıza, görsel ya da işitsel beceri, dili kullanma gibi faktörlerden etkilendiği bilinmektedir. Yine görme ve işitme yeteneklerinin zayıflığı olumsuz etmenlerdir.

Önceki dil deneyimi: Bilinen bir dilin başka bir dil öğrenimini kolaylaştırdığı bilinen bir gerçektir. Anadilini bilen, en iyi şekilde kullanan ya da genel dil öğrenme mantığını almış olan kişilerin hedef dili daha kolay öğrendiği ifade edilmektedir.

Genel öğrenim deneyimi: Daha farklı öğrenimde başarmanın tadını almış olanlar, hem bu işi nasıl yapacakları konusunda tecrübeli hem de başarıya odaklanma da daha gayretli olurlar.

Kişisel öğrenme hızı: Her bireyin yeni bir bilgiyi öğrenme hızı farklıdır. Öğretmenin sınıf içindeki hızları gözlemleyip, hızlı olanı sıkmayacak, yavaş olanın da ümitsizliğe düşmeyecek bir hızı ayarlaması başarıyı artıracaktır.

Tercih edilen öğrenim biçimleri: Öğrencinin ezberleme, araştırma, yazarak öğrenme, anlatım, kuralları uygulayarak, tek başına-grupla çalışarak öğrenme gibi seçeneklerden en uygun olanını tercih edip uygulaması gerekir.

Başarma ihtiyacı: Her birey çaba gösterdiği alanda başarı gösterme beklentisi içindedir. Elde edilen başarı beklentinin altında olursa isteksizliğe yol açar. Başarı beklentisinin alt sınırı her öğrencide farklıdır.

Öz değerlendirme: Geçmiş yaşantısındaki deneyimlerine ya da çevredekilerin sözlerine göre her öğrenci kendisi hakkında bir değerlendirmede bulunur. Nasıl bir yabancı dil öğrencisi olduğuyla ilgili bu kanılar gerçeğe uygun değil, fazla iyimser ya da fazla kötümserse öğrenimi olumsuz etkiler.

Öğretmenle ilişkiler: Başarısız öğrencilerin dersin öğretmeniyle iletişim kuramamış olduğu bir gerçektir. Her öğrencinin iyi ilişkiler kurma ya da bunu devam ettirme melekesi olmayabilir. Öğretmene büyük görevler düşmektedir.

Girişim gücü: Dil öğreniminde girişkenlik oldukça önemlidir. Öğrenciler bu gerçeği sürekli hatırlamalı, kendilerinin sürekli girişimleriyle başarılarının artacağını bilmelidirler.

Orta öğretimde yabancı dil öğrenme imkânlarından yararlanamayan öğrenciler üniversiteye geldiklerinde bazı eğilimler gösterirler. Bu eğilimlerin farkında olmak, gözlemlemek çözüm yolları üretmek dil derslerine katkı sağlayacaktır. Bu yönelmeler şunlardır:

1. Yapay olduğunu gerekçe göstererek hedef dilde iletişimden kaçarlar.
2. Söyleyeceklerini çok inceledikleri için konuşmalara katılmazlar.
3. Her şeyi yazılı görmek ve yazmak isterler. İşiterek hafızada tutmaya inanmazlar.
4. Anadil – yabancı dil karşısasal çözümlemesi yapar, her kelimenin karşılığını ararlar.
5. Taklit yeteneklerini kullanmak istemezler.
6. Sesleri kategorize edip anlamaya çalışmak yerine anlam üzerinde dururlar.
7. Öğrenme amaçları mantıksaldır.
8. Yanlış yapmaktan korkarlar.
9. Öğrendikleri her şeyi akıl ve mantık süzgecinden geçirmeye çalışır ve uymayanlara direnç gösterirler.
10. Yabancı dil konusunda çevrenin olumlu ya da olumsuz söylemlerinden etkilenirler.
11. Dil öğrenimi için var olan yeteneklerini küçümser ya da abartırlar.

Bu sorunların çözümünde başarılı öğrencilerin tutum ve çalışma yöntemlerinin tespit edilip yaygınlaştırılması faydalıdır. Çünkü bireysel farklılık ve çevresel faktörler her öğrenci için farklı olabilir. Öğrencilerin farklı özellikleri ve hangi faktörlerin etkisinde dil öğrenmeye çalıştıkları bilinirse, uygun özellikler bir araya getirilip başarılı öğrenci tutumları edinmelerine yardımcı olunabilir Dilin gerçek kullanımının gözlenmesi, gözlenen örneğe uygun kullanılması ve pekiştirilmesiyle gerçekleşen öğretim, başarılı öğrencilerin tutum ve davranışlarının saptanmasıyla ivme kazanacaktır.¹⁰⁰

---

¹⁰⁰ Sebüktekin, s. 33-46.

1.5.3. Ders Ortamı

Dil edinimi ile dil öğrenimi arasındaki fark öğretim ortamına göre daha da belirginlik kazanır. Dil ediniminde birey bir genellemeye gider ve bu genellemeye göre cümleler kurmaya çalışır. Bu şekilde dil bilinçaltında şekil alır. Dil ediniminde yeni fikirler geliştirme söz konusudur. Bu sebeple Dulay, Burt ve Krashen dil öğreniminde aynı edinimde olduğu gibi bir ortamın bulunması gerektiğine dikkat çekerler. Takip edilen yöntem ve teknikler, kullanılan materyaller, sınıf içi etkinlikler hatta derste oturma düzeninin öğrenmeyi hızlandıracak türde olmasının önemini belirtirler. Dil edinimindeki ortam doğal, öğrenimdeki ortam ise biçimseldir. Doğal ortamda bir kitaba bağlı olmayan konuşmalar, bir izleni takip edilmeyen etkinlikler dili doğal olarak kullanıldığı oyun ve aktiviteler vardır. Biçimsel ortamda yapılan alıştırmalar, etkinlikler, kuralların öğretilmesi, çeviri ya da dikte yapılırken bunun göz önünde bulundurulması gerekir.¹⁰¹

Bir dili öğrenmek demek, o dile ait iletişimsel beceriyi kazanmak yani o dilde iletişim için gerekli dinleme, konuşma, okuma ve yazma becerilerinin kazanılması demek olduğuna ve buna ek olarak o dilin konuşulduğu toplumun kültürü, davranış tarzı yani sosyodilbilim ve pragmatik bilimin öngördüğü davranış şekilleriyle iletişim kurmak olduğuna göre oluşturulacak ders ortamının buna uygun olması gerekmektedir. Doye'nin belirttiği iletişim esnasında üstlenilen rollerin yani dört temel becerinin uygulanmasıyla elde edilecek iletişimsel yetinin kazanımında öğretmen sınıf içerisinde öğrenciye bağımsız, otonom ve yaratıcı dil kullanma fırsatı verecek bir ortam sağlamalıdır. Bu roller sınıf içi etkinliklerin ve bazı stratejilerin kullanılmasıyla olabilir. Karşılıklı diyalog, ikili ya da grupla çalışmalar, problem çözme hedefli eğitsel oyunlar buna örnek verilebilir. Konu ile ilgili işitsel ve görsel materyallerden, günlük iletişim materyallerinden, video ve bilgisayardan, iletişim için kullanılan özgün materyallerden yararlanılmalıdır. Görsel ve işitsel materyal kullanmaksızın sadece öğretmen-kitap ekseninde sürdürülen derste öğrencilerin güdülenmediği, isteksiz ve sıkıntı ile dersti takip ettikleri bilinen bir gerçektir. Diğer yandan görsel- işitsel materyallerle yapılan bir ders ortamında öğrenci dili sadece yapısal olarak değil, sosyo-kültürel bir olgu olarak da görecektir. Dilin kullanım ortamlarını görececek telaffuzu, vurgu ve tonlamayı tanıyacak,

---

¹⁰¹ Ekmekçi, s. 112.

iletişimde kullanılan mimik, el-kol hareketleri, beden dilini öğrenecektir. Bu da öğrencinin konuşma becerisini geliştirecek, kelime bilgisini artıracak, cümle yapılarına alışmasını sağlayacaktır. Sınıfta yapay ortamda aldığı roller ile bir duygu ve düşüncenin aktarımı, bir yargı, bir soru, bir uyarı, bir istek veya isteksizlik, bir buyuru, bir çağrı gibi bir dizi söz eylem türlerini gerçekleştirecek, daha sonra derste öğrendiği dil göstergelerini ve yapılarını karşılaştığı doğal iletişim ortamlarında transfer edebilme becerisini kazanacaktır. Bunun yanı sıra dilbilimsel edinç ile birlikte iletişimsel edinci, yani dilin yapısını, işleyiş şeklini, toplumsal ve kültürel işlevini, kullanım bilgisini (Pragmatik), ayrıca vurgu, ezgi ve sözel olmayan bildirişim türlerinin anlamın birer parçası olduğunu öğrenecektir.¹⁰²

David Nunan'a göre ders ortamları, sınıflar, anlatılması zor, bireylerin çoğu zaman ani karar verdikleri yerlerdir. Bir sınıfın gerçekte nasıl bir yer olduğunu anlamak için onu gözlemlemek ve analiz etmek gerekir. Biraz garip olsa da, dil öğretimi konusunda kitap yazarlar, sınıf içinde olanlardan haberdar değildir. Çalışmaları pratik değil teoriktir. Öğretimde esas olan sınıfın kendisidir, öğretmenin sınıf düzenini sağlamaktan ziyade kullandığı dil, diline yaptığı değişim, kullandığı yöntem ve teknikler, açıklamaları, sorulara cevap vermesidir. Bunu sağlayacak olan iletişim öğrenciye hedef dili anlamlandırması, manipüle etmesi, amaç kullanımının doğruluğuna bakmasını sağlamalıdır. Sınıf içi iletişim kişiye bütünlük hissi ve tek başına ayakta kalma yeteneği vermelidir. Sınıf içi iletişimsel hedeflere analitik bakıldığında, katılımın önemi üzerinde durulduğu görülür. Bunlar sözel ya da etkinliklere katılarak fiziksel ya da el, kol ve mimiklerle olabilir. Bunlar organize edilerek bireyin ikinci dil öğrenim potansiyeli maksimum seviyeye getirilebilir.¹⁰³

Sınıf içi iletişimle alakalı olarak günümüze kadar yapılan araştırmalar daha çok anlaşılabilir katkıya odaklanmıştır. İnsanlar arası ilişkiden ziyade derse katılmaya, söz hakkı almaya dair çalışmalardır. Swain'e göre başarılı bir dil öğrenimi katkıdan daha fazlasını gerektirir. Yüksek derecede gramatik bilgiye sahip olması için kesin, net, anlaşılabilir bir ürüne ihtiyaç vardır. Buna Kanada dil sınıflarından alınan veriler örnek olarak verilebilir. Bu sınıflarda iletişim için verilen fırsatların oldukça fazla olduğu

---

¹⁰² Tahsin Aktaş, **Yabancı Dil Öğretiminde İletişimsel Yeti**, *Journal of Language and Linguistic Studies*, s.1(1) (2005), s. 89-100.

¹⁰³ David Nunan, **Language Teaching Methodology; A Textbook for teacher**, Published 1995 by Phonix ELT, Hertfordshire, U.K., s. 7-8.

ancak bu fırsatlara rağmen öğrencilerin uzun uzun konuşmadıkları gözlenmiştir. Buna sebep olarak da sınıflarda kullanılan üç yönlü iletişim (konu başlatma-cevap verme-geri dönüt)in kişiyi sınırladığı ve performansını kısıtladığı ileri sürülmüştür. Çünkü böylesi sınıflarda öğrenci karşılık veren pozisyonlarında olduğu için sosyal anlamda yeterliliği kısıtlanmakta, yeterince bilgisi olsa da sosyal olarak ifade edememektedir. Ellis'e göre sınıf içi etkileşimin üç temel hedefi vardır:

1. Ana hedef: Pedagojik hedeflerle ilgili olanlar
2. Çerçeve hedefler: Sınıftaki aktiviteleri organize etmeyle ilgili hedefler
3. Sosyal hedefler: Sosyalleşmeyi sağlamak amacı taşıyan hedefler

Başlangıç sınıflarında farklı etkileşim bu hedeflerin çerçevesinde yapılan iletişime bağlıdır. Yabancı dil öğreniminde çerçeve hedeflerin etrafında gelişen hedefler çok önemlidir. Çünkü bu hedefler etkileşim için fırsatlar sağlar. Ana hedeflerde gerek duyulmayan etkileşimlerde bulunabilirler.

Sınıf içi ürünü etkileyen iletişim ve etkileşimden sonra önemli bir etmen sınıfın mekânıdır. Cathcart farklı farklı sınıflara (İspanyolca konuşan çocukların İngilizce öğrendiği ve her iki dilin konuşulduğu sınıflar) girmiş, araştırmış, teneffüs saatlerine, görüşmelerine, oyunlarına, oturma düzenlerine, hikâye anlatımlarına ve yabancı bir dil öğretimi dersi sunumlarına bakmış ve gözlemler yapmıştır. Buna göre sınıf içinde hedefle alakalı olmayan ekstra konuşmaların önemli olduğunu belirtmiştir. Ekstra hareketlerin çokluğu ve sıklığı, çocukların bu tür hareketleri mekâna bağlı olarak değişmiş, sınıf içinde oyun alanı varsa daha fazla etkileşim olmuştur. Başka alanlarda olan hareketler oyun alanında olmamış, durumsal farklılıkların dil hareketlerini etkilediğini gözlemlemiştir. Buradan yola çıkılarak öğretim ortamlarının sınıf içi iletişime, etkileşime ve ekstra hareketlere ne kadar fırsat tanıdığıнын sorgulanması gerekir. Tanınan fırsatların dil eğitimini ne kadar hızlandırdığının ve sağladığı katkının dikkate alınması gerekir.¹⁰⁴

---

¹⁰⁴ H. Douglas Brown, Susan Gonzo, **Readings on Second Language Acquisition**, Prentice Hall Regents, Englewood Cliffs, New Jersey, 1995, s. 334-337.

1.5.4. Ders Kitabı

1.5.4.1. Ders Kitabının Rollerı

Öğretim programlarında öğretilmesi hedeflenmiş bilgileri belli bir plan ve sıralama ile açıklayan, bilgi kaynağı olan ve öğrenciye dersin amaçları doğrultusunda yol gösteren ve eğiten dokümanlara ders kitabı denmektedir. Bir derste var olan bilgilerin öğrenciye ulaşımında, dersin belirlenmiş süreç içerisinde gelişmesinde, uygulanmasında önemli rol oynamaktadırlar. Güçlü ve arkadaşlarına göre; hazırlanması ve düzenlenmesi aşamalarında denetim altında olmaları, geliştirilmeleri amacıyla çok sayıda çalışmanın yapılması ve niteliklerinin özenli çalışmalar sonucunda oluşturulması, çok emek verilmesi, işlevsel yönlerinin güçlü olması, kalıcı olmaları, ders kitaplarının belli başlı özelliklerindedir. Basılı ders materyalleri olarak yaygın bir şekilde kullanılan kitaplar öğrencinin bilgiyi tekrar etmesine, öğretmenin aktardıklarını her yerde ve her zaman istediği yavaşlık ve hızla gözden geçirme ve tekrarına imkân sağlarlar. Basılı bir materyalin öğretim etkililiğinde üç etmen önemlidir:

1. Materyalin okunabilirlik düzeyi
2. İçeriği
3. Tasarımı

Bu etmenlerin başarılı bir şekilde var olduğu ders kitabı, ünite başlarında öğrencinin ilgisini çekecek, derse hazırlanmasını sağlayacak, öğretmenin gücünü artırmasına katkı sağlayacak ve öğrencinin bağımsız olarak bilgiyi almasına imkân sunacaktır.¹⁰⁵

Kılıç ve Seven'e göre bir kitabı ders kitabı olarak tanımlayabilmek için, hedeflediği dersin programıyla örtüşmesi, programın hedef ve davranışlarının ihtiyaç duyduğu yöntem, teknik ve stratejileri uygulamak için elverişli bir materyal olması gerekmektedir. Dolayısıyla ders kitabı işlevsel bir araçtır.¹⁰⁶

Bir başka tanımla Cunningsworth'a göre ders kitapları:

---

¹⁰⁵ Bilal Güneş, Yasin Ünsal, **Bir kitap inceleme çalışması örneği olarak MEB Lise 1. Sınıf Ders kitabının Eleştirel olarak incelenmesi**, Gazi Üniversitesi, Türk Eğitim Bilimleri Dergisi, Cilt: 2, Sayı: 3 (Yaz 2004), 2004, Ankara, s. 306.

¹⁰⁶ Ayşe Mentiş Taş, **Yeni Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarına İlişkin Öğretmen Görüşlerinin Belirlenmesi**, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi Sayı 17, 2007, Konya, s. 520.

- Birer sunum aracıdır.
- Öğrenciler için etkileşim ve uygulama yapabilecekleri bir kaynaktır.
- Dilbilgisi, sözcük, sesletim vb. için bir referans kaynağıdır
- Sınıf içi etkinlikler için fikir ve teşvik sağlar
- Öğrenme amaçlarının belirlenerek yansıtıldığı bir izlencedir
- Kendi kendine öğrenme için bir araçtır
- Deneyimsiz öğretmenler için önemli bir yardımcıdır.¹⁰⁷

Yabancı dil eğitiminde kullanılan kitaplar belirli bir metot ve bu yöntemin uygulanmasına yönelik içeriğe sahiptir. Yabancı dil eğitimi hedefiyle hazırlanmış olan kitapların yabancı dil öğrenim stratejilerini yapılandırması, öğrencilerin bu stratejilerle donanması ve öğrencide hedef dil hakkında bir farkındalık ve bilinç oluşturması gerekmektedir.

1.5.4.2. Ders Kitaplarında Bulunması Gereken Özellikler

Ders kitapları öğretim materyalleri içindeki en önemli kaynaklardır. Ders kitaplarının taşınması gereken özelliklerini şöyle sıralayabiliriz:

1. Ders kitapları, konularını günlük hayatın içinden almış, renkli, karikatür ve resimlerin bol olduğu, sıkıcı olmayan kitaplar olmalıdır.
2. Amacı belli olmalı ve öğrenciye açıklanmalıdır. Amacı öğretim yapılan ortamın hedefine uygun olmalıdır.
3. Eğitim amaçları, içeriği ve kullanılan yöntem ve teknikler belirlenmiş olmalıdır.
4. Öğrencilerin dil öğrenme hedeflerine uygun, beklentilerine cevap verecek şekilde olmalıdır.

---

¹⁰⁷ Tuncer Can, *Yaşam boyu Öğrenme Bağlamında Yabancı Dil Olarak İngilizce Ders Kitaplarında Strateji Kullanımı*, Basılmamış doktora tezi; İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yabancı Diller Eğitimi Anabilim Dalı İngiliz Dili Eğitimi Bilim Dalı, İstanbul, 2011, s.137.

5. Öğretmenin değil öğrencinin merkezde olduğu, karşılıklı iletişimin sağlanabildiği, öğrencinin derse aktif olarak katılımını sağlayan içeriği olmalıdır.
6. İçerik konuları farklı alanlardan alınmalı, öğrenci motivasyonunu yüksek tutacak, ilgisini ve dikkatini çekebilecek şekilde hazırlanmalıdır.
7. Ders kitapları gerçek eğitim ortamına uygun olmalıdır.
8. Öğrencinin seviyesine uygun, yardımcı kaynak ve materyalleri bulunmalıdır.
9. Belli bir seviye gözetilip, kur sistemi dikkate alınarak temelden ileriye doğru bir ilerleme takip edilmelidir.
10. Öğrencilerin yaş, kültür, yaşanmış deneyimler, eğitim seviyesine uygun olmalıdır.
11. Hedef dilin kültürüne de yer vermelidir.
12. Temel becerileri geliştirmeye yönelik olmalıdır.
13. Kitapta yer alan ünite ve metinlerde kelime dağarcığının geliştirilmesine önem verilmelidir.
14. Alıştırmaları farklı farklı olmalıdır.
15. Öğretmen kitabı, alıştırma kitabı, ses kayıtları, video ya da CD gibi yardımcı materyalleri olmalıdır.¹⁰⁸

1.6. Yabancı Dil Öğretiminde Materyaller

Yabancı dil öğretiminde oldukça önemli bir etmen olan materyaller her geçen gün gelişmiş ve artık yabancı dil öğretiminin ayrılmaz bir parçası olmuştur. Öyle ki materyal hazırlama ve geliştirme adında bir uzmanlık alanı oluşmuştur. Araştırmalar dil öğrenimi esnasında öğrencilerin ne kadar çok duyusuna seslenilirse öğrenmenin o derece başarılı olacağına işaret etmektedir. Dolayısıyla canlı bir ders ortamı oluşturmak, öğrencinin derse katılımını sağlamak, motivasyonunu artırmak için materyallerden faydalanmak oldukça büyük destek sağlayacaktır.

---

¹⁰⁸ S. Göksel Türközü, **Yabancı Dilde Ders Kitabı Esasları: Korece Üzerine**, Asya- Pasifik Çalışmaları Türkiye Yıllığı, 2007/2 s. 8, Üzüm, s. 40-41.

Yabancı dil öğretiminde uygun materyalleri kullanmak öğrenmeyi destekleyecek, hızlandıracak, kolaylaştıracak, öğrenilenlerin kalıcılığını sağlayacak, öğrenme sürecini ilgi çekici hale getirecektir. “Kısa süreli belleğe kaydedilen bilgi, üzerinde herhangi bir işlem yapılmadığı takdirde, 15–20 saniye içinde kaybolur. Fakat birtakım stratejiler ve tekrar yoluyla bilginin kısa süreli bellekte daha uzun süre kalması ve uzun süreli belleğe aktarılması sağlanabilir.”¹⁰⁹ İşte bu noktada hedefe varmayı kolaylaştıran materyal kullanmanın faydalarını şöyle açıklayabiliriz:

1. Materyallerin dikkat ve ilgi çekici olması öğrenme sürecine olumlu katkı sağlar. Uzun belleğe görsel ve işitsel olarak kaydedilen bilgilerin hatırlanmaları daha kolay olur.
2. Bazı öğrencilerin okuyarak, bazılarının görerek, kimilerinin dinleyerek daha iyi öğrendiği gerçeğinden yola çıkarak, materyal kullanımının daha çok duyuyu etkileşime geçirdiği ve çoklu öğrenmeyi sağladığı bir hakikattir. Öğrenme olayına daha fazla duyunun katılması öğrenmeyi kolaylaştırır ve kalıcılığını sağlar. Farklı öğrenme stili olan öğrencilerin ihtiyaçlarının karşılanmasına yardımcı olur.
3. Materyaller, konunun içeriğini daha basit ve anlaşılır hale getirir ve zamandan tasarruf sağlar.
4. Sınıfa getirilmesi mümkün olmayan ya da tehlikeli olan cisim, olgu ve olaylar, özellikle görsel materyaller sayesinde çok kolay gözlemlenir hâle gelir.
5. Görsel ve işitsel gereçlerin etkili kullanımı, öğretmenin anlatmayı planladığı konuları gözden kaçırmamasına, atlmasına, ihmeline engel olur.
6. Soyut kavramları somutlaştırırlar.
7. Öğretmene güvenli gözlem yapma imkânı sunarlar.
8. Tekrar tekrar ve farklı farklı sınıflarda kullanılabilirler.
9. Birbirleriyle örtüşen içeriklerin değişik anlarda sunulmasını sağlarlar.¹¹⁰

¹⁰⁹ Halil İbrahim Yalın, **Öğretim Teknolojileri ve Materyal Geliştirme**, Pegem Yayınları, Ankara, 2010, s. 46.

¹¹⁰ Gül Banu Duman, **Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretiminde Materyal Geliştirme ve Materyallerin Etkin Kullanımı**, Ana Dili Eğitimi Dergisi ADED, Cilt :1, Sayı: 2, 2013 Bahar s. 1-8.

Görsel ve işitsel materyallerin öğretmen ve öğrenci arasındaki iletişimi geliştirme açısından en önemli etkileri; verilmek istenen mesajın en önemli kısmına odaklanmasının sağlanması, mesajı yorumlamaya harcanan emeğin miktarının azaltılması, öğrencilerin aktif katılımının sağlanması ve okunaklılığı garantilemektir. Böylesi bir materyali tasarlarırken gerekmedikçe büyük harf kullanılmamalı, öğeler arasında dikey ve yatay çizgiler varmış gibi tasarlanmalı, orantısızlık ve dengesizlikten kaçınılmalı, en önemli öğe sol üst köşeye ya da merkeze alınıp, gerekli vurgulamalar yapılmalı, birbiriyle ilgili öğeler yakın, birbirinden farklı mesaj veren öğeler de uzak yerleştirilmelidir. Önemli objelerde parlak ve açık renkler kullanılmalı, zemin ile kontrast renk tercihinin dikkati çekeceği gözden kaçırılmamalıdır. Bilinen etkili renk kombinasyonları kullanılmalıdır. Materyallerde renk, aslına uygunluğu artırmak, vurgulamak, duygusal etki yaratmak için kullanılmalı ve zemin figür ilişkisine dikkat edilmelidir. Bu özellikler göz önüne alınmış, öğretim programıyla uyumlu, güncel ve doğru mesaj içeriğine sahip, açık ve anlaşılır bir dili olan, öğrencinin ilgi ve dikkatini çekecek, katılımını sağlayacak, gelişim düzeyi ve ön bilgilerine uygun, teknik özellikleri açısından yeterli, öğretmenin kendine güvenerek kullanabileceği, konu alanının özelliklerine ve öğretilmek istenen yabancı dilin hedefleriyle örtüşen materyaller tercih edilmelidir. Sunduğu kavram ve fikirleri iyi açıklayan, konuya katkıda bulunan, öğrencileri düşünmeye ve eleştirmeye sevk eden, insan ilişkilerini geliştirme yönünden de etkili bir unsur olan materyal kullanımına gereken özen gösterilmelidir.¹¹¹

---

¹¹¹ İsmet Kim, **Öğretim materyallerinin hazırlanması ve tasarlanması** <http://www.slideshare> web sitesinden 15.07.2013 tarihinde alınmıştır.

BÖLÜM 2: “TE‘ALLEM EL-‘ARABIYYE” DERS KİTABI SERİSİNİN İNCELENMESİ VE DEĞERLENDİRİLMESİ

Çalışmamızın bu bölümünde öncelikle *Te‘allem el-‘Arabiyye* adlı Arapça öğretim kitap serisinin bir tasvirini ve genel bir tanıtımını sunacağız. Çalışmamızın bundan önceki bölümlerinde yabancı dil öğretim genel ile temel ilkelerini, teorilerini, yöntem ve tekniklerini görmüştük. Bu bölümünde ise *Te‘allem el-‘Arabiyye* adlı Arapça öğretim kitap serisini yukarıda sunduğumuz teorik çerçeve ışığında inceleyeceğiz. Diğer bir ifadeyle bu kitabın değerlendirmesinde sunduğumuz kavramlar kullanılacak, yabancı dil öğretimindeki hangi kuramların esas alındığı tespit edilmeye çalışacaktır. Bunun dışında yabancı dil öğretim yöntem ve tekniklerinden hangilerinin kullanıldığı ve bunları uygulamadaki başarı dereceleri tespit edilmeye çalışılacaktır. Seri yöntem ve teknikler bazında ele alınıp değerlendirilirken, bir ders kitabından beklenen beklentilere cevap verip veremediği konusunda da değerlendirmelerde bulunulacaktır.

Öğretilmesi hedeflenen yabancı bir dilin öğretim aşamalarında takip edilen yöntem, teknik kadar ders kitabının da önemi büyüktür. Önceki bölümde sıraladığımız bir ders kitabında olması gereken özelliklerin varlığı ya da yokluğu, düzenlenme şekli, hedeflenen dili öğrenmek için duyulan ihtiyaçlara cevap verip vermemesi, etkinlikleri yönlendirmesi, başarıyı artıran ya da azaltan etkenler arasındadır.

Theo van Els ve diğerleri ders kitabı seçiminde önemli olan iki kavramı şu şekilde belirtmişlerdir :

Şekil 3: Ders Kitabı Seçimine Etki Eden Faktörler

Bir ders kitabını tanımlarken ayrıntılı bir tahlil gerektiğini belirten Ewer ve Boys, böylesi bir değerlendirme için üzerinde durulması gereken noktaları şöyle açıklamışlardır:

- a) Yöntem ve Amaçlar
- b) Kitabın Yapısı (Kitabı Oluşturan Unsurlar)
- c) Öğretimin Dayandırıldığı Prensipler
- d) Öğretimin Düzenlenmesi
- e) Öğrenciyi Güdüleme ve Etkinleştirme
- f) Metinler
- g) Dilbilgisi
- h) Sesbilim

- i) Sözcükler
- j) Alıştırılmalar
- k) İletişimsel Sosyal ve Durumsal Bağlam
- l) Kültürel Özellikler

“*Te’allem el-‘Arabiyye*“ adlı Arapça öğretim setinin değerlendirilmesinde yöntem ve teknikler esas olmak üzere bu özelliklerin varlıkları, katkıları ya da yoklukları üzerinde durulacaktır.

2.1. “*Te’allem el-‘Arabiyye*” Genel Tanıtım

Serinin adı: *Te’allem el-‘Arabiyye*

Yayınevi: Menahic el-‘Alemiyye –www.iconetwork.com

Aşağıdaki tabloda, kitaplarda var olan ünitelerin sayısı, sayfa sayısı, öğretmen rehberinin kitap ya da CD şeklinde gelmesi, yazarları ve yayınlandığı yıl gösterilmektedir.

Tablo 1
“*Te’allem el-‘Arabiyye*” Setine Genel Bir Bakış

Sınıf-Dönem	Sayfa Sayısı	Ünite Sayısı	Öğretmen Kitabı	CD	Yazarlar	Yayın Yılı
Ana okulu Öğrenci Kitabı	223	8	X	X	Dr.Abdullah el-Habbas, Dr.Raşid İsa, Zinet el-Keremî	1431H-2009 M. 1.Baskı
Ana okulu Çalışma Kitabı	157	8	X	X	Dr.Abdullah el-Habbas, Dr.Raşid İsa, Zinet el-Keremî	1431H-2009 M. 1.Baskı
Hazırlık Sınıfı Öğrenci Kitabı	190	8	X	Var	Dr.Abdullah el-Habbas, Dr.Raşid İsa, Zinet el-Keremî	1431H-2009 M. 1.Baskı
Hazırlık Sınıfı Çalışma Kitabı	215	8	X	Var	Aynı Komisyon	1431H-2009 M. 1.Baskı

Tablo 1'in Devamı

1.Sınıf 1. Dönem Öğrenci Kitabı	88	10 Ünite +2 Deneme sınavı	Var	Var	Prof.Dr. Mahmut İsmail Salih, Dr. Muhtar et-Tahir Hüseyin, Nasıf Mustafa Abdülaziz	1426 H. 2005 M.
1.Sınıf 1. Dönem Çalışma Kitabı	41	10 Ünite Alıştırmaları	X	X	Aynı Komisyon Akdem Yayınları	2005
1.Sınıf 2. Dönem Öğrenci Kitabı	102	10 Ünite +3 Deneme Sınavı	Var	Var	Aynı Komisyon	2005
1.Sınıf 2. Dönem Çalışma Kitabı			X	X	Aynı Komisyon	2005
2. Sınıf 1. Dönem Öğrenci Kitabı	71	9 Ünite + 3 Deneme Sınavı	Var	Var	Aynı Komisyon Akdem Yayınları	2005
2. Sınıf 1. Dönem Çalışma Kitabı	42	12 Ünite	X	X	Aynı Komisyon Akdem Yayınları	2005
2. Sınıf 2. Dönem Öğrenci Kitabı	88	13-24 9 Ünite +3 Deneme Sınavı	Var	Var	Aynı Komisyon Akdem Yayınları	2005
2. Sınıf 2. Dönem Çalışma k.	42	12	X	X	Aynı Komisyon Akdem Yayınları	2005
3. Sınıf 1. Dönem Öğrenci Kitabı	89	9 Ünite + 3 Deneme Sınavı	Var	Var	Aynı Komisyon Akdem Yayınları	2005
3. Sınıf 1. Dönem Çalışma Kitabı	46	9 Ünite	X	X	Aynı Komisyon Akdem Yayınları	2005
3. Sınıf 2. Dönem Öğrenci Kitabı	96	9 Ünite + 3 Deneme Sınavı	Var	Var	Aynı Komisyon Akdem Yayınları	2005
3. Sınıf 2. Dönem Çalışma Kitabı	46	9 Ünite	X	X	Aynı Komisyon Akdem Yayınları	2005
4. Sınıf 1. Dönem Öğrenci Kitabı	110	9 Ünite + 3 Deneme Sınavı	Var	CD Öğretmen Kitabı	Aynı Komisyon	2007 1.Baskı
4. Sınıf 1. Dönem Çalışma Kitabı	77	12 Ünite	X	X	Aynı Komisyon	2007 1.Baskı
4. Sınıf 2. Dönem Öğrenci Kitabı	110	9 Ünite + 3 Deneme Sınavı	Var	CD Öğretmen Kitabı	Aynı Komisyon	2007 1.Baskı
4. Sınıf 2. Dönem Çalışma Kitabı	88	12 Ünite	X	X	Aynı Komisyon	2007 1.Baskı

Tablo 1'in Devamı

5. Sınıf 1. Dönem Öğrenci Kitabı	129	9 Ünite + 3 Deneme Sınavı	Var	CD Öğretmen Kitabı	Aynı Komisyon	2007 1.Baskı
5. Sınıf 1. Dönem Çalışma Kitabı	54	12 Ünite	X	x	Aynı Komisyon	2007 1.Baskı
5. Sınıf 2. Dönem Öğrenci Kitabı	129	9 Ünite + 3 Deneme Sınavı	Var	CD Öğretmen Kitabı	Aynı Komisyon	2007 1.Baskı
5. Sınıf 2. Dönem Çalışma Kitabı	54	12 Ünite	X	X	Aynı Komisyon	2007 1.Baskı
6. Sınıf 1. Dönem Öğrenci Kitabı	108	9 ünite+ 3Deneme sınavı	Var	CD Öğretmen Kitabı	Aynı Komisyon	2007 1.Baskı
6. Sınıf 1. Dönem Çalışma Kitabı	77	12 Ünite	X	X	Aynı Komisyon	2007 1.Baskı
6. Sınıf 2. Dönem Öğrenci Kitabı	108	9 Ünite + 3 Deneme Sınavı	Var	CD Öğretmen Kitabı	Aynı Komisyon	2007 1.Baskı
6. Sınıf 2. Dönem Çalışma Kitabı	78	12 Ünite	X	X	Aynı Komisyon	2007 1.Baskı
7. Sınıf 1. Dönem Öğrenci Kitabı	111	6 Ünite + 2 Deneme Sınavı	Var	CD Öğretmen Kitabı	Dr. Ahmet Abdülkerim el-Havlî, Sabrî İd Mirza	2009 1.Baskı
7. Sınıf 1. Dönem Çalışma Kitabı	77	8 Ünite	X	X	Aynı Komisyon	2009 1.Baskı
7. Sınıf 2. Dönem Öğrenci Kitabı	105	6 Ünite + 2 Deneme Sınavı	Var	CD Öğretmen Kitabı	Aynı Komisyon	2009 1.Baskı
7. Sınıf 2. Dönem Çalışma Kitabı	81	8 Ünite	X	X	Aynı Komisyon	2009 1.Baskı
8. Sınıf 1. Dönem Öğrenci Kitabı	143	6 Ünite + 2 Deneme Sınavı	Var	CD Öğretmen Kitabı	Aynı Komisyon	2009 1.Baskı
8. Sınıf 1. Dönem Çalışma Kitabı	59	8 Ünite	X	X	Aynı Komisyon	2009 1.Baskı
8. Sınıf 2. Dönem Öğrenci Kitabı	137	6 Ünite + 2 Deneme Sınavı	Var	CD Öğretmen Kitabı	Aynı Komisyon	2009 1.Baskı
8. Sınıf 2. Dönem Çalışma Kitabı	62	8 Ünite	X	X	Aynı Komisyon	2009 1.Baskı

Tablo 1'in Devamı

9. Sınıf 1. Dönem Öğrenci Kitabı	117	6 Ünite + 2 Deneme Sınavı	Var	CD Öğretmen Kitabı	Aynı Komisyon	2009 1.Baskı
9. Sınıf 1. Dönem Çalışma Kitabı	74	8 Ünite	X	X	Aynı Komisyon	2009 1.Baskı
9. Sınıf 2. Dönem Öğrenci Kitabı	148	6 Ünite + 2 Deneme Sınavı	Var	CD Öğretmen Kitabı	Aynı Komisyon	2009 1.Baskı
9. Sınıf 2. Dönem Çalışma Kitabı	82	8 Ünite	X	X	Aynı Komisyon	2009 1.Baskı
10. Sınıf 1. Dönem Öğrenci Kitabı	139	6 ünite + 1 aktivite ünitesi	Var	CD Öğretmen Kitabı	Dr. Salih b. Muhammed es-Sûheybanî; Dr.Muhammed 'Abdulhalîk Muhammed Fazl	2009 1.Baskı
10. Sınıf 1. Dönem Çalışma Kitabı	59	6 ünite + Dönem sonu sınavı	X	X	Dr. Salih b. Muhammed es-Sûheybanî; Dr.Muhammed 'Abdulhalîk Muhammed Fazl	2009 1.Baskı
10. Sınıf 2. Dönem Öğrenci Kitabı	149	6 ünite + 1 aktivite ünitesi	Var	CD Öğretmen Kitabı	Aynı Komisyon	2009 1.Baskı
10. Sınıf 2. Dönem Çalışma Kitabı	54	6 ünite + Dönem sonu sınavı	X	X	Aynı Komisyon	2009 1.Baskı
11. Sınıf 1. Dönem Öğrenci Kitabı	128	6 ünite + 1 aktivite ünitesi	Var	CD Öğretmen Kitabı	Dr. Salih b. Muhammed es-Sûheybanî; Dr.Muhammed 'Abdulhalîk Muhammed Fazl; Safvan Osman Abdurahîm	2009 1.Baskı
11. Sınıf 1. Dönem Çalışma Kitabı	56	6 ünite +Dönem sonu sınavı	X	X	Aynı Komisyon	2009 1.Baskı
11. Sınıf 2. Dönem Öğrenci Kitabı	130	6 ünite + 1 aktivite ünitesi	Var	CD Öğretmen Kitabı	Aynı Komisyon	2009 1.Baskı
11. Sınıf 2. Dönem Çalışma Kitabı	51	6 ünite +Dönem sonu sınavı	X	X	Aynı Komisyon	2009 1.Baskı
12. Sınıf 1. Dönem Öğrenci Kitabı	141	6 ünite + 1 aktivite ünitesi	Var	CD Öğretmen Kitabı	Aynı Komisyon	2009 1.Baskı

Tablo 1'in Devamı

12. Sınıf 1. Dönem Çalışma Kitabı	73	6 ünite +Dönem sonu sınavı	X	X	Dr. Salih b. Muhammed es-Süheybanî; Dr. Muhammed 'Abdulhalîk Muhammed Fazl	2009 1.Baskı
12. Sınıf 2. Dönem Öğrenci Kitabı	136	6 ünite + 1 aktivite ünitesi	Var	CD Öğretmen Kitabı	Aynı komisyona Safvan Osman Abdurahîm eklenmiştir.	2009 1.Baskı
12. Sınıf 2. Dönem Çalışma Kitabı	76	6 ünite +Dönem sonu sınavı	X	X	Dr. Salih b. Muhammed es-Süheybanî; Dr. Muhammed 'Abdulhalîk Muhammed Fazl	2009 1.Baskı

Arapça öğretim seti *Suudî Te'alleml el-Ârabiyye* Arabistan'da hazırlanmıştır. İlk üç dönem İstanbul Akdem yayınları tarafından, diğerleri ise "el-Menahic el-'alemiyyeh-İnternational Curricula" yayınevi tarafından basılmıştır. Anaokulu seviyesinden başlayan ve lise eğitiminin sonuna kadar, her eğitim-öğretim yılı için her döneme ait öğrenci, çalışma ve öğretmen kitaplarından oluşmaktadır. Öğretmen kitapları dördüncü öğretim yılından sonra kitap olarak değil, CD olarak tasarlanmıştır. Tüm seri toplam 60 kitaptır. Bu kitapların iki tanesi anaokulu, iki tanesi hazırlık kitapları, kalan 48 kitabın 24 tanesi öğrenci, 24 tanesi çalışma kitaplarıdır. Bunlara ilk dört yılın her dönemi için var olan 8 adet öğretmen kitabı eklenir. Kitapların kapağında hangi yıla ve hangi döneme ait oldukları belirtilmiştir. Tüm seri her yıla ait kitap farklı renklerde olacak şekilde tasarlanmıştır. Örneğin 1. Yılın her iki dönemine ait dört kitap pembe, ikinci yılın dört kitabı ise mavidir. Tüm seride Fasih Arapça öğretilmesi hedeflenmiştir. Görsel-işitsel malzemeler olan CD'ler, ünitelerde yer alan resimler ve öğretmen kitaplarında yapılması tavsiye edilen etkinlikler sayesinde anadile ihtiyaç kalmaksızın hedef dil Arapçanın öğretilmesini mümkün kılacak şekilde hazırlanmıştır.

Kitabın önsözünde; Kuran-ı Kerim'in nüzulünden beri evrensel bir dil olan Arapçanın önemi anlatılmakta ve günümüzde bu dile gösterilen ilgide meydana gelen gözle görülür artış belirtilmektedir. Doğuda ve Batıda farklı milletlerden Arapçayı öğrenmek isteyenlere faydalı olması hedeflenen bu serinin en modern yabancı dil öğretim tekniklerine uygun hazırlandığı ifade edilmektedir. Seri dört temel unsur (sesler-harfler-terimler-kalıp ifadeler) üzerine dört temel beceri (okuma- yazma- dinleme-konuşma) esas alınarak hazırlanmış, dilin işlevselliği amaçlanmış, İslam kültürü atmosferinde dini, tarihi, coğrafi vb. gibi konuları içeren metinlere yer verilmiştir.

Öğrenci kitabı ile dilin işlevlerinin temel esaslarının kazandırılması, aktivite kitabı ile de öğrenci kitabında yapılan çalışmaların kuvvetlendirilmesi hedeflendiği belirtilmektedir. Aktivite kitabı konuşma ve yazma becerilerini geliştirecek etkinlikler içermektedir. Öğretmen kitabı ise kullanıcısının dersi en etkili ve uygun şekilde uygulayabilmesi için yardımcı bir kitap mahiyetindedir.

Yabancı dil eğitimindeki yardımcı kaynakların önemine binaen, öğretmenin dersi canlı ve etkili sunması için görsel ve işitsel olarak katkı sağlayacak CD'ler, marşlar, yarışmalar, oyunlar seriyeye eklenmiştir.

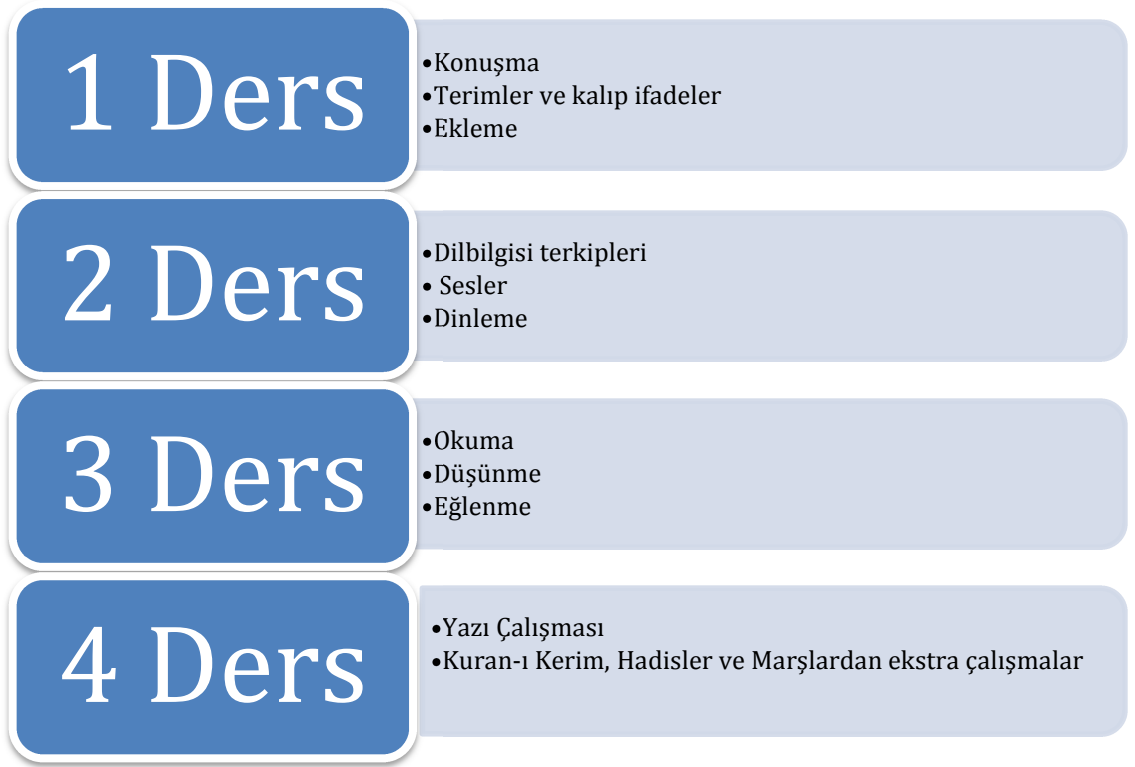
Serinin her bir grup için uygun görülen ders müddeti 110 saattir. Hazırlık ve anaokulu seviyesinde ise 60 saattir. Önsözün sonunda kitapların uygulayıcısı öğretmenlerden serinin daha da iyi olması için tekliflerini ve seri ile ilgili görüşlerini iletmeleri istenmektedir.

2.2. Serinin İncelenmesi

Anaokulu ve hazırlık sınıfları için hazırlanmış olan kitaplar, daha çok yazı çalışmasına yönelik etkinlikler içerdiği için ayrı bir başlık halinde gelmemiş, değerlendirilmede yer almıştır.

2.2.1. Birinci Sınıf Kitapları

Öğrenci kitabı 25 üniteden meydana gelmektedir ki bununun 20 tanesi bir konuyu öğrenmeyi hedefleyen ayrı bir ünite, diğer 5 tanesi ise her bir dört üniteden sonra gelen tekrar üniteleridir. Böylece öğretilen konuların pekiştirilmesi ve öğrenme etkinliğinin ölçülmesi hedeflenmektedir. Her bir ünite ise 4 dersten meydana gelmektedir: İlk ünitenin konuları şu şekildedir.

Şekil 4: Üniteleri Oluşturan Dersler

Kitap ortada ve sonda olmak üzere öğretmen kitabına eklenmiş iki adet sınav içermektedir. 45 dakikadan oluşan bir ders esas alındığında bu kitabın 95 derste tamamlanması hedeflenmektedir. 80 ders kitabın ana üniteleri için, 10 ders tekrar üniteleri için ve 5 ders de ara sınav ve dönem sonu sınavı için ayrılmıştır. Çalışma kitabı için gerekli olan süre 20 derstir. Böylece öğrenci ve çalışma kitabı 115 derste tamamlanmaktadır.

Ünitelere başlamadan kitabın fihristi de girişte yer almaktadır. Her ünitenin adı, dersler ve numaraları, deneme sınavlarının kapsadığı üniteler tablo halinde gelmektedir. Her ünite diyaloglarla başlamaktadır. Sonrasında yeni kelime ve kalıp ifadeler resimler yardımıyla öğretilmeye çalışılmaktadır. Soru-cevap kısmında önemli ifadeler tekrarlanarak pekiştirilmektedir. Dilbilgisi terkipleri dersinde, diyaloglarda geçen, günlük hayatta kullanılan konuşma ifadeleri basitten zora doğru ilkesine uygun bir şekilde resimler yardımıyla kullanılmaktadır. Sesler bölümünde alfabedeki her bir harf CD yardımıyla önce seslendirilmekte sonra örnek üç kelimedeki tekrarlanmaktadır. Öğretilen harfin yoğun şekilde yer aldığı ayet-i kerimeler harfin telaffuzunun tekrarına

yöneliktir. Dinleme bölümünde kitapta yer alan resimlere bakıp anlamamanın sağlanması hedeflenmektedir. Düşünme bölümünde verilen boşluk doldurma ve karşılaştırma alıştırmaları yeni kelimeler öğrenmeyi ve o ana kadar öğrenilen kalıp ifadeleri kullanabilmeyi amaçlamaktadır. Yeni kelimeler somut olarak verilmektedir. Böylelikle yeni kelimeler, çeşitli alıştırmalarla kullanılmakta ve anlamlarının bütünlük içerisinde görülmesi sağlanmaktadır. Tüm ünitelerde kelime ve kalıp ifade bölümü esas alındığında 105 yeni kelime ve kalıp ifadeler verildiği gözlenmektedir. Alıştırmaların içerisinde örnek olarak verilenler bunların dışındadır.

Üniteler, selâmlaşma, hal-hatır sorma, ismini söyleme, bazı vücut organlarını tanıma, evet-hayır cevabı verme, هل-أين soru edatını kullanabilme ve cevap verme هذا-هذه işaret isimlerini kullanabilme, temel renklerin bilinmesi, (müzekker kullanımlarıyla) temel giysilerin öğrenilmesi ve renklerle kullanılmaları hedefli etkinliklerden oluşmaktadır. Ayrıca aile fertlerinin tanıtılması, evin odalarının ve bu odalardaki bazı eşyaların öğretilmesi, basit isim cümleleri, emr-i hazır kipinin diyaloglar ve alıştırmalar yardımıyla kullanılması, muzari fiilin gaib ve gaibe kipinin kullanılması, yaşını ifade edebilme, müfret sayıların kullanımı, كم soru edatının öğretilmesi aile fertlerinin şahsında mesleklerin verilmesi, من soru edatının öğretilmesi, bazı hayvan isimlerinin belirgin sıfatlarıyla ifadesi konularının öğretilmesinin hedeflendiği de gözlenmektedir.

Tüm üniteler boyunca müfret zamirlerin alıştırmalarla, و, ع, ط, ح, ي, ق, ا, خ, غ, ص, ع, ط, و harflerinin CD yardımıyla seslendirilerek, 1-20 arası sayıların yazı çalışmalarında ve deneme sınavlarında öğretilmeye çalışıldığı gözlenmiştir. Yazı çalışmalarında düz, ters, eğik, yuvarlak çizgi çalışmalarından sonra harflerin yazılma çalışmaları gelmektedir.

İlk dört üniteden sonra gelen 1. Deneme sınavı ve 9. Üniteden sonra gelen 2. Deneme sınavı öğretilen bilgilerin tekrar yöntemiyle pekiştirilmesi amacı taşımaktadır. İlk kitap olduğu için alıştırmalar daha çok yazı ve okumaya yönelik çalışmalardır.

Görsel-işitsel en önemli tamamlayıcı materyaller olan CD'lerin içeriği şöyledir:

Harfler: Harfler her biri farklı bir renkle, farklı şablonlarda ifade edilerek gösterilmektedir.

Terimler: Ünite boyunca geçen yeni kelime ve kavramlar resimlerle öğretilmektedir.

Kalıp ifadeler: Dilbilgisi kalıpları bölümünde verilenler tekrar edilmektedir.

Dinleme: Telaffuzun doğru olması açısından diyaloglar üç kez okunmaktadır. İkinci okunuşta beklenilerek öğrencinin tekrar etmesi hedeflenmektedir. Kalıp ifadeler bölümündeki kelimeler seslendirilmektedir. Sesler bölümünde önce verilen harf ve örnek kelimeler ardından ayetler seslendirilmektedir. En sonda yer alan dinleme bölümü alıştırmaları dinlediğini anlama yeteneğini kazandıracak alıştırmalar içermektedir. Buradaki resimlere göre sorulan sorularla cevabın resme uygun verilmesi istenmektedir.

Çalışma kitabında da aynı giriş konularının yer aldığı gözlenmektedir. Çalışma kitabının amacının ders kitabında öğretilenlerin tekrarlanarak pekiştirilmesi olduğu ifade edilmektedir. 41 sayfadan oluştuğu ve ders kitabındaki her bir ünitenin 4 sayfada verildiği belirtilmektedir. Çalışma kitapları için öngörülen süre (45 dakikalık bir dersten) 20 derstir. Okulda bitirilemeyen çalışmaların evde aile fertleriyle beraber yapılması, böylelikle aile iletişimine katkıda bulunulması tavsiye edilmektedir.

Çalışma kitabı, boyama, şekillerin, kelimelerin birleştirilmesi, çizim, harflerden kelime oluşturma, sorulara cevap verme, okuma çalışmaları, harfleri ve sayıları düzenleme, harf, kelime ve cümle yazma gibi aktiviteleri içermektedir.

2.2.1.1. Öğrenci Kitaplarının Değerlendirilmesi

Kitaplarda yer alan 10 ünite boyunca ders kitabındaki zamirlerin, selâmlaşma ve vedalaşma ifadelerinin, soru edatlarının ve cevaplarının, basit isim cümlesi yapısında renklerin, vücut organlarının, öğrenilen harflerin ve rakamların yazımının, aile fertlerinin, yeni kelime ve kalıpların tekrarlanmasının hedeflendiği gözlenmektedir. Yazı ve okuma çalışmalarının ön planda olduğu belirgindir. Öğrenciye hem harflerin yazılarak tekrarında hem de okuma çalışmalarında öğrendiği kelimeleri de kullanarak ilerleme fırsatı sağlamaktadır. Hitap edilen öğrenci grubunun ilkokul 1. Sınıf seviyesi olduğu düşünülürse boyama ve çizgi alıştırmalarıyla başlanması oldukça uygundur. Görsellerin bol miktarda kullanılması görsel öğelerle dilsel öğelerin arasında bir bağ kurarak bellekte uzun süre kalmasını sağlamaktadır.

Genel olarak kitabın içeriğine baktığımızda okuma-yazma-konuşma ve anlama yeteneklerinin tümünün aynı oranda geliştirilmesinin hedeflendiği görülmektedir. Dili bir iletişim aracı olarak kullanmayı öğretirken öncelik kesinlikle dört temel becerinin

geliştirilmesi olmalıdır ilkesine uygun olarak gelmektedir. Öğretilmesi hedeflenen konuların belli bir sıra halinde verildiği, basitten zora, somuttan soyuta doğru bir çizgi takip edildiği anlaşılmaktadır. Dersin oldukça canlı olmasını sağlamak, öğrencinin ilgisini toplamak ve monotonluğa engel olmak için işitsel ve görsel materyallerden faydalanılmakta, resimler ve CD'ler yardımıyla anadile gerek kalmadan hedef dilde iletişim sağlanabilmektedir.

Bazı üniteler için söylenemese de genel anlamda her bir üniteye tek bir yapının verilmeye çalışıldığı belirgindir. Tüm öğrencilerin derse katılmasını sağlayacak alıştırmalar ve etkinlikleri içermektedir. Yeni kelime ve kalıpların ezberlenmesinden daha çok kullanılarak öğrenilmesi hedeflenmektedir. Bu kapsamıyla derslerin diyaloglarla başladığı, nesnelere gösterilerek sözlü öğretimin yapıldığı, dilbilgisi kurallarının tümevarım yoluyla öğretildiği, telaffuz öğretimi, dinleme ve tekrarın önemli olduğu, anadil ve çevirinin olmadığı düzvarım metodunun takip edildiği anlaşılmaktadır.

Yabancı dil öğretim tekniklerinden ise gösteri, soru-cevap, rol yapma, eğitsel oyunlarla öğretim ve gramer oyunları ünitelerde sıkça kullanılan tekniklerdir. Her iki kitapta da konunun aktarımı için kullanılan çok sayıda resimler, CD'deki şablonlar "görsel kullanma" stratejisine; eşleştirme, boşluk doldurma, dinleyerek uygun resmi işaretleme gibi alıştırmalar "seçici dinleme" stratejisine; diyalogların ya da yeni kelime ve kalıp ifadelerin tekrar edilmesi "dinlediğini tekrar etme" stratejisine işaret eden çalışmalardır.

2.2.1.2. Çalışma Kitaplarının Değerlendirilmesi

Çalışma kitaplarında da aynı giriş konularının yer aldığı gözlenmektedir. Çalışma kitabının amacının ders kitabında öğretilenlerin tekrarlanarak pekiştirilmesi olduğu ifade edilmektedir. 41 sayfadan oluştuğu ve ders kitabındaki her ünitenin 4 sayfada verildiği belirtilmektedir. Çalışma kitapları için öngörülen süre (45 dakikalık bir dersten) 20 derstir. Okulda bitirilemeyen çalışmaların evde aile fertleriyle beraber yapılması, böylelikle aile iletişimine katkıda bulunulması tavsiye edilmektedir.

Kitapta yer alan 10 ünite boyunca ders kitabındaki zamirlerin, selâmlaşma ve vedalaşma ifadelerinin, soru edatlarının ve cevaplarının, basit isim cümlesi yapısında renklerin, vücut organlarının, öğrenilen harflerin ve rakamların yazımının, aile fertlerinin, yeni kelime ve kalıpların tekrarlanmasının hedeflendiği gözlenmektedir. Yazı ve okuma

çalışmalarının ön planda olduğu belirgindir. Öğrenciye hem harflerin yazılarak tekrarında hem de okuma çalışmalarında öğrendiği kelimeleri de kullanarak ilerleme fırsatı sağlamaktadır. Hitap edilen öğrenci grubunun ilkokul birinci sınıf seviyesi olduğu düşünülürse boyama ve çizgi alıştırmalarıyla başlanması oldukça uygundur. Görsellerin bol miktarda kullanılması görsel öğelerle dilsel öğelerin arasında bir bağ kurarak bellekte uzun süre kalmasını sağlamaktadır.

Çalışma kitabındaki uygulamalarda resimleri karşılaştırma, benzerlik ve ayrılıkları not etme, bir resimle anlatılan olayı sıralama, bir resim ya da harita üzerinde eksik olan parçayı tamamlama, harfleri, kelimeleri ya da cümleleri tamamlama, karşılıklı konuşma, görüşme, rol yapma, oyun oynama, problem çözme gibi etkinlikler, dört becerinin aynı anda geliştirilmesini hedefleyen alıştırmalarla iletişimsel metot kullanılmıştır. Soru-cevap, ikili ve grup çalışmaları, eğitsel oyunlar teknikleri yer almaktadır.

2.2.1.3. Öğretmen Kitabının Değerlendirilmesi

Ünitelerin işlenmesi sırasında öğretmene yol göstermek ve konularla ilgili etkinliklere rehberlik etmek amacıyla hazırlanan öğretmen kitabı ders kitabıyla aynı girişe sahiptir. Arapçanın önemi, serinin genel tanıtımı, yardımcı materyaller hakkında bilgi, tavsiye edilen derslerin işlenme süreleri tekrar olarak verilmiştir. Bu bilgilere ek olarak her dersin başında dersin hedeflerinin belirtildiği ifade edilmiştir. Öğretmenin takip etmesi beklenen uygulamalar şunlardır:

1. Diyalog alıştırmaları
2. Yeni kelime ve kavramlar
3. Ekleme alıştırmaları
4. Dilbilgisi kalıpları alıştırmaları
5. Ses çalışmaları
6. Dinleme-anlama çalışmaları
7. Okuma alıştırmaları
8. Düşünme etkinlikleri

9. Eğlenceli uygulamalar

10. Yazı etkinlikleri

Öğrencilerden kendilerine dair cevapların verilmesi beklenen alıştırmalar dışında tüm alıştırmaların çözümlerinin yer aldığı belirtilmekte, örnek alıştırmaların çokluğuna dikkat çekilmektedir. Her ünitenin 4. Dersinde Kuran-ı Kerîm, Hadis-i Şerif, marş ve şarkıların yer aldığı ek etkinliklerden söz edilmektedir. Ders kitabındaki her ünitenin öğretiminden sonra çalışma kitabında uygulamalar yapılmasının oldukça faydalı olduğu vurgulanmaktadır. Üniteleri oluşturan dört ders ve içerikleri, kitabın ortasında ve sonunda yer alan deneme sınavları hakkında bilgi tekrar verilmektedir.

Ders süreleri aynen ders kitabında belirtildiği gibi esas kitapta bulunan 80 ders için 80 ders saati, tekrar üniteleri için 10 ders saati, iki deneme sınavı için 5 ders saati, çalışma kitabı aktiviteleri için 20 ders saati olarak toplamda 115 ders saati olarak ifade edilmektedir.

Tüm bu açıklamalardan sonra öğretmene yönelik rehberlik edici bilgiler gelmektedir. Burada okuma, yazma, dinleme ve konuşma becerilerinin kazanılmasında esas olan noktanın dili kullanmak olduğu gerçeği ifade edilmekte ve öğretmenden öğrencileri derse katması ve dersin faal, canlı bir ders olması için çaba harcamasıyla dilin öğrenileceği vurgulanmaktadır. Öğrencilerin aktif olması, derse yoğun katılımları ve alıştırma yapmak için fırsat verilmesi, özellikle ilk derslerde motivasyonun düşmemesi için hataların vurgulanmaması, öğrenmeye yardımcı olmak, öğrenciler arasında işbirliği ortamı sağlamak, akıcı ve doğru dil arasında dengeyi yakalamak, öğrencilerin bireysel farklılıklarını ve önem verdikleri noktaları gözlemleyip bu bilgilerden yararlanmak tavsiye edilen konulardır. Öğretmeden çok zorunda olmadıkça ana dili kullanmaması, eşyalara, resimlere işaret ederek ya da hareketlerle ima etmesi, resimlerden haritalardan, tüm görsel ve işitsel materyallerden destek alarak bilinmeyenin anlaşılmasına yardımcı olması istenmektedir. Öğrenci her hata yaptığında düzeltmemesi, öğrencinin kendisini ifade etmesine izin vermesi, öğrenci konuşurken sözünü kesmemesi, öğrenciye kendisini değersiz hissettirmemesi, yanlış söyleyen öğrencinin sözünü doğru söyleyerek tekrar etmesi, devamlı yapılan hataları tespit edip çözümleri için uygulamalar yapması öğretmenin hedefine varmasını kolaylaştıran etmenler olarak ifade edilmektedir. Ders kitabında ve çalışma kitabında yer alan eğitsel

dil oyunlarının öğretmenin yükünü hafiflettiği, dilin esas unsurlarının öğretilmesinde aşama kaydettirdiği, derse canlılık kazandırdığı, dil yapılarının kullanılmasına imkân verdiği, kelime ve deyimlerin öğrenilmesine katkı sağladığı, öğrenciyi dili kullanma noktasında motive ettiği, öğrenciler arasında bireysel, ikili grup çalışmasında ya da grupla çalışmalarda işbirliği sağladığı, ders ortamında kendine güvenme ve etkin bir hava oluşturduğu belirtilerek önemine dikkat çekilmektedir. Öğretmen bu oyunların gerçekleşmesinde anahtar konumdadır ve öğrencileri motive edip öğrenmelerine destek olur. Etkinlikleri nasıl gerçekleştireceği ile ilgili bilgiler alıştırmalarda sunulmaktadır. Esas olan ihmal derecesinde uzak kalmaması ama çok fazla da müdahale etmemesidir. Gözlemlemeli, ihtiyaç durumunda yardımcı olmalı, yönetmen konumunda olmalıdır. Bilgileri veren bir kaynak, bir rehber olarak varlığı öğrenciler için motivasyon kaynağıdır.

Öğretmen kitabında üzerinde durulan bir başka konu ise sınıf yerleşim planıdır. Dört çeşit sınıf oturma düzeni vardır:

1. Geleneksel düzen: Tüm öğrencilerin tahtaya ve öğretmene doğru sıra sıra oturduğu, çok yaygın bir sınıf şeklidir. Her ne kadar konuşma ve ders anlatımı için uygun olsa da bir yabancı dil sınıfında var olması beklenen etkileşime imkân tanımaz.
2. Yarım daire şeklindeki düzen: Öğretmen ve tüm öğrencilerin birbirini gördüğü, karşılıklı konuşma için oldukça uygun bir sınıf düzenidir.
3. Kümeler şeklinde düzen: Öğrencilerin grup üyeleriyle etkileşim halinde çalıştığı, öğretmenin aralarında dolaşıp gözlem yaptığı sınıf düzenidir. Grup çalışmaları, oyunları ya da yarışmalarında çok faydalı bir düzendir.
4. İkili oturularak oluşturulan düzen: Bu sınıfta öğrenciler ikişer ikişer gruplandırılarak yerleştirilmiştir. İkili grup çalışmalarında başarılı bir sınıf düzenidir.

Bu yerleşimlerden yapılan etkinliğe uygun bir düzen oluşturulması tavsiye edilmektedir.

Bu bilgilerden sonra birinci kitapta verilen üniteler şema halinde verilmektedir.

Her ünite kitaptaki haliyle birebir uyumludur. Kitapta verilen derslerin aynısı daha küçük olarak burada da yer almaktadır. Üniteye başlamadan önce ünitenin hedefleri, kullanılacak yardımcı materyaller belirtilmiştir. Diyalogların nasıl işleneceği, alıştırmaların nasıl ve kaç kez yapılması gerektiği, öğretmenin sınıf ortamında uygulayabileceği farklı etkinlikler belirtilmektedir. Derslerin tek tek nasıl uygulanacağını adım adım gösterilmesi oldukça destekleyici olmaktadır. Dersi işlerken öğretmenin gözden kaçırabileceği hususlara dikkat çekilmekte ve farklı uygulamalara yönlendirerek kolaylık sağlamaktadır. Ders hedefleri her dersin başına da eklenmiştir. Ses çalışmalarının ve de dinleme alıştırmalarının nasıl yapılması gerektiği adım adım açıklanmaktadır. Yazı çalışmaları örneklerle gösterilmekte, ilave etkinliklerle desteklenmektedir. Ünitenin sonunda çalışma kitabında yapılması gereken aktiviteler ve sayfaları yer almaktadır. Tekrar üniteleri farklı renkte çözümleriyle verilmektedir. Tekrar ünitesini nasıl uygulayacağı ayrıntılı bir şekilde öğretmene gösterilmektedir. Kitabın ortasında yer alan ara sınav ve sonunda yer alan son sınav tüm çözümleriyle verilmiştir.

Öğretmen kitabında her ünite farklı renktedir ve ünitelerin kolayca bulunmasını sağlamaktadır. Öğrenci kitabında yer alan alıştırmaların çözümleri, yer aldıkları ünitelerin içinde değil, kitabın sonunda, üniteler başa yazılmak suretiyle tek tek verilmektedir. Kitabın sonunda ünitelerde geçen kelime ve kalıp ifadelerin, deyimlerin, dil yapılarının sırasıyla listesi bulunmaktadır. Üniteye geçen dilbilgisi kalıpları, kavramlar, deyimler tablolar halinde herhangi bir dilbilgisi tanımlaması ya da gruplaması yapılmadan sunulmaktadır.

Öğretmen kitabı, öğretmenin işleyeceği dil yapılarını, yeni kelime ve kavramları, deyimleri, kullanacağı materyalleri, ihtiyaç duyacağı süreyi, uygulayabileceği farklı etkinlikleri, alıştırmaları ve tüm bu çalışmaların hedeflerini öğretmene adım adım göstererek yükünü azaltacak, öğrencinin motivasyonuna katkı sağlayacak, dersin canlı ve etkileşim içerisinde geçmesine yardımcı olacak yönlendirmeler içermektedir. Minyatür bir biçimde gösterdiği öğrenci kitabı yöntem olarak düzvarım yöntemiyle öğretimi hedeflemiştir. Ancak bir bütün olarak incelendiğinde öğretmen kitabının iletişimsel metodu içerdiği gözlemlenmektedir. Günlük hayata ilişkin materyallerin kullanımı,

uygulamada karşılıklı diyalog, rol yapma, problem çözme, grup çalışması, eğitsel oyunlar, sınıf içi etkinliklerde ve iletişim kurmak için amaç dil kullanılması, dilin bütünlüğü, uyumu, grup çalışmaları ve oyunların önemli olması, konuşmaların anlamlı olması için gerçekleştiği ortamın önemli olması nedeniyle rol yapma etkinliğine sıkça başvurulması, temel amacın iletişim yeteneğini geliştirmek olması sebebiyle çok daha kapsamlı olarak vurgulanan bu hedefi gerçekleştirebilmek için öğrencinin dilin yapı, anlam ve işlevini bilmesi hedeflenen yönlendirmeleri, dilin uygulanmasının amaçlanması ve bu hedefle tüm işitsel ve görsel malzemelerden yararlanmayı önermesi ve tekrarlanarak verilen dil yapılarının kullanılmasının dilin iletişimsel yönünü desteklemek amacıyla yer alması iletişimsel yöntemin tüm özelliklerini taşıdığına işaret etmektedir. Ayrıca iletişimsel yaklaşım, öğrencilerin ilgilerine adapte edebilmek için dili kişiselleştirdiği için bu yöntemin uygulandığı pek çok alıştırmaya karşımıza çıkmaktadır.

Öğretmeni yönlendirdiği uygulamalarla, alıştırmaların yapılmasında, diyalogların sınıf içi etkinliklerinde pek çok tekniği içermektedir. Çift ve grup çalışmalarını içeren aktif öğrenme ön plandadır. Alıştırmaların ve diyalogların uygulanmasında kullanılan araçlar, levhalar, kartlar, görsel araçlar gösteri etkinliğine oldukça sık kullanmayı gerektirmektedir. Özellikle soru-cevap yöntemi ilk öğretmen kitabının başvurduğu en önemli tekniklerdendir. Diyalogların, yeni kelime ve kavramların öğretilmesinde ilk sırayı almaktadır. Ünitelerin işlenmesinde öğretmene rehberlik ederken bu işlevler için rol yapma-drama tekniklerine yönlendirmektedir. Hitap edilen kesimin ilkökul birinci sınıf çocukları olması nedeniyle eğitsel oyunlar da miktarca fazla yer alan tekniklerdendir.

2.2.2. İkinci Sınıf Kitapları

İkinci sınıf öğrenci kitabı içerik olarak diğer kitaplardan farklı gelmektedir. Her ne kadar aynı girişe sahip olsa da, önsözün ardından verilen bilgiler kitabın hem metot hem de içerik olarak değiştiğini ifade etmektedir. Bu senenin iki kitabı iki bölüm olarak tasarlanmakta, 1. Dönem 1. Bölüme karşılık gelmektedir. Dolayısıyla iki kitap beraber değerlendirilecektir. Her iki bölümün içerik olarak şöyle sınıflandırılmıştır:

1. Bölüm (1. Dönem)

- a. Günlük iş ve aktiviteler
- b. Kimlik, aile ve akrabalar
- c. Yakın çevre ve işlemler

2. Bölüm (2.Dönem)

- a. Sağlık ve temizliğe önem vermek
- b. Tatiller ve dinî ilişkiler
- c. Hobiler ve boş vakitleri değerlendirme

Her bölüm 3 kısımdan, her kısım da 4 üniteden oluşmaktadır. Her ünite 3 ders içermektedir. Her kısmın 4. Ünitesi tekrar ünitesidir ve 6 adet tekrar ünitesi vardır. Tekrar üniteleri 2 dersten oluşmaktadır. Toplamda tüm 2. Sınıfta 6 tanesi tekrar ünitesi olmak üzere 24 ünite bulunmaktadır. Toplam ders sayısı 66'dır. Her ünite bol miktarda dil aktivitelerini içeren diyaloglarla başlar ve üç dersten meydana gelir. Bu üç dersin içeriği şöyle belirtilmektedir:

1. Ders:

- a. Diyalog ve konuşma alıştırmaları
- b. Yeni kelimeler ve sesler

2. Ders:

- a. Diyalogu anlama, dinleme ve dil yapıları ve dilbilgisi (nahiv)

3. Ders:

- a. Sözlü anlatım, Kuran-ı Kerîm, Hadisler ve şiir vs. ezberde olan bilgiler

Tekrar ünitelerinde mevcut bulunan iki derste ise okunanı anlama, dilbilgisi yapıları, kelime dağarcığı ve dilsel oyunlar bulunmaktadır.

Kitabın giriş kısmında iletişimsel becerinin dil yapılarıyla geliştirilmesinin hedeflendiği belirtilmektedir. Dolayısıyla bu kitapta konuşma, kendini ifade etme, dil yapılarını sözel

olarak kullanabilme, alıştırmaları uygulayabilme, hikâye ve sunum yapma, dinleme ve ezberleme konularına ağırlık verildiği gözlenmektedir. Tüm sene boyunca verilecek olan dil yapılarının sayısı her üniteye 3 adet olmak üzere 66 olarak belirtilmiştir.

İkinci Dönem Kitabının sonunda tüm ünitelerde kullanılan kelime ve kavramlar İngilizce karşılıklarıyla verilmektedir. Kitapta var olan ünitelerin işlenmesi için öngörülen ders saati 66 saat olarak belirtilmiştir. Çalışma kitabı için toplam süre 48 ders, her iki kitap içinse 114 derstir.

Birinci Dönem öğrenci kitabı 3 tekrar ünitesi ve 9 temel üniteden meydana gelmektedir.

Birinci dönem ilk bölümde (Günlük işler ve aktiviteler) bulunan ünitelerin adları Günaydın, Ders Zilinden Önce, Önce Ödevini Yap ve Tekrar Ünitesidir.

Bu ünitelerde öğretilmesi hedeflenen temel konular şunlardır:

Mazi ve muzari fiilin sabah aktivitelerinde ve okula ait kelime ve kalıp ifadeleriyle kullanılması, "ماذا تفعل" kalıbının öğretilmesi, "هل" soru edatının olumlu ve olumsuz cevapla kullanılması, sabah yapılan işlerin resimler yardımıyla karışık verilip hikâye oluşturulması, kelime dağarcığını geliştirme amaçlı Asr suresinin, İngilizcesiyle verilmiş bir şiirin ve bir hadis-i şerifin ezberlenmesidir. Üç üniteye ses olarak tenvin konusu verilmektedir. Tekrar ünitesinde okuduğunu anlama, basit cümle terkihi, kelime eşleştirme, sayıları kullanma uygulamaları yer alır.

Birinci dönem ikinci bölümde (kimlik, aile ve akrabalar) bulunan ünitelerin adları Benim ve Senin Ailen, Amcamı Karşılama, Dedemi Ziyaret ve Tekrar ünitesidir. Bu ünitelerde öğretilmesi hedeflenen temel konular şunlardır:

Ünitelerde milleti, ülkeyi ifade etme kalıplarının kullanılması, adres verme, aile fertleri hakkında bilgi verme, diyalogda verilen bilgilerle kimlik kartı oluşturma, aile hakkında gösteri sunabilme hedefli etkinlikler bulunmaktadır. Bunlara ek olarak "قادم" kalıbının bir misafiri karşılama atmosferinde kullanılması, tenvin konusunun uygulamalarla kavratılması, "هل تريد شيئاً؟" kalıbının kullanılması, basit cümle kurma, "أين" soru kalıbına uygun basit cümlelerde "في" harfi cerini kullanarak cevap verebilme uygulamaları da yer almaktadır. Ayrıca resimler ve bilgiler yardımıyla cümle tamamlama ya da hikâye oluşturma ve dinleme alıştırmaları, İngilizcesi verilen bir

hadis-i şerifi, bir şiiri ve Fîl suresini ezberleme çalışmaları da eklenmiştir. Tenvin konusu uygulamalarla gösterilmiştir. Tekrar ünitesinde okuduğunu anlama, kelimelerden cümle kurma, boşluk doldurma, aile fertlerini ve akrabalarını kavrama üzerinde durulmaktadır.

Birinci dönem üçüncü bölümde (yakın çevre ve işlemler) bulunan ünitelerin adları Kırtasiyede, Postanede, Hangi Hayvanı Tercih Edersin ve Tekrar ünitesidir. Bu ünitelerde öğretilmesi hedeflenen temel konular şunlardır:

Ünitelerde, kırtasiye malzemeleri dükkanında, postanede ve hayvan satılan bir dükkânda, ilgili kelimeleri kullanarak alış veriş yapabilme, burada geçen kalıp ifadeleri kavrama amaçlı okuma ve dinleme alıştırmaları bulunmaktadır. Hedef dili kullanma amaçlı renklerin müzekker ve müennes kullanımları, ifadeleri dinleyerek ya da doğru yanlış olarak tasnif ederek kavramak, geçen ünitelere dair verilen soruları cevaplayabilme "هل عندك" kalıbını kullanarak soru sorabilme ve cevap verebilme, kırık çoğul örnekleri ve verilen tüm kelime ve resimleri kullanarak hikâye oluşturma, İngilizce tercümesi verilen Tîn suresinin, bir hadis-i şerifin ve verilen bir şiirin ezberlenmesi uygulamaları da yer almaktadır. Tekrar ünitesinde ise üniteler boyunca verilen kelimelerle, okuduğunu anlama, cümle tamamlama, hikâye oluşturma alıştırmaları ile bölümde geçen bilgilerin kavratılması amaçlarını taşımaktadır.

İkinci dönem öğrenci kitabı ise üç tekrar ünitesi ve dokuz temel üniteden meydana gelmektedir. İkinci dönem birinci bölümde (sağlık ve temizliğe önem vermek) bulunan ünitelerin adları sağlık kulübü, doktora gitme, iyi bir sağlığa sahip olma ve tekrar ünitesidir. Bu ünitelerde öğretilmesi hedeflenen temel konular şunlardır:

Üniteler, kişisel bakım, hastalıklar ve temizliğe dair ifadeleri, haftanın günlerini kullanabilme, muzari fiilden emir fiil yapma uygulaması, okuduğunu ve duyduğunu anlama, sağlıklı olma adına yapılan eylemleri muzari fiil ile ve “biz” kalıbında kullanma gibi etkinlikler içermektedir. Dil kullanma hedefli sağlık, temizlik ve ilk yardım ile ilgili yapıların, kavramların kullanılarak hikâye oluşturma, resimlerde anlatılan spor aktivitelerini tanımlama, bir hadis-i şerifin, İngilizce karşılığı verilen İnşirah suresinin ve “el” adlı şiirin okunması ve ezberlenmesi uygulamaları da eklenmiştir. Üç ünite de seslendirilerek ve de dilbilgisi konusu olarak “şedde” konusu verilmektedir. Tekrar ünitesinde geçen kelime ve kavramları pekiştirme, ilgili konularda alıştırmayı yaparak

daha iyi kavrama, tanımları verilen kelimeyi bularak okuduğunu anlama hedefli uygulamalar vardır. Bu kitapta karşımıza çıkan bir başka farklılık; hikâyeye oluşturma alıştırmalarından hemen sonra gelen konuşma uygulamalarıdır. Gerek bireysel, gerekse karşılıklı konuşma yapılma suretiyle verilen konuları ifade edebilme hedefi vardır. Konularla ilgili olması pekiştirmesi bakımından, konuşmaya yönelmesi dili kullanma açısından oldukça faydalıdır.

İkinci dönem ikinci bölümde (Tatiller ve dinî ilişkiler) bulunan üniteler Haydi Namaza, Mübarek Ramazan Ayı, Bayram Kutlu Olsun ve Tekrar Ünitesidir. Bu ünitelerde öğretilmesi hedeflenen temel konular şunlardır:

Bu bölümdeki üniteler namaza, Ramazan ayına, bayrama dair kavramların kullanılarak muzari fiilin “ben” ve “biz” şahıslarının kavratılması, konuların okuma ve dinleme alıştırmalarıyla pekiştirilmesi, diyalogla ilgili sorulara cevap verilerek okuduğunu anlama, yeni kelime ve dil yapılarını dinleyerek anlayabilme hedefli uygulamalar içermektedir. Bunların hemen ardından أنا نحن , هما , هي , هم , هن , هو , هما , هم , هي , هما , أنت , أنتم , أنتن " zamirlerini cer harfleri ve zarflar, "أنت , أنتم , أنتن" zamirlerini resimler ve cümleler yardımıyla kullanabilme, kamp kurmaya dair verilen kelimeler ve ramazan kültürü hakkında bilgi vermeyi amaçlayan resimlerle hikâyeye oluşturma, İngilizce karşılığı verilen bir hadis-i şerifin, Ramazan adlı bir şiirin ve Kadr suresinin okunması ve ezberlenmesi alıştırmaları gelmektedir. Her bir üniteye sıra ile "س-ص, خ-غ, ت-ط" harflerinin telaffuzu örnek kelimeler ve seslendirme yöntemiyle öğretilmesi amaçlanmıştır. Tekrar ünitesinde cümleleri eşleştirme, resimlerdeki ifadelerle cümleleri eşleştirme, tanımları yapılan kavram ile resmini eşleştirme yoluyla Ramazan ayı ve bayramla ilgili kavramların verilen dil yapıları ve kuralları ile tekrarlama hedeflenmiştir. Tüm ünitelerin hikâyeye oluşturma alıştırmalarının altında verilen konularla ilgili, resimler ve durumlardan yararlanarak dili kullanma, öğrenilen dil yapılarını ifade edebilme çalışmaları vardır. Arap diline ve kültürüne dair bu konuşmalar öğrenciye kendini ifade edebilme, öğrendiklerini kullanabilme fırsatı vermektedir.

İkinci dönem üçüncü bölümde (hobiler ve boş vakti değerlendirme) bulunan üniteler Hobin Nedir?, Sahilde, Sirk ve Tekrar Ünitesidir. Bu ünitelerde öğretilmesi hedeflenen temel konular şunlardır:

Üçüncü bölüm, hobileri basit isim cümleleri kalıbında, denizde ve sahilde yapılabilen etkinlikleri emir fiille ifade edebilme, emir fiillerin kullanımı alıştırmalarıyla konuyu kavratma, sirkte yapılan etkinlikleri " أعجبنى " kalıbında ifade edebilme hedefli etkinliklerle başlamaktadır. Bu aktivitelerin ardından bazı kırık çoğulların öğretilmesi, cümleleri birleştirerek okuduğunu, dinleyerek duyduğunu anlama, muzari fiili mazi fiile çevirebilme, bir önceki ünite de geçen kelime ve kavramlarla hikâye oluşturma, resimler yardımıyla müfret sayıları ve hobileri kullanma, İngilizce çevirisi verilen "Ben Ressamım" adlı şiiri, bir hadis-i şerifi ve Duha suresini okuma ve ezberleme çalışmaları gelmektedir. Ünitelerde sırasıyla " د-ض, ك-ق, ذ-ظ " harflerinin telaffuz farklılıkları örnek kelimeler ve seslendirilerek verilmektedir.

Tekrar ünitesinde özellikle hobilerin ifade edildiği paragrafı okuma ve anlama, verilen sorulara cevap verebilme, tüm kısımda geçen kelimeleri sınıflandırabilme ve eğitsel oyun yer almaktadır. Ünitelerin sonunda konuşma becerisini geliştirmek amacıyla sorulan soru ve verilen durumlara uygun cevaplar verilmesi beklenmekte, gerek kişisel bilgilerle gerekse grup çalışmasıyla dilin iletişim aracı olarak kullanılması hedeflenmektedir.

İkinci sınıf ikinci dönem kitabının sonunda her iki döneme ait ünitelerde yer alan yeni kelime ve kalıp ifadeler alfabetik sıra ve İngilizce karşılıkları ile yer almaktadır. Ünitelerin adı verilmemiştir. İlk defa yapılan diğer bir uygulamada geçen kelimeler alfabetik olarak yazılmış ve hangi sayfada geçtiği belirtilmiştir.

2.2.2.1. Öğrenci Kitaplarının Değerlendirilmesi

Öğrenci kitapları diğer kitaplarda olduğu gibi diyaloglarla başlamaktadır. Ancak diyalog sonrası alıştırmalar değişmiştir. Resimlerle kelimeleri bulmak yerine yeni kelime ve dil yapılarının cümle içerisinde kullanımı öne çıkmaktadır. Dilbilgisi kuralları açık bir şekilde örneklerle anlatılmaktadır. Alıştırmalar cümle kurmaya yönelmiştir, dil yapılarının öğretilmesi hedeflenmektedir. Kitap boyunca dilin işlevselliğini artırmak amacıyla hikâye oluşturma etkinlikleri yoğunluk kazanmaktadır. Ünitelerin en sonunda yer alan aktivitede çeviriye yer verilmekte ve ezberleme öngörülmektedir. Bu kapsamda kitap diğer kitaplarda gözlenen dolaysız metot yerine; seçmeli yöntem denilen her yöntemin iyi taraflarının değişik öğretim ortamlarında uygulanabilmesi anlamına gelen bir metot takip edildiği gözlenmektedir. Yöntem zenginliği ya da yöntemler karması

adlarıyla da kullanılan bu metot; sözcük öğretiminde düzvarım yöntemine, dilbilgisi kuralların öğretmede bilişsel yöntem, konuşma becerisi kazandırmada kulak-dil alışkanlığı ve iletişimci yöntem yönelmektedir. Kelime öğretiminde dolaysız metot kullanılmakta; resimler yardımıyla, benzerlik ve farklılıkları belirtme, bir resimde anlatılan olayı sıralama ya da hikâye oluşturma, harf kelime ve cümleyi tamamlama, karşılıklı konuşma, oyun oynama etkinlikleri buna işaret etmektedir. Dil yapılarının açık bir şekilde örneklerle verilmesi hem tümevarım hem de tümünden gelim yönteminin yer alması, dil yapılarının öğrenilmesi amacıyla ezber ve çeviriye yer verilmesi, bir örnekten yola çıkarak dilbilgisi kurallarının yeni cümleler yardımıyla öğretilmesi; gramer konusunda bilişsel yöntemin kullanıldığını göstermektedir. Diyaloglar, içerisinde geçen yapıların tekrarlanarak dili kullanma, bu yapıları dinleyerek anlama ve karşılıklı konuşmalara yönlendirme ise seçmeli yöntemin konuşma becerisi kazandırma amaçlı esas aldığı kulak-dil alışkanlığı ve iletişimci yöntemin varlığına işaret etmektedir. Öğrenci kitabı karşılıklı konuşma diyalogları ve alıştırmaları üzerine kurulmuştur. İkili ve grup çalışmaları, gösteri, rol yapma, soru-cevap, dil yapılarının kavratılması amacıyla eğitsel ve dilsel oyunlar öne çıkan tekniklerdir. Öğrenci kitabıyla beraber değerlendirilecek CD çalışmalarında ise; diğer kitaplarda olduğu gibi diyalog bir keresinde tekrar edilmek üzere üç kez okunmaktadır. Ardından dil bilgisi kuralının olduğu örnekleleştirme seslendirilmekte ve dinleme alıştırmaları verilmektedir. Son kısımda ise verilen ayetler diyalogda olduğu gibi üç kez okunmaktadır. Dinleme etkinliği çalışma kitabında yer alan küçük okuma parçasının seslendirilmesiyle son bulmaktadır. CD’de yer alan diğer çalışmalar yeni kelime ve kavramların, dilbilgisi kuralının resimlerle ifade edilmesidir. CD görsel ve işitsel materyal olarak oldukça işlevseldir.

İkinci dönem öğrenci kitabı ise; diğer kitaplarda olduğu gibi diyaloglarla başlayan, eğitsel oyunlar, rol yapma, karşılıklı konuşma, sorulara cevap verme, problem çözme ve grup çalışmasının önem kazandığı bu kitap; günlük hayata dair konular ve materyal kullanımı ile öne çıkmaktadır. Ünitelerde geçen konular, kullanılan dil yapıları günlük hayatta çok sık kullanılan ifadelerdir. Dil, günlük yaşam dilidir. Etkinlikler ve alıştırmalar iletişim kurmak için amaç dilin kullanılması amacı taşımaktadır. Dilin bütünlüğüne ve uyumuna önem verildiği gözlenmektedir. Kitaba genel olarak bakıldığında temel amacın iletişim yeteneğini geliştirmek, dilin yapı, anlam ve işlevini

bilmek olduğu gözlenebilir. İhtiyaç halinde çeviriye başvurulmaktadır, ana dil tabu değildir. Dilin uygulanması, bunun için görsel ve işitsel tüm malzemelerden yararlanmak, yapıları tekrar ile kavratmak hedefleri hemen göze çarpmaktadır. İkinci sınıf birinci dönem kitabında yer alan açık olarak dilbilgisi kurallarının öğretilmesi bu kitapta bulunmamaktadır. Kurallar tümevarım yoluyla diyalog ve alıştırmalar içerisinde verilmekte, uygulamalar ile öğretilmektedir. Bu açılardan bakıldığında kullanılan metodun iletişimsel yöntem olduğu gözlenmektedir. Artık kelime ve harf birleştirme değil, cümle kurmaya yönelik alıştırmalar bulunmaktadır.

Kitap içerisinde en çok rol yapma, soru-cevap, gösteri, ikili ve grup çalışmaları, drama, eğitsel, dilsel ve iletişimsel oyunlar tekniklerinin kullanıldığı gözlenmektedir.

Öğrenci kitabıyla beraber değerlendirilecek CD çalışmalarında ise; diğer kitaplarda olduğu gibi diyalog bir keresinde tekrar edilmek üzere üç kez okunmaktadır. Ardından dil bilgisi kuralının olduğu örnekli alıştırma seslendirilmekte ve dinleme alıştırmaları verilmektedir. Son kısımda ise verilen ayetler diyalogda olduğu gibi tekrarlanma istemiyle de gelerek üç kez okunmaktadır. Dinleme etkinliği çalışma kitabında yer alan küçük okuma parçasının seslendirilmesiyle son bulmaktadır. CD'de yer alan diğer çalışmalar yeni kelime ve kavramların, dilbilgisi kuralının resimlerle ifade edilmesidir. CD görsel ve işitsel materyal olarak oldukça işlevseldir.

Bu kitapta da diğer kitaplarda olduğu gibi bazı hatalar göze çarpmaktadır. Öğrenci kitabının 21. Ünitesinde başlangıçta yer alan diyalogda en başta gelmesi gereken öğretmenin konuşması en sonda gelmekte ve anlam bozukluğuna neden olmaktadır. Üstelik bu CD'de de aynı şekilde yer almaktadır. Kitabın son iki ünitelerinin 5. Alıştırmalarında dinleme çalışmaları için seslendirilen paragraflar daha önceki uygulamalardan farklı olarak 2 kere seslendirilmektedir. CD seslendirmelerinde şiir ve hadislerin bir kere surelerin 3 kere seslendirilmesi de dikkat çeken ve gereksiz bir uygulama olarak gözlenmektedir.

2.2.2.2. Çalışma Kitaplarının Değerlendirilmesi

Birinci dönem çalışma kitabında, diğer dönemin çalışma kitabında olduğu gibi bir giriş yer almaktadır. Öğrenci kitabında yer alan üniteler ve tekrar çalışmalarıyla uyum halindedir. Çalışma kitabı 20 dersten meydana gelmektedir. Öngörülen süre 20 derstir.

Çalışma kitabı okulda bitirilmediyse evde aile fertlerinin katılımıyla beraber etkinlik yapılması için bir fırsattır. Hem öğrenilen konuların pekiştirilmesi hem de aile iletişimine katkıda bulunulması hedeflenmiştir. Resimler yardımıyla okuma, boşlukları doldurarak okuma, resimler yardımıyla cümle oluşturma, soru sorma, soru edatlarını kullanma, yanlış yazılan kelimeleri ayırt edebilme, kelimelerdeki eksik harfi bulma, verilen kelimeler yardımıyla bir resmi tanımlama, harita yardımıyla cümle oluşturma, kelimeleri sınıflandırma, pasaj yazabilme, uygun cevabı verebilme, uygun kelimelerle paragraf tamamlama, cümleye dair soru sorabilme, zamiri fiillere eşleştirebilme, iki cümleyi birbirine bağlama, kelimelerden anlamlı cümleler oluşturabilme, bir cümleye kelime ekleme hedefli alıştırmalar içermektedir. Çalışma kitabı diğer iki kitaptan farklı olarak artık paragraflar halinde gelen metinlere yer vermektedir. Öğrenci kitabında yer alan farklı cümleler şeklindeki dil yapıları, paragraf haline getirilerek okuma ve okuduğunu anlama, yeni kavramları cümle içerisinde kullanabilme amaçları taşımaktadır. Yeni kelime ve dil yapılarının tekrarı, harfleri ve kelimeleri yazma ve okuma alıştırmaları ile ünitelerin hızlı bir gözden geçirilmesi olarak kabul edilebilir.

Çalışma kitabındaki uygulamalar ara ara yazma çalışmalarına yer verse de okuma, okuduğunu anlama, anladığını ve dinlediğini ifade etme hedefi taşıyan alıştırmalardır. Öğrenci kitabında yer alan ünitelerde geçen yeni kelime ve kalıp ifadelerle, dil yapılarının kullanıldığı paragraflar okuma, anlama ve konuşma becerilerinin geliştirilmesi amaçlıdır. Dört becerinin geliştirilmesi hedefli ancak okuma, anlama ve konuşmanın ön planda yer aldığı, diyalogların, karşılıklı konuşma amaçlı soru cevapların, paragraftan soru sorma ya da cevap verme uygulamalarının çok sayıda olması kitabın temel hedefinin dilin iletişim aracı olarak kullanılmasını ifade etmektedir. Bu kapsamda kullanılan yöntem iletişimsel yöntemdir. Soru-cevap, eğitsel ve dilsel oyunlar en çok kullanılan tekniklerdir.

İkinci dönem çalışma kitabı, diğer dönemin çalışma kitabı gibi bir girişle başlamaktadır. Öğrenci kitabında yer alan üniteler ve tekrar çalışmalarıyla uyum halindedir. Aynı şekilde 20 dersten meydana gelmektedir. Öngörülen süre 20 derstir. Çalışma kitabı artık harf ya da kelime çalışmalarına değil, küçük paragraflar halinde okuma, okuduğunu anlama uygulamalarına yer vermektedir. Öğrenci kitabında olmayan dilbilgisi kuralları örnekler yardımıyla verilmektedir. Kitap sırasıyla; kamerî harfler, şemsî harfler, açık ve

yuvarlak “ta “ harfi, hemzenin yazılışı konularını örneklerle açıklamaktadır. CD’de okunan paragrafların haricinde kısa kısa pasajlar yer almakta ve bunları anlamaya yönelik sorular takip etmektedir. Okuma ve anlama çalışmalarının dışında kavramları sınıflandırma, doğru kelimeyi bulup cümle tamamlama, müfret sayıların temyizinin kullanımı, kırık çoğul kullanımı, karışık kelimelerden anlamlı cümle oluşturma, anlam yönünden farklı kelimeyi bulma gibi alıştırmalar ve öğrenilen kelime, kalıp ifade ve dil yapılarının kullanılmasını amaçlayan eğitsel ve dilsel oyunlar bulunmaktadır. Bu bağlamda çalışma kitabında takip edilen metot; iletişimsel yöntemdir. Bu yöneme göre; bilinçli bir ezber ve ayrıntılara girmeden temel dilbilgisi verilmesi dil öğrenim kurallarına uygun ve faydalıdır. İletişimsel yöntemin yaklaşımı dilin işlevselliği üzerine kurulmuştur. Duyuşsal yöntemlerdendir ve yazılı anlatım ve kavrama kapasitesini artırma hedefli etkinliklerde bulunur. Dilin asıl hedefi uygulanmasıdır.

Kullanılan tekniklere bakıldığında en çok soru-cevap, iletişimsel ve dilsel oyunlar tekniklerinin kullanıldığı dikkat çekmektedir.

2.2.2.3. Öğretmen Kitapları (Dönem 1- Dönem 2)

Öğretmen kitapları aynı özelliklerde gelmiş, aynı giriş, aynı açıklamalar ve aynı yönlendirmelere sahip olduğu için beraber değerlendirilecektir. Girişte tüm serinin tanıtımı, Arapçanın önemi, öngörülen ders süreleri, derslerin başında hedefleri ifade edilmiştir. Okuma, yazma, dinleme ve konuşma becerisinin geliştirilmesine yönelik, günlük hayata dair kelime ve dil yapılarından, alıştırmalardan oluşan uygulamalar, öğretmenden takip etmesi istenilen etkinliklerdir. Yine bu kitapta da ders kitaplarının yanı sıra kullanacağı görsel ve işitsel malzemeler sunulmaktadır. Ders kitabındaki ünitenin hemen ardından aynı ünitenin çalışma kitabındaki etkinliklerinin yapılmasını tavsiye etmekte, ilave etkinlikler sunmaktadır. Esas olan öğrencilerin derse katılımını sağlamak, hedef dilde iletişim kurmak, ikili ya da grup çalışmalarıyla keyifli bir öğretim ortamı oluşturmaktır. Alıştırmaların ya da diyalogların öğretilmesi esnasında öğrencileri devamlı aktif kılabacak öneriler içermektedir. Kelimeler, kavramlar farklı etkinliklerle kullanılarak öğretilmektedir. Hedef dil bir iletişim aracıdır. Kitabın sonunda tüm ünitelerde geçen yeni kelime, kavram ve dil yapıları tablo halinde verilmekte, gözden geçirmek adına öğretmenin dikkatine sunulmaktadır. Öğrenci kitabında yer alan İngilizce açıklamalı sözlük bu kitapta bulunmamaktadır.

Öğretmen kitabı, diğer kitaplardan farklı bir şekilde hem öğrenci kitabını hem de çalışma kitabını aynı boyutta kapsamaktadır. Üç ders öğrenci kitabına iki ders de çalışma kitabına ait aynı üniteyi içermektedir. Her dersin başında dersin hedefleri vardır. Öğretmen kitabında yer alan dersler şu uygulamaları içermektedir:

- 1- Diyalog, yeni kelime ve kalıp ifadeler, sesler
- 2- Diyalogun anlaşılması, dil yapılarına dair alıştırmalar, dinleme
- 3- Sözlü anlatım, Kuran-ı Kerîm, Hadis-i Şerîf, şiir ve marşlar
- 4- Çalışma kitabında yer alan paragrafın okunması, soru cevap yardımıyla anlaşılması
- 5- Yazı çalışmaları, sesler, dil oyunları ve kendini ifade etme

Tekrar üniteleriyle beraber her ünitenin işlenmesi için öğretmene öngörülen süre 4 derstir. Öğrenci kitabının hemen ardından çalışma kitabındaki dersin yapılması üzerinde durulmaktadır. Her iki kitapta yer alan alıştırmaların cevapları verilmiştir. Sadece öğrencinin kendine dair cevaplayacağı soruların karşılığı bulunmamaktadır. Öğretmen kitabı konuların daha eğlenceli öğretilmesini hedefleyen, öğrencinin dili kullanmasını sağlayan dil oyunlarına da oldukça yer vermektedir. Yine alıştırmaların nasıl yapılacağı, sınıf içi etkinlikleri ne şekilde ve hangi araç-gereçlerle yapacağı ifade edilmektedir. Özellikle öğrencinin motivasyonunu yükseltecek, derse katılımını sağlayacak, dil lafızlarını, yapılarını ve uygulamalarını eğlenceli bir şekilde öğrenmesini sağlayacak eğitsel-dilsel ve iletişimsel oyunlara dikkat çekilmektedir. Her yönüyle dersi bir bütün halinde nasıl işleyeceği yönünde başarılı bir rehberdir. İçeriğine bakıldığında, ikili ve grup çalışmaları, kendini sözlü ifade etme, parçaya dair soru cevap alıştırmaları, yeni kelime ve kavramlar için kart, harita, afiş vs. gibi materyallerin kullanılması, dili aktif bir şekilde kullanma hedefi kullanılan yöntemin iletişimsel yöntem olduğunu belirtmektedir. Hikâye oluşturma alıştırmalarının sonunda bulunan, öğrenciye yöneltilen alıştırmalar dilin kişiselleştirilmesine en güzel örnektir ve iletişimsel metodun en önem verdiği alanlardan birisidir.

Kendini ifade etme amacı taşıdığı kadar, karşılıklı konuşma oluşturma ve grup etkinliklerinin de önem kazandığı ikinci dönem öğretmen kitabı; özellikle ikili ve grup

tekniklerine çok sık başvurmaktadır. Kullanılan tekniklere bakıldığında dilin iletişimsel yönünü geliştiren teknikler olduğu rahatça gözlemlenebilir.. Alıştırmaların ve diyalogların uygulanmasında kullanılan araçlar, levhalar, kartlar, haritalar, görsel araçlar gösteri etkinliğine oldukça sık kullanmayı gerektirmektedir. Özellikle soru-cevap yöntemi ilk öğretmen kitabının başvurduğu en önemli tekniklerdendir. Diyalogların, yeni kelime ve kavramların öğretilmesinde ilk sırayı almaktadır. Ünitelerin işlenmesinde öğretmene rehberlik ederken bu işlevler için rol yapma-drama tekniklerine yönlendirmektedir. Eğitsel, dilsel oyunlar sayıca fazladır. Sınıf içi etkileşimi artırmak ve dili olabildiğince çok kullanmak adına iletişimsel oyunlar yer almaktadır.

2.2.3. Üçüncü Sınıf Kitapları

İlk iki kitaptan farklı renklerde gelen 3. Sınıf kitapları diğer kitaplarda var olan aynı giriş ve önsözle başlamaktadır. Kitap her iki dönem kitaplarını beraber incelediği için değerlendirme de bu yönde olacaktır.

Her iki dönem kitabında 24 ünite yer almaktadır. Bunlardan 18 ünite konuların yer aldığı temel üniteler, 6 ünite ise tekrar üniteleridir. Her üniteye dört ders bulunmaktadır. Bu dersler ana başlıklar halinde şöyle gelmektedir:

- 1- Diyalog- yeni kelime ve kalıp ifadeler- kavrama çalışmaları
- 2- Dilbilgisi yapıları- ek çalışmalar
- 3- Sesler-dinleme-ekleme çalışmaları
- 4- Okuma-kavrama-kültürel etkinlikler (Kuran-ı Kerîm, hadis-i şerif, şiir ya da şarkılar)

Tüm üniteler için öngörülen ders müddeti 90 ders saatidir. (Bir ders saati 45 dakika olarak kabul edilmektedir.) 72 ders saati temel üniteler için, 12 ders saati tekrar üniteleri için, 6 ders saati sınavlar için planlanmıştır. Tüm bunlara çalışma kitabı süresi 20 saat olarak eklendiğinde; toplamda 110 saat yeterli görülmektedir. Her iki dönem için ara ve sene sonu sınavları öğretmen kitabına eklenmiştir.

Üçüncü sınıf birinci dönem öğrenci kitabı önceki kitaplarda olduğu gibi bölümler halinde değil, bağımsız üniteler halinde gelmektedir. Sırasıyla “Okula Gitme,

Nerelisin?, Anahtar Nerede, Okulun İlk Günü, Caddemiz, Emir Bende Oyunu, İkiz, Hasta Ziyareti, Anneme Yardım” adlarıyla gelen ünitelerde yer alan konular, uygulamalar ve öğretilmesi hedeflenen bilgiler şunlardır:

Üniteler, saatleri, ülkesini, kendisini, işini, vücut organlarını ifade etmeyi hedefleyen diyaloglar, bu konuşmalarda geçen bilgileri kullanılarak cümle tamamlama ve ilgili sorulara cevap verme etkinlikleriyle başlamaktadır.

Dilbilgisi kurallarından " ليس " ile olumsuz cevap verme, " من أين؟ " soru edatlarının tekrarlanması, basit isim ve fiil cümlesini kullanma, (أنا, أنت, أنت, هو, هي,) zamirleri ve müenneslik "ta "sının öğretilmesinin hedeflendiği gözlenmektedir. Bunlara ek olarak nasb edatı " أن " , mefulun bih kullanımı, izafet ve sıfat kavramlarının uygulamalarla öğretilmesi, nakıs fiillerden " أصبح, كان " fiillerini mazi olarak uygulama, basit isim cümlesini haberin isim cümlesi olarak gelmesi şeklinde kullanma uygulamaları da yer almaktadır. Ayrıca şemsî ve kamerî harfleri kavrama, sıra sayılarını, işaret isimlerini “mübalâğa”, ism-i tafdil kalıplarını, bazı fiilleri emir kipinde kullanma, müfret mevsûl isimleri kullanarak iki cümleyi birbirine bağlama, muttasıl zamiri muhatab kalıbında hem müzekker hem müennes olarak ifade etme hedefli aktiviteler de eklenmiştir.

Hedef dil kullanma amaçlı diyalogda verilen dil yapılarının farklı öznelerle tekrarlandığı okuma parçasını okuma, anlama ve alakalı cümleleri tamamlayabilme, diyaloglarda anlatılan olayların düzenlenip hikâyeler oluşturulması, diyalogda geçen dil yapılarını kişisel bilgilerle kullanma, selâmlaşma kalıplarının öğrenilmesi, verilen örnek ve resimler yardımıyla arkadaşlarıyla iletişim kurabilme, ait olunan millet ve ülkeyi ifade etme, " هيا " kalıbını kullanma, mekânları tasvir edebilme kısa bir metni dinleme ve içeriğini anlama uygulamaları bulunmaktadır. Ayrıca mekânları, yapılan işleriyle beraber tasvir etme, dinlenen emirlerle ilgili resimleri eşleştirerek konuyu pekiştirme, verilen yönlendirmeleri anlayarak uygulayabilme, bir insanı tarif etme, yapmak istediği eylemi ifade etme, memnuniyet ve şifa dilemeyi, yardım etmeyi ve yapılan işleri ifade, hastane ziyareti kültürü ve araçları hakkında bilgi edinme, öğrenilen kural ve kelimelerden derlenen metni okuyarak ve dinleyerek anlama ve sorulara cevap verebilme hedefli çalışmalar da eklenmiştir.

Kültürel aktarım amaçlı bilgilerin verildiği bölümlerde, besmele kullanımı, İngilizce karşılığı verilen Alak, İhlas, Nasr, Mesed surelerinin, çevirisi verilen hadislerin, şiirlerin okunması ve ezberlenmesi hedeflenmektedir.

Tekrar ünitelerinde ise, anlamlı cümle kurabilme, ilgili kelimeleri ve eş anlamlı kelimeleri eşleştirme, uygun soru edatını ve cer harfini kullanabilme, ünitelerde geçen kültürel dil yapılarını içeren metni okuma, anlama ve soru edatlarını doğru kullanarak cevap verebilme, cümleleri düzenleme çalışmaları bulunmaktadır. Geçen ünitelerin tekrarlanması amaçlı, resimleri verilen organları isimleriyle eşleştirme, uygun kelimelerle cümle tamamlama, tanımı yapılan yerleri bulma, müfret mevsul isimleri doğru kullanma, emir fiilleriyle resimleri karşılaştırma, müfret sayıları ve mübalağa yapısını kullanma gibi etkinlikler de eklenmiştir. Ayrıca cümlelerdeki boşlukları doldurarak müzekker ve müennes fiil kullanımı, ilgili kelimeleri eşleştirme, zıt kelimeleri karşılaştırma, öğrenilmiş soru edatlarını anlamlarına göre uygulayabilme, munfasıl raf zamirlerini kavrama, kelimeleri düzenleyerek cümle kurma ve sıralama uygulamaları ile geçen ünitelerdeki kelime, kalıp ifade ve dil yapılarını tekrarlayarak pekiştirme amacı taşımaktadır.

Kitapta bulunan ünitelerde dikkat çeken farklı bir uygulama bulunmaktadır. Artık yeni kelime ve kavramlar sadece resimlerle değil, cümle içerisinde kullanılarak öğretilmesi hedeflenmektedir. Cümle içindeki bağlamı da göstermesi açısından daha kolay öğrenime imkân tanıyan bir uygulamadır. Ayrıca ünite sonlarında yer alan kişisel soru cevaplar yerini verilen hikâyeyi anlamaya yönelik soru-cevap alıştırmalarına bırakmıştır.

CD içeriğine baktığımızda ünitelerin diyalogların üç kez seslendirilmesiyle başladığını görmekteyiz. Yeni kavramlar ve kullanıldıkları örnek cümleler, verilen dilbilgisi kuralları ve örnekleri, dinleme alıştırmaları ve ünitenin en sonunda yer alan okuma parçaları seslendirilmektedir. Diğer kitapta var olan çalışma kitabı okuma parçalarının seslendirilmesi, çalışma kitabının okuma parçasına yer vermemesi nedeniyle bu CD de yer almamaktadır. CD ve kitap bazı yerlerde uyum halinde değildir. Bazen hareketler farklı telaffuz edilmekte, bazen de CD de yer olan ancak kitapta olmayan bilgiler seslendirilmektedir. Altıncı sayfada yer alan okuma parçasının dördüncü bölümü örnek olarak verilebilir.

İkinci dönem öğrenci kitabı da aynı şekilde bağımsız ünitelerden oluşmaktadır. Üniteler sırasıyla; Ninenin Evi, Palto ve Şemsiye, Televizyon İzlemek, Yemek Yemeyi Sever misin?, Ücret Almam, Hafta Sonu Tatili, Namaz Kılmayı Biliyor musun?, Okuma Dersi ve Eğitim-Öğretim Yılıının sonu adlarını taşımaktadır.

Bu ünitelerde yer alan konular, uygulamalar ve öğretilmesi hedeflenen bilgiler şunlardır:

Ünitelerde öğrencinin yapmak istediği işi, sevdiği şeyleri, mutluluğunu, şüphesini, şaşkınlığını ifade etmesi, geçmişte gerçekleşmiş eylemleri olumsuz olarak belirtebilmesi, onaylama-ret durumlarını ifadesi, hava durumunu, insanı tasvir etmesi, yardım isteme ya da teklif etmesi, bilgi edinme talebini belirtebilmesi, mekanları ve bu yerlere ait eylemleri tanımlayabilmesi, gelecekte yapacağı bir eylemin sebebini ifade etme ve iki cümleyi sebep sonuç ifadeleriyle birbirine bağlaması hedeflenmektedir.

Dilbilgisi konularından niteleyici sıfat ve kelimelerin kullanılması , mürekkep sayılarının kurallarıyla beraber uygulanması, emir fiilin hem müzekker hem de müennes kiplerinde ifade edilmesi, munfasıl raf zamirlerinin aktif hale getirilmesi, iki cümlenin şarfiyle bağlanması, tesniye, raf ve nasb zamirlerinin kullanılması " ء-ذ-ث-ط-ص-ع-ح-خ-ق " seslerinin cümle içinde hızlı bir şekilde telaffuz edilmesi amaçlanmaktadır. Ayrıca öğrencinin müfret-muhatab ve muhataba kiplerinde muzari fiili olumsuz " لا " ile kullanabilmesi, tenvin ve olumsuz " لا الناهية " , " لماذا ؟ " ve " ماذا ؟ " soru edatlarını kavraması, " لن-أن " nasb edatlarını, " لأن " yapısını ve " ربما " edatını kullanabilmesi, fiil cümlesi oluşturabilmesi, muzari fiilin muhataba yasını ifade etmesi, soru edatları kullanım örneği olan sorulara cevap verebilmesi, soru edatı ve cevabının " لام التعليل " ile verilmesinin de hedeflendiği gözlenmektedir. Dilbilgisi konularına ilaveten duyduğunu ve okuduğunu anlayabilmesi, konular çerçevesinde Arap ve İslâm kültürü (Namaz kılma- Kuranı ezberleme) hakkında bilgi sahibi olması, İngilizce çevirisi verilen Kalemim isimli ve Barış konulu şiirlerin, felak, Nas Kafirun surelerinin, açıklaması verilen hadislerin okunması ve ezberlenmesi de eklenen etkinliklerdendir. Üniteler, içerisinde yer alan dil yapılarının kullanılması amacına yönelik eğitsel oyun faaliyetleri ile sona ermektedir.

Her üç üniteden sonra gelen tekrar ünitelerinin sayısı üçtür. Bu ünitelerde öğrenilen kelime, kalıp ifade ve dil yapılarının tekrarlanarak farklı kullanımlarla kavratılması

hedeflenmektedir. Farklı olan kelimeyi bulma, kelimelerin çoğulları, zıtları, eş anlamlıları ve anlam yönünden ilgili olanlarıyla karşılaştırma, öğrenilen edatları doğru kullanma, raf ve nasb zamirlerini uygun yerde kullanma, kelimeleri düzenleyerek anlamlı cümleler oluşturma, resimlere bakarak belirtilen durum hakkında bilgi verme, dilbilgisi kurallarını alıştırmaya yaparak kavratma gibi etkinliklerle öğrenilen konuların gözden geçirilmesi hedeflenmektedir.

Kitaba ait CD çalışmasında diğerlerinde olduğu gibi diyalogların, yeni kavramların, dinleme alıştırmalarının ve en sonda yer alan okuma parçalarının seslendirilmesi yapılmıştır. Yeni kelime, deyim ve kalıp ifadeler kitapta olduğu gibi resimlerle gösterilerek tekrarı yapılmıştır. Neye göre verildiği pek belli olmayan cümle örnekleri bazen fiiller bazen isimler için gelmektedir. Bazı isim ya da fiillerin cümle örnekleri bulunmamaktadır. Örnek tespit edilirken hangi özelliğin baz alındığı fark edilememektedir. Bu kitabın CD çalışmasında oldukça fazla yanlış yer almaktadır. Örnek verilecek olursa; 1. Ünitenin 2. Alıştırmasında yer alan yeni kelimelerin seslendirilmesinde "راديو" kelimesi telaffuz edilmekte oysa kitapta "مذياع" olarak gelmektedir. Yine aynı ünitenin okuma parçasında sayıları 4 olan kardeşler 3 olarak seslendirilmekte, son isim telaffuz edilmemektedir. Erkek kardeş kelimesi ve kız kardeş kelimesinin kitapta yazılışları ve seslendirilişleri farklıdır. Parçanın sonunda yer alan radyo kelimesi yine farklı bir anlamla seslendirilmektedir. 2. Üniteye yeni kelimelerin seslendirilmesinde yer alan "inmek" fiili kitapta müennes fiil örneğiyle gelmekte ancak seslendirmede müzekker olarak gelmektedir. 3. Üniteye dinleme alıştırmasında seyredilen Tv. Saatini 4-5 olarak söylemekte ancak cevaplarda bu şık bulunmamaktadır. 4. Ünitenin okuma parçasında 1. Bölümde çocuğun karnının ağrıdığı yazmakta, okuma parçasında karın yerine "vücut" kelimesi telaffuz edilmektedir. 5. Ünitenin harflerin örneklerle seslendirilmesi alıştırmasında verilen üç kelimeyi sıra ile tüm tenvinleri göstererek okumakta ancak kitapta bu kelimeler farklı şekilde gelmektedir. 9. Üniteye hem yazım hem de seslendirme yanlışları bulunmaktadır. Parçaya göre beklenen Zehra ancak gelen ve aynı zamanda bekleyen Leyla'dır. Tüm ünitelerde seslendirilen harf telaffuz örnekleri 9. Üniteye seslendirilmeden bitirilmektedir. Bu açıdan bakıldığında CD ile kitap arasında uyum sorunları dikkat çekmektedir.

2.2.3.1. Öğrenci Kitaplarının Değerlendirilmesi

Üçüncü sınıf birinci dönem öğrenci kitabı okuduğunu ve dinlediğini anlamaya yönelik üniteler ve etkinlikler içermektedir. Konular günlük hayattan kopuk olmayan, devamlı yaşanan ya da yaşanması mümkün olaylardan oluşmaktadır. Kullanılan dil, günlük yaşam dilidir. Harf, kelime bilgisi yerini tamamen cümlelere bırakmış, yeni yapılar bile cümlelerle tanımlanmaya başlanmıştır. Sorular diyalogda geçen olay ya da tanımları anlamaya, dinleme alıştırmaları da duyduğunu anlamaya yönelik gelmektedir. Cümleleri düzenleme, boşlukları anlamlı olacak şekilde doldurma, eş-zıt anlamlı kelimeleri benzerleri ya da zıtlarıyla ifade etme, cümleleri hikâye olacak şekilde düzenleme, dilin kişiselleştirilmesi, verilen dil yapılarının ve dilbilgisi kurallarının örneklerle sentez yaparak öğretilmesi kullanılan yöntemin iletişimsel metot olduğunu göstermektedir. Tüm üniteler boyunca göze çarpan husus okuduğunu ve dinlediğini anlama, bu bilgilerle iletişim kurma, kendini ifade etme becerilerinin öne çıkmasıdır.

Kitapta soru-cevap tekniği yoğun bir şekilde kullanılmaktadır. Daha önceki kitaplarda kullanılan rol yapma, drama, gösteri tekniği kullanılmamıştır. Öğrenciye yönelik okuma, anlama ve cevap verme hedefi nedeniyle diğer tekniklere başvurulmamıştır.

İkinci dönem öğrenci kitabında ise üniteler diyaloglarla başlamaktadır. Yeni kelime ve kalıp ifadeler resimler yardımıyla açıklanmakta ve cümle içerisinde kullanılmaktadır. Diyalogun içeriğine dair gelen sorular dil yapılarının anlaşılması amacını taşımaktadır. Dilbilgisi kuralları tümdengelim yoluyla alıştırmalarda yer almakta ya da açık bir şekilde örnekleme yöntemi ile verilmektedir. Ünite sonlarında yer alan okuma parçaları ünite boyunca verilmek istenen kelime, kalıp ifade ve dil yapılarından oluşmaktadır. Öğrencinin okuyup anlaması, ilgili sorulara cevap vermesi beklenmektedir. Alıştırmaların içerisinde yer alan diğer soru grubu kişisel bilgilere yöneliktir ve öğrencinin kendisine dair bilgilerle cevap vermesi hedeflenmekte, iletişim dili kişiselleştirilmektedir. Ünitelerin sonunda yer alan dil kullanma hedefli resmi tanımlama, resimler arası farkları bulma, verilen yönergeleri takip edip sonuca ulaşma gibi aktivite ve eğitsel oyunlar tekrara yönelik çalışmalardır. Kitapta verilen şiir, ayet ve hadislerin İngilizce karşılıkları bulunmakta ve çeviri uygulamasına örnek olmaktadır. Kitabın sonunda da yine yeni kelimelerin İngilizce karşılıklarının yer aldığı bir sözlük bulunmaktadır. Sözlükte geçen kelimelerin diyalog, alıştırma ya da özellikle yeni

kavramların çok olduğu okuma parçasından seçilmiş olması yerine şiirde, hadis ya da ayetlerde geçen kelimeler olması dikkat çekmektedir. Kitabın içeriği bağlamında diyalogların bulunması, bu diyaloglara ait sorular, yeni kelimelerin resimlerle ve de cümle örnekleriyle verilmesi bu sınıfa ait diğer kitapta da bulunmaktadır. Burada yer alan farklı bir uygulama ise dilbilgisi kurallarının öğretilmesi hedefli alıştırmaların çokluğudur. Tümdengelim yöntemiyle örnek olarak gösterilen kurallar alıştırma uygulamaları ile kavratılmak istenmektedir. Okuma ve yazma hedefli giriş alıştırmalarının yerini dil yapılarının verildiği bu alıştırmalar almıştır. Dinleme alıştırmalarında ve de okuma parçasında ünitenin konusuyla ilgili kelime kavram ve yapılar tekrar edilmektedir. Harf ya da kelime alıştırmaları yerini tamamen fiil ya da isim cümlesi şeklinde gelen cümle alıştırmalarına bırakmıştır. Öğrenciye yönelik kişisel ve okuma, diyaloga ait sorular konunun tekrarı ve anlaşılması hedefini taşımaktadır. Bu özellikleri ile kitapta kullanılan yöntemin seçmeli yöntem olduğu görülmektedir. Sözcük öğretiminde düzvarım yöntemine, dilbilgisi kurallarını öğretmede bilişsel yöntem, konuşma becerisi kazandırmada kulak-dil alışkanlığı ve iletişimci yöntem yönelmektedir. Dilbilgisi kurallarının yoğun bir şekilde alıştırmalarla verilmesi, dört becerinin geliştirilmesinin hedeflenmesi, diyalog, okuma parçası ya da kişisel bilgilere dair soruların varlığı, yeni kelimelerin resimlerle, CD’de şablonlarla gösterilmesi, dinleme alıştırmalarının uygulamaları, konuyla alakalı eğitsel ve dilsel oyunlar kullanılan yöntemlerin çeşitliliğine delildir.

Kitap iletişimsel metot kullanmasına rağmen bu metotla beraber kullanılan bazı tekniklerden yoksundur. Soru cevap tekniğinin yoğun olarak kullanıldığı ünitelerde ikili çalışmaların sayısı son derece azdır. Grup çalışmaları tekniği kullanılmamıştır. Eğitsel ve gramer oyunları teknikleri dikkat çekmekte, diğer teknikler bulunmamaktadır.

Her iki dönem kitabında dikkat çeken ortak özellikler, dilbilgisi kurallarının çok sayıdaki alıştırmalarla tümden gelim yoluyla verilmesi, İslâm ve Arap kültürüne ait konulardan oluşan ünitelerin artması ve kişiselleştirilmiş soruların fazlalığıdır.

2.2.3.2. Çalışma Kitaplarının Değerlendirilmesi

Çalışma kitapları; resimler yardımıyla okuma, boşlukları doldurarak okuyabilme, resimlere bakarak cümle oluşturma, soru sorma, soru edatlarını kullanma, hatalı yazılan kelimeyi bulma, sorular yardımıyla verilen resmi tanımlama, cümle oluşturma,

kelimeleri sınıflandırma, paragraf yazma, uygun cevabı verme, zamirlerin fiile isnadı, iki cümleyi birbirine bağlama, müfret kelimelerin çoğulunu ya da çoğulların müfredini yazma, resimlere uygun emir kipi kullanma, zıt kelimeleri ya da eş anlamlı kelimeleri karşılaştırma, sorular yardımıyla hikâye oluşturma, cümleleri sıralama ya da değiştirerek dilbilgisi kurallarını uygulama hedeflerini taşıyan alıştırmalar içermektedir. İkinci sınıf çalışma kitaplarında yer alan okuma parçaları yerini verilen kelimelerden uygun olanını seçip doldurarak elde edilen parçalara bırakmıştır. Bu işlem, hem okuduğunu anlama hem de kelimeyi doğru bağlamda kullanma adına faydalı bir çalışmadır. Her iki kitapta küçük paragraflar yazma ve dilbilgisi öğretimi hedefli kural uygulama alıştırmalarının yoğunluğu dikkat çekmektedir. Kişiselleştirilmiş soruların yerini parçalara ait sorular almaktadır. Harf, cümle yazma yerine, sunulan kelimelerle paragraf oluşturma alıştırmaları yer almaktadır. Bu bağlamda kitaplarda okuduğunu ve yazdığını anlamaya yönelik çalışmalar, soru cevap alıştırmalarıyla kavrama, özellikle resimlerin tanımlanması istemi, kullanılan yöntemin iletişimsel yöntem olduğunu göstermektedir. Gerek paragraf oluşturma, içeriğine dair soru sorma ya da cevaplama gerekse dilbilgisi kurallarının uygulandığı alıştırmalar iletişim kurmaya, konuşmaya yönlendiren alıştırmalardır. Hedef dili işlevsel olarak kullanmaya yönelik becerilerin kazanılmasıdır. Dört becerinin gelişimine aynı oranda önem verilmekte, hepsi anlama ve ifade etme temeli üzerine bina edilmektedir. Görsel malzeme olarak kullanılan çok sayıdaki resim ve çizimler de buna örnek olarak verilebilir.

Kitaplarda önceki kitaplarda yer alan rol yapma, drama, benzetim teknikleri bulunmamaktadır. Karşılıklı konuşma ve grup çalışmaları da yer almamaktadır. En çok kullanılan teknikler soru-cevap etkinlikleri ve eğitsel- iletişimsel oyunlardır.

2.2.3.3. Öğretmen Kitaplarının Değerlendirilmesi

Diğer kitaplarda olduğu gibi; bu kitaplarda da dilin konuşmak , iletişim kurmak için bir araç olduğu vurgulanmakta ve konuların hazırlanmasında bunun esas alındığı belirtilmektedir. Araştırmanın önemi, kitabın hedefleri, öğretmene rehberlik bölümü, öğrenci ve çalışma kitaplarının tanıtıldığı, eğitsel oyunların ve bunların öneminin, öğretmenin rolünün altının çizildiği giriş bölümü vardır. Hemen ardından kitabın ünitelerinin içeriklerinin yer aldığı fihrist bulunmaktadır. Her iki dönemin öğretmen kitaplarında; öncelikle çalışma kitaplarında var olan üniteler aynı boyutta yer

almaktadır. Bu ünitelerin hedefleri, kullanılacak yardımcı materyaller, diyalog ve alıştırmaları nasıl uygulayacağı konusunda öğretmene rehberlik eden bilgiler her dersin başında bulunmaktadır. Alıştırmaların cevaplarının bulunduğu sayfa her konuda belirtilmekte, öğretmene kolaylık sağlanması hedeflenmektedir. Hedefleri, ders işleniş adımlarını, yönlendirmeleri inceleyip derse girecek öğretmenin başarısının artacağı açıktır. Her zaman öğretmenin aklına gelemeyebilecek materyal ve uygulamaları sunması başarılı görülmektedir. Öğrenci kitabı bitiminde, ünitelerde yer alan parça ya da diyalogların tam metni verilmektedir. Hemen ardından alıştırmaların cevapları gelmekte ancak birinci dönem kitabındaki karışıklık sorun olmaktadır. Zira sayfa ve alıştırma numaraları yanlış verilmiştir. Örneğin ilk alıştırmada verilen sayfa numarası beş iken doğrusu üç, alıştırma numarası bir iken doğrusu üçtür ve buna bağlı olarak sonuna kadar yanlış devam etmektedir. Birinci dönem kitabının sonunda yarıyıl, ikinci dönem kitabının sonunda sene sonu sınavları yer almaktadır. Sınavlar kelimeler, dilbilgisi terkipleri, okuma, dinleme ve yazma bölümlerinden oluşmakta, öğrenilen konuların içeriğine yönelik sorular bulunmaktadır. Öğretmen kitaplarının en sonunda ünitelerde geçen yeni kelime ve kavramlar tablo halinde verilmektedir. Bu tabloya göre yeni müfredat yaklaşık olarak birinci dönem kitabında; 96 kelime ve 32 dil yapısı, ikinci dönem kitabında 91 kelime ve 25 dil yapısı olmak üzere toplamda 187 yeni kelime ve kalıp ifade, 57 dil yapısı bulunmaktadır.

Öğretmen kitabında yer alan kelime ve kavramlar düzvarım tekniğiyle, dilbilgisi kuralları bilişsel yöntemle öğretilmekteyse de kitabın içeriğine bakıldığında tüm ünitelerin işleniş aşamalarında kullanılan metodun iletişimsel metot olduğu hemen fark edilmektedir. Öğretmene sınıfı aktif kılacak yönlendirmeler yapmaktadır. Çalışma ve öğrenci kitabında hedeflenen konuların öğretilmesinde, alıştırmaların yapılmasında dilin aktif olarak kullanılması amacını taşımaktadır. Dilbilgisi kurallarının yer aldığı alıştırmaların bile sınıf içi oyun etkinliğinde gerçekleştirilmesi hedeflenmektedir. Öğrenci kitabında yer alan konu ile ilgili çalışma kitabı alıştırmalarına işaret edilmekte aktif etkinliklerle desteklenmektedir. Kitabın içeriğine bakıldığında grup çalışmaları ve ikili çalışmalarına yer verilmediği, öğretmenin, öğrencileri daha çok birebir soru- cevap tekniğini kullanmaya yönlendirdiği gözlenmektedir. Eğitsel- dilsel ve iletişimsel oyunlar özellikle diyalog ve paragrafların anlaşılmasında, dilbilgisi kurallarının hedeflendiği alıştırmalarda ve resimli tanım alıştırmalarında kullanılan tekniklerdir.

2.2.4. Dördüncü Sınıf Kitapları

Öğrenciye kolaylık sağlamak amacıyla diğerlerinden farklı bir renkte kapağa sahip dördüncü sınıf ders kitapları, önceki kitaplarda yer alan önsöz ve serinin tanıtımının yapıldığı giriş bölümü ile başlamaktadır. Dördüncü sınıf kitaplarının tanıtıldığı bölümde içerik ve dersler hakkında bilgi verilmektedir. Birinci dönem ve ikinci dönem kitapları üçer tane olmak üzere toplamda altı bölümden oluşmaktadır. Her iki dönem kitabında yirmi dört ünite yer almaktadır. Bunlardan on sekiz ünite konuların yer aldığı temel üniteler, altı ünite ise tekrar üniteleridir. Her üniteye üç ders bulunmaktadır. Tekrar üniteleri iki dersten oluşmaktadır. Bu dersler ana başlıklar halinde şöyle gelmektedir:

- 1- Diyalog- metin ya da hikâye ve konuşma amaçlı alıştırmalar
- 2- Yeni kelime, kalıp ifade ve diyalogu anlamaya yönelik alıştırmalar, dilbilgisi, sözlü anlatım
- 3- Dinleme ve sözlü anlatım, Kur'an-ı Kerîm, hadis, şiirden oluşan okuma ve ezberleme uygulamaları

Tekrar ünitelerinde yer alan iki dersin ana başlıkları ise şunlardır:

- 1- Hikâye okunması ve okuduğunu anlama
- 2- Dil yapıları, yazılı anlatım, eğitsel oyunlar

Dördüncü sınıf kitaplarının özellikle konuşma becerisini geliştirmeye yönelik kitaplar olduğu belirtilmektedir. Konuşma, sözlü anlatım, dilbilgisi kurallarını sözel uygulama, dinleme, yorumda bulunma ve ezber yapma uygulamaları bu amaçla gelmektedir. Çalışma kitapları ise diğer iki beceriyi; okuma ve yazma becerilerini geliştirmeye yönelik alıştırmalar içeren, çalışma kitaplarını tamamlayıcı kitaplardır. Ünitelerde yer alan metin ve alıştırmalarda üç tane dil yapısı verilmekte, toplamda kitaplarda yetmiş iki dilbilgisi kural ve yapısı sunulmaktadır. Öğrenci kitapları için öngörülen ders süresi altmış altı, çalışma kitapları içinse kırk sekizdir. Toplamda yüz on dört ders süresi önerilmektedir.

Birinci dönem öğrenci kitabı üç bölümden meydana gelmekte ve on iki ünite içermektedir. Birinci bölüm Ev güvenliği, Ebu Bekir Sıddık ve Spor dolu bir gün adlı

ünitelerden oluşmaktadır. İkinci bölümün üniteleri; Okul güvenliği, Nasıl abdest alır ve namaz kılarınsın? Ve Amr'ın bilgisayarı başlıklarını taşımaktadır. Son bölüm ise; Geleceğe bakış, Hatice bint el-Huveylid ve Yarın gezi var adlı üniteleri kapsamaktadır.

Bu ünitelerde öğretilmesi hedeflenen konular şunlardır:

İlk bölümde evde ve okulda karşılaşılabilecek kazaları tanımlama ve koruyucu önlemleri ifade etme, bazı spor aktivitelerini tanımlama, meslekler ve işlevlerini ifade etme, tanımlanan mesleklerle ilgili sorulara cevap verme etkinliklerine yer verilmiştir. Üniteler olumlu emir kipi ve "لا" ile olumsuz halini kullanma, " قريب من " kalıbını ifade etme, " كان " kullanılması, muzari fiilin kavratılması, tesniyenin raf halini kavratma, cemî müzekker salim ve kırık çoğulu raf halinde kullanma, " أن " edatıyla nasbederek iki cümleyi birbirine bağlama hedefli uygulamalar içermektedir. Dilbilgisi kurallarını öğretmek amacıyla yer verilen konulara çoğul olarak gelen mübtedaya fiilin uyum sağlaması uygulamaları, muzari ve emir kipini nasb zamirleriyle birlikte müennes olarak ifade edebilme, tesniyenin nasb halini uygulamalarla öğretme, meslek sahibi olmayı da ifade eden " أن يكون " kalıbını ifade etme, mevsul isim müfret kiplerini kullanarak iki cümleyi birbirine bağlama, mazi-muzari fiil tesniye-çoğul kipini kullanma, fiilleri faillere uygun bir şekilde belirtme, şart cümleleri örnekleri uygulamaları, fiil cümlesini öznesine uygun olarak isim cümlesine çevirme gibi etkinlikler de eklenmiştir.

Ayrıca verilen tanımlarla bulmaca çözüme, metinde geçen ifadeleri yanlış ya da doğru diye sınıflandırma, tanımı yapılan duruma yorum yapma, en son okunan kitap hakkında bilgi verme, dinlediğini anlama ve soruları cevaplama, resimde anlatılan spor aktiviteleri hakkında konuşma yapma etkinlikleri de bulunmaktadır. Bu çalışmalardan başka; tanımı yapılan yeni kelime ve kalıp ifadeleri bulma, resimlerde belirtilen durumları sözel ifade etme, "Selam", , "Başarı şiiri" "Allah benim rabbim ve Muhammed(a.s) benim peygamberimdir" isimli şiirleri, verilen hadisleri, ayetleri okuma ve ezberleme, İslâm kültüründen bazı şahısları tanıtmaya, abdest alma ve namaz kılma hakkında bilgi verme ve ilgili terimleri kullanma, kamp yapma ile ilgili kelime ve kalıp ifadelerin öğretilmesi gibi kültürel aktarım yapma hedefli faaliyetler de bulunmaktadır. Grup çalışması fırsatı sunan, sahip olunmak istenen mesleklerle ilgili sözlü uygulamalar, karşılıklı soru- cevap tekniği çerçevesinde kişisel bilgiler sunma,

diyalog içerisinde geçen konu başlıklarıyla ilgili konuşma gibi dilin işlevselliğini artırma hedefli çalışmalar da eklenmiştir.

Tekrar ünitesinde birinci bölümün üç ünitesinde verilen konuların özeti verilmekte, sorulara cevap verilmesi istenmektedir. Öğrenilen kelime ve kalıp ifadelerle cümle tamamlama, ilgili cümleleri birleştirme, mevsul isim ve fiil cümlesi olarak gelen haberin mübtedaya uyumunu gösteren alıştırmalarla konuların kavratılması, haberi mübtedaya uyumlu kılma, bulmaca içinde gizli kelimeleri birleştirerek cümle oluşturma, resimlerle anlatılan kampta bir gün alıştırmaları kapsamında günlük yazılması ve rapor tutma gibi uygulamalarla ünitelerin tekrarı amaçlanmaktadır.

Kitabın CD çalışması diğerlerinden farklı bir uygulama sergilemektedir. Kavramlar bölümünde önceden olduğu gibi yeni kelime ve kalıp ifadeler aynen kitapta olduğu gibi şablonlar halinde verilmektedir. Dil yapıları bölümünde ise her üniteye verilen dilbilgisi örnekleri tekrar verilmekte, öne çıkan uygulamanın altı çizilmektedir. Diyalogun üç kere okunması uygulaması sona ermiş, sadece dinleme parçası seslendirilmiştir. Parçaya göre verilen soruların cevabının seçeneklerden bulunması istenmiştir. Ancak bazı ünitelerde(2-3-7-9) sorular yer almamakta, içeriğe göre tercih yapıldığında karışıklığa sebep olmaktadır.

Önceki kitaplarda sadece ikinci dönem kitabının sonunda yer alan İngilizce açıklamalı sözlük bu kitapta da bulunmaktadır. Kelimelerin sıralaması alfabeğe göre. Şeddeli harfler bir harf olarak gösterilmiş, kelimenin geçtiği ünite listede belirtilmiştir. Fiiller mazi ve muzari olarak beraber sunulmuştur. Kitap boyunca öğretilen kelime ve kalıp ifadelerin sayısı iki yüz seksen beştir. Kelime listesinin hemen ardında CD’de de dil yapıları olarak aynısı yer alan dilbilgisi örnekleri yer almaktadır. Tüm kitabın içerdiği yapıların sayısı otuz altıdır.

Aynı şekilde üç bölümden meydana gelen ikinci dönem öğrenci kitabı da on iki ünitelerden meydana gelmektedir. İlk bölümde yer alan üniteler Oyunlar, Ömer b. Hattab ve Aile ziyareti başlıklarıyla gelmektedir. İkinci bölüm Vakit, Osman b. Affan ve Harçlık adlı ünitelerden oluşmaktadır. Üçüncü bölüm kapsamında ise, Ulaşım Araçları, Resul’un Müezzini Bilâl b. Rebah ve Sene Sonu Etkinlikleri üniteleri yer almaktadır.

Bu ünitelerde yer alan konular, uygulamalar ve öğretilmesi hedeflenen bilgiler şunlardır:

İkinci dönem kitabı, çeşitli spor aktiviteleri, faydaları, aile büyüklerini ziyaret etme, gece, gündüz, mevsimler ve zaman kavramlarını öğretme, harçlık alma, para biriktirme, biriken parayı kullanma, okulda yapılan etkinliklere dair kelime ve kavramların kullanılması, ulaşım araçlarının tarihiyle alakalı bilgileri verirken bu kavramların kullanılmasına dair uygulamalar içermektedir.

Dilbilgisi konularında ise, nasb eden edatlardan "لن" kullanımı, bazı harf-i cer ve edatlarla haberin şibih cümle olarak öne geçmesi kuralının uygulanması, tesniyenin raf ve nasb hallerini kullanma, "كان- أصبح- صار- ظل- ليس- مازال" nakıs fiillerini ve " ما أجمل " kalıbını ve " لم- لن- لا- ليس " 'nin kullanımları alıştırmalar yardımıyla öğretilmektedir. Ayrıca, verilen kelimelerin çoğulunu ifade etme, " قبل-بعد " ve "س" ile gelecek zaman kullanımı, cemi müennes salim ve fiilini uyumlu kullanma, şibih cümle olarak gelen mukaddem haberin mübtedasını nekra ifade etmeyi, fiil-fail uyumunu, matuf sayıları ve temyizlerini, tesniyenin cer halini, mevsul ismin farklı kullanımlarını örnekler yardımıyla uygulamalarına da yer verilmiştir.

Dilbilgisi çalışmalarının hemen ardından kelime dağarcığını genişletmek amacıyla paragrafların ana fikirlerini belirtmek, paragraflara başlık atma, resimlerde verilenleri tasvir etmek, tanımlanan durumlarda görüşlerini açıklama, metinlere dair sorulara cevap verme ve okuduğunu anlamaya yardımcı olmak amacıyla cümleleri tamamlama uygulamaları bulunmaktadır. Ayrıca bulmaca içerisinde yeni kelime ve kalıp ifadeleri bulmak, metinde geçen fikirleri sıralama, yanlış ifadeyi yeniden düzenleme, eş-zıt anlamlı kelimeleri bulma, dinlediğini anlamak ve etkinlik yapmak, belirtilen durumu (telefon mesajını iletme)tanımlayan kompozisyon yazmak, en son okunan kitap hakkında bilgi vermek, belirtilen konularda konuşma yapma gibi etkinlikler yer almaktadır. Bunun yanı sıra, "İnsanı yaratan Allah" isimli şiiri, verilen ayetleri, çevirisi verilen hadisi okumak ve ezberleme uygulamaları ve Arap ve İslâm kültürü hakkında bilgileri kapsayan çalışmalar da bulunmaktadır.

Tekrar ünitelerinde; geçen ünitelerin ana hatlarıyla genel bir özeti verilmektedir. İlgili cümleleri birleştirme, örneklerle gösterilen dilbilgisi kurallarını uygulama, cümleleri tamamlama, öğrenilen kavram ve dil yapılarının tekrarı, ilgili cümlelerin birbirine

bağlanması, tesniyenin doğru kullanılmasına yönelik alıştırmalar, olumsuz cümle kurulması, belirtilen ülkeyi bulma gibi eğitsel oyunlar, öğrenilen bilgilerin kavratılması amacını taşımaktadır.

2.2.4.1. Öğrenci Kitaplarının Değerlendirilmesi

Dördüncü sınıf birinci döneme ait kitap dilbilgisi alıştırmalarının çokluğu ile dikkat çekmektedir. Dilbilgisi kuralları tümden gelim yöntemi ile yoğun bir şekilde verilmeye başlanmıştır. Konular bir önceki kitapla karşılaştırıldığında bir anda ağırlaşmış ve kelime –kalıp ifadeler sayıca fazlalaşmıştır. Alıştırmalarda verilen kelimelerin haricinde öğrenilmemiş kelime kullanma talebi yanlıştır. Sayıca fazla verilen kelime ve kavramların kullanılması fırsatı verilmemektedir. Üniteler diyalog ya da kısa bir parçayla başlamaktadır. Yeni kelimeler resimlerle ve cümle içinde ya da eş anlamlıları verilerek öğretilmektedir. Ancak hakkında hiçbir bilgi bulunmayan kelime ve kavramlar vardır. Parçaya ait sorularla konunun anlaşılması ve anlaşılmanın ifadesi amaçlanmaktadır. Cümleleri birbirine bağlama uygulamaları ile cümle yapısının ve çeşitli dil yapılarının kavratılması hedeflenmektedir. İlk defa burada olan ve dikkat çeken bir uygulama konu öncesi hazırlıktır. Konuyla ilgili sorulara cevap vermesi istenerek bir ön hazırlık aşaması sunulmaktadır. Alıştırmaların tarzı tüm ünitelerde aynıdır. İlk iki alıştırma metinle ilgili, üçüncü alıştırma yeni müfredata yönelik, dördüncü ve beşinci alıştırmalar dilbilgisi kurallarının uygulamaları, altıncı alıştırma dinlediğini anlama ve sorulara cevap verme, son alıştırma sınıf içi etkinliğe fırsat tanıyan alıştırmalar olarak gelmektedir. Tekrar ünitelerinde bunlara ek olarak hikâye oluşturulması uygulamaları bulunmaktadır. Kitap içeriği ile bir anda hedeflenen kitlenin bilgi ve yaş düzeyini aşmaktadır. Dilbilgisinin analiz yoluyla öğretilmesi, konuların günlük hayattan olması, cümlelerin diğer cümlelerle bir anlam kazanması, rol yapma etkinliğine sıkça başvurulması, karşılıklı diyalog, rol yapma, problem çözme, grup çalışmaları, eğitsel oyunların varlığı, dilin işlevsel kullanımına verilen önem ve dört becerinin iletişimsel etkinliklerle geliştirilmesinin hedeflenmesi takip edilen metodun iletişimsel metot olduğunu belirtmektedir. Öğrencinin kendisini ifadesi, tanımlanan durumları aktarabilmesi, grup çalışmalarıyla dili doğru ve etkin bir şekilde kullanabilmesi öne çıkmaktadır.

Kullanılan tekniklerden rol yapma ve gösteri tekniğinin çokluğu dikkat çekmektedir. Soru- cevap, drama, grup çalışması, ikili çalışma, dilsel, iletişimsel ve eğitsel oyunlar teknikleri de uygulanan tekniklerdendir.

Kitabın CD çalışması diğer kitapla aynıdır. Kavramlar bölümünde önceden olduğu gibi yeni kelime ve kalıp ifadeler şablonlar halinde verilmektedir. Dil yapıları bölümünde ise her üniteye verilen dilbilgisi örnekleri tekrar verilmekte, öne çıkan uygulamanın altı çizilmektedir. Diyalogun üç kere okunması uygulaması sona ermiş, sadece dinleme parçası seslendirilmiştir. Parçaya göre verilen soruların cevabının seçeneklerden bulunması istenmiştir. Bazı ünitelerin dinleme alıştırmaları verilen bilgiler doğrultusunda sorulan sorulara bir-iki kelimeyle cevap verilmesini isterken; bazıları soruların cevaplarını seçenekler arasından bulunmasını talep etmektedir. Okunan haberlerin not alınmasını isteyen alıştırma(ünite 23) ve verilen bilgilerin tabloya yerleştirilmesini isteyen alıştırma (ünite 13) oldukça başarılıdır. Ancak bu kitapta da bazı ünitelerde cevaplar olduğu halde sorular verilmemiştir. (15-17)

Kitabın sonunda İngilizce açıklamalı sözlük bulunmaktadır. Kelimelerin sıralaması alfabeğe göreler. Şeddeli harfler bir harf olarak gösterilmiş, kelimenin geçtiği ünite listede belirtilmiştir. Fiiller mazi ve muzari olarak beraber sunulmuştur. Kitap boyunca öğretilen kelime ve kalıp ifadelerin sayısı iki yüz seksen altıdır. Kelime listesinin hemen ardında CD'de de dil yapıları olarak aynı yer alan dilbilgisi örnekleri yer almaktadır. Tüm kitabın içerdiği yapıların sayısı otuz altıdır.

Dördüncü sınıf ikinci dönem kitabında da dilbilgisi uygulamaları hedefli alıştırmalar oldukça fazladır. Dilbilgisi kuralları tümünden gelim yöntemi ile yoğun bir şekilde vermeye başlanmıştır. Konular diğer kitapta olduğu gibi hedeflenen kitlenin seviyesinin üzerindedir. Kelime ve kalıp ifadeler yoğun olarak gelmektedir ve sayıca fazladır. Bu kadar kelime sunumu yerine daha yavaş bir ilerlemeyle verilen kelimelerin kullanılmasına imkân tanınmalıdır. Üniteler diyalog ya da kısa bir parçayla başlamaktadır. Yeni kelimeler resimlerle ve cümle içinde ya da eş anlamlıları verilerek öğretilmektedir. Ancak hakkında hiçbir bilgi bulunmayan kelime ve kavramlar vardır. Parçaya ait sorularla konunun anlaşılması ve anlaşılmanın ifadesi amaçlanmaktadır. Cümleleri birbirine bağlama uygulamaları ile cümle yapısının ve çeşitli dil yapılarının kavratılması hedeflenmektedir. İlk kez diğer kitapta yer alan üniteye hazırlık soruları

burada da bulunmaktadır. Konuyla ilgili sorulara cevap vermesi istenerek bir ön hazırlık aşaması sunulmaktadır. Alıştırmaların tarzı farklılık göstermektedir. İlk iki alıştırma metinle ilgili, üçüncü alıştırma yeni müfredata yönelik, dördüncü ve beşinci alıştırmalar dilbilgisi kurallarının uygulamaları, altıncı alıştırma dinlediğini anlama ve sorulara cevap verme, son alıştırma ise kompozisyon yazma ya da tanımlanan durum hakkında kişisel konuşma yapma amaçlıdır. En sonda yer alan okunan kitap hakkında bilgi verme alıştırmaları ise sınıf içi etkinliğe fırsat tanıyan alıştırmalar olarak gelmektedir. Tekrar ünitelerinde yer alan eğitsel ve dilsel oyunlar uygulamaları dikkat çekicidir. Üniteler boyunca öne çıkan konuşmanın kişiselleştirilmesi, kompozisyon yazarak ya da verilen durumlar hakkında konuşarak dilin sürekli bir şekilde kullanılmasının hedeflenmesi, gramer kurallarının verilen örnek yardımıyla analiz edilerek tümden gelim yoluyla bulunması, parçaların, dinlenen metinlerin ya da diyalogların günlük konuşulan dilden kopuk olmayıp güncel olması, tanımlanan bir durumu rol yaparak ya da drama yoluyla ifade etme, problem çözme, grup çalışmaları ve eğitsel oyunların iletişim hedefli olması kullanılan yöntemin iletişimsel metot olduğunu göstermektedir. Dört becerinin aynı oranda geliştirilmesi önemlidir. O yüzden okuma, dinleme parçaları, bunlara ait sorulara cevap verme, durumlar hakkında konuşma yapma, kişisel görüşler sunma, kompozisyon yazma bu hedeflidir. Dili yoğun bir şekilde işlevsel olarak kullanmak esas hedef olarak dikkat çekmektedir.

Alıştırmalarda dikkat çeken husus; soru cevap, rol yapma, gösteri tekniklerinin sıkça kullanılması, ikili ve grup çalışması tekniklerine ise başvurulmamasıdır. Özellikle tekrar ünitelerinde eğitsel-dilsel ve iletişimsel oyunlara yer verilmektedir.

2.2.4.2. Çalışma Kitaplarının Değerlendirilmesi

Çalışma kitapları öğrenci kitaplarındaki ünitelerde yer alan konularla ilgili metinlerle başlamaktadır. Zıt anlamlı kelimelerin bulunması, metne ait soruların cevaplanması, resimlerde anlatılan olaylara uygun cümleleri yerleştirme, dilbilgisi kurallarının uygulamasına yönelik alıştırmalar, ilk defa yapılan noktalama işaretlerinin uygun yerlere konulması alıştırmaları, verilen resme dair tanımlanan durumları ifade etme, anlam yönünden uygun kelimeleri aynı grupta toplama, boşluklara uygun kelimeleri yerleştirme, resimlere göre olayları sıralama, ilgili cümleleri bir araya getirip hikâye oluşturma, tanımlanan durumlara göre eksik kelimeleri yerleştirme, resimleri tasvir

etme, eş anlamlı kelimeleri bulma, kelimeleri düzenleyip anlamlı cümleler oluşturma, resimde gösterilen eşyaların adını yazma, uzunca tanımı yapılan bir mesleği ifade etme, olayları kronolojik olarak sıralama, bulmaca çözerek kelime tekrarları, mesaj yazma, nesh ve ruk'a hat yazımı çalışmaları, resimler ve yönergelerle oyun oynama, şekillerle ifade edilen harfleri kullanarak varlık adlarını bulma, tam ve yarımlarla öğrenilmiş saat ifadelerine eklenen –var ve –geçiyor zaman kalıplarını uygulama, grafiksel bilgiler oluşturma, cer harflerini doğru olarak kullanma, rakamlarla gösterilen harflerden cümleler oluşturma uygulamaları işlenen ünitelerin tekrarına yönelik çalışmalardır. Dilin işlevselliği ön plandadır ve kullanılan metot iletişimsel metottur. Oyunların çokluğu dikkat çeken başarılı uygulamalardır. Alıştırma ve uygulamaların seviyesi öğrenci kitaplarına nazaran hedef kitleye daha uygundur ve yapabilecekleri seviyededir. Alıştırmalar oldukça çeşitli ve uygulanabilir, öğrencinin kendi başına yapabileceği türdendir. Soru-cevap etkinlikleri, eğitsel, dilsel ve iletişimsel oyunlar sayıca fazladır. Öğrencinin kendi kendine çalışması hedeflendiğinden ikili-grup çalışmaları ya da toplu etkinlik gerektiren diğer teknikler sınıf etkinlikleri olarak az miktardadır.

2.2.4.3. Öğretmen CD'si

Üçüncü sınıfa kadar var olan öğretmen yardımcı kitapları, dördüncü sınıf kitaplarında CD'ye dönüşmüştür. CD'ler, kitap tasvirlerinin sonunda beraber değerlendirilecektir.

2.2.5. Beşinci Sınıf Kitapları

Diğer dört kitaptan farklı bir renkte gelen beşinci sınıf öğrenci kitapları tüm seride yer alan önsöz ve kitaplar hakkında bilgi veren giriş bölümü ile başlamaktadır. Beşinci sınıf kitaplarının genel olarak tanıtıldığı bölüm ile devam etmektedir. Bu sınıfın kitapları bölümler halinde gelmemekte, bağımsız üniteler olarak bulunmaktadır. Her iki dönem kitabı toplam yirmi dört ünitelerden oluşmakta, on sekiz ünite temel üniteler olup yeni dersleri içermektedir. Altı ünite tekrar üniteleridir. Her ünite dört dersten meydana gelmektedir. Dolayısıyla tüm sınıf kitaplarında yetmiş iki temel ders, on iki tekrar dersi yer almaktadır. Bunlara ek olarak çalışma kitabında bulunan otuz altı ders eklendiğinde toplam ders sayısı yüz yirmi altı derstir. Öğretmen kitabında yarıyıl ve sene sonu olmak üzere iki adet sınav bulunmaktadır.

Öğrenci kitaplarında bulunan dersler ana başlıklar halinde şöyle gelmektedir:

- 1- Okumaya giriş, metin okuma, kelimeler ve kalıp ifadeler
- 2- Okumanın ardından, dinleme öncesi ve sonrası
- 3- Dil bilgisi yapıları
- 4- Resimli yorum, kültürel çalışmalar (Kuran-Hadis-Şiir-Dua)

Dördüncü kitapların girişinde yer alan, kitapların özellikle iletişim kurma, konuşma becerisini geliştirmeye yönelik olduğu yönündeki açıklamalar bölümü bu sınıf kitaplarında bulunmamakta, ünitelere geçilmektedir.

Birinci dönem öğrenci kitabı on iki üniteden meydana gelmektedir. Bunlar, Abdest Almak, Namaz Kılmak, En iyi Rızık Veren Allah'tır, Tekrar ünitesi, Nakliye Araçları, Kedim Ne İstiyor?, Kıyafetler, Tekrar ünitesi, Allah'a İtaat Etmek, Hobiler, Muhammed (A.S), Tekrar ünitesi adlı ünitelerdir.

Bu ünitelerde yer alan konular, uygulamalar ve öğretilmesi hedeflenen bilgiler şunlardır:

Üniteler İslâm'ın şartları hakkında bilgi vererek ilgili kavramları kullanma, kültürel bilgiler içeren okuma parçasının içerdiği olayları sıralama, İslâm kültürüne ait şahısların hayatlarından kesitler sunma etkinlikleriyle başlamaktadır. Bunların ardından eski ve modern ulaşım araçları hakkında bilgi vererek, araçların özelliklerine dair bilgiler içeren şemayı doldurarak ve araçları sınıflandırarak konu ile ilgili kavramları kullanma uygulamaları gelmektedir. Ayrıca, beş tane hobinin tanıtıldığı, Hz. Muhammed'in doğumundan Medine'ye hicretine kadar olan hayatının ana hatlarıyla anlatıldığı ve giysiler hakkında genel bilgiler içeren metinlerde geçen, resimlerle ve cümle içinde kullanılarak öğretilmesi hedeflenen yeni müfredatı kavrama amaçlı etkinliklere de yer verilmiştir.

Dilin dört becerisini geliştirmeyi hedefleyen uygulamalar; dinleme parçasına geçmeden önce konuyla ilgili kişiselleştirilmiş sorulara cevap vermek, dinlediğini anlamak ve ifadeleri doğru-yanlış olarak beyan etmek, parçalarda geçen diyalogları rol yapma tekniği ile etkinlik olarak gerçekleştirmek, paragrafların içeriğini belirterek, alakalı cümleleri birbirine bağlayarak, metinde geçen kavramları mekânlarla ilişkilendirerek, sorulara cevap vererek okuma parçalarının daha iyi anlaşılmasını sağlamak, ifadeleri

doğru- yanlış olarak sınıflandırmak, paragrafların ana fikirlerini bulmak, ilgili soruları yanıtlamak ve bilgilere göre cümleleri tamamlamak, ilgili ibareleri birleştirerek olayları sıralamak, metinlerde geçen olayları kronolojik olarak aktarmak, metinlerle ilgili ifadeleri doğru-yanlış olarak tasnif etmek, sunulan konuşmaları kişilere ve konuşdukları yerlere atfetmek, bağlantılı iki cümleyi birbirine bağlamak, yanlış ifadeyi düzeltmek gibi etkinliklerdir.

Dilbilgisi konularında ise; mazi ve muzari fiilin, "كم" soru edatının, "ذاهب" ve "يجب أن" kalıplarının, "في" , "فهو- فهي", "كي", "بكم", "in resimler ve örnekler yardımıyla uygulanması, tafdil isim kullanımı, "كان" nakıs fiilinin tafdil isim içeren cümlelerin başına getirilmesi, iki cümleyi "اللام السببية" ile birbirine bağlamak, dil yapılarını analiz yoluyla, alıştırma yaparak öğretmek hedefli çalışmalar bulunmaktadır. Bu uygulamalara ek olarak, "ليس" nakıs fiilinin haberinin şibih cümle yapısında mukaddem olarak öne geçmesi ve isminin nekra olması ve haberin önde, mübtedanın arkada geldiği kullanım örneklerini uygulamak, "كان" nakıs fiilinin muzarisinin gelecek zaman "س" takısıyla kullanmak, "الفاء التعقيبية" ile iki cümleyi birbirine bağlamak hedefli etkinliklere de yer verilmiştir. Ayrıca "بعض" edatını ve belki, olabilir anlamındaki "ربما يكون" dil yapısını kullanmak, "كان" ve kardeşlerini(Nakıs Fiiller) kullanarak isim cümlelerini yeniden ifade edebilmek, "أريد" fiilini kullanarak temyiz içeren cümleler kurmak, "متي" soru edatıyla cümleler oluşturmak, fiil cümlesini fiil-fail uyumuna dikkat ederek isim cümlesine dönüştürmek, "هل معك؟" soru yapısını örnekler yardımıyla kullanmak ve cevap vermek gibi aktiviteler de eklenmiştir. Aynı şekilde, "أعطي" fiili gibi örneklerin muzari kullanımını gelecek zaman "س" takısıyla ifade etmek, mevsul ismin cemi kullanımını tekrar etmek, tesniyeyi müennes olarak belirtmek, "أريد أن" kalıbını alıştırma yaparak öğretmek, "ماذا؟" soru edatını cemi müzekker faille uygulamak, mevsul ismin müfret kullanımını tekrar etmek, isim cümlelerinin başına "كان ve أصبح" nakıs fiillerini getirerek yeni cümleler oluşturmak, "ثم" atıf harfini örnekler yardımıyla uygulamak, "كان" nin isim ve haberini cemi müzekker salim olarak uygulamak hedefli çalışmalara da yer verilmiştir.

Ayrıca verilen resimler ilgili konuşmalar ve sınıf içi etkinlik yapmak, hakkında kompozisyon yazmak, resimlerle belirtilen durumları tanımlamak, olayları yorumlamak, sınıf etkinliği uygulamasıyla kendisi hakkında, metinlerde değinilen konularla ve çeşitli

temalarla ilgili, sorularla desteklenen bilgiler yardımıyla soru-cevap alıştırmaları yapma çalışmaları gözlenmektedir. Dil kullanımı hedefli grup çalışmaları, konuşmalar yapmak ve kompozisyon yazmak, resimler ve sorulardan yararlanarak kişiler ve ünite konularıyla alakalı diyaloglar oluşturmak gibi etkinlikler de bulunmaktadır.

Kültürel aktarım hedefli İngilizce çevirisi verilen şiirleri, hadisleri, ayetleri, ve duaları okumak ve ezberlemek, İslami bir şahsiyeti tanıtmak, hac, tavaf, vakfe, umre gibi konularda diyalog oluşturmak uygulamaları da gözlenmektedir.

Tekrar ünitelerinde geçen ünitelerde var olan konulardan seçilmiş paragraflardaki boşluklara uygun kelimeleri, (öğrenilen kelimeler, kalıp ifadeler ve dil yapılarını) yazarak paragraf tamamlama çalışması yapma, ilgili sorulara cevap vererek, zıt-eşanlımlı kelimelerle cümleleri tamamlayarak, çoğulları bularak, verilen cevaplara sorular sorarak, öğrenilen dil yapılarına dair edat ve harfleri boşluklara yazarak yapıları tekrar gözden geçirmek, sunulan ifadeleri doğru-yanlış olarak tanımlayıp, yanlış ise doğrusunu yazarak öğrenilen kelime, kalıp ifadeler ve dil yapılarının tekrarlanması ve cümlelerdeki hataları göstererek öğrenilen kavram ve kuralların, yapıların gözden geçirilmesi ve sağlamlaştırılması hedeflenmektedir.

Kitabın CD çalışması; kavramlar, dil yapıları ve dinleme parçasından oluşmaktadır. Kavramlar bölümünde yeni kelime ve kalıp ifadelerin şablonlar halinde tekrarı vardır. Dil yapıları örnek bir cümleyle hatırlatılmaktadır. Dinleme bölümünde ise bir parça seslendirilmekte, parçaya göre sorulara cevap istenmekte, konuşan kişilere bilgi ya da bilgiyi şahıslara atfetme talep edilmektedir. Yanlış ifadeyi düzeltmek, geçen mekân ya da şahısları belirtmek iyi dinlemeyi ve anlamayı gerektirmektedir. Dinlediğini anlama amaçlı alıştırmaların çeşitlendiği gözlenmektedir. Konuşulanları sınıflandırma, cümleleri kişilere atfetme, mekânları tasnif etme gibi alıştırmalar dikkat çekmektedir. CD çalışmasında dikkat çeken bir diğer nokta ise yanlış yerleştirilmiş metinlerdir. 1. Ünitenin dinleme parçası ile 2. Ünitenin dinleme parçası yer değiştirmiş ve karışıklığa sebep olmaktadır.

Öğrenci kitabının sonunda yine alfabeğe göre düzenlenmiş İngilizce açıklamalı sözlük sunulmuştur. Kitap boyunca öğretilen kelime ve kalıp ifadelerin sayısı iki yüz kırk dördtür. Kelime listesinin hemen ardında CD'de de dil yapıları olarak aynı yer alan dilbilgisi örnekleri yer almaktadır. Tüm kitabın içerdiği yapıların sayısı otuz dokuzdur.

Beşinci sınıf ikinci dönem öğrenci kitabı, ilk dönem kitabı gibi on iki üniteden meydana gelmektedir. Bölümlerde yer alan üniteler Elmanın Yarısı, Şehir ve Köy Hayatı, Sağlık ve Hastalık, Tekrar ünitesi, Adil Ördek, Hz. Fatma(Fatimatüz-Zehra), Mekke el-Mükerreme, Tekrar ünitesi, Çöl, İslâmî Terbiye, Engelliler, Tekrar ünitesi adlarını taşımaktadır.

Bu ünitelerde yer alan konular, uygulamalar ve öğretilmesi hedeflenen bilgiler şunlardır:

Üniteler; kırsal bölge yaşamı ile şehir hayatının karşılaştırıldığı, sıhhatli olmak için tavsiyelerin sıralandığı, Mekke şehrinin, Mescit el-Haram ve içinde bulunanların tanıtıldığı, çöl hayatının tasvir edildiği, konuşma, yemek yeme ve ziyaretlerle ilgili İslâm kültürünün anlatıldığı, engellilerin ve yaşadıkları sorunların aktarıldığı okuma parçalarında verilen, konulara dair kelime, kalıp ifade ve dil yapılarını öğrenme, tavşan ile kurt arasında geçen bir olayı anlatan hikâyede olduğu gibi yeni müfredatı ve dil yapılarını kullanma gibi etkinlikler içermektedir.

Dilbilgisi konuları, "نصف" terimini ve "تلك" işaret ismini uygulamayla öğretmek, daha önce öğrenilen "لم" olumsuz edatını ve mansub muttasıl zamirleri alıştırma yoluyla tekrar etmek, zaman ifadelerini örnekler yardımıyla kullanma, "ليس" nakıs fiilini isim cümlesine ekleyerek yeni cümleler oluşturma gibi uygulamalarla başlamaktadır. Bunların ardından "يوجد" kalıbını ve "كم ساعة" kalıbını örneklerle uygulama "لأن" bağlacını kullanarak iki cümleyi birbirine bağlama, zaman ifadelerini kullanma, "قليل" "ما" ve "هل كنت؟" yapılarını kullanmak, "وصل" fiilini zaman ifadeleriyle kullanmak, "أعجب" taacüb sigasını tekrar etmek etkinlikleri yer almaktadır. Aynı şekilde verilen kelimeleri sebep bildirerek cümlede kullanmak, nakıs fiillerin şibih cümle olarak gelen haberlerine sayılar ve temyizleriyle isim ekleme uygulaması, kesirli sayıları kullanma, "ليس" nakıs fiiline mansub muttasıl zamirleri ekleme, haberini mukaddem olarak ifade etme, mevsul ismin müennes çoğulunu kullanma, isim cümlesinde haberin sıfat tamlaması olarak gelmesi aktivitelerine de yer verilmiştir. Bunlara ek olarak, çoğul fiil cümlesini tekil bir cümleye dönüştürmek, emir kipini olumsuz olarak ifade etmek, boşlukları uygun kalıplarla doldurmak, mastar kullanılan cümleyi müevvel mastar kullanarak, müzekker cümleyi ise müennes cümle olarak yeniden oluşturmak, "كما" bağlacını mansub muttasıl zamirlerle değiştirerek cümleleri birbirine bağlamak, bazı

sıfatların müenneslerini kullanma, "علي" harfi cerini “gerekir” anlamında cümle içinde kullanma etkinlikleri de bulunmaktadır.

Ayrıca, metin içinde yer alan bilgileri gruplara ayırarak, olayları sıralayarak, sorulara cevap vererek, hatalı ifadeleri düzelterek metnin daha iyi anlaşılmasını sağlamak, dinleme parçası öncesi ilgili sorulara cevap vermek, soruları cevaplayarak ve konuşmaları kişilere iliştiirerek daha iyi kavramak, resimlerde anlatılan olayları sorular yardımıyla açıklamak, sözel ve yazılı ifade etmek, verilen bilgileri tasnif ederek, olayları kronolojik olarak sıralayarak, sorulara cevap vererek dinleme parçasını daha iyi anlamak, şehir ve köy hayatının, sağlıklı ve sokakta yaşayan iki çocuğun karşılaştırıldığı, ev işlerinin tanımlandığı, çöl hayatının tasvir edildiği, İslami yemek yeme ve ziyaret kültürlerinin anlatıldığı ve engelliler ve sorunları hakkında bilgilerin verildiği resimlere ait soruları cevaplandırmak, ikili ve grup çalışmalarıyla konuları sözlü ifade etmek, kompozisyon yazmak ve sınıf içi etkinliği uygulamak hedefli etkinliklere de yer verilmiştir.

Bunun yanı sıra, İslam ve Arap kültürü aktarımı hedefli açıklaması verilen ayetler, hadisler, şiirler ve duaları okumak ve ezberlemek uygulamaları da ünite sonlarına eklenmiştir.

Tekrar ünitesi; metinlerde geçen kelime, kalıp ifade ve dil yapılarının boşlukları doldurarak tekrarlanması, seçilen kelimelerle cümle oluşturulması, hatalı ifadelerin düzeltilmesi, verilen kelimelerin sınıflandırılması, ilgili kelimelerin birleştirilmesi, sorulara cevap verilerek öğrenilenlerin gözden geçirilmesi, eş anlamlı kelimelerin bulunması, cevaplara soru sorulması, okuma parçalarının kavratılması amaçlı tüm bilgilerin sınıflandırılması gibi uygulamalarla genel bir tekrarı ve kullanımı hedeflemektedir.

Kitabın CD çalışması; diğer kitapta olduğu gibi yeni kelime, kalıp ifadeler ve dil yapılarının şablonlar halinde gösterilmesi, dinleme parçalarının okunmasından oluşmaktadır. Şablonlar halinde gösterilen bilgiler ve dinleme metni kitap ile uyum içindedir. Kitapta yer alan soruları cevaplama, olayları kronolojik olarak sıralama, konuşmaları kişilere atfetme, mekânları tasnif etme gibi alıştırmalar dinlenen metnin daha iyi anlaşılmasına katkı sağlamaktadır.

Kitabın sonunda kelime ve kalıp ifadelerin alfabetik olarak yer aldığı, İngilizce karşılıklarının verildiği sözlük bulunmaktadır. Tüm ünitelerde öğretilmesi hedeflenen yeni kelime ve kalıp ifade sayısı iki yüz kırk dört; dil yapılarının ise otuz dokuzdur.

2.2.5.1. Öğrenci Kitaplarının Değerlendirilmesi

Beşinci sınıf öğrenci kitabı hem içerik hem de tarz bakımından bir önceki kitaplardan ayrılmaktadır. Dördüncü sınıf kitaplarında ilk kez yer alan konu öncesi hazırlık uygulaması burada daha farklı şekilde gelmektedir. Şöyle ki; konuyla ilgili kişiselleştirilmiş sorular yerine metin içerisinde bilgiler sorulmaktadır. Dördüncü sınıf kitaplarında birden ağırlaşan metinler ve çok sayıdaki müfredat yerini daha kolay parçalara ve sayıca az sözcük öğretimine bırakmıştır. Metinler kısa ve anlaşılır paragraflardan oluşmaktadır. Ünitelerde yer alan alıştırmalar baştan sona aynı yapıdadır. Her üniteye okuma öncesi hazırlık ve okuma parçasından sonra kelime ve kalıp ifadeler birkaç tanesi resimli olmak üzere cümle içerisinde kullanılarak açıklanmaktadır. İlk alıştırmalar metne dair gelmekte, bunları kelime dağarcığıyla ilgili alıştırmaya izlemektedir. Dinleme öncesi hazırlık ve dinleme alıştırmalarının hemen ardından dilbilgisi uygulamaları gelmektedir. Dil yapıları resimli örneklerden analiz edilerek, alıştırmalarda uygulamak suretiyle öğretme hedefi taşımaktadır. Yazılı ve sözlü yorum isteyen resimli alıştırmalar, verilen bilgilerle sorulara cevap vermeyi, durum analizi yapmayı ve bu konuda kompozisyon yazmayı gerektirmektedir. İkili ve grup çalışması imkânı tanıyan bir etkinliktir. Sonda yer alan aktivite ise kültürel aktarım çerçevesinde değerlendirilecek, etkili bir katkısı olmayan etkinliktir. Bir önceki kitapta yer alan en son okunan hikâyeye hakkında konuşma etkinliği yoktur. Her ne kadar hedeflenen seviyenin üzerinde olsa da içerik ve şekil bakımından önceki kitaba göre daha anlaşılır ve öğrenilebilir durumdadır. Ancak konular daha çok İslâm ve Arap kültürüne dair konular olup dokuz ünitenin dört ünitesi günlük yaşama dairdir. Dört becerinin geliştirilmesi hedefli olsa da konuşma ve yazma becerileri öne çıkmaktadır. Genel anlamda metinlerin ve alıştırmaların anlamaya yönelik olduğu öne çıkmaktadır. Dil yapıları örneklerle anlatılmakta, benzer alıştırmalarla sağlanmaktadır. İletişim öğrencinin soru sorması, cevap vermesi, cümleleri sınıflandırması ve kendi görüşünü ekleyip bir anlatım sistemi oluşturmasıyla sağlanmaktadır. Bu kapsamda kullanılan yöntemin iletişimsel metot olduğu gözlenmektedir. Resimleri karşılaştırma, bir resimde

anlatılan olayı sıralama, eksik olan ifadeyi yerleştirme, karşılıklı konuşma, rol yapma, problem çözme iletişimsel yöntemin temel uygulamaları alıştırmaların temelini oluşturmaktadır. İletişimsel yöntemin yaklaşımı dilin işlevselliği üzerine kurulmuştur. Duyuşsal yöntemlerdendir ve yazılı anlatım ve kavrama kapasitesini artırma hedefli etkinliklerde bulunur. Dilin asıl hedefi uygulanmasıdır.

Uygulanan teknikler arasında soru-cevap, rol yapma, ikili ve grup çalışması yer almaktadır. Eğitsel-dilsel ve iletişimsel oyunlar bulunmamaktadır.

Beşinci sınıf ikinci dönem öğrenci kitabı içerik ve tarz olarak ilk dönem kitabıyla paralellik arz etmektedir. Ünite başlangıcında önceki kitaplardaki gibi kişiselleştirilmiş hazırlık soruları yerine okuma parçasıyla ilgili sorular yer almaktadır. Konular hedef kitleye uygun seçilmiştir. Öğretilmesi hedeflenen kavramların sayısı dördüncü kitaptaki gibi yoğun değildir. Okuma ve dinleme parçaları çok uzun değil, anlaşılır dil yapılarından meydana gelmektedir. İlk dönem kitabında olduğu gibi alıştırmalar tüm ünitelerde aynı sıralama ve yapıdadır. Dilbilgisi uygulamaları örneklerden analiz edilerek, alıştırmaları yapmak suretiyle öğretilmektedir. Resimler ve örnek cümleler dil yapılarının anlaşılmasına yardımcı olmaktadır. Ünite sonunda yer alan resimler ve verilen kelimeleri kullanarak yorumda bulunma; hem sözlü hem yazılı ifade fırsatı vermekte, aynı zamanda ikili ve grup çalışması olarak sınıf etkinliği şeklinde uygulanabilmektedir. Genel olarak bakıldığında öğretilmesi hedeflenen kitlenin seviyesinin üzerinde olsa da önceki sınıf kitaplarına göre daha basit ve uygulanabilir metin ve alıştırmalar içermektedir. Üniteler İslâm ve Arap kültürünü aktaran konular içermektedir. Konuşma ve yazma becerisinin geliştirilmesi hedefi öne çıkmaktadır. Resimleri karşılaştırma, olayları metinde geçtiği şekilde kronolojik olarak sıralama, uygun anlamlı kelimelerle boşlukları doldurma, karşılıklı konuşma, problem çözme gibi temel uygulamalarıyla kullanılan yöntemin iletişimsel yöntem olduğu gözlenmektedir. Okuma ve dinleme parçalarına dair soruları cevaplayarak, resimleri yorumlayarak, dil yapılarını analiz yoluyla öğretmek, yazılı ve sözlü anlatım ve kavrama kapasitesinin artırılması hedefiyle dilin yoğun kullanıldığı bir yöntemdir.

Uygulanan teknikler soru-cevap, ikili ve grup çalışmaları, eğitsel, dilsel ve iletişimsel oyunlar teknikleridir.

2.2.5.2. Çalışma Kitaplarının Değerlendirilmesi

Her döneme ait birer kitap olarak gelen çalışma kitapları; öğrenci kitabında yer alan okuma parçalarıyla ilgili konulardan oluşan serbest okuma parçalarındaki paragraflarda bulunan boşlukları doldurma, ifadelerin doğru- yanlış olarak sınıflandırılması, metinlerin ana fikrinin bulunması, resme uygun cümlelerin yazılması, boşlukların anlamlı kelimelerle doldurulması, kelimelerin düzenlenip anlamlı cümleler haline getirilmesi, kişisel soruların cevaplandırılması, farklı kelimenin bulunması, soru cümleleri oluşturma, öğrenci kitabından seçilen okuma ve dinleme parçalarının üçer kez okunup, hatırlanan bilgilerle hikâye yazılması, cümle halinde anlatılan ifadenin tek kelimeyle belirtilmesi, iki resmin karşılaştırılması, dil yapılarını tekrarına yönelik uygulamalarla ünitelerde işlenen konuların tekrarına yönelik alıştırmalar ve uygulamalar içermektedir. İlk kez imla kuralları verilmeye başlanmıştır. Kurallar örneklerden analiz yoluyla gösterilmektedir.

Dilin işlevselliği ön plandadır ve kullanılan metot iletişimsel metottur. Öğrenci kitaplarıyla uyum halinde, paralel giden ve öğrencilerin yapabileceği türden kitaplardır. Öğrenci kitaplarına göre daha basit içerikleri vardır. Soru-cevap, ikili çalışmalar teknikleri yoğun kullanılırken; oyunlara çok az yer verilmiştir.

2.2.6. Altıncı Sınıf Kitapları

Farklı bir renkte ve bölümler halinde gelen altıncı sınıf kitapları diğer kitaplarda yer alan önsöz ve girişle başlamaktadır. Kitaplar her iki dönemde toplam altı bölümden oluşmaktadır. Her bölümde dört ünite bulunmaktadır. Dördüncü üniteler tekrar üniteleridir. Her ünite üç dersten meydana gelmektedir. Tekrar ünitelerinde ise iki ders vardır. Kitap toplamda yirmi dört ünite ve altmış altı dersten oluşmaktadır.

Ünitelerde yer alan derslerin içerikleri şunlardır:

- 1- Metin, hikâye ya da diyalogdan oluşan okuma parçaları, konuşma uygulamaları
- 2- Yeni müfredat ve sözlük çalışmaları
- 3- Diyalogu ve yeni kelime ve kavramları anlama
- 4- Dinleme alıştırmaları ve sözlü yorum çalışmaları

5- Dilbilgisi uygulamaları

6- Kuran-ı kerim, Hadis-i şerif, şiirler, marşlar ve bazı dilbilgisi uygulamaları

Tekrar üniteleri geçen konuları ele alan metinler, dilbilgisi, sözlük çalışması, müfredatın kullanılması, düşünce ve eğlence uygulamalarından oluşmaktadır.

Kitapların özellikle kendini ifade etme, sözlü yorumlarda bulunma, dil yapılarını kullanma, dinlediğini anlama hedefleri taşıdığı belirtilmektedir. Çalışma kitaplarında ise yazılı yorum, imlâ, okuma ve okuduğunu anlama, ezber, dile ait unsurların öğretilmesi ve becerilerin geliştirilmesinin amaçlandığı ifade edilmektedir.

Birinci dönem öğrenci kitabı on iki üniteden meydana gelmektedir. Üniteler Gıda, İyas b. Muaviye el-Muzniyyü, Uygulama Dersi, Tekrar ünitesi, Keşif, Kadisiye, Güzel Ahlâk, Tekrar ünitesi, İslâm'ın Yayılması, Güzel Komşuluk, Yarıyıl Tatili, Tekrar ünitesi başlıklarını taşımaktadır.

Bu ünitelerde yer alan konular, uygulamalar ve öğretilmesi hedeflenen bilgiler şunlardır:

Üniteler; genel olarak besin maddelerinin, İslami şahsiyetlerin tanıtıldığı, Kadisiye savaşının anlatıldığı ve İslâm-Arap kültürü hakkında bilgilerin yer aldığı, okul kulüplerinde yapılan etkinlikler hakkında bilgi veren, buluş ve keşif arasındaki farkın açıklandığı, buluşlar hakkında bilgi ve sıralamanın yapıldığı ve de güzel ahlâkla ilgili okuma parçaları içermektedir. Bunlara ek olarak, tarihi seyri içerisinde İslâm'ın yayılışını açıklayan, komşuluk ilişkileri temalı hikâyenin anlatıldığı, sömestr tatilinde gidecekleri ülkeyi seçmeye çalışan ve bu ülkeler hakkında bilgiler veren bir ailenin diyaloglarını içeren ve kültürel temalar sunan okuma parçalarını da okumak, anlamak, cümle içerisinde örnek kullanımı verilen yeni kelime ve kalıp ifadeleri kullanma amaçlı etkinliklere de yer verilmiştir.

Dilbilgisi bölümlerinde; öğretilen "نائب الفاعل" ile ilgili kavrama alıştırmaları yapmak, iki ya da daha fazla kişileri ifade eden (tesniye-cemi) mübtedanın isim cümlesi olarak gelen haberi, ismi müfret olarak gelen "إن وأخواتها" konusunu örnekler ve alıştırmalar yardımıyla uygulama, tensiye naibul-failin elifle, cemi naibul failin ise vav ile raf edilmesi kuralıyla ilgili örnekleri kavrama ve alıştırmaları uygulama, ismi tesniye, cemi

müzekker salim ve cemi müennes salim olan "إن وأخواتها" konusunu örnekler ve alıştırmalarla uygulama hedefleri gözlenmektedir. Bunların yanında muzari fiili cezm eden edatlarla ilgili alıştırmaları yapma, meçhul fiil, naibul-fail, (tesniye-cemi) mübtedanın isim cümlesi olarak gelen haberi ile ilgili alıştırma yapma, müfret bir kelime, tesniye, cemi müzekker salim ve cemi müennes salim olarak gelen "حال" konusunu alıştırma ve örnekler yardımıyla kavrama amaçlı uygulamalar da eklenmiştir.

Ayrıca, seçilen kelimeleri sözlükten araştırma, metinler üzerinde ana fikir, önemli nokta, başlık bulma gibi uygulamalar yapma, önemli cümleleri gösterme, paragraflara başlık atma, sorulara cevap verme, eş-zıt anlamlı kelimeleri ifade etme, konu ile ilgili kişisel sorulara cevap verme, parçada geçen olayları kişilerle ilişkilendirme gibi etkinliklerle okuduğunu daha iyi anlama hedefli çalışmalar bulunmaktadır. Hedef dil kullanımına fırsat vermek amacıyla, resimlere bakıp sözlü yorumda bulunma, dinlediğini anlama ve metinle ilgili sorular sorup, cevap verme, dinleme bilgilerine göre soruları cevaplama ve boşlukları doldurma, ifadelere uygun tanımları kullanma, ikili çalışma olarak düzenlenmiş etkinlikte rol yapma, tanımlanan durumlara uygun konuşma yapma, seçilen ibarelerin ifade ettiği anlamları açıklama, , tanımlanan durumlarda sözlü yorumda bulunma gibi aktivitelere de yer verilmiştir.

İngilizce açıklaması verilen şiirleri, anlamı verilen hadisler ve ayetleri okuma ve ezberleme uygulamaları kültürel aktarım hedefli çalışmalardır.

Tekrar ünitelerinde; okuma parçalarıyla ilgili cümlelerdeki boşlukları tamamlama, ünitelerde geçen yeni kelimeleri cümle içinde anlamlı yerlerde kullanma, verilen cümlelerdeki tanımları bulma, eğitsel oyun da istenilen hayvan isimlerini yazmak, resimdeki hayvanlar ile evlerini eşleştirme gibi eğitsel oyunlar ve de etkinliklerle kelime, kavram, kalıp ifade ve dil yapılarının tekrarlanması, kullanılarak kavratılması hedeflenmektedir.

CD çalışmasında; çalışma kitabında resimli gösterilen yeni kelimeler yine resimli, cümle içinde kullanılanlar ise sadece şablonlara yazılarak gösterilmektedir. Dil yapıları örnek cümlelerle ifade edilmektedir. Dinleme parçaları ünitelerin konularıyla paralel metinler içermektedir. CD kitap ile birebir uyumludur. Herhangi bir karışıklık bulunmamaktadır. Seslendirilen metinler oldukça net olup, gayet iyi anlaşılabilir.

Kitapta bulunan sorulara cevap verme, soru hazırlama, doğru ifadeyi bulma gibi etkinliklerle dinleme parçalarının daha iyi anlaşılması hedeflenmektedir.

Kitabın sonunda İngilizce karşılıkları olan sözlük bulunmaktadır. Alfabetik olarak düzenlenmiş olan bu sözlük ünitelerde verilen yeni kelime ve kalıp ifadeleri kapsamaktadır. Sözlükten sonra kitapta öğretilen dil yapılarını sıralayan bir liste bulunmaktadır. Sözlükte sıralanan yeni kelime sayısı iki yüz yetmiş ikidir. Dil yapılarının sayısı ise yirmidir.

İkinci dönem öğrenci kitabı da aynı şekilde on iki üniteden meydana gelmektedir. Bölümlerde yer alan üniteler Sağlıklı Beslenmek, Ata b. Ebi Rebah, Okul Forması, Tekrar ünitesi, Kirlilik ve Çevre, Adamlar ve Gemi, Çevre Dostları, Tekrar ünitesi, Medya, Allah'ın Kılıcı, Kitap Fuarında, Tekrar ünitesi isimleriyle gelmektedir.

Bu ünitelerde yer alan konular, uygulamalar ve öğretilmesi hedeflenen bilgiler şunlardır:

Ünitelerde; sağlıklı ve dengeli beslenmenin önemi ve yollarının anlatıldığı metni, hava, su, gıda, gürültü gibi çeşitli kirliliklerin tanımlarının yapıldığı okuma parçasını, İslâmî bir şahsiyetin tanıtıldığı, İslâm ve Arap kültüründen bilgilerin aktarıldığı hikâyeyi okuma, yeni kelime ve kalıp ifadeleri öğrenme hedefli çalışmalar gözlenmektedir. Bunlara ek olarak, üniformalar hakkında gerçekleşen diyalogu, medya, bilgi ulaşımının, görsel ve işitsel araçlarının tanıtımının ve tarihinin anlatıldığı okuma parçasını, İslâm tarihinin önemli bir komutanının hayatının sunulduğu, insan duyularını rahatsız eden çevre kirliliği hakkında bilgiler içeren ve son olarak ibret ve nasihat içeren bir hikâyenin anlatıldığı metinleri ve bir kitap fuarında karşılaşan üç arkadaşın sevdikleri kitaplar ve bilgisayar programları hakkında konuşmalarından oluşan diyalogu okuma, anlama, geçen kelime ve kavramları etkinliklerle uygulayarak öğrenme amaçlanmaktadır.

Dilbilgisi bölümleri ise, parçalarda geçen soru edatlarıyla cümle kurma, "المفعول لأجله", "الأسماء الخمسة (أبوك- أخوك حموك- فوك ذو)--" "المفعول به، المفعول المطلق" konularını örnekler ve alıştırmalarla uygulama, resimlerde anlatılan olayları "ليت" kullanarak yorumlama, "لا" "إسم" konusunu örneklerden analiz ve alıştırmaları uygulamayla öğrenme,

"الفاعل ve "إسم المفعول" konusunu örneklerle analiz etme, alıştırmalarla uygulama gibi etkinliklerden oluşmaktadır.

Ayrıca, seçilen kelimeleri sözlükten araştırma, paragrafların ana ve önemli fikirlerini yazarak, olayları sıralayarak, konuşmaların kimlere ait olduğunu sınıflandırarak, ifadelerin doğruluğuna katılarak ya da katılmayarak, soruları yanıtlayarak, metinde önemli olan nesnelere tanımlayarak, zıt anlamlı kelimeleri bulup, cümlede kullanarak okuduğunu daha iyi anlamayı amaçlayan uygulamalar fark edilmektedir. Dili daha çok kullanmaya yönelik konuyla ilgili görüş belirtme, tanımlanan durumlarda sözlü yorumlarda bulunma, doğru ya da yanlış olarak tasnif etme, ilgili cümleleri bir araya getirme, kişisel soruları cevaplandırma, sunulan bilgileri yönergeler göre (duyu organlarına) sınıflandırma, resimlere göre kişisel cevaplar verme, komutanın hayatındaki önemli savaşlarda oynadığı rolü ifade etme örneğinde olduğu gibi rol yapma, verilen bilgileri diyalog bilgilerine göre sınıflandırma etkinlikleri de eklenmiştir.

Diğer kitaplarda da var olan hadislerin, ayetlerin ve tercüme verilen şiirlerin okunması ve ezberlenmesi aktiviteleri de ünitelerin sonunda yer almaktadır.

Tekrar ünitelerinde; ünitelerde geçen okuma parçalarından oluşturulmuş cümleleri tamamlama, öğrenilen dil yapılarıyla yeni cümleler kurma, ünitelerden seçilen ve anlamları tekrar verilen kelimeleri uygun cümlelere yerleştirme, tanımlanan kavramı bulma ve cümlede kullanma, öğrenilen dil yapılarını hatırlamak amacıyla cümledeki dilbilgisi hatalarını bulma, seçilen organları vücutta yerlerine ekleme eğitsel oyunu ve Arapça ifade edilen yönergeleri anlayıp, uygulayıp, sunulan dilsel ve iletişimsel oyunu oynama gibi etkinliklerle, öğrenilen bilgilerin tekrarı hedeflenmektedir.

CD çalışmasında; çalışma kitabında resimli gösterilen yeni kelimeler yine resimli, cümle içinde kullanılanlar ise sadece şablonlara yazılarak gösterilmektedir. Dil yapıları örnek cümlelerle ifade edilmektedir. Dinleme parçaları ünitelerin konularıyla paralel metinler içermektedir. CD kitap ile birebir uyumludur. Herhangi bir karışıklık bulunmamaktadır. Seslendirilen metinler oldukça net olup, gayet iyi anlaşılabilir. Kitapta bulunan sorulara cevap verme, soru hazırlama, doğru ifadeyi bulma gibi etkinliklerle dinleme parçalarının daha iyi anlaşılması hedeflenmektedir.

Kitabın sonunda İngilizce karşılıkları olan, alfabetik sıralamayla düzenlenmiş olan sözlük yeni kelime ve kalıp ifadeleri kapsamaktadır. Sözlükte verilen yeni kelime sayısı iki yüz yetmiş beştir. Dil yapılarının sayısı ise yirmidir

2.2.6.1. Öğrenci Kitaplarının Değerlendirilmesi

Birinci dönem öğrenci kitabı tarz ve içerik olarak diğer kitaplardan ayrılmaktadır. Ünitenin ilk dersine başlamadan önce, daha önce yer alan hazırlık soruları yerine konu içeriği hakkında bilgiler verilmektedir. Bu kısa bilgiler ne tür bir konu okunacağına işaret etmektedir. Okuma parçalarının uzunluğu dikkat çekmektedir. Metinlerin içerikleri hedeflenen kitleye oldukça ağır gelebilecek düzeydedir. Kitap boyunca kültürel aktarımların çokluğu da fark edilmektedir. Kelime ve kalıp ifadeler her zaman olduğu gibi resimlerle gösterilmekte ya da cümle içerisinde zıt ya da eş anlamlısı verilerek gösterilmektedir. Bu kitapta ilk kez yer alan “seçilen kelimeleri sözlükte araştırma” alıştırmaları, metinde geçen kelimelerin bazılarının eş-zıt anlamlarını ya da tekil-çoğullarını bulmaya yönelik bir çalışmadır. Okuma parçasını anlamaya yönelik alıştırmalar sayıca çoktur. Bunlardan bazıları an fikri bulma, paragrafların temel içeriğini sunma, tüm metne yönelik sorulara cevap verme şeklinde; bazıları ise eş-zıt anlamlı kelimeleri bulmaya ve kelime bilgisine yöneliktir. Tüm ünitelerde alıştırmaların tarzı aynıdır. Ünite okuma parçası, yeni kelime ve kalıp ifadeler, sözlük çalışması, okunanı daha iyi anlamaya yönelik alıştırmalar, kişiselleştirilmiş sorulara cevap verme ya da tanımlanan bir durumu sözel yorumlama, bir metin ya da diyalog dinleme, dinlediğini anlama yönelik alıştırmalar, dilbilgisi uygulamaları ve kültürel hedefli çalışmalardan oluşmaktadır. Bu sınıf kitaplarını önceki kitaplardan ayıran temel farklılık dilbilgisi kurallarının öğretimidir. Kurallar analiz yöntemiyle değil, açık açık tümdengelim yoluyla gösterilmektedir. Şöyle ki; dilbilgisi konusu örneklerle gösterilerek açıklanmış ve kural tanım olarak verilmiştir. Alıştırmaları yaparak kuralın uygulanması beklenmektedir. Dilbilgisi kurallarının basitten zora doğru sıralandığı ve diğer kitaplardan daha fazla öne çıktığı gözlenmektedir. Bu kapsamda bakıldığında birinci dönem ders kitabında seçmeli yöntemin kullanıldığı fark edilmektedir. Kelimeler, resimlerle, cümle içinde kullanımlarla, eş ya da zıt anlamlarla beraber açıklanmakta ve sözcük öğretimi bakımından düzvarım-direk metot yöntemi ile öğretilmektedir. Görerek öğrenme ve nesnelere örneklendirme esastır. Özellikle somut

kelimeler nesnelere ya da resimlerle ana dil kullanılmadan gösterilmekte, anlaşılması için eş ya da zıt anlamlı kelimelerin kullanılmasına özen gösterilmektedir. Dilbilgisi kurallarının öğretimi noktasında ise bilişsel yönetime dayanmaktadır. Zira direk metotta kural öğretimi açık bir şekilde olmayıp tümevarım yöntemiyle öğretilmektedir. Ancak kitapta var olan, kuralların örneklerle ve tanımlarıyla öğretilmesi takip edilen dilbilgisi öğretme yönteminin tümdengelim metodu olduğunu göstermektedir. Dil, bilinçli olarak kuralları öğrenmektir, alışkanlıkları taklitle geliştirmek değil", görüşünü esas alan bilişsel yöntemin uygulamaları bulunmaktadır. Üretimsel dilbilgisi görüşü öne çıkmaktadır. Özellikle işitsel-dilsel yöntemin önem vermediği, direk metodun açıkça göstermeyip analiz yöntemiyle sunduğu, iletişimsel yeterliliği hedefleyen iletişimsel yöntemin ihmal ettiği dilbilgisi kuralları sade, tek yapıda ve bir plan dahilinde verilmektedir. Görünüşte kuralları örnekleme yoluyla çıkarmada dilbilgisi çeviri yöntemine, uygulayarak, alıştırma ile öğretmede de çağdaş yöntemlere benzemektedir. Kitabın takip ettiği seçmeli metodun konuşmada izlediği yöntemler ise iletişimsel ve kulak-dil alışkanlığı metodlarıdır. Dilin işlevselliği üzerine kurulmuştur. Duyuşsal bir yöntem olarak yazılı anlatım, kavrama kapasitesini artırma gibi etkinliklerde bulunur. Asıl amacın dilin uygulanması olduğu çok net gözlenmektedir. Kişiselleştirilmiş sorulara cevap vermek, tanımlanan durumları yorumlamak, metin içeriğine dair soru sormak ya da cevap vermek, dilin iletişim aracı olarak kullanılması anlamına gelmektedir. Yapı ya da kalıpların verilmesi ve kullanılması anlama ve uygulama amaçlıdır.

Kitapta kullanılan tekniklerin son derece sınırlı olduğu dikkat çekmektedir. En çok soru-cevap, ikili çalışma ve tekrar ünitelerinde eğitsel, iletişimsel ve dilsel oyunların kullanıldığı gözlenmektedir.

İkinci dönem öğrenci kitabı da tarz ve içerik olarak birinci dönem kitabıyla aynıdır. Ünite başında yer alan okuma parçasına dair kısa bilgiler, kelime ve dil yapılarının öğretimi, dinleme alıştırması ve etkinlikleri, dilbilgisi kurallarının uygulaması aynı şekildedir. Metinlerin içeriği ve uzunluğu da aynı diğer kitapta olduğu gibi hedef kitlenin üzerindedir. Sözlük çalışması mevcuttur ve eş-zıt anlam, tekil-çoğul kelime kullanmaya yöneliktir. Metnin ya da diyalogun daha iyi anlaşılması için ilk kitapta yer alan benzer türden alıştırmalar bulunmaktadır. Dilbilgisi kurallarının öğretilmesi

tümden gelim yöntemiyle açık bir şekilde örneklendirme ve tanımla verilmektedir. Alıştırmalarla uygulama yapılmaktadır. Kuralların sayıca çokluğu hemen fark edilmektedir. Kelime öğretimi görsel malzemeler yoluyla ve de cümle içinde kullanımla yapılmakta, eş ve zıt anlamlı kelimelerden oldukça istifade edilmektedir. İletişimi hedef dille sağlamak amaçlandığı için dili uygulamaya yönelik çalışmalar öne çıkmaktadır. Okunanı anlama ve dinlenileni anlama çalışmaları, konuşmaya yönelik alıştırmalarla desteklenmekte, kişiselleştirilmiş sorulara cevap verme ya da tanımlanan bir durumu tasvir etmede dilin işlevselliği hedeflenmektedir. Bu kapsamda ikinci dönem öğrenci kitabı, birinci dönem öğrenci kitabında olduğu gibi seçmeli yöntem takip edilerek hazırlanmıştır. Kelime öğretiminde düzvarım yöntemine, dilbilgisi kuralları uygulamalarında bilişsel yonteme, konuşmada ise iletişimsel ve kulak-dil alışkanlığı yöntemlerine dayanmaktadır. Kitap boyunca kültürel aktarımların çokluğu da dikkat çeken bir noktadır.

Kitapta kullanılan teknikler oldukça az olup, soru-cevap ve ikili çalışma tekniği ile sınırlıdır. Tekrar ünitelerinin son alıştırmaları olan oyunlar; kitabın tek eğitsel, işitsel ve dilsel oyun sunan alıştırmalarıdır.

2.2.6.2. Çalışma Kitaplarının Değerlendirilmesi

Çalışma kitapları, öğrenci kitaplarında yer alan okuma parçalarındaki konularla ilgili farklı metinlerle başlamaktadır. Metinde geçen kelimelerin boşluklara yazılması, doğru ifadenin bulunması daha iyi anlamaya yönelik alıştırmalardır. İlk kez bu kitaplarda uygulanan bir alıştırma ise, bir fiilden türetilmiş yeni kelimeleri boşluklara yazarak, farklı anlamları doğru kullanma hedefli uygulamadır. Hat yazımı örnekleri, imlâ kuralları, oyunlar bölümü ile ünite sona ermektedir. Sıralama ve alıştırma tarz ve içerikleri her üniteye aynıdır. Okuma, okunanı anlama, türetilmiş kelimelerin anlam farklılıklarını görme, hat yazma, imlâ kurallarını öğrenme şeklinde gelmektedir. Eğitsel oyunlar bazen mektup, dilekçe yazma, resimleri yorumlama, yönergelerle hedefe ulaştırma, tanımlanan durumu hikâye etme, iki resim arasındaki farklılıkları bulma, eş ya da zıt anlamlı kelimeleri kullanıp yeni cümleler oluşturma şeklinde gelebilmektedir. İkinci dönem kitabı yirmi ikinci ünitenin okuma metni, çizgi hikâye şeklindedir ve hedef kitle için farklı bir çalışmadır. Çalışma kitapları kapsamları itibarı ile konuşma ve yazmaya yönelik kitaplardır. Okuma parçalarına dair soruların cevaplanması, türetilmiş

kelimelerden yeni cümleler elde etme, resimlere bakıp yorumlar yapma ya da hikâyeler oluşturma, eş-zıt anlamlı kelimeleri cümlelerde kullanma dilin iletişim aracı olarak kullanılmasına yönelik uygulamalardır. Bu durumda izlenen yöntemin iletişimsel metot olduğu aşikârdır. Alıştırmalar, yeni kelimelerin kullanılması, sözlü ve yazılı yorumlar hem öğrenci kitabında öğrenilen bilgilerin tekrarını, uygulamasını, hem de dilin işlevsel olarak ifadesini hedeflemiş çalışmalardır. Öğrenci kitabında olduğu gibi kullanılan teknikler oldukça sınırlıdır. Sadece soru-cevap ve oyunlar teknikleri kullanılmıştır. Oyunlar her ünitenin sonunda yer alan eğitsel, iletişimsel ya da dil yapılarının tekrarını amaçlayan dilsel oyunlardır.

2.2.7. Yedinci Sınıf Kitapları

Öğrenciye kolaylık olması için yine farklı renklerde gelen yedinci sınıf kitapları tüm seride bulunan girişle başlamaktadır. Her iki dönem kitabında sekiz adet üniteyle toplam on altı üniteden oluşmaktadır. Bunların dört tanesi tekrar üniteleridir. Her ünite sekiz dersten meydana gelmektedir. İlk iki ders diyalog ve dinleme çalışmasından oluşmaktadır. Üç derste ünitenin esas okuma parçasını oluşturan okuma parçası ve ezberleme bölümleri vardır. Bu bölüm yeni kelime ve kalıpları, önemli fikir ve eğitim amaçlarını ve fikir yönünden zengin ifadeleri içermektedir. Diğer üç dersin kapsamında dilbilgisi kuralları, yazı ve yorum çalışmaları bulunmaktadır. Tekrar üniteleri ise üç üniteye öğrenilen bilgilerin tekrarına ve uygulamasına yönelik çalışmalar içerir. Kitaplar dilbilgisi kuralları, sözlü ve yazılı yorum, öğrencinin kelime dağarcığını geliştiren sözcük çalışmaları, kültürü tanımasına yardımcı okuma ve ezberleme uygulamaları ile öne çıkmaktadır. Çalışma kitapları ise; öğrencinin günlük hayatta dili kullanabilmesine yarayacak dil yapıları ve dilin temel unsurlarını geliştirmeye yönelik alıştırmaları kapsamaktadır. İkinci dönem öğrenci kitabının sonunda, öğrencinin kelimeyi kolaylıkla bulması adına üniteleriyle beraber gösterilmiş kelime ve kalıp ifadeler listesi vardır.

Tekrar üniteleri hariç temel ünitelerin(on iki ünite) işleneceği zaman, elli dakika ders süresi olarak planlandığında toplamda doksan altı ders süresidir. Çalışma kitapları da eklendiğinde önerilen süre yüz on iki derstir. Tekrar üniteleri için önerilen süre ise on altı derstir. Yarıyıl ve sene sonu sınavları için altı ders saati tavsiye edilmektedir.

Birinci dönem öğrenci kitabı altı temel ve iki tekrar ünitesinden oluşmaktadır. Üniteler; Anne ve Babaya İyilik Etmek, Ciğerparelerimiz, Ramazan Günü, Tekrar Ünitesi,

Komşu Hakkı, Tavşan'ın Becerikliliği, İnsan Hakları, Tekrar Ünitesi başlıklarıyla gelmektedir.

Ünitelerin içerikleri diğer kitaplardan farklı gelmektedir. Etkinlikler dinleme çalışmalarısıyla başlamaktadır. Böylelikle üniteler, dinleme etkinliği için verilen “Dedemin Odası” , Bir Babanın Oğluna Vasiyeti” ”İnsanlar İnsanlar İçindir”, “Avcı ve Keklik”, “Ömer b. Abdülaziz'in Adaleti” adlı metinlerin ve Bakara suresinden verilen ayetlerin alıştırmalarını çalışma kitabından uygulama, verilen diyalogları okuma ve rol yapma tekniğiyle uyarlama, İsrâ suresinden ayetleri, ramazan ayının önemini ve güzelliğini ifade eden, Ciğerparelerimiz adlı kız çocuk sahibi olmanın faziletini anlatan, komşuluk, insan hakları hakkında ilgili metinleri ve zekâsı ile filleri yaşadıkları yerden uzaklaştırmayı başaran bir tavşanın öyküsünün anlatıldığı hikâyeyi okuma gibi uygulamalarla başlamaktadır. Daha sonra verilen resimlere dair sorular sorma, resimlerin içerikleriyle ilgili grup çalışmaları yapma, Ramazan ayı hakkında tanımlanan durumlara uygun konuşmalar yapma, verilen sorular ve resimler yardımıyla diyalogları rol yapma tekniği ile uygulama, resimler ve sorulardan yararlanarak konu hakkında görüş belirterek sınıf içi etkinliği yapma uygulamaları gelmektedir.

Ayrıca, eş-zıt anlamı ile beraber verilen ve cümlede kullanılan yeni kelime ve kalıp ifadeleri öğrenme, okuma parçası içeriğine dair soruları yanıtlama, seçilen kelimelerin eş anlamlılarını bulma, ilgili ifadeleri birleştirme, tanım cümlesiyle, verilen kelimeyi eşleştirme, yazılmadığı halde okunan elif harfini içeren kelimeleri öğrenme, bu kelimelerle ilgili alıştırmalar yapma, okuma parçasıyla ilgili soruları cevaplama gibi okuduğunu anlama ve kelime dağarcığını genişletme hedefli etkinlikler bulunmaktadır. Dili kullanma fırsatı veren, paragrafların ana fikrini bulma, doğru ifadeleri gösterme, ifadeleri düzenleme, verilen kelimelerle şiiri tamamlama, metinden seçilen bazı kelimelerin eş anlamlarını sözlükten araştırma, tanımları ve karşılığı olan kelimeleri eşleştirme, "ما الإستفهامية" nin önüne cer harflerinden biri geldiğinde elifin hafzedilmesi yazım kuralını öğrenme, kuralı bir paragrafta ve alıştırmada uygulama gibi aktivitelere de yer verilmiştir. Bunlardan başka, komşuluk, oruç ve insan haklarıyla ilgili kompozisyonlar yazma, yönergeleri kullanıp, komşuluk ilişkilerini geliştirmeye yönelik tekliflerin sunulacağı sınıf içi etkinlik düzenleme, olayları kronolojik olarak sıralama, paragraflara isim verme, verilen fiilden kelime türetme, yazılışları aynı, anlamları farklı

kelimeleri uygulamalarla öğrenme, "ما الإستفهامية" nin önüne bazı cer harfleri gelirse (عن, في اللام, من, الباء, في), bu harfler kendisine bitişir ve kaynaştırılır “ yazım kuralını alıştırmaya ve kısa metin üzerinde uygulama, şiirin ve okuma parçasının özetini çıkararak yazı çalışması yapma gibi çalışmalar da bulunmaktadır.

Dilbilgisi konuları, örneklerle anlatılan " أنواع الخبر " , " إن وأخواتها " , " كان وأخواتها " konularını öğrenme ve alıştırmalarını yapma, ilk kez gösterilen "الإعراب" uygulamasını öğrenmek ve benzer cümleye uygulamak, belirli bir ismin başına cer harfi olan ya da sebep bildiren “lam” harfi geldiğinde yazılmayan “elif” harfini, örneklerle uygulama, nasb ve cezm halinde mazi, muzari ve emir kipine eklenen “elif” harfinin ve “Amr” kelimesine eklenen “vav” harfinin örneklerle açıklanması, konularla ilgili alıştırmaların yapılması gibi aktivitelerden oluşmaktadır. Bunlara ek olarak nasb ve cezm edatı gelmediğinde muzari fiilin raf halinde olduğunu açıklayan dilbilgisi kuralını öğrenme, çeşitli fiillerle uygulama, hem kuralı hem de muzari fiil kullanımını tekrar etme, konuyla ilgili "الإعراب" uygulamasını öğrenmek ve benzer cümleye uygulamak, "من" (عن, في, من, الباء) nin önüne bazı cer harfleri gelirse (عن, في, من, الباء) bu harfler kendisine bitişir ve kaynaştırılır” kuralını öğrenme, alıştırmalarla uygulama, muzari fiili nasb ve cezm eden edatlar ve işlemleri kurallarını öğrenme hedefli etkinliklere de yer verilmiştir.

Kültürel aktarım ve Arap edebiyatını tanıtmaya amaçlı Ürdünlü, Suriyeli, Bahreynli ve Mısırlı bir şairin şiirlerini ve sunulan hadisleri okuma uygulamaları ünite sonlarında yer almaktadır.

Tekrar ünitesinde; dinlediğini anlama, sınıfta ana babaya iyilikle ilgili konuşma yapma, yapılan bir güzel davranışı sınıfa aktarma, konu çerçevesinde okunmuş kitabı tanıtmaya, ramazan ayıyla ilgili metni okuma, sorularını yanıtlama, eş anlamlı kelimeleri eşleştirme, metinde geçen kelimelerden bazılarını sözlükte araştırma, ünite de geçen ramazan ayıyla ilgili şiir çerçevesinde alıştırmalar yapma, resim ve sorulardan yola çıkarak konuşma yapma, konu ile ilgili görüş belirtme, seçilen fiilden farklı anlamlarda kelimeler türetme, , ünitelerde geçen yazım kurallarıyla ilgili uygulamalarda bulunma, konularla ilgili (insanlara ve hayvanlara merhametli olma gibi)kompozisyon yazma, " كان وأخواتها " ve " أنواع الخبر " kurallarını kavramak için alıştırmaya yapma gibi etkinliklerle ünitelerin metin, yazım, dinleme, konuşma ve dil yapılarından öğrenilen bilgilerin tekrarı hedeflenmektedir.

CD çalışmasında; yeni kelimelerin şablonlarla ya da resimlerle gösterilmesi ve cümle içinde kullanıldıkları panolar yer almamakta, sadece ilk alıştırma olan dinleme bölümünün metni bulunmaktadır. Dinleme parçaları ünitelerdeki konularla paraleldir ve sıralama olarak uyum halindedir. Diğer kitaplardan farklı olarak bu kitaptaki dinleme alıştırmaları, öğrenci kitabından değil, çalışma kitabından tamamlanmaktadır. Uygulamalar dinlediğini anlamaya yönelik, tamamlayıcı çalışmalardır.

Birinci dönem kitabının sonunda yeni kelimelerin listelendiği sözlük bulunmamaktadır. Yeni kelimeler; ikinci dönem kitabının sonunda hangi üniteye olduklarını belirten rakamlarla, anlamları açıklanmadan listelenmektedir.

İkinci dönem öğrenci kitabında yer alan ünitelerin adları şöyledir: Güzel Örnek, Helâl Kazanç, Çevresel Kirlilik, Tekrar Ünitesi, Müslümanların Astronomi Bilgisi, Uyuşturucuya Hayır!, İnternet Her Yerde!, Tekrar Ünitesi.

Bu ünitelerde yer alan konular, uygulamalar ve öğretilmesi hedeflenen bilgiler şunlardır:

Dinleme etkinlikleri “Doğru Karar”, ” Varlıklı Adam”, “Aya yolculuk” , “Rakamlar ve Bilgiler”, Bir Atasözünün Hikâyesi”, “Bilim adamları ve Buluşlar” adlı metinleri dinleme, ilgili alıştırmaları çalışma kitabından tamamlama, dinleme metinleriyle ilgili sınıf içi konuşma etkinliğinde bulunma, verilen resimlere bakarak, yöneltilen sorulara uygun cevaplar verme gibi uygulamalardan oluşmaktadır. Okuma etkinlikleri ise Hz. Muhammed’in her alanda güzel bir örnek olduğunu açıklayan, örnekler veren okuma parçasını, “internet her yerde” adlı, internet hakkında tanıtıcı bilgilerin verildiği metni, helâl kazanmanın önemini ve bu konuda İslâm tarihinden bir örneğin aktarıldığı parçayı, uyuşturucu kullanmayla ilgili bir hikâyenin anlatıldığı metni, “Müslümanların astronomi ilmine katkıları ”başlıklı metni, çevreyi kirleten faktörlerin açıklandığı okuma parçasını ve “Allah’ın büyüklüğüne delil olan başka astronomik olaylardan bahsetme” adlı metni okuma, anlama, okuma, anlama, ilgili alıştırmaları çalışma kitabından tamamlama, resimlerden yararlanıp, diyalog için rol yapma etkinliği yapma gibi uygulamaları kapsamaktadır.

Dinleme ve okuma etkinliklerini, yeni kelimeleri eş anlamlı açıklamalardan ve cümle içindeki kullanımlarından öğrenme, metinle ilgili soruları yanıtlama, eş-zıt anlamlı

kelimeleri eşleştirme, ilgili doğru ifadeleri bulma, tanımlanan ifadeye karşılık gelen beyitleri yazma hedefli çalışmalar izlemektedir. Ayrıca dil kullanımını amaçlı seçilen kelimelerle boşlukları doldurup anlamlı bir pasaj oluşturma, resimde gösterilen meslekler ve herhangi başka bir meslek hakkında konuşma yapma, helâl kazanç konusunda sınıf içi tartışma etkinliği gerçekleştirme, resimler ve sorulardan yararlanarak çevreye verilen zararlar ve bunların sonuçları hakkında konuşma yapma, sınıfta görüş alışverişinde bulunma, resim ve sorularla yönlendirilen ay tutulması, astronomi, güneş tutulması konularında sınıf içi konuşma etkinliği yapma, ana fikir ve diğer önemli görüşleri vurgulama gibi uygulamalara da yer verilmektedir.

Kültürel bilgilerin aktarıldığı bölümde Mısırlı, Suriyeli ve Ürdünlü şairlerin şiirlerini okuma çalışmaları bulunmaktadır.

Yazı ve yorum çalışmaları bölümlerinde "همزة الوصل , , "همزة القطع المسبوقة بهمزة استفهام" , "الألف اللينة في آخر الأفعال غير تاتلائية", "الألف اللينة في آخر الأفعال التاتلائية" , "المسبوقة بهمزة استفهام" , "الألف اللينة في آخر الأفعال غير التاتلائية" , "الألف اللينة في آخر الأفعال التاتلائية" başlıklı yazım kuralları örneklerle açıklanmış ve alıştırmalarla uygulanmıştır. Yazı çalışmaları etkinliklerine, isabetli görüş bildirilen bir durumu ve aksi bir hali örnekleyerek yazma, helâl ve haram mal, uyuşturucu kullanma, ağaçlar ve insanlık için önemleri konularında kompozisyon yazma, sağlık, gıda, güvenlik konularında dünya çapında var olan sorunların çözümüne katkı sağlayacak buluşlar, araştırmalar ve düşünceleri öğrenme adına, bilim adamlarına mektup yazma, , internetin önemi, kullanılması, olumlu ya da olumsuz yönleri başlıklarında kompozisyon yazma çalışmaları da eklenmiştir.

Dilbilgisi konuları, "الشرط" , "الفاعل" , "المفعول به" , "المجرور بحرف الجر" , "الإضافة" , "النائب" , "الإضافة" , "المجرور بحرف الجر" , "المفعول به" , "الفاعل" , "الشرط" konularının açıklanması, örneklerle anlatılması ve alıştırmalarla uygulanması, öğretilen konuların hemen ardından "الإعراب" uygulamasının yapılması ve benzer cümleye uygulanması, (iki fiili cezm eden edatlar) hakkında bilgi verilmesi ve alıştırmalarla kavratılması hedefli etkinliklerden oluşmaktadır.

Tekrar ünitesinde resimleri ve soruları esas alıp konu çerçevesinde konuşma yapma ve sınıfta görüş bildirme, ağaçların önemi, ders çalışmaya gençleri özendirme hakkında sınıf içi tartışma etkinliği yapma," Kirlikten hepimiz sorumluyuz adlı metni ve internet kullanımıyla ilgili diyalogu okuma ve sorularına cevap verme, seçilen kelimelerin eş anlamlılarını yazma, verilen kelimelerle boşlukları anlamlı olacak şekilde doldurma,

tanımlanan beyitlerin şiirdeki karşılıklarını yazma, verilen yazım kurallarıyla ilgili alıştırmaya yapma, sunulan paragrafı okuma, ana fikrini bulma, ilgili sorulara yanıt verme, geçen ünitelerde açıklanan dilbilgisi kurallarını uygulama gibi etkinliklerle, altı ünite de öğretilen bilgilerin kavratılması ve tekrarı hedeflenmektedir.

Kitabın CD çalışmasında; diğer kitapta olduğu gibi sadece metinler yer almaktadır. Kelimelerin şablonlar halinde gösterilmesi bulunmamaktadır. Metinler ünitelerdeki konularla paralel gitmekte, konuları itibarıyla örtüşmektedir. Metinlerin seslendirilmesi oldukça net ve anlaşılır durumdadır. Toplamda altı tane metnin seslendirilmesi yapılmıştır.

Kitabın sonunda, yeni kelimelerin hangi ünitelerde yer aldığını gösteren kelimeler dizini yer almaktadır. Kelimelerin anlamı açıklanmamış, sadece her iki kitap içinde var oldukları üniteye işaret edilmiştir. Bu listeye göre öğretilmesi hedeflenen kelime sayısı, toplamda yüz altmış sekizdir. Toplamda öğretilen dil yapıları ise on iki tanedir.

2.2.7.1. Öğrenci Kitaplarının Değerlendirilmesi

Birinci dönem öğrenci kitabı serinin ilk altı sınıfının kitaplarından oldukça farklıdır. İçerik , metin ve alıştırmaların tarzı oldukça değişiktir. Üniteler dinleme parçasıyla başlamaktadır. Dinlenen metinlerin alıştırmaları çalışma kitabından yapılmaktadır. Böylelikle öğrenci kitabı, çalışma kitabı ve CD bir bütün olarak uygulanabilmektedir. Dinlemeye dair konuşma imkânlarının sunulduğu resimler ve yönergeler sınıf içi etkinlik yapmaya uygundur. Bu kitapta kişiselleştirilmiş sorulara cevap verme yerine, seçilen konularda sınıf içi ikili ya da grup çalışması teknikleri yer almaktadır. Dinleme ve konuyla ilgili konuşma çalışmalarının ardından okuma parçası gelmekte, metnin kelimeleri resimlerle gösterilmemektedir. Kelime ve kalıp ifadeler eş anlamlılarıyla açıklanıp, cümle içerisinde kullanılarak öğretilmeye çalışılmaktadır. Kelimelerin kavratılmasından sonra konu ile ilgili sorulara yanıt verilmesi istenmektedir. Metinden alınan bazı kelimelerle ilgili uygulama çalışmaları oldukça yarar sağlayacak alıştırmalardır. İslâm ve Arap kültürü hakkında bilgi vermeyi amaçlayan şiir, hadis ve ayet gibi kültürel çalışmaların da yeni kelimeleri verilmekte, anlaşılması hedeflenmektedir. Kitapta ilk kez kullanılan farklı bir çalışma da yazım kurallarının tanımlanıp, örnekler eşliğinde açıklanması ve alıştırmalarla uygulanmasıdır. Kompozisyon yazma alıştırmaları da sayıca çok olmaları nedeniyle dikkat çekmektedir.

Dilbilgisi kurallarının önceki sınıfta olduğu gibi kural tanımlanıp, örnekler verilip, alıştırma yapılarak öğretilmesi hedeflenmektedir. Daha önce öğretilen bazı konuların, biraz daha ayrıntılı olacak şekilde tanımlanarak tekrar verildiği gözlenmektedir. Dil yapılarının öğretildiği bölümde ilk kez, Arapça cümle öğelerinin gösterildiği “irap” adı verilen uygulama yer almaktadır. Öğretilen dil yapısı ile ilgili irap örneği verilmekte, alıştırma ile uygulanması istenmektedir. Üniteler; dinleme, konuşma, okuma, kültürel bilgiler, yazım kuralları , yorum ve dilbilgisi kuralları bölümlerinden oluşan uzun ünitelerdir. Önceki sınıfın kitaplarında olduğu gibi bir anda ağırlaşan, çok sayıda kelimenin verildiği, hitap edilen kesimin seviyesinin çok üstünde olan konu ve alıştırmalar içermektedir. Özellikle bazı dinleme metinleri, daha önce görülmeyen kelimelerden oluşmakta, öğrencinin anlamasını engelleyecek ifadeleri kapsamaktadır. Metinlerin seslendirilmesi oldukça başarılıdır. Ünitelerin konularıyla birebir örtüşmektedir. Ancak anlaşılması zor metinler de bulunmaktadır. Dinleme parçalarında yer alan konularla ilgili konuşma uygulamaları, sınıf içinde yapılabilecek çalışmalardır. Özellikle grup çalışmasına yönlendiren, tüm sınıfın katılımını sağlayacak etkinlikler içermektedir. Uygulanmaları halinde katkı sağlayacak aktivitelerdir. Kitapta gözlenen çok sayıda yeni kelime ve eş anlamlı açıklamaları, sadece okuma parçasıyla sınırlı kalsa yoğun olmayacak, öğrenciyi kelimelere boğmayacak uygulamalar olabilirdi. Ancak hem okuma parçasında hem de kültürel bilgilerin verildiği bölümdeki metin, şiir gibi parçalarda var olan yeni kelimelerin öğretilmesi öğrenciyi ve öğretmeni zorlayacak, uygulanması zor çalışmalardır. Üstelik metinlerde, anlamları verilmeyen pek çok yeni kelime de bulunmaktadır. Öngörülen sürede böylesi uzun bir ünitenin bitirilmesi, bu kadar çok kelimenin kullanılarak öğretilmesi mümkün görünmemektedir. Ayrıca yapılması gereken çalışma kitapları aktivitelerini, yazılması gereken kompozisyonları, yazım ve dilbilgisi kuralları çalışmalarını da eklemek gerekecektir.

Yedinci sınıf birinci dönem öğrenci kitabı dinleme ve konuşma fırsatı veren etkinliklere sahiptir. Dilbilgisi kuralları tümünden gelim tekniği ile verilmekte, kural verilip, örnek sunularak kıyas yoluyla öğretilmekte ve uygulama yapılmaktadır. Kelime öğretimi eş anlamlısının sunulması ve cümle içinde kullanılmasıyla gerçekleşmektedir. Yazı çalışmalarını ve dile hakimiyeti destekleyecek kompozisyon yazma uygulamaları bulunmaktadır. Düzgün yazma hedefine yardımcı yazım kuralları çalışmaları yer almaktadır. Bu kapsamda kitapta kullanılan metodun bilişsel yöntem olduğu

gözlenmektedir. Zira bu metotta, dilbilgisi kuralları açıklanır, örnekleri verilir, tümden gelim tekniği ile öğrenci şuurulu olarak kuralları uygular. Takip ettiği sıralama dinleme, konuşma, daha çok okuma, yazma alıştırmaları ve de dilbilgisi kurallarıdır. Bu kuralların öğretilmesi ile bunların öğretimi için yapılan alıştırmalarla öğrenci karşılaşabileceği her durum için bilinçli bir şekilde kullanacağı kurallara alışmaktadır. Bu yöntemde diyaloglar temel ders olarak sunulmaz. Esas bölümlerde konuşmayı destekleyecek konumda bulunurlar. Dili kullanmanın gereği olarak sözcük dağarcığı önemlidir ve bu dağarcık için kelimelerin cümle içerisinde kullanılması gereklidir. Dilin tüm kural ve özelliklerini uygulama hedefiyle, öğrenci dilin işlevselliği yönünden zayıf kalacaktır.

Kitapta en çok kullanılan teknikler; grup çalışması, ikili çalışma, rol yapma, gösteri, drama ve soru cevap teknikleridir. Şu ana kadar her kitapta az da olsa yer alan oyunlar teknikleri bulunmamaktadır.

İkinci dönem öğrenci kitabı, birinci dönem kitabı ile aynı renk, aynı içerik ve tarza sahiptir. Üniteler dinleme, konuşma, okuma, kültürel bilgiler, yazım kuralları ve dilbilgisi kuralları sıralamasından oluşmaktadır. Dinleme metinlerin alıştırmaları, çalışma kitabıyla tamamlanmakta, kitaplar ve CD bir bütün olarak paralel gitmektedir. Dinleme metni ve de okuma parçasının konusuyla aynı olan alıştırmalar sınıf içi etkinliğe uygun aktiviteler önermektedir. Okuma parçası ve kültürel bilgiler bölümündeki kelime sayısı bu kitapta da fazladır. Üstelik anlamı verilmeyen ancak metinlerde geçen pek çok kelime vardır. Bunlar öğrencinin işini zorlaştırmakta ve metinlerden kopmasına sebep olmaktadır. Anlamı eş anlamıyla verilen kelimelerin cümle içinde kullanılıp bağlam dahilinde sunulması kitabın başarılı olduğu bir uygulamadır. Metinlerden alınan bazı kelimelerle yapılan alıştırmalar da kelimeyi kullanmaya, eş ya da zıt anlamını öğrenmeye yönelik faydalı çalışmalar olarak karşımıza çıkmaktadır. Öğrencinin kendisine göre cevap vereceği kişiselleştirilmiş sorular yerini metinlerin içeriğinden sorulan sorulara bırakmıştır. Birinci kitapta ilk kez uygulanan yazım kurallarını tanımlayıp, örnekleyip uygulama ile öğretme hedefi de oldukça yararlı bir çalışmadır. Dilbilgisi kuralları da oldukça genel, ayrıntıya kaçmaksızın, konuyu ana hatlarıyla ve örnekleriyle gösteren, alıştırmalarla uygulayan bir şekilde verilmektedir. Son derece basit tarzda öğretilmeye başlanan irap çalışmaları,

cümleyi tanımak, mantığa hakim olmak, öğeleri ayırmak adına öğrenciye katkı sağlamaktadır. Kompozisyon çalışmaları, ünite boyunca geçen konularla aynıdır ve eğer dersin öğretmeni tarafından düzeltilip öğrenciye geri dönüş yapılırsa, dilde ilerlemeyi sağlayacak yazı çalışmalarıdır. Kitap, hedef kitlenin seviyesinin üzerindedir. Bazı dinleme ve okuma metinleri amaç seviyeye karşılık gelse de genel olarak çok sayıda yabancı kelime içerdiğinden, bu seviyedeki öğrenciyi zorlayacak niteliktedir. Sınıf içinde yapılması talep edilen uygulamalar yapılabilirse, herkesin derse katılımını sağlayacak, motivasyonu artıracak, dilin işlevsel olarak kullanılmasına imkân verecek aktivitelerdir. Kitabın içeriğinin sıralaması, dilbilgisi kurallarının tümünden gelim yoluyla öğretilmesi, kelime öğretimi ve dağarcık geliştirme uygulamaları, dilin kullanılması, yazmaya verilen önem, ana dil kullanmaya gerek kalmayan yapısı ile kullanılan metot diğer kitapta olduğu gibi bilişsel yöntemdir. Düzvarım yöntemine benzeyebilecek özellikler sergilese de, dil yapılarının kural verilip, örnekler sunarak, kıyas yoluyla öğretilmesi, cümle içinde kullanılması, tüme varım tekniğini kullanan ve analizle yapıları öğrenmeye teşvik eden direk metottan ayırıcı niteliğidir. Üstelik bilişsel yöntemin okuma, daha da çok okuma ve yazma gibi becerilere verdiği önem göz önüne alınırsa, kitabın içeriğinin buna oldukça uygun olduğu söylenebilir. Dili kullanmaya yönelik sınıf içi etkinlikler sunsa da, iletişimsel yöntemin uygulamaları gibi olmadığı aşikârdır. Dinleme ve dil yapılarının öğretiminin öne çıktığı bilişsel yöntemde kültürel bilgilerin verilmesi de oldukça önemlidir. Alıştırmalar tekrarlayarak değil, verilen kurala göre bilinçle ve doğruluğu kontrol edilerek yapılmaktadır. Anlamli öğrenmeye önem verir ve dilin işlevselliği biraz geri planda kalabilir.

Kitapta kullanılan teknikler ise en çok soru-cevap, drama, rol yapma, gösteri, grup çalışması ve ikili çalışma teknikleridir. Az da olsa dilsel ve eğitsel oyunlar içermektedir.

2.2.7.2. Çalışma Kitaplarının Değerlendirilmesi

Dinleme metinlerine dair alıştırmalarla başlayan çalışma kitapları, öğrenci kitabını tamamlayıcı özellikler taşımaktadır. Konuşma etkinlikleri, doğru ifadeyi bulma, kelime türetme, yeni kelimeleri kullanma amacıyla bulmaca çözmeye, tanımlanan ifadeleri şiirde bulma, konuyla ilgili kompozisyon yazma, kelimeleri cümlede kullanma, konuyla ilgili ayet, hadis ve şiir araştırma ve yazma, dil yapılarını öğretme, resme göre cümleleri tamamlama gibi alıştırmalar, öğrenci kitabındaki ünitelerin konularını anlamayı,

kelimelerini kullanmayı, dil yapılarını öğrenmeyi destekleyici uygulamalardır. Dinleme parçasında ifade edilen bilgilerin sıralanması, içerikte var olan kelimelerin bulunması, konu ile ilgili kısa bir paragraf yazılması, doğru ifadelerin belirtilmesi, olayların kronolojik olarak sıralanması, kıssadan hisse çıkarıp yazılı olarak ifade edilmesi, seslendirilen metinlerin ortak özelliklerinin söylenmesi, içeriğe dair sorulara cevap verilmesi, bilgilerin eşleştirilmesi dinlediğini anlamaya ve öğrenmeye yönelik çalışmalardır. Konuşma bölümlerinde dinlenen metinde geçen diyalogların, olayların rol yapma ve drama ya da gösteri teknikleriyle sınıf içinde canlandırılması hem dinlemeyi pekiştirici, hem de dili kullanma fırsatı veren alıştırmalardır. Okuma bölümlerini tekrar amaçla gelen alıştırmalar; doğru ifadeyi bulma, kelimeleri kullanma, kelime türetme, bulmacada kelime bulma, kelimelerle cümleleri tamamlama, zıt ya da eş anlamlı kelimeleri kullanma, konuyla ilgili kompozisyon yazma, soru çıkarma, harfleri rakamlarla ifade ederek, cümleler kurma, olayları sıralama gibi etkinliklerle yer almaktadır.

2.2.8. Sekizinci Sınıf Kitapları

Dili günlük hayatta olabildiğince rahat ve doğru kullanabilmesi için, öğrencinin dilsel becerilerini geliştirmeyi ve dilin temel unsurlarını kazandırmayı amaçladığı belirtilen 8. Sınıf kitapları tarz, içerik ve yapı itibarıyla bir önceki sınıf kitaplarıyla benzeşmektedir. Kitaplar her bir dönem kitabında sekiz ünite, toplamda on altı üniteden oluşmaktadır. Her dönem kitabında iki adet tekrar ünitesi bulunmaktadır. Ünitelerin ilk iki dersini dinleme ve diyalog çalışmaları oluşturmaktadır. Üç ders, ünitenin temel okuma parçası ve kültürel bilgilerin aktarıldığı, eğitici hedefler taşıyan, düşünmeyi sağlayan, İslâm ve Arap kültürünün yansıtıldığı metin, bunlara ait yeni kelime ve kalıp ifadelerden oluşmaktadır. Müfredat öğrencinin sözcük dağarcığını geliştirme hedeflidir. Yazım çalışmaları, dilbilgisi kuralları ve yazılı ve sözlü yorumlar diğer üç derste bulunmaktadır. Her üç ünitenin bitiminde yer alan tekrar üniteleri, öğrenilen bilgilerin gözden geçirilmesine fırsat tanımak ve tekrarlamak hedefiyle gelmektedir. Yedinci sınıf kitaplarında olduğu gibi kural tanımları, örneklerle açıklanan dilbilgisi yapıları, yazılı yorumlar, kelime dağarcığı geliştirme hedefli sözcük öğretimi dikkat çekmektedir. Çalışma kitapları, ünitelerle paralel giderek, dil yapıları ve dilin temel unsurlarını

geliştirmeye yönelik alıştırmalar içermektedir. İki dönem kitabı bir bütün kabul edildiğinden, yeni kelime dizini ikinci dönem kitabının sonundadır.

Tekrar üniteleri hariç temel ünitelerin(on iki ünite) işleneceği zaman, kırk beş dakika ders süresi olarak planlandığında toplamda doksan altı ders süresidir. Çalışma kitapları da eklendiğinde önerilen süre yüz on iki derstir. Tekrar üniteleri için önerilen süre ise on altı derstir. Yarıyıl ve sene sonu sınavları için altı ders saati tavsiye edilmektedir.

Birinci dönem öğrenci kitabı altı temel ve iki tekrar ünitesinden oluşmaktadır. Üniteler, İslâm Terbiyesi, Mekke el-Mükerrem, Allah yolunda Sabredenler, Tekrar Ünitesi, Özgürlük Ayı Ramazan, İmran'ın kızı Meryem, Uyanıkken Görülen Rüyalar ve Tekrar Ünitesi başlıklarıyla gelmektedir.

Bu ünitelerde yer alan konular, uygulamalar ve öğretilmesi hedeflenen bilgiler şunlardır:

Dinleme etkinlikleriyle başlayan üniteler, “İslâm Terbiyesinden Bir Kesit”, “Zemzem Suyu”, “Bilâl bin Rebah”, “Özgürlükler ayı Ramazan”, “İmran'ın Kızı Meryem”, “Uyanık İken Görülen Rüyalar”, adlı dinleme metinlerini anlama, ilgili sorulara yanıt verme gibi dinlediğini daha iyi anlamaya yönelik uygulamalar içermektedir. Dinleme çalışmalarının hemen arkasından gelen okuma etkinliklerinde ise, Hucurat suresi ayetlerinden(1-13) oluşan okuma parçasını, Mekke şehrinin adı, coğrafi konumu ve önemi hakkında bilgilerin verildiği Mekke el-Mükerrem adlı metni, “Allah Yolunda Sabredenler” isimli parçayı okuma, kelimelerini öğrenme, sorularına cevap verme, doğru ifadeleri gösterme, ilgili cümleleri eşleştirme, tanımlanan kelimeyi bulma hedefli çalışmalar yer almaktadır. Bunlara ilaveten “Hoş geldin Ramazan”, “Menasık el-Hac” ve “Ben Müslüman'ım” adlı şiirleri okuma, konular çerçevesinde konuşmalar yapma aktiviteleri de bulunmaktadır.

Hedef dilde kelime bilgisini artırmak amacıyla, eş-zıt anlam ya da müfret-çoğul ifadeleriyle açıklanan, cümle içinde kullanılan yeni kelime ve kalıp ifadeleri öğrenme, okuma parçasına dair soruları yanıtlama, ilgili cümleleri eşleştirme, cümle içinde kullanma, doğru ifadeleri gösterme, olayları sıralama, uygun kelimelerle cümleleri tamamlama, verilen kelimeleri kullanarak kısa bir pasaj yazma, tanımlanan durumları açıklayan ayetleri belirtme, seçilen kelimelerle cümle oluşturma, tanımlanan ifadelerin

karşılığını bulma, doğru ifadeleri gösterme, kelime ve ibareleri karşılaştırma gibi özellikle ikili ve grup çalışmasına fırsat tanıyan uygulamalar bulunmaktadır.

Yazı ve yorum çalışmalarında, verilen hadislerden, geçen ayetlerden de yararlanarak, İslâmî terbiye, hac, oruç tutma konularında kompozisyon yazma uygulamaları eklenmiştir. Ayrıca Çocuk ile Kral hikâyesinin kendi cümleleriyle aktarıldığı ve sabahtan akşama kadar bir günün tarif edildiği kompozisyon yazma alıştırmaları bulunmaktadır. Bölüm “bir Müslüman hanım olarak kendisini ve bir Ramazan gününü anlatma” başlıklı kompozisyon yazma talebiyle sona ermektedir.

Dilbilgisi bölümleri ise, örneklerle açıklanan ardından ilgili kuralı geniş bir şekilde açıklanan "المفعول لأجله", "المفعول الفيه (ظرف الزمان والمكان)", "المفعول المطلق" dilbilgisi konularını örnekler ve tanımlardan yararlanarak öğrenme, cümleler oluşturma, verilen masterlarla uygulama, irap çalışması yapma etkinliklerinden oluşmaktadır. Bunlara ek olarak “iki mefulu nasb eden fiiller”, "الحال" ve "المنادي" konularını örnekler ve açıklanan kurallar yardımıyla öğrenme, alıştırma yaparak uygulama, irap örneklerini kavrama çalışmaları da eklenmiştir.

Tekrar ünitesinde; geçen ünitelere ait bilgileri hatırlatıcı sorular bulunmaktadır. Okuma metnini okuma, sorularına cevap verme, seçilen kelimeleri cümlede kullanma, ilgili ifadeleri eşleştirme, cümleleri tamamlama, verilen şiiri kendi cümleleriyle ifade etme, yeni kelimeleri kullanma, mefulun bih, mefulun mutlak, mefulun bih ile ilgili alıştırma yapma, irap uygulama gibi etkinlikler, geçen ünitelerin tekrarına yöneliktir. Konular ile ilgili konuşma yapma, ibareleri doğru ya da yanlış diye sıralama, tanımlanan kelimeyi bulma, altı ünite içeriğinden seçilen pasajlarla ilgili sorulara yanıt verme, kelimeleri öğrenme amaçlı alıştırmalar yapma, dilbilgisi kurallarını ve irap alıştırmalarını uygulama etkinlikleri de bu amaca yöneliktir.

CD çalışmasında; yedinci sınıf kitaplarında olduğu gibi dinleme metninin alıştırmaları çalışma kitabında değildir. Dinleme metninin hemen ardından konu ile ilgili konuşma imkânı veren sorular bulunmaktadır. Dinleme metinleri oldukça uzun bazen hızla söylenip geçilen ifadelerden oluşmaktadır. Seslendirilmesi başarılıdır. Öğrenci kitabı üniteleriyle paralellik arz etmektedir. Konular aynı çerçevede sayılabilir. Tekrar ünitelerinde dinleme metinleri yer almamaktadır.

İkinci Dönem Kitabında yer alan on iki ünite Üveys b. Amir el-Karanî, İlk Kible, İslâm'da Kadın, Tekrar Ünitesi, Üsame b. Zeyd, Ömer b. Abdülaziz, Kadı ve Emir ve Tekrar Ünitesi isimleriyle gelmektedir.

Ünitelerde yer alan uygulamalar ve öğretilmesi hedeflenen konular şunlardır:

Dinleme etkinlikleri, Üveys bin Amir el- Karanî, “Ümmü İmareh”, “Üsame bin Zeyd” “Ömer b. Abdülaziz”, “Behlül ve Harun Reşit “ ve “Zulmün Yasaklanması” adlı metinleri dinleme, hakkında konuşma yapma, ilgili sorulara cevap verme uygulamalarını kapsamaktadır. Okuma etkinliklerinde ise, “Müslüman Genç”, “Sen Kudüs müsün?” “Anne”, adlı şiirleri okuma, resimler ve sorular çerçevesinde sınıf içi konuşma etkinliği düzenleme çalışmaları yer almaktadır. Ayrıca, “İlk Kible”, “İslâm'da Kadın “ ve , “Kadı ve Emir” isimli metinleri ve Ali İmran suresinden seçilen ayetleri (14-17)okuma, konular hakkında sorulara cevap verme ve grup çalışmaları teknikleriyle sınıf içi etkinlikler düzenleme aktiviteleri de eklenmiştir.

Ayrıca, kelimelerini eş-zıt anlam ya da tekil-çoğul tanımlardan, cümlede kullanışlarından öğrenme, sorularına yanıt verme, tanımlanan ibareye karşılık gelen kelimeyi bulma, ilgili cümleleri eşleştirme, kalıp ifadeleri cümlede kullanarak öğrenme, şiirden alınan beyitleri düzenleme, temel fikirleri yazma, seçilen bazı kelimelerle cümle kurma, cümleleri doğru kelimelerle tamamlayıp, kelimeleri kavrama, metinden alınan bir hadisi kendi cümleleriyle ifade etme, tanımı yapılan kelimeleri yazma, ifadeleri doğru-yanlış olarak sınıflandırma, kelime dağarcığını geliştirmek adına eklenmiş uygulamalardır.

Yazı çalışması bölümleri, sahabeler hakkında temel unsurları çerçevelenmiş konularda, miraç mucizesi hakkında ve “Tarihte Kadının Konumu” başlıklı kompozisyon yazma uygulamalarını içermektedir. Bunlara ek olarak Mute gazvesinde bulunan komutanlardan birinin hayatını anlatan ya da Üsame bin Zeyd'i tanıtan kompozisyon yazma, Ömer bin Abdülaziz'in hayatını özet olarak anlatan ya da Allah'ın gölgesinden başka gölgenin olmayacağı o günde; Allah'ın gölgesinde olan yedi kimseyi tanıtan kompozisyon yazma, okuma parçasının özetini yazma gibi etkinliklere de yer verilmiştir.

"أسلوب الإستثناء ب(غير, سوي, ما خلا, ما عدا)", "أسلوب الإستثناء ب(إلا)", "التوكيد (اللفظي والمعنوي)", "النعته", "حروف العطف (الواو, ثم, أو, الفاء)", "البدل" konularını örneklerini inceleme ve alıştırmalarını uygulama yoluyla öğrenme, irap örneğini inceleme ve benzeri üç cümlede uygulama şeklindeki etkinliklerden oluşmaktadır.,

Ünitelerde geçen okuma metinlerinin özet olarak verildiği parçayı okuma, sorularına yanıt verme, kelime ve kalıp ifadeleri cümlede kullanma, tanımlanan durumu aktaran şiir beyitlerini yazma, ilgili ifadeleri birleştirme, "Kudüs ve Mescidi Aksa ziyaretini, etkilenilen bir sahabenin hayatını ya da tarihe geçmiş bir Müslüman hanımın hayatını anlatan kompozisyon yazma, öğrenilen dil yapılarını alıştırmalarda uygulama, verilen paragrafı okuma ve öğrenilen dilbilgisi kuralları hakkında bilgi verme ve irap uygulaması yapma gibi tekniklerle gelen tekrar üniteleri; geçen ünitelerin hem kelime, kalıp ifade, dil yapılarının tekrarını hem de dilin temel unsurlarının kazanılmasını hedeflemektedir.

CD çalışmasında; ünitenin ilk alıştırmaları olan dinleme metinleri yer almaktadır. Metinler okuma parçalarıyla aynı konu ya da şahısları içermektedir. Örneğin Ömer bin Abdülaziz'den bir hikâyenin anlatıldığı okuma parçası ve başka bir öykünün anlatıldığı dinleme metni aynı ünite içindedir. Yine halife Harun Reşit ile Behlül adlı bir kişi arasında cereyan eden bir olay dinleme metninde, Kûfe valisi Musa bin İsa ile bir kadının arasında oluşan başka bir olayın Kûfe kadısı Şüreyk bin Abdullah tarafından halledilmesi, okuma parçasında geçmektedir. CD'de onuncu üniteye ait dinleme metni yoktur, boş bırakılmıştır. Dinleme alıştırmaları diye başlık atılmış ancak seslendirme metni eklenmemiştir. Toplamda beş adet seslendirilen parça vardır. Seslendirmeler gayet net ve anlaşılır durumdadır. Ancak bilinmeyen bazı kelimeler metnin anlaşılabilirliğini engellemektedir. Hedef kitle göz önüne alındığında dinleme parçalarının uzun olduğu göze çarpmaktadır.

Kitabın sonunda alfabetik sıraya göre düzenlenmiş kelime listesi bulunmaktadır. Bu listedeki kelimelerin hangi ünitelerde olduğu belirtilmiş, anlamlarına bir daha yer verilmemiştir. Sekizinci sınıf kitabında öğretilmesi hedeflenen kelime sayısı üç yüz yirmi sekiz, dil yapısı ise on ikidir.

2.2.8.1. Öğrenci Kitaplarının Değerlendirilmesi

Sekizinci sınıf birinci dönem öğrenci kitabı, yedinci sınıf kitaplarına benzemektedir. Üniteler dinleme alıştırmalarıyla başlamakta, metinle ilgili sınıf içi etkinlik fırsatı tanıyan konuşmalar sunulmaktadır. Okuma parçaları oldukça uzun ve öğrenciyi zorlar niteliktedir. Açıklanan pek çok kelime yeterli değildir. Parçada geçen ve anlamı verilmeyen kelimeler, anlamayı zorlaştıran, öğrenciyi metinden uzaklaştıran sayıdadır. Tüm kelimelerin anlamının verilmesi uygulanabilir olmasa da parçaların daha kısa olanlarının tercih edilmesi daha faydalı olabilirdi. Kültürel bilgiler bölümünde Arap ve İslâm kültürüne dair bilgilerin verilmesi yeterli olacakken, dinlenen ve okunan metinlerin, günlük hayattan kopuk, kültürel mesajlar taşıyan metinler olması başarısız bir uygulamadır. Tüm kitapta günümüz konularına ilişkin bir metin bulunmamaktadır. Oysa; bilim, teknoloji, yenilikler, sosyal hayata dair pek çok metin konulabilir, bu alanlarda kelime ve dil yapıları öğretilbilirdi. Dinî metinler eğitsel olsa da hem hedef kitleyi-çok sayıda olması nedeniyle- sıkacak, hem de diğer alanların eksikliğine sebep olacak niteliktedir. Kompozisyon konularının da aynı mevzular çerçevesinde olması kitabın canlılığını engelleyen, sıradanlaştıran uygulamalardır. Yazım kuralları bir anda bitirilmiş-daha pek çok öğretilbilecek konu olduğu halde- bu kitapta hiç yer almamıştır. Dilbilgisi kurallarının açıklamaları geniş yer almaktadır. Konuların örnekleri çoğunlukla ayet ve hadislerden oluşmakta, kitaba bir dil kitabından çok, dini bir kitap görüntüsü vermektedir. Sonda yer alan irap örnekleri bazen uygulama cümlesiyle gelmekte, bazen uygulama fırsatı vermemektedir. Kitap konuları ve alıştırmaları itibarı ile hedef kitlenin seviyesinin oldukça üzerinde ve sıkıcı olarak nitelendirilecek bir durumdadır. Dilbilgisi konuları her derste bir yapı öğretilme hedefiyle gelmektedir. Dilin işlevsel olarak kullanılmasına ortam hazırlayan alıştırmalar ve uygulamalar yoktur. Sadece dinleme metni soruları ve metinlerin sorularına cevap verme ile konuşma gerçekleşmektedir. Daha fazlası için öğretmenin uygulama yapması gerekecek ama konular açısından sınırlanacaktır. Bu kapsamda kitapta kullanılan metot bilişsel metottur. Dil yapıları örneklerle verilip, geniş açıklamalarla kuralların öğretilmesi, alıştırmalar ile uygulanması, tümünden gelim yoluyla öğretilmesidir. Bilişsel metodun en belirgin özelliğidir. Aynı zamanda kelimelerin öğretilme yolu, kullanım alıştırmaları da aynı yöntemin özelliklerindedir. Dinleme, konuşma, okuma, daha fazla okuma, yazma ve dilbilgisi sıralaması ile kullanılan bu metotta, yazılı yorum öne

çıkılmaktadır. Dört becerinin geliştirilmesi hedeflense de dilbilgisi kuralları, kelime öğretimi, kompozisyon yazma çalışmaları ve çok sayıdaki okuma parçası, dilin kullanılmasının ihmal edilmesine sebep olmaktadır. Dilin temel unsurlarının öğretilmesi önemlidir.

Kitabın içeriğine baktığımızda; gerek konular, gerekse yapı itibarıyla çok fazla tekniğin kullanılmasına imkân tanımadığını fark edebiliriz. Göze çarpan, en çok kullanılan teknik soru cevap tekniğidir. Konuşma bölümü ikili çalışma tekniği ile sorular vermişse de sayıca oldukça azdır. Rol yapma ve gösteri tekniği birer kere kullanılmış, eğitsel, dilsel ve iletişimsel oyun teknikleri yer almamıştır. Hedef kitle açısından bakıldığında oldukça olumsuz bir durumdur. Aynı konu etrafında pek çok ayet, hadis, dua vs gibi bilgiler yerine kelime ve dil yapılarını kullandıran oyunlar faydalı olabilir, kitap cansız görüntüsünden uzaklaşabilirdi.

Sekizinci sınıf ikinci dönem öğrenci kitabı içerik ve işleniş özellikleri bakımından birinci dönem kitabıyla benzeşmektedir. Üniteler dinleme alıştırmaları ile başlamakta, seslendirilen konuya ilişkin konuşma yapma fırsatı tanıyan sorular sorulmaktadır. Birinci dönem kitabında seslendirme metni ile okuma metni farklı geldiği halde, bu kitapta aynı ad ve konuda gelmektedir. Kültürel bilgilerin verildiği bölüm üç adet şiir ve iki adet hadis, bir ayetten oluşmaktadır. Yazım kuralları bu kitapta da yer almamaktadır. Her üniteye bir yapı olmak üzere altı tane dilbilgisi konusu verilmektedir. Kompozisyon konuları ünitenin kapsamıyla aynıdır. Bir ya da birkaç konudan seçilerek yazılması beklenen çalışmaların, konu kapsamı itibarıyla geçen kelimelerin kullanılmasına imkân tanıdığı gözlenmektedir. Ancak bu kitapta da önceki dönemin kitabında olduğu gibi çok sayıda kelime ve kalıp ifadesi sunulmakta, yoğunluk, öğrenimi zorlaştırmaktadır. Üstelik metinlerin ve kültürel parçaların içerikleri, kelimelerin klasik Arapça kelimelerinden oluşmasını sağlamaktadır. Modern bir dil öğretimi hedefiyle uyuşmayan bu uygulama, öğrencinin günlük hayatta çok kullanmayacağı kelimeleri öğrenmesini hedeflemektedir. Parçalarda geçen pek çok kelime, dağarcık kısmında bulunmamakta, hem çok sayıda olmaları hem de metni zorlaştırmaları yüzünden, öğrencinin işini zorlaştırmaktadır. Kelime sayısı çok olunca uygulayarak ya da kullanarak öğrenmek mümkün görünmemektedir. Dilbilgisi kuralları örnekler yardımıyla uzun uzun açıklanıp, kıyas yoluyla öğrenilmesi amaçlanmaktadır. Dil yapılarının belli bir sıralama

ya da grup olarak öğretilmeye çalışıldığı dikkat çekmektedir. Dilbilgisi kurallarının akabinde yer alan irap konusu da değişkenlik gösteren bir konu olarak karşımıza çıkmaktadır. Bazen yeni bir dil yapısı verildiğinde önce örnek verilip, kıyas yoluyla uygulanması istenirken, bazen de örnek olmadan öğrencinin kendi kendine yapmasını gerektiren alıştırma olarak gelmektedir. Alıştırma ile uygulama istemeden sadece örnek çalışmanın olduğu yerler de vardır. Dilbilgisi kurallarının bu kadar detaylı açıklandığı kitapta var olması gereken uygulama; önce örneğin verilip alıştırma ile uygulanması talebi olmalıdır.

Diğer dönem kitabında olduğu gibi bu kitap da; modern bir dil öğreten, dili kullanan, günlük hayattan, bilim, teknoloji, siyaset, sosyal konularda kelime ve kalıp ifadelerin öğretildiği bir içerikten mahrumdur. Ünitelerde yer alan her türlü metin, İslâm kültürüne, tarihine, adet ve kültürüne yönelik bilgiler vermektedir. Kullanılan metinlerden dolayı çok sayıda klasik Arapça kelimelerinin varlığı önemli bir sorundur. Genel içerik olarak kitabın hedef kitlenin seviyesinin üzerinde olduğu dikkat çekmektedir. Sekizinci sınıf öğrencisi için metinler oldukça uzun ve bilinmeyen kelimelerle dolu, üstelik metin içerikleri canlı, dikkat çekici değildir. Dinleme metinlerinin ve de kompozisyon konularının da aynı olması öğrencinin ilgisizliğine neden olmaktadır. Okuma parçası ve kompozisyon yazma çalışmalarının aynı kelimeleri kullanması, dağarcık açısından faydalı olsa bile, dinleme metninin farklı bir konudan gelmesi üniteyi canlandıracaktır. Ünitelerin kapsamına bakıldığında; dinleme, konuşma, okuma, daha çok okuma, yazma, dil yapılarının verilmesi şeklinde bir sıralama yapmak mümkündür. Bu sıralama ve dil becerilerinin uygulandığı alanlar, seçilen yöntemin bilişsel metot olduğunu göstermektedir. En önemli özelliği dilbilgisi kurallarının tümünden gelim yoluyla verilmesi, kelimelerin eş, zıt, tekil, çoğul ve cümle bağlamında öğretilmesi olan bu yöntem, dinleme, okuma, yazma ve dilbilgisi öğretimini biraz daha öne çıkardığı için konuşma becerisi biraz zayıf kalmaktadır. Kültürel öğelerin verilmesi çok önemlidir.

Kullanılan tekniklerin oldukça az olduğu gözlenmektedir. En çok kullanılan teknik soru-cevap tekniğidir. İki yerde grup çalışması tekniği kullanılmıştır. Hedef kitle göz önüne alındığında en çok kullanılan teknik olması gereken oyunlar tekniğine hiç yer verilmemesi kitabın başarısız olduğu alanlardandır.

2.2.8.2. Çalışma Kitaplarının Değerlendirilmesi

Bu kitaplarda; öğrenci CD'sinde olmayan, öğretmen CD'sinde bulunan metni dinleme, sorulara cevap verme, metinden hatırlanan bilgileri ifade edebilme, gösteri tekniğini kullanarak diyalogu sınıf içi etkinliği olarak uygulama, öğrenci kitabındaki okuma parçasıyla ilgili sorulara yanıt verme, içeriğinden alınmış kelimelerle anlamlı cümleler oluşturma, kısa bir paragraf yazma, verilen ayetlerin kapsamında bulunan kelimelerle çalışmalar yapma, dil yapılarını uygulama gibi etkinliklerle ünitenin tekrarı hedeflenmektedir. Kelimeleri kullanma ve dil yapılarını uygulama hedefi öne çıkmaktadır. Dil yapılarının alıştırmalarla uygulanması beklenirken, uygulamada bazı dilbilgisi kurallarına göre kategorize etmek, konu ile ilgili kuralların bilinmesini gerektirmektedir. Bu kapsamda çalışma kitaplarında uygulanan yöntem ile öğrenci kitaplarında uygulanan metodun aynı olduğu gözlenmektedir. Dinleme, konuşma, okuma, yazma sıralaması ile gelen becerilerin sıralanışı, dil yapılarında tüme varım yoluyla analiz ederek kuralı uygulamak yerine, tümünden gelim yoluyla kıyas yaparak uygulama gerektiren çalışmaların varlığı bilişsel metoda işaret etmektedir. Her ne kadar, kelimelerin yazılarak kavrama çalışmaları, kompozisyon uygulamaları, kültürel hayatın öğretilmesi zorunluluğu ve dili çocuğun ana dilini öğrendiği sıralamayla yani dinleyerek, sonra etrafındakilerle konuşarak, okuyarak ve en sonunda yazarak öğrendiği gibi sıralaması olan işitsel-dilsel metoda benzeyen alıştırma, uygulamaları olsa da; dilbilgisinin çok önemsenmediği, kuralları diyaloglarda geçtiği şeklinden analiz yaparak öğreten bu metottan ayrılmaktadır. Çünkü alıştırmalarda, var olan kuralların açık bir şekilde yazılması istenmekte, bazen de bu kurallara göre tasnif yapılması gerekmektedir. Bu da kuralların bilinçle öğretildiği bilişsel metoda işaret etmektedir. Üniteler, öğrenci kitabında geçen yeni kelimelerin cümle bağlamında kullanılmasını sağlayacak alıştırmalarla doludur. Bu iki kitabın beraber işlenmesi durumunda oldukça faydalı bir uygulamadır. Öğrenci, temel ünitelerde öğrendiklerini, boşluk doldurarak, anlamlı cümleler kurmaya çalışarak, ilgili ifadeleri eşleştirerek kavrayacak ve tekrar gözeden geçirme fırsatı bulacaktır.

Öğrenci kitabında olduğu gibi çalışma kitabında da çok fazla tekniğe yer verilmediği görülmektedir. Soru-cevap ve gösteri tekniği bulunmakta ancak diğer teknikler yer almamaktadır. Konuların içeriği pek çok yöntemin uygulanmasını sağlayacak tarz ve

kapsamda değildir. Çok sayıdaki kelime, drama ve rol yapma tekniklerinin uygulanmasına engel olmaktadır.

2.2.9. Dokuzuncu Sınıf Kitapları

Farklı bir renkli kapakla öğrenciye kolaylık sağlamayı hedefleyen dokuzuncu sınıf kitapları, her iki dönemde toplam on altı üniteden oluşmaktadır. Her kitapta sekiz ünite bulunmaktadır. Tekrar üniteleri dört tanedir. Kitaplarda ilk iki ders dinleme ve konuşma etkinliklerini kapsamaktadır. Dinleme, okuma, kültürel bilgiler bölümü üç derste yer almaktadır. Diğer üç ders ise; yazı çalışmaları, yorum ve dilbilgisi kurallarının olduğu bölümden meydana gelmektedir. Tekrar üniteleri temel ünitelerde kazandırılmaya çalışılan becerilerin uygulama alanı olan dört dersi içermektedir.

Dokuzuncu sınıf kitapları; öğrencinin kelime dağarcığını geliştirmeyi amaçlamakta, sözlü ve yazılı yorum yapabilme yeteneğini ve dili kullanmanın esası olan konuşma, dinleme, okuma ve yazma becerilerini geliştiren, kültürel bilgilerin aktarıldığı bölümlere sahip ünitelerden oluşmaktadır. Çalışma kitapları ise tüm bu hedefleri gerçekleştirmede öğrenci kitabıyla uyum içinde, ona yardımcı çalışmaları kapsamaktadır. Kitaplar dilin günlük hayatta rahat bir şekilde kullanılmasını hedeflemektedir.

İkinci dönem kitabının sonunda yeni kelime ve kalıp ifadelerin hangi ünitelerde bulunduğunu gösteren kelime dağarcığı listesi bulunmaktadır.

Bir ders saati elli dakika olarak düşünüldüğünde on iki ünite için öngörülen süre doksan altı ders saatidir. Tekrar üniteleri içinse on altı ders saatidir. Öğrenci ve çalışma kitapları için gerekli olan zaman yüz on iki ders saatidir. Öğretmenin kararına bırakılan yarıyıl ve sene sonu sınavları için gerekli zaman dilimi bunların dışındadır.

Sekiz üniteden oluşan birinci dönem öğrenci kitabında bulunan üniteler; Rahman'ın Kulları, Müslüman Gençliğe Tavsiyeler, Okur musun?, Tekrar Ünitesi, İmtihan, Mutluluk, İbnül-Heysen ve Tekrar Ünitesi başlıklarını taşımaktadır.

Bu ünitelerde var olan uygulama ve öğretilmesi hedeflenen konular şöyledir:

Birinci ünite dinleme etkinliğiyle başlamaktadır. Dinleme parçasının adı “İbrahim’in Yetiştirilmesi” dir. Dinlediğini daha iyi anlama hedefli, metinle ilgili sorulara cevap vermek, bölümün diğer aktivitesidir.

Ünitenin okuma parçası, Furkan suresinden bazı ayetlerin (63-77) yer aldığı parçadır. Okuma becerisini geliştirmek amacıyla verilen kavram ve kalıp ifadelerin öğrenilmesi istenmektedir. Ayrıca, okuma parçasına ait sorulara yanıt verme, belirtilen konulara işaret eden ayetleri bulma, okuma parçasına göre Rahman’ın kullarının yedi özelliğini belirtmek, seçilen kelimeleri cümlede kullanmak gibi etkinliklere de yer verilmiştir.

Ardından kültürel bilgiler bölümüne geçilmektedir. Bu bölüm seçilen ayetleri (Kehf suresi 1-16) okuma, kelimelerini kavrama, sorularına yanıt vererek daha iyi anlama, tanımlanan durumları açıklayan ayetleri yazma uygulamalarından oluşmaktadır. Yazı çalışması bölümü ünite içeriğiyle bütünlük oluşturmaktadır. Bu bağlamda; müminlerin özelliklerini açıklayan konular hakkında kompozisyon yazılması istenmektedir.

Dilbilgisi bölümünde "أفعال المقاربة والرجاء والشروع" konusu örnekler ve açıklanan kurallar yardımıyla, tümevarım yöntemi kullanılarak öğretilmektedir. Kıyas yoluyla alıştırmaların yapılması beklenmektedir. Gramer çalışmaları sunulan irap örneğini inceleme uygulaması ile sona ermektedir.

İkinci ünite de yer alan konuşma metninin adı “Aile içi diyalog” tur. Dilin işlevselliğini artırmak amacıyla metinden alınan bazı cümlelerle konuşma etkinliği eklenmiştir.

Ünitenin okuma parçası “Müslüman Gençliğe Tavsiyeler” başlığıyla gelmektedir. Okuma etkinliği, parçaya dair soruların cevaplandırılması, doğru ifadeleri gösterme, ilgili ibareleri eşleştirme, seçilen kelimeleri cümlede kullanma, okuma parçasına göre cümleleri tamamlayıp paragraf oluşturma uygulamalarını da içermektedir.

Sonrasında kültürel bilgiler bölümü gelmektedir. Arap-İslâm edebiyatını tanıtmak amacıyla seçilen edebî eserlerden olan “Kendinden Başla” adlı şiir, önce dikkatli bir şekilde okunma, ardından kelimelerini öğrenme ve sorularına cevap verme, seçilen kelimeleri cümlede kullanma, beyitlerin anlamını kısaca açıklama aktiviteleriyle desteklenmektedir.

Yazı çalışması bölümünün konusu “başkalarına nasihat etmenin doğru yolları” adını taşıyan bir kompozisyon yazmadır. Konu çerçevesinde öğrenilen dil yapılarının, gramer kurallarının doğru ve anlamlı kullanışları hedeflenmektedir.

Ünitenin son bölümü olan gramer kurallarında " إعراب الفعل المضارع المعتل الآخر " konusu öğretilmektedir. Diğer ünitelerde olduğu gibi kurallar; örneklerin incelenerek öğrenilmesi ve alıştırmaların yapılarak uygulanması hedefiyle sunulmaktadır. Dilbilgisi çalışmaları verilen irap örneğini kavrama etkinliğiyle sona ermektedir. Ünite sonlarında yer alan irap çalışmaları, öğretilen kuralların yerleşmesi, cümle öğelerinin kavratılması hedefli faydalı uygulamalardır.

Üçüncü ünitenin dinleme aktivitesi “Camideki Dersler” adlı parçadır. Parçanın dikkatli bir şekilde dinlenmesi ve konuyla ilgili sınıf içi etkinliği olarak konuşma yapılması istenmektedir. Dinlediğini anlama ve anladığını ifade etme hedefli bir çalışmadır.

Ünitenin okuma etkinliğinde yer alan metin “ Okur musun? Adını taşımaktadır. Metni doğru bir şekilde anlama amaçlı okuma, kelime ve dil yapılarını öğrenme, parçaya göre sorularını cevaplama, ilgili ifadeleri eşleştirme, doğru ifadeleri seçme gibi uygulamalarla, okuma becerisinin geliştirilmesi, okuduğunu anlama hedefi ve kelime dağarcığının zenginleştirilmesi hedefi dikkat çekmektedir.

Kültürel bilgilerin aktarıldığı bölümde bazı ayetler verilmektedir.(Kehf Suresi 17-26) Etkinlik kapsamında ayetlerin okunması, kelime ve kalıp ifadelerinin öğrenilmesi, sorulara cevap verilmesi, ayetlerin anlamını gösteren tanımlamaların bulunması gibi uygulamalara yer verilmektedir.

Kültürel bilgiler bölümünü yazı çalışması takip etmektedir. Burada “okumanın önemi” konusunda bir kompozisyon yazılması istenmektedir.

Dilbilgisi kurallarının öğretildiği son bölüm "الأفعال الخمسة (رفعها- نصبها- جزمها)" başlığını taşımaktadır. Konu tümevarım yöntemiyle öğretilmekte, örnek ve alıştırmalar yoluyla kavratılmaktadır. En sonda yer alan irap çalışması kuralların yerleşmesi açısından faydalıdır.

Tekrar ünitesi; “İbrahim’in yetişmesi” adlı dinleme parçası ile ilgili konuşma yapma, ” Halit’in babasının vasiyeti” isimli metni okuma, sorularına cevap verme, tanımlanan

kelimeleri eşleştirme, cevabı verilen sorular hazırlama, daha önce geçen Kehf suresi ayetlerinden seçilenleri tamamlama, belirtilen unsurlar çerçevesinde müminlerin özellikleri konulu kompozisyon yazma, üç ünite de öğretilmiş dil yapılarını uygulama gibi etkinliklerle; bilgilerin hatırlatılması ve tekrar gözden geçirilmesini hedeflemektedir.

Dördüncü ünite de dinleme metni bulunmamaktadır. Ünite; “Allah’ın imtihan ettiği üç İsrail oğlunun hikâyesinin anlatıldığı bir diyalogla başlamaktadır. Aynı konu okuma parçasında da işlenmektedir. Metinde geçen kelimeleri öğrenme, sorularına yanıt verme, ilgili ibareleri eşleştirme, seçilen kalıp ifadeleri cümlede kullanma gibi etkinliklerle okuma yetisinin geliştirilmesi hedeflenmektedir.

Okuma aktivitelerinden sonra kültürel bilgiler bölümü gelmektedir. Kültür aktarım hedefli, “Arzum” adlı şiiri okuma, kelimelerini kavrama, sorularını cevaplama, doğru ifadeleri bulma, tanımlanan ifadelere karşılık gelen beyitleri bulma uygulamaları eklenmiştir.

Öğrenilen kural ve dil yapılarının kullanılmasını amaçlayan yazı çalışmasında ” ölümün ve hayatın yaratılma sebebi, bu dünyadaki imtihan çeşitleri ya da eğer bu imtihanlarla karşılaşırsa Müslüman’ın yapması gerekenler “ başlıklarında kompozisyon yazılması istenmektedir.

Sonrasında dilbilgisi bölümü gelmekte ve "أسلوب الشرط غير الجازم" konusu geniş açıklamalarla öğretilmektedir. Örnekler ve alıştırmalarla uygulayarak öğrenme hedefi dikkat çekmektedir. Bu ünite de irap çalışmasına yer verilmemiştir.

“İbrahim memleketinden uzakta çalışıyor” adlı metni dinleme etkinliğiyle başlayan beşinci ünite, ilgili soruların cevaplandırılarak, dinlediğini anlama becerisini geliştirmeyi hedeflemektedir.

Okuma faaliyetlerinde ise “mutluluk” adlı parça sunulmuştur. Kelime hazinesini geliştirmek ve okuduğunu daha iyi anlayabilmek için; terimleri ve kalıp ifadeleri kavrama, sorularını cevaplandırma, doğru ifadeleri gösterme, cümleleri tamamlama gibi çalışmalar eklenmiştir.

Okuma etkinliğinin ardından kültürel bilgiler bölümü yer almaktadır. Sunulan Kehf suresinden bazı ayetleri(27-44)okuma, kelimeleri öğrenme, sorularına cevap verme, seçilen ayetlerle anlamlarını eşleştirme, doğru ifadeleri bulma bu bölümün uygulamalarıdır.

Sonrasında, hedef dilde başarılı bir şekilde kendini ifade etmeyi, yazarak amaçlayan kompozisyon bölümü bulunmaktadır. Okuma parçası konusıyla örtüşen” Mutluluk nedir? Nasıl gerçekleşir? “ başlıklı kompozisyon yazılması istenmektedir.

Üçüncü ünitedeki dilbilgisi bölümü ise "الإستفهام وجوابه" başlığını taşımaktadır. Konu örnekler yoluyla öğretilmekte ve alıştırmalarla uygulanmaktadır.

Altıncı ünite de dinleme metni yer almamaktadır. “İbn el-Heysen” adlı diyalogla başlayan ünite, aynı adlı okuma parçasıyla devam etmektedir. Okuma parçasında geçen kelime ve kalıp ifadeleri öğrenme, sorulara cevap verme ve doğru ifadeleri gösterme, ilgili ibareleri eşleştirme, cümleleri anlamlı bir şekilde tamamlama, seçilen bazı kelime ve kalıpları cümlede kullanma okuma etkinliklerinde yer alan uygulamalardır.

Kültürel bilgilerin aktarıldığı bölümde “Ben ilim ve amel için varım” isimli şiir sunulmaktadır. Ayrıca, şiirin önce okunması ve kelimelerinin öğrenilmesi, sonrasında içeriğine dair sorularının cevaplandırılması, anlamı verilen cümlelerin şiirde karşılığı olan beyitleri gösterme ve ilgili ifadeleri eşleştirme aktiviteleri de eklenmiştir.

Ardından gelen yazı çalışması bölümünde “ilim ve alimler” konulu kompozisyon yazılması istenmektedir.

Dilbilgisi çalışmasında "التمييز" konusunun kuralları verilmekte ve alıştırmalarını uygulayarak öğrenme hedeflenmektedir.

Geçen ünitelerde yer alan konularla ilgili öğretmen ve öğrencileri arasında geçen bir diyalogla başlayan tekrar ünitesi, yine aynı konulardan derlenmiş bir metni okuma, sorularına cevap verme, boşlukları doldurma, ayet ve beyitleri yazma, tanımlanan konularda kompozisyon yazma, dil yapılarını uygulayan alıştırmalar yapma suretiyle üç ünitenin tekrarını ve gözden geçirilmesini hedeflemektedir.

Kitabın CD çalışmasında 4-5-7 ünitelerde dinleme metni bulunmamaktadır. Metinler sadece 1-2-3-6-8. Üniteler için olmak üzere beş tanedir. Seslendirilen parçalar fazla

uzun olmayıp, diğer kitap metinlerine nazaran daha kolaydır. Seslendirme anlaşılabilir bir netliktedir. Eksik olan metinlerin neden olmadığı düşündürücüdür. Tekrar ünitelerinde yer almayan dinleme metninin son tekrar ünitesinde varlığı dikkat çekicidir. Ünitelerin dinleme metinleriyle, okuma parçalarının farklı olması, seslendirilen parçaların uzun olmaması faydalı bulunmaktadır. Dolayısıyla öğrencinin uzun ünite boyunca sıkılması önlenmektedir.

Sekiz üniteden oluşan ikinci dönem öğrenci kitabında bulunan ünitelerin adları; Yaşamdaki Haklar, Ninemin Gerdanlığı, Arap Geleneğinde Çocuklar, Tekrar Ünitesi, Oruç Tutmak, Ebu Lübabeh, Asalet ve Vefa ve Tekrar Ünitesi şeklindedir.

Ünitelerde yer alan uygulamalar ve öğretilmesi hedeflenen konular şunlardır:

Birinci ünite diğer kitapta olduğu gibi dinleme etkinliğiyle başlamaktadır. Uygulama kapsamında “İbrahim memleketine dönüyor” adlı dinleme parçasını anlama, sorularına cevap verme çalışmalarının yapılması amaçlanmıştır.

Hemen ardından okuma bölümü yer almaktadır. Okuma becerisini geliştirmek, okuduğunu iyi bir şekilde anlamak ve de kelime hazinesini çoğaltmak hedefiyle “yaşamdaki haklar” isimli metni okuma, kelime ve kalıp ifadelerini öğrenme, sorularına cevap verme, doğru ifadeleri bulma etkinlikleri eklenmiştir.

Kültürel etkinlikler bölümü ise Kehf suresinden bazı ayetleri (45-59) okuma, sorularını yanıtlama, ayetlerin doğru açıklamalarının verildiği ifadeleri bulma ve ilgili ibareleri eşleştirme uygulamalarını içermektedir.

Sonrasında yazı bölümüne geçilmekte ve hayat boyunca karşı karşıya kalınan haklar konusunda kompozisyon yazılması talep edilmektedir.

Dilbilgisi bölümünde; önceki ünite açıklamaları yer alan "تمييز العدد" konusuna devam edilmekte, açıklama ve örneklerinden anlama, alıştırmalarını yaparak uygulama hedeflenmektedir.

İkinci ünite dinleme metni bulunmamaktadır. Konuşma diyalogları okuma parçasına hazırlık şeklinde, aynı konuyu içermektedir.

Okuma etkinliklerinde yer alan parçanın adı “Ninemin Gerdanlığı” dır. Uygulama; metni okuma, kelime ve pek çok kalıp ifadeyi verilen resimler ve cümle örnekleri yardımıyla öğrenme, sorularını yanıtlama, seçilen ifadeleri yanlış-doğru diye sınıflandırma, ilgili ifadeleri eşleştirme, verilen ayetlerdeki altı çizili kelimelerin anlamını açıklama ve seçilen kelimelerin eş anlamlarını yazma çalışmalarını kapsamaktadır.

Okuma etkinliklerini, kültürel bölümde verilen Kehf suresi ayetlerini (60-74) okuma, kelimelerini kavrama, sorularına cevap verme, seçeneklerden doğru ifadeyi bulma çalışmaları takip etmektedir.

Yazı çalışmalarında ise tefsirlerden Hz. Musa ve yanındaki gencin hikâyesinin araştırılıp konu hakkında kompozisyon yazılması istenmektedir. Bu üniteye yer alan dilbilgisi konusu "الضمائر المنفصلة" başlığını taşımaktadır. Uygulama çalışmalarına zamirleri munfasıl raf ve muttasıl nasb zamirleri olarak gruplandırma, alıştırmalarını yapma etkinlikleri eklenmiştir. Her üniteye yer almayan irap örneği sunumuna burada yer verilmiştir.

Üçüncü ünite “İbrahim ailesiyle birlikte” adlı metnin dinlenilmesi aktivitesiyle başlamaktadır. Ardından konu ile ilgili diyaloglardan yararlanarak bir konuşma yapılması istenmektedir.

Bu üniteye bulunan okuma parçası “Arap geleneğinde çocuklar” adını taşımaktadır. Okuma etkinlikleri metni dikkatli bir şekilde okuma, kelimelerini öğrenme, sorularına cevap verme, doğru ifadeleri bulma, metne göre cümleleri tamamlama, verilen cevaplara soru hazırlama, ilgili ifadeleri eşleştirme uygulamalarını kapsamaktadır.

Okuma aktivitesinden sonra gelen kültürel bilgiler bölümünde “ Peygamberlik İşiltularından” adlı parçayı okuma, sorularını cevaplama, hatalı verilen ifadeleri düzeltme uygulamalarına yer verilmiştir.

Yazı çalışması bölümünde ise sünneti yaşayanların fazileti, İslâmî okullara duyulan ihtiyaç ve Müslüman çocukların eğitim alacağı okulların durumlarıyla ilgilenme konularında kompozisyon yazılması istenmektedir.

Ünitenin gramer kurallarında, bir önceki ünitenin devamı olarak gelen "الضمير المتصل" konusunu verilmektedir. Dil yapılarının alıştırma yapılarak öğretilmesi hedeflenmektedir. İrap örneği bu ünite de bulunmaktadır ve incelenmesi beklenmektedir.,

Tekrar ünitesinde; daha önceki ünitelerde seslendirilen iki metnin özeti verilmiş, İbrahim'in yaşantısının ana hatları çıkarılmış, konuşma etkinliğinde üç ünite de geçen parçalardan oluşan diyalog yer almıştır. Bu diyalogda bulunan boşluklar öğrenci tarafından doldurulması talebiyle konuların tekrarına imkân tanımıştır. Üç ünitenin okuma parçalarından özetlerin yer aldığı metinler, kelimelerin ve kalıp ifadelerin tekrarına ve soruların cevaplandırılmasıyla sözlü yorum yapmaya yöneliktir. Genel olarak üç metinle ilgili ifadelerin eşleştirilmesi, doğru seçeneklerin bulunması, ilgili ayetlerin yazılması, hadislerin tamamlanması, soruların cevaplandırılması, "aile bağlarının kuvvetlendirilmesi" konusunda kompozisyon yazılması, özet metinde dil yapılarının bulunması genel bir tekrara sebep olmakta ve bilgilerin gözden geçirilmesini gerektirmektedir.

Dinleme metninin bulunmadığı beşinci ünite; oruç tutmak ve bayram konulu bir diyalogla başlamaktadır. Diğer uygulama ve hedefler şunlardır: Bakara suresinden bazı ayetlerin (183-187) verildiği metni ve oruç tutma ile ilgili hadisleri okuma, içeriklerinde var olan yeni müfredatı öğrenme, ilgili sorularına yanıt verme, doğru ifadeleri gösterme, ilgili ifadeleri eşleştirme okuma etkinlikleri kapsamındadır. Kültürel bölümde oruç tutma ile ilgili hadisleri okuma, kelimeleri kavrama, sorularına yanıt verme, içeriğe yönelik alıştırmaları yapma uygulamaları hem kültürel aktarım sağlamakta, hem de okuma parçası içeriğiyle bütünleşmektedir. Hemen ardından gelen yazı çalışması yine ünite içeriğini destekler niteliktedir. Uygulamada "oruç tutmanın hikmeti, faydaları, adabı, Ramazan gecelerini ihya etme, Ramazanda İslâm merkezlerinde gerçekleştirilen kültürel etkinlikler" konularında kompozisyon yazılması istenmektedir.

Dilbilgisi bölümü " أسماء الإشارة " konusundan oluşmaktadır. İlgili kuralların, geniş açıklamalar ve örnekler yardımıyla öğrenilmesi, alıştırma yapılarak uygulanması amaçlanmıştır. Ünite sonunda irap örneğini inceleme aktivitesi yer almaktadır.

Altıncı ünite “Sır” adlı metni dinleme etkinliğiyle başlamaktadır. Aktivite kapsamında konuşma becerisinin de geliştirilmesi hedefiyle Enes.b. Malik’in hayatından anekdotların anlatıldığı parça üzerine oluşturulan diyalog içeriğine uygun bir konuşma yapılması beklenmektedir.

Okuma çalışmalarında, “Ebu Lubabeh” adlı metin verilmiş; dikkatli bir şekilde okunarak, kelime ve kalıp ifadelerinin öğrenilmesi, sorularının cevaplandırılması, doğru ifadelerin gösterilmesi, verilen cevaplara soruların hazırlanması, olayların kronolojik olarak sıralanması uygulamaları ile etkin bir okuma ve okuduğunu anlama hedefi dikkat çekmektedir.

Okuma uygulamalarını takip eden kültürel bölümde; verilen Kehf suresinden bazı ayetleri (75-82) okuma, kelimelerini kavrama, ilgili sorulara yanıt verme, konuyla ilgili doğru ifadeleri gösterme, ayetleri tamamlama, verilen cevaplara soru sorma çalışmaları yer almaktadır.

Yazı çalışmasının içeriğini ise; tefsirlerden “Hz. Musa ile Salih Kul” hikâyesinin araştırılması ve konu hakkında bilgiler veren bir kompozisyon yazılması talebi oluşturmaktadır.

Dilbilgisi bölümü "الأسماء الموصولة" konusunun öğretilmesi hedefini taşımaktadır. Ünite sonunda irap örneği bulunmamaktadır.

Yedinci ünitenin dinleme metni bulunmamaktadır. Üniteye yer alan konular ve bazı uygulamalar şunlardır : “Halifeler” konulu diyalog etrafında konuşma yapma, “Asalet ve Vefa” adlı metni okuma, kelimelerini öğrenme, sorularına cevap verme, konuyla ilgili doğru ifadeleri bulma, ilgili ibareleri eşleştirme, seçilen kelime ve kalıp ifadeleri cümle olmaları için tamamlama, tanımlanan durum hakkında açıklama yapma okuma etkinlikleri kapsamındadır.

Sonrasında gelen kültürel bilgiler bölümüne, verilen Kehf suresinden bazı ayetleri (83-97) okuma, kelimelerini öğrenme, sorularına cevap verme, konuyla ilgili doğru ifadeleri bulma, ilgili ibareleri eşleştirme çalışmaları eklenmiştir.

Okuma etkinliklerini pekiştirmek amacıyla, okuma parçası kelimelerini kullanarak aynı konuda kompozisyon yazma istemi, yazı çalışması kapsamındadır.

Ünitenin gramer aktivitesinde "الممنوع من الصرف" konusu yer almaktadır. Kurallar; alıştırmaların yapılarak öğrenilmesi hedefiyle verilmiştir. Uygulama, irap örneğini inceleme çalışmasıyla son bulmaktadır.

Tekrar ünitesi; üç ünitenin okuma parçası ve kültürel bölüm içeriklerinin tekrarına yönelik okuma metinleri, içeriğe dair soruların cevaplandırılması, ilgili ifadelerin eşleştirilmesi, cümlelerin tamamlanması, soru hazırlama, hadisleri tamamlama, yeni müfredattan seçilen bazı kelimeleri cümlede kullanma, Ebu Lubabeh isimli parçayı kendi ifadeleriyle kompozisyon olarak yazma, özet metinlerde öğrenilen dil yapılarını gösterme ve alıştırmalarda uygulama gibi çalışmalarla üç ünitenin içeriklerinin tekrarına yönelik etkinlikler içermektedir.

Kitabın CD çalışması ünitelerle uyumludur. Onuncu, on üçüncü ve on beşinci ünitelerin dinleme metinleri yoktur. Dokuzuncu, on birinci, on ikinci ve on dördüncü ünitelerde yer alan metinlerin üç tanesi birbirinin devamı halinde İbrahim adlı çocuğun hayatından kesitler sunan, hedef kitlenin seviyesine uygun son derece anlaşılır metinlerdir. Yine çocuklara güzel örnek olması adına seslendirilen Enes b. Malik'in anılarından bazılarının sunulduğu metin de oldukça başarılıdır. Seslendirilen parçalarda ses sorunu yoktur, akıcı olarak ve anlaşılabilir netlikte sunulmuşlardır. Dinleme çalışmalarının bazı ünitelerde yokluğu, kitabın düzenini olumsuz etkilemesi nedeniyle öne çıkan bir eksikliklerdir.

Dokuzuncu sınıf ikinci dönem kitabı, ünitelerde geçen kelimelerin açıklamalarının verilmediği, sadece ünite numaralarının verildiği bir listeye son bulmaktadır. Her iki dönem kitabında öğretilmesi hedeflenen kelime sayısı toplam iki yüz seksen altı kelimedir. Dil yapıları ise on iki tanedir.

2.2.9.1. Öğrenci Kitaplarının Değerlendirilmesi

Önceki iki sınıfın kitaplarında takip edilen bir sırayı izleyen dokuzuncu sınıf kitabının üniteleri; dinleme, konuşma, okuma, yazılı yorum ve dilbilgisi bölümlerinden meydana gelmektedir. Alıştırma yöntemleri, kelimelerin veriliş şekilleri aynıdır. Ünitenin başladığı dinleme metinleri diğer kitaptakilere göre daha kısa, anlaşılabilir ve okuma parçasından farklı bir konuyla gelmektedir. Konuşma bölümü, seslendirilen parçanın içeriğiyle ilgili gelmekte, sınıf içi etkinliğe çok fırsat tanımamaktadır. Konuşma

etkinliği ancak öğretmeninin çabalarıyla gerçekleşmektedir. Okuma parçaları, kullanılan metodun kültürel öğelerin öğretilmesinin zorunlu olduğu özelliğinden dolayı üçüncü ve altıncı ünite okuma parçaları hariç, İslâm ve Arap kültür ve tarihine ilişkin konulardan ve ayetlerden oluşmaktadır. Bu özellik, modern dil öğretimi başlığıyla gelen set için aykırı bir durumdur. Günlük hayata ilişkin kelime ve kalıp ifadelerden ziyade, klasik Arapçaya yönelik kavramlar içeren kitap, diğer kitaplarda olduğu gibi metinlerde olan ama dağarcıkta açıklanmayan pek çok kelimeye sahiptir. Bu ise; kitabın kendi başına öğrenebilirliği vasfıyla uyuşmamaktadır. Üstelik çok sayıdaki yabancı kelime ve kalıplar öğrenciyi zorlamakta, metinlerden koparmaktadır. Kelimelerin günlük hayatta çok fazla karşılığının olmaması ve çok kullanarak yerleşmemesi sebebiyle öğrencide motivasyon düşüklüğüne sebep olmaktadır. İrap konusunda düzenli bir uygulama bulunmamaktadır. Bazen örnek verilmekte, bazı ünitelerde hiç değinilmemektedir. Dil becerilerinin ünitelerdeki sıralaması, dinleme ve okumaya verilen önem, kelimelerin eş, zıt, tekil, çoğul ve cümle içinde bağlamda öğretilmesi, yazma çalışmaları, dilbilgisi kurallarının kural ve örnekle açıklanıp, kıyas yoluyla alıştırma yapılarak öğretilmesi, kullanılan metodun önceki iki kitapta olduğu gibi bilişsel yöntem olduğunu göstermektedir. Kelimelerin veriliş tekniği düzvarım metodu tarzında olsa da, tümevarım olarak öğretilen ve dilbilgisi-çeviri yöntemine tepki olarak doğmuş olduğu için dil yapılarının analizle öğretildiği bu metottan ayrılmaktadır. Yine hiçbir şekilde tercümenin olmaması, ana dile ihtiyaç kalmadan öğretilen bilgiler diğer pek çok metottan farklı olduğunu göstermektedir. Dilin işlevselliğini artırıcı, konuşma imkânı, grup ve ikili çalışmalar uygulamaları sunulan, dilbilgisinin her iki yöntemle ancak çok da altı çizilmeden verildiği iletişimsel metot da kullanılmamıştır. Bilişsel metot olduğunun en belirgin özellik dilbilgisi kurallarının tümünden gelim yoluyla verilmesi, becerilerin sıralanışı ve okumaya verilen önemle birlikte kültürel öğelerin yoğunluğudur. Dinleme, okuma ve yazma önceliği nedeniyle konuşma alanları zayıf kalmaktadır. Esas olan dilin yapısını bilinçli olarak kavrayıp, kuralları şuurulu olarak kullanmak ve iyi bir kelime dağarcığına sahip olmaktır. Bunun için bol okuma ve yazma önemlidir.

Kitapta kullanılan teknik, yöntemin diğer kitaplarla aynı olmasına paralel olarak uyuşmaktadır. Soru-cevap tekniğinden başka kullanılan bir teknik fark edilmemektedir. Kitabın içeriği grup çalışması ve ikili çalışmalar, rol yapma, drama, gösteri tekniklerinin

kullanımına uygun değildir. Hiçbir eğitsel, dilsel ve iletişimsel oyuna başvurulmamıştır. Kitap bu haliyle teknik kullanımı açısından oldukça zayıf, motivasyon düşürücü ve öğrenci için sıkıcıdır.

Birinci dönem kitabında olduğu gibi bir düzene sahip olan ikinci dönem kitabı, dinleme, konuşma, okuma, yazma ve dilbilgisi bölümlerinden oluşmaktadır. Kültürel bilgiler bölümünde yer alan altı adet metinden dört tanesi Kehf suresi, bir tanesi Bakara suresinin ayetlerinden ve kalan bir tanesi ise hadislerden oluşmaktadır. Dini içerikli metinler olması nedeniyle klasik kelimelerden oluşan, günlük hayatta çok fazla kullanılmayan kelimeler sunan, ancak İslâm ve Arap kültürüne ait bilgiler aktaran parçalardır. Fazla uzun olmamaları nedeniyle öğrenciyi belki çok fazla zorlamayan ama içerik olarak dili kullanma fırsatı vermeyen metinlerdir. Hedef kitlenin seviyesine uygundur. Özellikle dinleme metinleri aynı hikâyenin devamı olması nedeniyle ilgi çeken, kelimeleri bilinen, anlaşılır ve net seslendirilmiş başarılı bölümlerdir. Kitapta yer alan on iki ünitenin dört tanesi günlük hayata dair anlatımlar içermekte kalan parçalar, kültürel aktarım sağlama amaçlıdır. Diğer kitapta olduğu gibi akıcılığı önleyen, canlılığa engel olan, öğrencinin motivasyonunu düşüren bu özellik, kelimelerin kullanılabilirliği açısından da olumsuz olarak gözlenmektedir. Dilin işlevselliğini artırmak amacıyla oluşturulan bir setin, günlük hayatta gerekecek kelime ve dil yapılarını içermesi faydalı olmasını sağlar. Ancak bu şekilde klasik, pek çoğu şu anda kullanılmayan kelimelerin öğretilmesi, okumayı hızlandıran, anlamayı ve dilin mantığını algılamayı sağlayan çalışmalardır. Bilim, sanat, siyasal ve sosyal hayata dair modern kelimelerle donatılmış, günlük hayata hitap eden metinler, hem öğrencinin ilgisini çeken hem de içerik itibarıyla amacı gerçekleştirmeye yönelik uygulamalar olarak yarar sağlar. Üstelik okuma ve kültürel bölümlerdeki metinlerin ardından, anlaşılmasını sağlamak ve kelimelerin kullanılmasına imkân vermek adına sunulan alıştırmalar tek tip ve aynı türdendir. Analiz ederken bile ard arda yazması oldukça sıkıcı olan bu uygulamaların çok çeşitli olması, oyunlarla öğrenciye hitap etmesi, tekdüzelikten çıkması bir dil setinden beklenen uygulamadır.

Ünitelerin dinleme, konuşma, okuma, yazma ve dilbilgisi kuralları öğretimi sıralamasından oluşması, ana dile ihtiyaç duyulmadan öğretme işleminin gerçekleşmesi, yazmaya verilen önem, dilbilgisi kurallarının kıyas yoluyla, açıklama ve örneklerden

yararlanılarak tümden gelim yoluyla öğretilmesi, kelimelerin eş-zıt, tekil-çoğul anlamlarıyla öğretilip, cümle içinde kullanılarak bir bağlamda sunulması, konuşmanın önemli olsa da diğer becerilerin gölgesinde kalması, takip edilen yöntemin diğer kitapta olduğu gibi bilişsel metot olduğunu göstermektedir. Bu metotta kültürel öğelerin verilmesi ve dilbilgisinin öğretilmesi zorunluluğu dilin bilinçli ve kurallarına hakim öğrenilmesi gerektiği tezinden dolayıdır. Dinleme ve okuma ne çıkarken, kelime dağarcığının geliştirilmesi, dilbilgisi kurallarının uzun uzadıya verilmesi kadar önemlidir. Tüm bunların arasından sıyrılarak çok da varlık gösteremeyen iletişim becerisini geliştirme; tamamen vazgeçilmez değil ama öncelikli de değildir. Dilbilimciler tarafından bu yöntemin kusuru olarak tanımlanmaktadır.

Bu kadar çok metnin ve sıradan, aynı, basmakalıp alıştırmaların olduğu bir kitapta çok fazla tekniğin kullanılması imknsızdır. Soru-cevap tekniği ne çıkarken, rol yapma, drama, gösteri gibi daha önceki kitaplarda var olan teknikler bulunmamaktadır. Eğitsel, dilsel ve iletişimsel oyunlar tekniği içeriği sıradanlıktan kurtaracak, canlandırarak, ilgiyi sağlayacak teknikler olmasına rağmen hiç kullanılmamıştır. Kullanılan tekniklerin azlığı daha doğru bir ifadeyle yokluğu, kitabın eksik yönlerinden biridir.

2.2.9.2. Çalışma Kitaplarının Değerlendirilmesi

Öğrenci kitaplarında yer alan dinleme ve okuma parçalarına dair soruların yer aldığı, doğru ifadelerin gösterildiği, cümlelerin tamamlandığı alıştırmalar, eşleştirme uygulamaları, içeriğe dair yorum yazma, seçilen kelimeleri cümlede kullanma ve dilbilgisi kurallarının uygulandığı çalışmalarla tamamlayıcı bir işleve sahip olan bu kitaplar, ğrenci kitaplarıyla uyum içindedir. Soruların cevaplandırılması, ibarelerin eşleştirilmesi, içeriğe dair pasajların yazılması, cümlede kullanma ve dilbilgisi uygulamaları ne çıkmaktadır. Özellikle kısa paragraflar halinde ayet ya da hadisi açıklamak ya da metinden anlaşılanı kısaca ifade etmek ve verilen metinde öğrenilen dil yapılarını kurallarıyla göstermek dikkat çekmektedir. Bu kapsamda kullanılan yöntemin iletişimsel metot olmadığı hemen fark edilmektedir. Dili kullanmaya yönelik alıştırmalar ya da uygulamalar yok denecek kadar azdır. Okuma ve yazma, bunları kuralları bilerek bilinçli yapma bilişsel metoda işaret etmektedir. Kitaba zel dinleme metinleri yerine ğrenci kitabında var olan metinlere yönelik soru-cevap, doğru yanlış tasnifi gibi uygulamalar yer almaktadır. nite alıştırmalarının dinleme çalışmasıyla

başlaması, dinleme becerisinin göz ardı edilmediği anlamına gelmektedir. Yöntemi tanımada önemli bir adım olan bu uygulama her iki dönem çalışma kitaplarında mevcuttur.

Çalışma kitapları öğrenci kitaplarında verilen kelime, kalıp ifade, kavram ve dil yapılarının kullanılmasını hedefleyen, tekrar imkânı tanıyan faydalı kitaplardır. İçeriği canlı, ilgi çeken, öğrencinin motivasyonunu yükselten, günlük hayatta ihtiyaç duyulacak müfredata sahip, dili işlevsel kullanma fırsatı tanıyacak konuları barındıran modern ders kitaplarıyla beraber kullanıldığında oldukça faydalı olacaktır. Ancak kitap değerlendirilmesinde de belirtildiği üzere, bu özellikleri taşıması açısından eksik olduğu gözlemlenen bu seriye katkısı olsa da dil seviyesinin artmasına ve dil unsurlarının rahatça öğrenilme ve kullanılmasına katkısı olmayacaktır. Bunun sebebi çalışma kitapları değil, içeriğiyle öğrenci kitaplarıdır. Çünkü dil öğretiminin esası, dilin kullanılması ve kendini ifadedir. O dilde iletişim kurabilmek için gerekli donanıma sahip olmaktır.

2.2.10. Onuncu Sınıf Ders Kitapları

Şimdiye kadar olan kitaplardan oldukça farklı bir tarzda gelen bu sınıfın kitapları altı temel konunun ele alındığı altı ünite içermektedir. Bu ünitelerde sekiz tane ders bulunmaktadır. Bu dersleri şöyle sıralayabiliriz:

4. Dinleme ve konuşma
5. Okuma ve kelime dağarcığı
6. Okuma ve kelime dağarcığı
7. Yazma
8. Dilbilgisi kuralları
9. Edebiyat ve Belâgat
10. Aktiviteler
11. Sözlük çalışması

Derslerin işlenmesi için öngörülen süre dört ders için bir hafta, sekiz dersten oluşan ünite içinse iki haftadır. Öncelikle dil eğitimi açısından önemli bir aşama olduğu belirtilen bu sınıfın öğrenci kitabında yer alan, şu ana kadar kazanılmış bilgilerin yeni bilgiler ve farklı alanlarla pekiştirildiğinin belirtildiği konularla uyum halinde olan çalışma kitaplarının, öncekilerden daha yoğun alıştırma ve pratik imkanı sunan aktivitelerle yoğunlaştırıldığı belirtilmektedir.

İkinci olarak öğrencinin belli bir seviyeye ulaştığına inanıldığı, Arapça parçalarda daha rahat olduğu düşünöldüğü ve seviyesinin geliştirilmesi hedeflendiği için öğrenci kitaplarına uzun metinlerin eklendiği özellikle belirtilmektedir. Öğrenci orta seviyeden ileri seviyeye geçtiğinden klasik ya da modern temel Arapça eserleri okuyup anlayabileceği bir seviyedir.

Üçüncü olarak kitapta yer alan her metnin sonuna, metni anlamayı kolaylaştıran, öğrencinin dili kullanma yeteneğini deneyebileceği, kavramlara olan hakimiyetini ölçebileceği soruların eklendiği ifade edilmektedir.

Ayrıca öğrencinin bu teknikle hem Arap hem de İslâmî medeniyetle daha kolay bağlantı kuracağına inanılmaktadır. Zira bu sınıfın kitapları, öğrencinin İslâm kültürü ve Arap geleneğinin medeniyetine ve tarihine dair bilgileri alabilmesi için, kültürel, sosyal, bilimsel, tıp alanında, bilimsel gerçek ve buluşlar konularında, çok çeşitli alanlarda geniş bir yelpazede sunulan içeriğe sahiptir.

İlk başlarda metinler nispeten kısa olmakla birlikte gittikçe aşama aşama uzunluğu artmaktadır. Başlangıçtaki metinler öğrencinin aşına olduğu tarzda gelen parçalar olsa da, bazıları, zarif edebiyat metinleri ve öğrencinin hayal dünyasını zenginleştirecek, konuşulan dilden, edebi dile geçişini sağlayacak metinlerdir. Arap ve İslâm kültürünü aktarıırken konuların kapsamına özen gösterildiği belirtilmektedir. Metinlerin ayetler, hadisler, kuran kıssaları, peygamberimiz ile bazı sahabelerin örnek hayatlarından seçildiği ifade edilmektedir. Bu metinlerin kaynaklarının çeşitliliğine özellikle dikkat çekilmektedir. Bazıları Arap geleneğinden, bazıları ise ilmi kitaplardan diğerleri de Arapça dergilerden seçilmiş olup bundan dolayı da parçaların diyalog, hikaye veya ibretlik fıkra ve anlatı şeklinde ortaya çıkmaktadır.

İlk defa bu kitapta daha önceki kitaplarda olmayan işaret tablosu bulunmaktadır. Bu tabloda derslerin karşılığı olan işaretler gösterilmekte, hangi işaretin hangi etkinliğe karşılık olduğu belirtilmektedir. Tablonun hemen arkasında ünitelerin içeriklerinin her bir dersin başlıklar halinde verildiği başka bir tablo bulunmaktadır. Tablonun içeriğiyle hangi üniteye hangi konunun hangi ders kapsamında öğretildiği sunulmaktadır. Üniteler altı adet ancak oldukça uzun, konu ve aktiviteleri yoğundur. Ünitelerin başında, isminin yazıldığı ilk sayfada, konu hakkında bilgi veren ayet, hadis, bir beyit ya da vecize bulunmaktadır. Hemen ardından da ünite bittiğinde öğrenilen içerikleri özetleyen bir liste sunulmaktadır. Konulara ve ünitenin içeriğindeki aktivitelere hazırlayıcı bir çalışma olarak yer almaktadır.

Kitapların öğrencinin dinlediğini anlamak için dinleme becerisini geliştirme ve strateji oluşturma, okuma parçasında yer alan resimleri, tabloları ve grafikleri açıklayabilme hedeflerini taşıdığı belirtilmektedir. Ayrıca kitaplarda uzun ve farklı metinleri okuyabilme, Kurandan bazı ayetleri doğru olarak okuyabilme ve anlayabilme, yazım kurallarına uyarak çeşitli konularda kompozisyon yazabilme ile sarf ve nahiv konularını bilerek uygulayabilme de hedeflenmiştir. Bunun yanında Arapça deyim ve terimlerin anlamlarını bilme ve kullanabilme, klasik ve modern sözlüklerden yararlanabilme, ayet, hadis ve edebî eserleri ezberleme, Arap ülkeleri ve Arap olmayan diğer ülkeler hakkında bilgi sahibi olmak da bu kitaplarda amaçlanmıştır.

Birinci dönem öğrenci kitabında yer alan üniteler; Medeniyetimizden Parıltılar, Vatanımız, Medeniyet ve Kültür Etkileşimi, Kadınlarla ilgili Meseleler, Etkin Kişisel Yönetim, Doktorlar ve Fıkıh Alimlerine Göre Ölüm ve Genel Tekrar Ünitesi başlıklarıyla gelmektedir.

Ünitelerde yer alan konular, uygulamalar ve öğretilmesi hedeflenen bilgiler şunlardır:

Birinci üniteye öncelikle Hz. Muhammed'in hayatını hızlı bir şekilde anlatan ve hayatından önemli bazı kesitleri içeren dinleme parçası sunulmaktadır. Öncesinde metnin anlaşılmasına yönelik hazırlık resimleri sunulmuştur. Grup çalışmasıyla resimler hakkında sorular ve cevaplarıyla metnin daha iyi anlaşılması hedeflenmektedir. Etkin bir dinleme için verilen yönergelerin uygulanması tavsiye edilmektedir. Metinde sunulan konularda (dinlemeden önce) bilgi vermek, konu ile ilgili soruları yanıtlama, doğru ifadeleri belirtme ve dinleme metninden öğrenilen bilgiler etrafında sınıf içi

konuşma etkinliği yapma önerilmektedir. Ayrıca metinde yer alan bir olayı rol yapma ve drama tekniklerini kullanarak sınıfta uygulama ve verilen resme ve sorulara cevap vererek okuma metnine hazırlık yapma da tavsiye edilmektedir.

“Medeniyetimizden Parıltılar” adlı metni okuma, okuduğunu kendi ifadeleriyle sözlü olarak yorumlama, sorulara cevap verme ve seçilen konu alt başlıklarına yorum getirme ünitenin içeriğindedir. Ayrıca ünite sözlükler hakkında verilen bilgileri kavratma, sözlük kullanma ile ilgili rehberlik edici bilgileri anlama ve örnekleriyle uygulmaktadır.

Ünite daha sonra ikinci okuma metnine hazırlık olan resimler hakkında konuşma, soruları yanıtlama, metni okuma ve anlama, sorularına cevap verme, seçilen konu paragraflarını sınıfta yüksek sesle okuma ve hataların sınıf tarafından tespit edilmesi aktivitelerini içermektedir.

Ünite bundan sonra yazma ve sunum yapma etkinliklerine geçmektedir. “İslâm Medeniyeti” konusunda bilgi toplama, sınıf ortamında Arapça olarak sunma, kompozisyon yazmadan önce dikkat edilmesi gerekenler konuları sunulup, yazma kurallarını uygulayarak “İslâm Medeniyeti” konusunda bir kompozisyon uygulaması yaptırmaktadır. Ünite kompozisyon yazım aşamasında sözlük kullanma örneklerini sunmakta, kavrama ve alıştırmaya yaparak uygulama yaptırmaktadır. Ayrıca bağlaçların tanımını sunup uygulamalarla kavratmaktadır.

Ünite gramer konusu olarak "إعراب المثني" konusunu geniş açıklamalarla sunmakta okuma ve alıştırmalarla uygulmaktadır. Mısırlı edebiyatçı Ahmet Şevki'nin kısa hayat hikâyesi ve “Peygamberlik Işıkları” adlı şiir sunulmaktadır. Bunların okunup anlaşılması, az sayıdaki yabancı kelime ve kalıp ifadelerin kavranılması, beyitlerde işaret edilen ayetleri ifade edilmesi ve doğru ifadeleri gösterilmesi istenilmektedir. Ayrıca on tane şiir beyitinin seçilip ezberlenmesi istenmektedir.

Ünite dil yapılarının iyice kavranması için sınıfça dil oyunları oynama, tanımlanan durumda rol yapma ve drama etkinliği düzenleme, sunulan cümleleri ana dile çevirme, ünitenin şiirini rol yapma tekniği ile okuma ve verilen komik bulmaca sorularının cevaplarını bulma hedefli iletişimsel oyun oynama etkinlikleri sunmaktadır. En son olarak ise öğretilen bilgilerin tekrarı amacıyla alıştırmalar sunmaktadır.

İkinci Ünite, birinci ünite de olduğu gibi okuma parçasına hazırlık için resim ve sorular yardımıyla sınıf içi konuşma etkinliği sunulmaktadır. İslâm ülkeleri hakkında genel bilgiler veren bir dinleme parçası verilmektedir. Bu arada gerçek bir bilgi ile görüş sunma arasındaki farkı belirten ifadelerin öğrenilmesi ve buna yönelik uygulama yönergeleri sunulmaktadır. Bundan sonra ise dinleme parçası ile ilgili öğrenme ve, dinlediğini anlama, bilgi ve görüş ifadelerini belirtme, dinleme metninde geçen bazı ifadeler etrafında grup çalışması olarak konuşma yapma, verilen deyimlerin ifade ettiği anlamı gösterme etkinlikleri sunulmaktadır.

Ünite de daha sonra “Asya’daki Müslüman azınlıklar” başlıklı grafiği inceleme, içeriğini sınıf ortamında tartışma ve ilgili sorulara cevap verme etkinlikleri uygulanmaktadır. Ayrıca “İnanan Millet” adlı okuma metni verilmekte ve bu bağlamda okuma, tanımlanan konularda açıklamalar yapma, sözlükte kelime bulmaya yardımcı olacak “ek harfler” konusunda verilen bilgileri öğrenme, İslâm alemleri haritasına bakarak ve sorular yardımıyla sözlü yorum yapma, okuma eylemini gerçekleştirilmeden yapılan zihinsel etkinlikler hakkında verilen bilgileri öğrenme ve metni okuma, okuma sonrası bu bilgilerle ilgili uygulama yapma etkinlikleri sunulmaktadır.

“İslâmî Vatan” isimli okuma parçasının sunumundan sonra, sunulan bilgileri tasnif etme ve gruplama, sözlük çalışması kapsamında sözlükten alınan bir sayfayı inceleme etkinlikleri sunulmaktadır. çeşitli uygulamalarda bulunma, bağlaçlar ve paragraf ve ana fikir konularında verilen bilgileri öğrenme, kısa bir pasajda uygulama, bu bilgileri kullanarak okuma ya da dinleme parçalarında geçen konularda kompozisyon yazma,

Ünite "أساليب النفي- نفي الفعل" dair dilbilgisi kurallarını örnekler ve açıklamalar yardımıyla öğretmekte ve uygulamalar yaptırmaktadır. Bundan sonra ise Ebu Temmam’ın bir kasidesinden alınan beyitleri okuma, doğru bilgileri onaylama, sunulan görüşlerin geçtiği beyitleri ifade etme, doğru yanıtları bulma, ünite de geçen bilgileri kullanarak dil oyunları oynama etkinlikleri yaptırılmaktadır. Bunları takiben ise sınıf içi karşılıklı konuşma etkinliği, verilen konuda sınıfta münazara yapma, görüş çatışması muhtemel iki cümle nin seçilmesiyle karşılıklı grup tartışmaları yapma, verilen cümleleri ana dile çevirme, sunulan tabloyu okuma parçası verilerine göre doldurma aktiviteleri sunulmaktadır. en sonunda ise ünite bilgilerini tekrarı amacıyla genel gözden geçirme imkânı veren uygulamalara başvurulmuştur.,

Üçüncü ünite “İlim ve Varlık” adlı metni dinlemeden önce verilen ayetleri okuma ve dinlediğini anlama etkinliklerini sunmaktadır. Daha sonra metinle ilgili doğru veya yanlış ifadeleri ayırma, anlamı tahmin etmede önceki ve sonraki kelimelerin önemini kavratılması, seçilen kelimelere metne göre anlam vermek, dinleme metniyle ilgili soruları yanıtlama, doğru-yanlış olarak tasnif edilen cümleler hakkında konuşma yapma aktivitelerine başvurulmaktadır.

Ünite daha sonra “Halk Arasında Kültürel Etkileşim” adlı okuma parçasını sunmaktadır. Okumadan önce ise hazırlık hedefli verilen resim ve tanımlanan konularda yorum yapma etkinliği yaptırılmaktadır. Bundan sonra ise okuduğunu anlama, faydalı olan bilgileri belirtme, metinle ilgili sorulara cevap verme etkinlikleri yapılmaktadır. Bundan sonra ise mecaz anlam ile terim anlamı ve bunlar arasındaki farklar öğretilmektedir. Bu bilgilere yönelik alıştırmalar sunulmaktadır.

Ünitenin ikinci okuma parçası “Müslümanların İnsanlık Medeniyetine Katkıları” dır. Okuma parçasına geçmeden resimler ve sorular hakkında yorum yapma, okumadan önce hedef belirleme ile ilgili verilen yönergeleri öğrenme ve uygulama etkinlikleri sunulmaktadır. Daha sonra metnin okumasına geçilmekte ve ilgili sorulara cevap verme, adı geçen bilim adamlarından birine takdir belirten mektup yazma, metinle alakalı yazılı yorumlarda bulunma etkinliklerine başvurulmaktadır. Ünite sözlük çalışmasına yönelik olarak verilen bir sözlük sayfasını inceletme ve örnekleri uygulatmaktadır.

Ünite bundan sonra “Ümit Dolu Olmak ve Ümitsizliğe Düşmemek” başlıklı kompozisyon yazma etkinliğine başvurmaktadır. Kompozisyonu yazarken bağlaçlar, bilgi toplamak ve sınıflandırma yapmak, metinde noktalama işaretlerini koyma, uygun başlık atma, toplanan bilgilerin sınıflandırılması ve değerlendirilmesi hedeflenmektedir.

Ünite gramer bölümünde "أساليب النفي- نفي الجملة الإسمية" konusunun kurallarını sunmakta ve bununla ilgili örnekleri uygulatmaktadır. Daha sonra Ebu'l-A'la el-Ma'arrî ve İlyâ Ebu Mâzî'nin kısa hayat hikâyeleriyle beraber şiirlerinden kısa alıntılar sunmaktadır. Burada az sayıda verilen kelimeleri öğrenme, şiirlerle ilgili sözle yorumlarda bulunma, bilgileri tasnif etme ve doğru ifadeleri gösterme etkinlikleri yaptırılmaktadır. ünite öğrenilen bilgilerle dilsel oyun oynama, grup çalışması olarak konuşma etkinliğinde bulunma, seçilen cümleleri ana dile çevirme, kısa pasajı okuma ve sorularını yanıtlama

etkinlikleri uygulanmaktadır. Son olarak ünite boyunca öğrenilen bilgileri tekrar hedefli uygulamalar sunulmaktadır.

Dördüncü ünite “İslâm’da Kadın” adlı metni dinlemeden önce kadınlarla ilgili olarak seçilen ayetler hakkında grup olarak konuşma yapma, dinlediğini anlama, metinde geçen kelimelerin eş anlamlarını yazma etkinliklerine başvurmaktadır. Daha sonra metin hakkındaki doğru ifadeleri bulma, kadınlarla ilgili sunulan durumlar hakkında grup çalışması olarak yorumlarda bulunma. seçilen bazı konularda araştırma yapma ve sınıfta sunma etkinlikleri sunulmaktadır.

“Kadının Çalışması” adlı okuma parçasına geçmeden önce resimlerde gösterilen kadınların çalışma alanları, çalıştıkları ve çalışmadıkları sahalarda ikili ve grup çalışması olarak konuşma yapma etkinliğine başvurulmaktadır.

Daha sonra okuma metni ile ilgili soruları cevaplanmakta, yorumlarda bulunulmakta, ve seçilen kelimelerin anlamları belirtilmektedir. Üniteye ayrıca verilen harita hakkında sınıf içi konuşma etkinliği ve sorular bulunmaktadır.

Ünite genel içeriği anlamak için okunan metne hızlıca göz atma tekniklerini sunmaktadır. “Çok Eşlilik” isimli metin, hızlı okuma ile ilgili verilen yönergeleri uygulatmaktadır. Ayrıca metin üzerinde anlamaya yönelik uygulamalar ve çeşitli kaynaklardan konuyla ilgili araştırma yönergeleri aktarılmış ve sınıfta bunları sunma etkinliği düzenlenmiştir. Ünite diğerlerinde olduğu gibi sözlük çalışması yaptırmakta, belirlenmiş sözlükten bir sayfayı inceleme ve örnek uygulamalar yapma etkinlikleri sunmaktadır. Farklı bilgilerin ayrı paragraflarda verilmesi konusunu örnek metin üzerinde pratik yaptırmaktadır. Öğrenilen bilgilerin “Beden Eğitimi” başlıklı kompozisyonda kullanılması hedeflenmiştir.

Ünite " جمع المذكر السالم وجمع المؤنث السالم " gramer konusunu kurallar ve örnekler yardımıyla öğretmekte ve alıştırmalarda uygulatmaktadır. Hafız İbrahim’in şiirinden verilen örneği okuma, kelimelerini öğrenme, ilgili sorulara yanıt verme ve yorumlarda bulunma, seçilen beyitleri ezberleme etkinlikleri yaptırılmaktadır. Şairin fikrine katılanlar ve katılmayanlarla münazara yaptırılmakta, öğrenilen dil yapılarıyla dilsel oyun oynanmakta, metin üzerinde uygulamalar yaptırılmakta, verilen cümlelerin ana dile çevrilmesi istenmektedir. Üniteye sunulan kısa pasajı doğru bir şekilde sınıfta okuma ve

sorular etrafında konuşma yapma etkinliği sunulmaktadır. Son olarak özellikle dilbilgisi kuralını uygulamaya yönelik genel tekrar alıştırmaları yaptırılmaktadır.

Beşinci ünite “Etkili Kişisel Yönetim” adlı metni dinlemeden önce, metin içinde de okunan ayetleri incelenmesi ve sorular çerçevesinde sınıf içinde yorum yapma talep edilmektedir. Ayrıca dinlediğini anlama, ilgili sorulara yanıt verme ve deyimlerin karşılığı olan kelimeleri bulma etkinlikleri düzenlenmiştir.

Ünite vakti kullanma, kendini en iyi şekilde yönetme, hedeflere ulaşma için programlama gibi konularda grup çalışması şeklinde yorumlarda bulunma ve tartışma yaptırmayı hedeflemektedir. Ek bir etkinlik olarak ünite verilen şemayı inceleme, yorumlama ve hakkında konuşma düzenlenmektedir.

Ünite, ilgili metni okuma ve sorulara yanıt verme, paragraflarda işaret edilen ayetleri gösterme, eş anlamlı kelimeyi bulma, okuma metnine geçmeden ayrıntılara girmeden temel düşünceyi hızla anlamak için verilen yönergeleri kavrama ve uygulama etkinlikleri bulunmaktadır.

Ayrıca ünite “Etkili Kişisel Yönetim ve Vakti Düzenlemek için Yardımcı Öğeler” konulu metni okuma, sorularını yanıtlama, sebep-sonuç ilişkilerini gösterme, verilen sözlük çalışmasını inceleme, uygulamada bulunma, kompozisyon yazmayı planlama konusunda yapılan açıklamaları öğrenme ve çalışma kitabında uygulama etkinlikleri düzenlenmektedir.

Ünite "المجرد والمزيد" konusunu kurallar ve örnekleri inceleyerek öğretmekte, uygulama alıştırmaları yaptırmaktadır. Mahmut Ganîm'in kasidesinden alınan şiiri okuma, kelimeleri öğrenme, doğru ifadeleri gösterme, tanımlanan düşüncelerin geçtiği beyitleri bulma etkinlikleri bulunmaktadır. Ayrıca ünite sınıfta gruplar halinde dilsel oyun ve saklı bir şeyi bulma hedefli iletişimsel oyun oynama, meslekler hakkında anket uygulama ve sınıfta sonuçlarını tartışma etkinlikleri vardır. Seçilen cümleleri ana dile çevirme, kısa pasajı okuma ve öğrenilen bilgileri uygulama, kelime ve dil yapılarını tekrar ve gözden geçirme hedefli alıştırmaları etkinlikleri de vardır.

Altıncı ünite, “Ölüm” adlı metni dinlemeden önce, resim ve sorular etrafında konuşma yapma, dinlediğini anlama, dinlenen metinde genel fikirleri bulmak için verilen

yönergeleri öğrenme ve dinlenen parçada uygulama, konu çerçevesinde konuşma etkinliği yapma etkinliklerinden oluşmaktadır.

Okuma aktiviteleri, “Fıkıh Alimlerine Göre Ölüm Konusu” başlıklı metni okumadan önce resim hakkında grup halinde yorum yapma, okuduğunu anlama, sorulara yanıt verme, seçilen kelimelerin anlamını sözlükten araştırma, verilen resim ve sorular etrafında yorum yapma, belirli konuları bulma için hızlı okuma yapma yönergelerini anlama ve uygulama gibi etkinlikleri kapsamaktadır. Ayrıca, “Doktorlara Göre Ölüm Konusu” adlı metni okuma, sorularına cevap verme, ifadeleri doğru-yanlış olarak ayırma, sunulan yönergelerle ilgili sınıf içinde konuşma yapma gibi uygulamalar da eklenmiştir.

Hedef dili kullanma amacıyla, sözlük çalışması yapma, kompozisyonun sonuç bölümünü oluşturmayla ilgili yapılan açıklamaları kavrama, giriş ve gelişme bölümü yazılmış bir kompozisyona sonuç bölümü yazma çalışmaları da bulunmaktadır.

Ünitenin dilbilgisi bölümü "اسم الفاعل واسم المفعول" konularını açıklamalar ve örnekler yoluyla öğrenme ve uygulama etkinliklerinden oluşmaktadır.

Ünitede, İbn er-Rumî ‘nin kasidesinden alınmış beyitleri okuma, bazı ifadelerin karşılığı olan kelimeyi bulma, konu çerçevesinde sözlü ve yazılı yorum yapma, dilsel oyun oynama, ikili iletişimsel oyun oynama, seçilen cümleleri ana dile çevirme, ölüm konusu ile ilgili ayetleri kurallarına uygun okuma, üniteye öğretilen bilgileri tekrar etmek ve gözden geçirmek amaçlı alıştırmalar yapma gibi sınıf içi etkinlik imkânı tanıyan çalışmalar gözlenmektedir.

Son üniteye kitapta bulunan ünitelerde geçen bilgi ve uygulamaların tekrar edilmesi amacıyla; kısa bir pasajı okuma, doğru ifadeleri gösterme, okuduğunu anlama hedefli uygulama, eğitsel, iletişimsel ve dilsel oyunlar oynama, bir kompozisyonu giriş, gelişme ve sonuç bölümlerine ayırma etkinlikleri bulunmaktadır. Ayrıca dil yapılarını alıştırmalarda uygulama, seçilen beyitlerin şairini belirtme, eş anlamlı kelimeleri eşleştirme gibi etkinlikler bu üniteye yer almaktadır.

Kitabın CD çalışması her ünite için dinleme metnine sahiptir. Seslendirme gayet net ve anlaşılır durumdadır. Ancak cümleler arası geçişler oldukça hızlıdır ve bazen ifadelerin karışmasına sebep olmaktadır. Metinler çok uzun değildir. Seslendirilen parçada bazen

ayetlere de yer verilmiştir. Sunulan fikirlerin bazen maddeler halinde verilmesi anlamayı kolaylaştırmaktadır. Dinleme metinleri ünite içeriğiyle uyumludur. Bu haliyle konuları pekiştirici ve dinleme yeteneğini geliştiren bir çalışmadır.

İkinci dönem öğrenci kitabı, birinci dönem öğrenci kitabında olduğu gibi yedi üniteden oluşmaktadır. Üniteler; Halifelerin Hayatlarından Alıntılar, Kuran Hikâyelerinden Seçmeler, Eğitim ve Bilgi, Mülteciler, Başarmak-Mutlu Olmak ve Gıda ve Sağlık ve Tekrar Ünitesi isimlerini taşımaktadır.

Bu ünitelerde yer alan uygulama ve öğretilmesi hedeflenen konular şunlardır:

Birinci ünite “Ebu Bekir es- Sıddık” adlı metni dinlemeden önce dört halifeyle ilgili tablo ve sorular çerçevesinde sınıfta yorum yapma çalışmaları sunulmaktadır.

Ünite daha sonra metinle ilgili sorulara yanıt verme, seçilen kelimeleri metinle ilişkili grupta ve konuşma esnasında anlaşılmayan noktaları farklı bir şekilde sunma etkinlikleri yaptırmaktadır. Ayrıca üniteye konuşmada anlaşılmayan noktalara açıklık getirilmesini isteme adına verilen yönergeleri kavratılması hedeflenmekte ve buna yönelik dinleme metni üzerinde ikili çalışma yaparak uygulanmaktadır.

Ayrıca dört halifenin fethettiği bölgeleri gösteren haritayı inceleme, paragrafları daha iyi anlamak adına verilen yönergeyi anlama, metni okuduktan sonra uygulama etkinlikleri de sunulmaktadır.

Daha sonra üniteye “Ömer b. Hattab” isimli metni okuma, yönerge doğrultusunda paragraflara başlık ekleme, metinden çıkarımlarda bulunma, seçilen kelimelerle sözlük çalışması yapma, ilgili soruları yanıtlama, kitap okuma hedefi ile ilgili açıklamaları anlama ve bir kitap tespit edip açıklamaları doğrultusunda sorulara yanıt verme etkinlikleri bulunmaktadır.

Üniteye diğer bir okuma parçasına geçilmektedir. Okuma parçasına hazırlık olması için sorulmuş sorulara cevap verme etkinliği yapıldıktan sonra “Ali bin Ebi Talip” adlı metni okuma, paragrafları temel konular çerçevesinde eşleştirme ve ifadeleri doğru-yanlış olarak belirtme etkinlikleri sunulmaktadır. Öğrencinin araştırma yetkinliğini de geliştirmek için Hz. Ali'nin hayatını başka bir kaynaktan öğrenip sınıfta sunma etkinliği de eklenmiştir.

Hakkında bilgi verilen resimler, haritalar, şekiller ve grafiklerle kelimenin kökünü asıl almadan, olduğu gibi sıralandığı المعجم العربي بين يديك adlı sözlükten alınan örnek çalışmayı inceleme ve alıştırmalarda uygulama etkinlikleri de üniteye yer almaktadır. Daha sonra kompozisyon yazmadan önce taslak halinde yazmanın önemini açıkladığı bölümü kavrama, taslak bir metin üzerinde verilen yönergeleri uygulama etkinlikleri bulunmaktadır.

Grammer olarak "مصادر الأفعال الثلاثية" konusu açıklamalar ve örnekler yardımıyla öğrenilmesi ve alıştırmalarda uygulanması hedeflenmektedir.

Üniteye Hafız İbrahim'in kısa hayat hikâyesini ve şiirlerinden bir bölümünün sunulduğu edebiyat ve belagat dersini okuma etkinliğine geçilmektedir. Şiirin daha iyi anlaşılabilmesi için alıştırmalar sunulmaktadır. Daha sonra dil oyunu oynama, sınıf içi konuşma etkinliği yapma, seçilen cümleleri ana dile çevirme, kelime türetme oyunu oynama, tanımlanan halifelerin adlarını bulma etkinlikleri sunulmaktadır., Son olarak ise ünite içerisinde öğrenilen bilgileri pekiştirme amacıyla hazırlanmış alıştırmaların yapılması istenmektedir.

İkinci üniteye "Sebe Hikâyesi" adlı metni dinlemeden önce bir kelimenin anlamını bulmak için sonraki açıklamalardan yararlanmayla ilgili açıklamalar sunulmaktadır. Bu bilgilerin ışığında etkinlikler uygulanmaktadır. helâk olan kavimler hakkında sınıfta konuşma yapma, arkadaş seçiminde aranılan özelliklerle ilgili bir konuşmayı sınıf ortamında yapma,

Ünite de "Furkan Suresine Göre Rahmanın Kullarının Özellikleri" isimli metni okuma, kelimelerin anlamını öğrenme, tefsirden yararlanarak belirtilen konularda yorum yapma ve seçilen ayetlerle yaklaşık anlam taşıyan Furkan suresi ayetlerini gösterme etkinlikleri bulunmaktadır. Daha sonra seçilen kelimelerin anlamını sözlükten araştırma, kalıp ifadeleri tamamlama, okumada genel temayı bulma hedefli verilen yönergeleri anlama, seçilen ayetler üzerinde uygulama etkinlikleri yer almaktadır.

Ünite daha sonra "Kuranda Hz. Süleyman ve Sebe Kraliçesi " adlı metni okuma, konuyla ilgili doğru ifadeleri bulma, soruları cevaplandırma, ibareleri doğru-yanlış diye ayırma etkinliklerini sunmaktadır. Ayrıca المعجم العربي بين يديك adlı sözlükten alınan örnek çalışmayı inceletmekte ve alıştırmalarda uygulatmaktadır. Daha sonra

kompozisyon yazmada önemli bir aşama olan gözden geçirme ile ilgili açıklamaları sunmakta ve taslak bir metin üzerinde uygulatmaktadır.

Gramer kısmında "مصادر الأفعال الرباعية والخماسية ولبسداسية" konusu açıklanmakta ve örnekler yardımıyla anlatılıp, tatbik ettirilmektedir. Ayrıca ünite edebiyat bölümünde sunulan hadisi okuma, kelimelerini öğrenme, hakkında bilgi sahibi olma, konuyla ilgili uygulama yapma, tanıtılan şahısların kim olduğunu bulma, seçilen kelimeleri ana dile çevirme, ünite bilgilerinin ve konularının gözden geçirilmesini hedefleyen alıştırmalar etkinlikleri yer almaktadır.

Üçüncü ünite "Eğitim" adlı metni dinlemeden önce resimler ve sorular yardımıyla dinlemeye hazırlık yapılmakta sonra dinlediğini anlama ve metinle ilgili alıştırmalar etkinlikleri yapılmaktadır. Daha sonra ise dünyada okuma yazma bilmeyenlerle ilgili araştırma yapıp sınıfta sunulması istenmektedir. Ayrıca resimler, grafik ve şemalardan yararlanarak hızlı okuma teknikleri öğretilmekte, verilen resim ve tablolarda uygulatılmaktadır.

Ünite "Arapça Konuşamayanlar için Yoğun Program Tablosu" adlı metinde tabloları ve verilen istatistik değerleri inceleme etkinlikleri sunmaktadır. Ayrıca ilgili alıştırmaların yapılmasından sonra kelimeleri alfabetik düzenleme ve resimleri sınıfça yorumlama etkinlikleri sunmaktadır.

Bundan sonra ünite "Okuma ve yazma : yüz milyon kişinin mahrum edildiği bir hak" adlı metin okuma parçasına geçmektedir. İlgili soruların cevaplanmasından sonra, istatistiksel şablonlar hakkında yorum yapma ve doğru ifadeyi belirtme etkinliklerinin yapılmasını istemektedir.

Ünite "المعجم العربي بين يديك" adlı sözlükten alınan örnek çalışmayı inceleme ve alıştırmalarda uygulama etkinliği yer almaktadır. Ünite kompozisyon yazmada gözden geçirme ve düzetme aşaması ile ilgili yönergeler sunulmakta ve bir metin üzerinde uygulama yaptırmaktadır.

Gramerde "اسم المرة, اسم الهيئة, اسم الألة" konusunu öğretmekte ve, alıştırmalarını uygulatmaktadır.

Ünitede bundan sonra Alak suresinden on dokuz ayeti okuma, kelimelerini öğrenme ve tanımlanan durumlara karşılık gelen ayetleri gösterme etkinlikleri yer almaktadır. Ayrıca ikinci okuma metninden seçilen ifadeleri doğru ya da yanlış olarak ayırma, seçilen cümleleri ana dile çevirme, ikinci okuma metnini sınıf içi etkinliği olarak uygulama ve verilen kelimeleri alfabetik sıralama etkinlikleri yer almaktadır. Ünite son olarak bilgilerini gözden geçirme hedefli uygulamalar sunmaktadır.

Dördüncü ünite verilen resimler ve sorulardan yararlanarak sınıf içi tartışma etkinliği ile başlamaktadır, “Mülteciler” adlı metni dinleme, ilgili soruları yanıtlama, tanımlanan konuları sınıfta müzakere etme ve resimler ve sorular çerçevesinde yorumlar yaparak okuma parçasına hazırlık yapma etkinlikleri ile devam etmektedir. Daha sonra ünite “Mülteciler” isimli metni okuma, iltica ve mülteci kamplarının sebepleri konulu tartışma yapma ile paragraf ve ana temaları eşleştirme etkinlikleri yer almaktadır. Bundan sonra ise tanımlanan kelimeleri bulma, parça hakkında yorum yapma, seçilen kelimelerin doğru anlamlarıyla kullanıldığı ifadeleri bulma etkinlikleri sunulmaktadır.

Ünite “İnsan ve Felâketler” adlı metin okumayı sunmakta, yorum gerektiren soruları yanıtlama, eş ve zıt anlamlı kelimeleri ayırma " المعجم الوجيز" adlı sözlükten alınan örnek çalışmayı inceleme ve alıştırmalarda uygulama etkinliklerini sunmaktadır.

Ünite yazma yetisini geliştirmeye yönelik yazılan kompozisyonu son kez gözden geçirirken takip edilecek metotla ilgili açıklamaları sunmakta, metin üzerinde uygulamalar (sayfa düzeni- dipnotlar- başlık- imlâ kuralları- noktalama işaretleri) yaptırmaktadır. Gramerde ise " اسم الزمان و اسم المكان " konusunu sunmakta, alıştırmalarla uygulatmaktadır. Daha sonra ise Ebu el-Atahiyye'nin “Dünyada Züht” isimli şiirini okuma, kelimelerini öğrenme ve daha iyi anlama için uygulama yapma, tanımlanan kişileri bulma, ilgili ibareleri eşleştirme, seçilen cümleleri ana dile çevirme ve okuma parçalarıyla ilgili uygulama yapma etkinlikleri sunmaktadır. Son olarak ünite öğrenilen bilgileri tekrar etme hedefli uygulamalar yer almaktadır.

Beşinci ünite resimler ve sorular çerçevesinde yorumlar getirerek dinleme metnine hazırlık yaptırmaktadır. Daha sonra “Başarmak” adlı metni dinleme, daha iyi anlama için ilgili uygulamaları yapma, ismi verilen şahıslar hakkında sınıfta konuşma yapma, para hakkında yorumda bulunma ve mutlulukla ilgili kavramlardan söz etme etkinlikleri sunmaktadır.

Ünite “Mutlu Olmak” isimli okuma metnini sunduktan sonra paragraflar ve verilen ana fikirleri eşleştirme, verilen ifadeleri doğru-yanlış diye sınıflandırma ve seçilen kelimelerin anlamını sözlükten araştırma etkinliklerinin yapılmasını hedeflemektedir.

Ünitede diğer bir okuma parçası “Başarmanın Sırrı” adlı metindir. Resim ve sorular etrafında sınıfta yorum yaparak okuma parçasına hazırlık yapılmaktadır. Daha sonra okuma, ilgili alıştırmaları yapma, başarmak ve mutlu olmak konularını araştırıp sınıfa rapor halinde sunma etkinlikleri sunulmaktadır.

Ayrıca üniteye " المعجم الوجيز " adlı sözlükten alınan örnek çalışmayı inceleme ve alıştırmalarda uygulama, kompozisyon yazmanın son aşaması olan gözden geçirmeyle ilgili yönergeleri anlama ve verilen metin üzerinde uygulama, başarmak ve mutlu olmak başlıklı bir kompozisyonu verilen tüm teknikleri kullanarak yazma etkinlikleri bulunmaktadır.

Ünite gramer olarak " أسلوب الإغراء والتحذير " konusunu örnekler ve açıklamalar yardımıyla sunmakta alıştırmalarla uygulamaktadır. Bundan sonra üniteye Mustafa Lütfü el-Menfalutî adlı yazarın” Mutluluk” adlı makalesini okuma bulunmaktadır. Ayrıca üniteye parçanın müfredatını ve açıklamaları kavrama, en güzel ifade hakkında kısa bir kompozisyon yazma, konu ile ilgili okunan bir kitap hakkında tanıtıcı bilgi verme, hızlı okuma oyunu oynama, seçilen cümleleri ana dile çevirme etkinlikleri bulunmaktadır. Son olarak ünite bilgilerini tekrar hedefli alıştırmaları sunulmaktadır.

Altıncı ünite resimler ve sorular çerçevesinde sınıfta yorum yaparak, öğrenciyi “İslâm ve Beslenme” adlı metni dinlemeye hazırlamaktadır. Daha sonra ilgili alıştırmaları yapma, metinle ilgili ikili çalışma yapma, sağlam akıl, sağlam vücutta bulunur sözünün ana tema olduğu konuşma yapma, sınıfta tercih edilen yiyeceklerle ilgili tartışma, İslâm’ın yasakladığı yiyecekler ve yasaklanma sebepleriyle ilgili görüş bildirme etkinlikleri sunulmaktadır. Ünite bundan sonra “İslâm’da Beslenme ve Sağlık” isimli okuma metnine geçmektedir. Burada ana fikirlerle paragrafları eşleştirme, konu içeriğine uygun sınıflandırmalar yapma ve verilen kelimeleri sözlükten araştırma etkinlikleri yer almaktadır.

Ünitenin bu kısmında ise resim ve sorulara yorum getirerek okuma parçasına hazırlandıktan sonra, “Oruç Tutmanın Önemi ve Müslüman Hayatı için Gerekliği” adlı

okuma metnine geçilmektedir. Bu kısımda okuma, konuyla ilgili çerçevesi çizilen noktalara yorum yapma, besin ve beslenme başlıklı bir araştırma yazısı hazırlama ve sınıfta sunma, "المعاجم الكاشفة" adlı Kuran lâfızlarını içeren sözlük hakkında bilgi sahibi olma ve örnekleri inceleme ve uygulama yapma etkinlikleri sunulmaktadır.

Bundan sonra ünitenin yazma kısmı gelmektedir. Burada kompozisyon yazmayla ilgili tüm aşama tekniklerini (konu seçimi- bilgileri toplama ve sınıflandırma- konuyu planlama- taslak hazırlama- ilk kontrol- son şekli verme) özet olarak gösteren şemaları gözden geçirme sunulmaktadır. Daha sonra listelenen konulardan hangisi hakkında kompozisyon yazmayı tercih edeceği konusunda sınıf içi etkinlikte bulunmaktadır.

Gramerde "أسلوب المدح والذم" konusu sunulmakta ve alıştırmalar uygulanmaktadır. Edebiyat bölümünde ise yemek yeme görgüsüyle ilgili verilen dört hadisi okuma, anlama, sorulara cevap verme, tanımlanan şahısları bulma ve resimde yer alan hayvanların hangisinin yenilip ve hangisinin yenilmeyeceği konusunda sınıf içi etkinliği yaptırılmaktadır. Bundan sonra ise seçilen cümleleri ana dile çevirme ve ilk okuma parçası içeriğiyle ilgili kelime çalışması yapma etkinliği yer almaktadır. Son olarak ise ünite kapsamına dair alıştırmaları uygulayarak tekrar yapılmaktadır.

Son ünite; aktivite ünitesi olup kısa bir pasajı okuma, konuyla ilgili yorumda bulunma, müfredat ile ilgili eğitsel oyun oynama, eş anlamlı kelimeleri bulma, resimde gösterilen besinler hakkında konuşma, noktalama işaretlerini kullanma, dil yapılarını uygulama, edebiyat ve belagat bölümlerinin içeriğiyle ilgili alıştırmaları yapma gibi etkinliklerle, konuların tekrar gözden geçirilmesini ve bilgilerin kullanılmasını hedeflemektedir.

Kitabın CD'si her üniteye ait altı dinleme metninden oluşmaktadır. Metinler ünite içerikleriyle uyumludur. Seslendirme diğer CD'de olduğu gibi başarılıdır ve hızlı geçiş cümleleri azalmıştır. Seslendirilen parçalar çok uzun değildir. Anlatım sık sık ayetlerin kurallarına uygun okunmasıyla renklendirilmiştir. Konusuna göre hadis metinleri de yer almaktadır. Telaffuz, metne hakimiyet ve içerik bakımından başarılı olan metinler, anlaşılabilir ve kolay parçalardır. Ünitelerdeki konulara canlılık vermekte ve dinleme becerisini geliştirme hedeflemektedir. Ünite başında yer alması ünite içeriği hakkında öğrenciye zihni hazırlık imkânı da vermektedir. Kısa metinli, net, açık seslendirmeli metinler, amacına uygun ve faydalı çalışmalar olarak dikkat çekmektedir.

2.2.10.1. Öğrenci Kitaplarının Değerlendirilmesi

Onuncu sınıf öğrenci kitabı; içerik ve uygulamalarıyla diğer kitaplardan oldukça farklıdır. Ünitelerin sayısı azalmış ancak içerikleri artmıştır. Daha önce yer almayan uygulamalar bulunmaktadır. Ünitelerin girişinde yer alan, ünite sonunda neler öğrenileceğine dair görüşler sunan kısım ilk kez eklenmiştir. Yine girişte yer alan ayet, hadis, beyit ya da deyimlerin yazılması bu kitapta karşılaşılan bir uygulamadır. Üniteler dinleme etkinliği ile başlamakta, ancak öncesinde hazırlık uygulamaları yer almaktadır. Verilen resimleri ve soruları yorumlayarak dinleme etkinliğine hazırlık yapılmaktadır. Dinleme aktivitesinden sonra konu ile ilgili ikili, grup ya da tüm sınıf çapında konuşma imkânı veren alıştırmalar öne çıkmaktadır. Okuma alıştırmaları iki bölümden meydana gelmekte ve iki metin birbiriyle ilgili konulardan oluşmaktadır. Okuma etkinliğine geçmeden önce, dinlemede olduğu gibi resimler ve sorular çerçevesinde yorum yapılarak okuma etkinliğine hazırlık yapılmaktadır. İki metin arasında okuma teknikleri ile ilgili bilgiler verilmekte ve uygulama alanları sunulmaktadır. Oldukça faydalı açıklama ve çalışmalardır. Okuduğunu anlama amaçlı verilen sorular aynı zamanda dili işlevsel olarak kullanma fırsatı vermektedir. Okuma parçalarında geçen yabancı kelimeler uzun listeler halinde verilmemiş, öğrencinin belli bir kelime dağarcığı oluşturduğu düşünülmüş ya da sözlükten kendisinin bulması hedeflenmiştir. Sözlükte kelime bulmayı öğreten uygulama yine ilk kez karşılaşılan ve pratik yapma imkânı veren bir çalışmadır.

Bu kitapta ilk kez yer alan bir başka bölüm ise; bazı edebiyatçıların ve eserlerinden bir bölümünün verildiği, kültürel aktarım ve dili edebîleştirmek, edebî zevk olarak okumak ve de aşına olmak için eklenmiş olan edebiyat ve belagat başlıklı bölümdür. Kültür aktarımı adına önem verilen bir bölümdür. Daha önce sadece şiirler yer alırken, burada şairlerin kısa hayat hikâyeleri de eklenmiştir. Kompozisyon yazma teknikleri de öğrenciye oldukça faydalı bilgiler sunan, bu bilgiler ışığında uygulaması olan bir aktivitedir.

Dilbilgisi konuları belli bir sıra takip etmeden farklı konulardan seçilmiştir. Kurallar geniş bir şekilde tablolar ve şemalar yardımıyla açıklanmış, örnekler verilerek kavratılması hedeflenmiştir. Dil yapılarına yönelik uygulama alıştırmaları işlevsel ve yeterli miktardadır. Aktiviteler bölümü, ünite boyunca sunulan her türlü bilginin çeşitli

etkinliklerle uygulanmasını içermektedir. Çeşitli oyunlar, rol yapma, drama, gösteri gibi tekniklerin kullanıldığı, konuşma, tartışma, iletişimi sağlayan, hem dilin gelişimine hem de sınıf içi etkileşime olanak sağlayan aktiviteler bulunmaktadır. Alıştırmalarda hem konuların gözden geçirilmesi hem de dilin etkin kullanılması esas olup bu bakımdan başarılıdır.

Ünitenin en sonunda tekrar bölümü yer almaktadır. Burada bilgilerin tekrarı, öğrencinin kendi başına yapabileceği genellikle yazılı yorum ve alıştırmalar bulunmaktadır.

Genel olarak incelendiğinde ünitelerin oldukça uzun olduğu gözlenmektedir. Ancak sayılarının az olması ve işlenen sürenin uzun olması uygulama fırsatı vermektedir. Ders sayıları artmış, konular ve uygulamalar çeşitlenmiştir. Öğrencinin sıkılmadan, dersten kopmadan ilerlemesini sağlayan, motivasyonu artıran etkinlikler ve alıştırmalar dikkat çekmektedir. Ünitelerin içindeki işaretler de farklı bir uygulamadır. Kitap bu haliyle çeşitli aktiviteler sunmaktadır. Konular yoğunluklu olarak Arap ve İslâm kültüründen seçilmiştir. Kitapta etkinlik ve aktivitelerin çokluğu öğrenci motivasyonunun düşmesine sebep olma ihtimaline rağmen, aynı zamanda öğretmene, tüm sınıfı derse katabilecek, konu ağır olsa bile dersin canlı geçmesini sağlayacak uygulama fırsatları vermektedir. Görsel materyallerin çokluğu da konuların içeriğini hafifletici etkindir. Öğrenci sadece okuma ve alıştırma yaparak değil, pek çok uygulamaya katılarak ve dili kullanarak üniteyi bitirmektedir. Bu kapsamda bakıldığında öğretilen becerilerin sıralaması ve dilbilgisi kurallarının kıyas yoluyla geniş bir şekilde öğretilmesi kullanılan yöntemin bilişsel yöntem olduğunu göstermektedir. Ancak çok sayıda tekniğin kullanılarak, konuşma fırsatının verilmesi, dili kullanarak işlevselliğini artırma odaklı alıştırma ve etkinliklerin çokluğu ile ana dili kullanma esnekliği iletişimsel yönetime işaret etmektedir. Kelime öğretiminde yeni kelime ve kalıp ifadelerin liste halinde sunulmadan özellikle eş anlamlılarının seçilerek verilmesi düzvarım metodunu göstermektedir. Bu bağlamda tüm bu metotların belirgin özelliklerinin seçildiği seçmeli yöntem; kitapta takip edilen metottur. Kelime öğretiminde düzvarım yöntemine, dilbilgisi öğretiminde ve becerilerin öğretimi sıralamasında bilişsel metoda ve dilin kullanılmasının önemli olduğu, esas olanın dilin işlevselliğinin artırılması görüşünün temel olduğu iletişimsel metoda dayanmaktadır. Anlam temeli oluşturmakta etkili

iletişim temel alınmaktadır. Ana dil kontrollü olarak kullanılabilir. Derse başlarken öğrenciye neyi öğreneceğini ya da ne kazanacağını bildirmek önemlidir.

Kitapta farklı şekilde gelen uygulamalar ve çok sayıdaki etkinlikler kullanılan teknik sayısının fazla olmasına sebep olmaktadır. En çok öne çıkan teknikler soru-cevap, gösteri, rol yapma ve drama, kavram haritaları, ikili ve grup çalışmaları, dilsel, eğitsel ve iletişimsel oyunlar ve bireysel öğretim teknikleridir.

Birinci dönem kitabında olduğu gibi bir girişe sahip olan ikinci dönem öğrenci kitabı, konuyla ilgili ayet, hadis, beyit ya da deyimle üniteye başlamaktadır. Ünite bittiğinde öğrenilecek ve kazanılacak bilgi ve beceriler hem gelen konular hakkında bilgi verip, öğrenciye neler öğreneceğine dair fikir vermekte, hem de ünite sonunda hedeflenen aşamaya gelinip gelinmediğinin kontrolüne imkân sağlamaktadır. Dinleme ve okuma metinleri öncesi yapılan hazırlık çalışmaları da aynı hedefle bulunmaktadır. Metinler öncesi sunulan resim ya da sorulan sorular etkinliğe hazırlama bakımından başarılı uygulamalardır. Metinlerin dinlenmesi ya da okunmasından sonra konuyla ilgili yapılan yorum, sınıf içi etkinlikler ya da alıştırma uygulamaları, hem yeni müfredatı kullanma, hem de dinlediğini ve okuduğunu anlama amaçlı başarılı çalışmalardır. Sözlük çalışması sadece kelime bulmaya yönelik olmayıp bununla beraber, sözlükler hakkında da bilgi vermekte, sözlükleri tanıtmakta, öğrenciye bilgi aktarmaktadır. İlk üç ünite "المعجم العربي بين يديك" adlı sözlük tanıtılıp, uygulama yapılmış, dördüncü ve beşinci ünite "المعجم الوجيز" ve son ünite "المعجم الكاشفة" adlı Kuran lâfızlarını içeren sözlük hakkında bilgi verilmiştir. Kompozisyon yazma teknikleri aşama aşama gösterilmiş ve ilgili noktalarda uygulamaya gidilmiştir. Dilbilgisi konuları belli bir sıralamayla değil, bir program takip edilmeksizin karışık konularda gayet uzun açıklamalar ve örneklerle açıklanmıştır. Alıştırmalar yeterlidir. Zira hem ünite sonundaki tekrar bölümünde hem de en sonda yer alan aktivite ünitesinde tatbik etme olanağı bulunmaktadır. Edebiyat ve Belagat dersinde şair ve şiirlerinin tanıtımının yer alması faydalı bir bölüm olduğu halde ikinci, üçüncü ve altıncı ünitelerde ayet ve hadis metinlerine yer verilmiştir. Şu ana kadar olan kitaplarda zaten yoğun bir şekilde bulunan dini içerikli metinler yerine şairlerin hayatının ve şiirlerinin tanıtıldığı bölümlerin daha faydalı olacağı düşünülmektedir. Her ne kadar bu metinler ünite içeriklerine uygun gelse de aynı konularda ya da başka konularda şiir bulunamaması edebiyatı bu kadar zengin bir dil

için mümkün değildir. Bu konu kitap için olumsuz bir noktadır. Yine dinleme ve okuma metinlerinin içeriğine bakıldığında genel temaların Arap ve İslâm kültürü aktarımının hedeflendiği, modern içerikli sunulan diğer konuların ise büyük çoğunluğunun da yine aynı kültürden iktibaslar yaptığı gözlenmektedir. Her ne kadar uygulamalar farklı olsa da, etkinlikler dersin canlı geçmesine ve öğrenciyi aktif kılsa da , konular ile içerik kitabı modern bir dil kitabından ziyade dini bir kitap görüntüsüne sokmaktadır. Birinci dönem kitabında da var olan ancak etkinliklerin gölgesinde çok hissedilmeyen bu durum, özellikle bu kitapta içeriği nedeniyle öne çıkmakta ve modern dil öğretim seti başlığıyla uyuşmamaktadır. Daha önce geçen “Rahman’ın Kullarının Özellikleri” ayetleri ve konusu yine yer almakta ve eklenebilecek pek çok konu yerine bu ayet ve uygulamalara aynı şekilde yer verilmesi kitabın başarısına gölge düşürmektedir. ” Hz. Süleyman ve Sebe Kraliçesi “ başlıklı metinde yer verilen ayetler, ”Zikredenlerin Mükâfati” hadisi, “Alak suresi” adlı edebiyat bölümü, ”Yemekten önce ve sonra” başlıklı hadislerin olduğu bölümler yine bu tür eksiklere örnek olarak verilebilir. Kitabın takip ettiği metot açısından kültür aktarımı önemlidir. Ancak zaten tüm metin ve alıştırma içeriklerinde gözlenen bu kültürel yoğunlaşma, artık ileri derece kabul edilen bu sınıf öğrencileri için daha farklı konu ve içeriklerinin olmasının önemli olduğu gerçeğinin gözden kaçırılmasına sebep olmaktadır.

Kitabın girişinde verilen tabloda tüm ünitelerde yer alan dersler ve içerikleri gösterilmektedir. Kitap hakkında hızlıca bilgi sunmaktadır. Bu tablodan da hemen fark edileceği üzere; kitaptaki dersler dinleme, okuma, okuma-yazma, dilbilgisi kuralları, edebiyat ve belagat, aktiviteler ve genel tekrardan oluşmaktadır. Bu kapsamda kitabın diğer kitap gibi beceri sıralamasında ve de daha önce değinilen dil yapılarını kıyas yoluyla tümünden gelim tekniğiyle öğretmesi kullanılan yöntemin bilişsel yöntem olduğuna, kelimelerin öğretiliş şekli eş anlamlılarının verilmesi ya da tanımlanarak anlaşılması beklentisi kelime öğretiminde bu tekniği kullanan düzvarım metoduna , sınıf içi pek çok etkinliğin yapılması, konuşma fırsatlarının çokluğu, yazı çalışmalarında ya da metinlerin akabinde dili kullanmak için çok sayıda aktivitenin olması, dilin işlevselliğine önem veren iletişimsel metoda işaret etmektedir. Dolayısıyla kitabın takip ettiği metodun seçmeli yöntem olduğu kolayca fark edilmektedir. Konuşmanın ve dilbilgisinin önemli olduğu, dinleme becerisinin ve okuma becerisinin öne çıktığı bir yöntemdir. Ana dil kullanılmasına şiddetle karşı çıkmayan(ana dil çevirileri buna

örnektir) kontrollü kullanılmasından yana olan bu metot hedef dil kullanımında işlevselliğe çok önem vermektedir. Dili anlamak, bilinçli ve şuurlu olarak kullanmak, kelime dağarcığını geliştirerek dilde ilerlemek amacındadır. Kültürel aktarıma önem verir. Dil öğelerini ve dilin ana unsurlarını öğretirken yoğun bir şekilde kültürden bahseder. Derse başlarken yapılan hazırlıklar yöntemin özelliklerindedir. Çünkü derse zihni hazırlık, anlama ve bilinç açısından önemlidir.

Kitapta farklı şekilde gelen uygulamalar, çok sayıdaki etkinlikler kullanılan teknik sayısının fazla olmasına sebep olmaktadır. En çok öne çıkan teknikler soru-cevap, gösteri, rol yapma ve drama, kavram haritaları, ikili ve grup çalışmaları, dilsel, eğitsel ve iletişimsel oyunlar ve bireysel öğretim teknikleridir.

2.2.10.2. Çalışma Kitaplarının Değerlendirilmesi

Çalışma kitapları öğrenci kitaplarıyla aynı ders sıralamasına sahiptir. Dinleme dersi, okuma, okuma, yazma, dilbilgisi, edebiyat ve belagat bölümlerinden oluşan kısa ünitelerden oluşmaktadır. Üniteler ders kitabını pekiştirme amacı taşıdığından konular ve alıştırmaları içerikleri aynı, uygulamaları farklıdır. Dinleme bölümü alıştırmalarını yapmak için öğrenci kitabında yer alan metni dinlemek gerekmektedir. Kitaplar, ifadeleri doğru-yanlış olarak sınıflama, tanımlanan durumda konuşma yapma, kısa bir pasajı okuyup ilgili sorulara cevap verme ya da yorumlarda bulunma, seçilen kelimelerin eş anlamlısını bulma, kompozisyon bölümünde öğretilen bilgilerin kullanılmasını hedefleyen alıştırmalardan oluşmaktadır.

Dilbilgisi kuralları kısaca açıklandıktan tatbik alanına geçilmektedir. Edebiyat bölümü alıştırmaları için önce öğrenci kitabındaki metni ya da şiiri okumak sonra ilgili uygulamaları yapmak önemlidir. Okuma pasajlarının bazıları kitaptan bağımsız parçalardır. Öğrenci kitabından farklı olarak sadece bir adet okuma metni bulunmaktadır. Kitapla ilgili olmayan genel kelime bilgisi ya da kullanımı gerektiren alıştırmalar da vardır. Öğrenci kitabındaki gibi renkli olmasa da grafik ve resimlere yer verilmiştir. Bu açıdan bakıldığında öğrenci kitabındaki ünitenin bitiminden hemen sonra işlenmesi durumunda, öğrenilen bilgileri pekiştirecek, tüm konu ve yapıların tekrarını, kelimelerin kullanılmasına imkân tanıyacak çalışmalar içeren bu kitaplar, destekleyici ve tamamlayıcı unsurlar olarak sette yer almaktadır.

Kitapların sonunda dönem sınavları yer almakta, tüm kitabın genel bir gözden geçirilmesine olanak veren soruları kapsamaktadır. Kapsamı itibarıyla öğrenci kitaplarında kullanılan seçmeli yöntemin takip edildiği gözlenmektedir. Dinleme üniteleriyle başlaması, okuma, yazma, dilbilgisi ve edebiyat bölümü sıralaması aynıdır. Dilbilgisi kuralları diğer kitapta olduğu kadar açık olmasa da kısaca tanımlanarak uygulanmaktadır. Dilin işlevselliğine de önem verilmekte, ikili ve grup çalışmalarına ya da kendi ifadeleriyle anlatıma fırsat veren uygulamalar bulunmaktadır. Dinleme ve okuma becerisi öne çıksa da konuşma ve yazma becerisi de aynı oranda geliştirilmesi hedeflidir.

Öğrenci kitabında yer alan tekniklerin bazıları kullanılmıştır. En çok kullanılan teknikler soru-cevap, ikili ve grup çalışmaları teknikleridir. Oyunlara yer verilmemiştir.

2.2.11. On Birinci Sınıf Öğrenci Kitapları

On Birinci kitap öğrencinin gelmiş olduğu seviyeye uygun dil yapıları ile pek çok dil unsurunun yer aldığı kitapların her biri altı temel konuyu içeren altı üniteden oluşmaktadır. Kitapta temel dil öğelerinin ve tüm becerilerin geliştirilmesi hedeflenmekte bu sebeple dilsel aktivitelere oldukça önem verilmektedir. Öğrencinin edinmiş olduğu bilgiler ve yapmış olduğu uygulamalarla elde ettiği seviyeyi daha da ileri götürmek adına önemli olan her öğenin eklendiği belirtilmektedir. Çalışma kitaplarının, öğrenci kitaplarında verilen bilgileri pekiştirmek, öğretmenin işini kolaylaştırmak, öğrenci kitabını kuvvetlendirmek için çok sayıda ve çeşitli aktivitelerle oluşturulduğu, başarılı bir sonuç için öğrenci kitabıyla başlayıp, çalışma kitabıyla bitirilmesinin öngörüldüğü ifade edilmektedir. İleri aşamada bulunduğu ve Arapçada epey yol kat edilmiş olduğundan öğrencinin, bilgiye ulaşmak için temel anahtar olan okumanın önemine binaen, Arapça metinleri rahatlıkla okuması ve aşına olması adına metinlerin uzun ve yoğun hazırlandığı, bu metinlerin okunmasıyla başarısının artacağı ve modern ve klasik Arapça eserleri doğrudan okuyabilmesini sağlayacağı vurgulanmaktadır. İslâm ve Arap kültürüyle, öğrenci arasında bir bağ kuracak olan bu metinlerin sonuna, dili kullanma kapasitesini sorgulayabileceği ve kendisini sınavabileceği soruların eklendiğinin altı çizilmektedir. Ünitelerin sonunda yer alan tekrar ünitesinin öğretmenin öğretme eylemini denetleyip sorgulayabileceği, öğrencinin öğrendiklerini ve ilerleyip ilerleyemediğini kontrol edebileceği ve gelişimini takip

edebileceği etkinlikler bölümü olarak planlandığı belirtilmektedir. Gelecek aşamaya hazırlık sağlamaktadır. Kitaplarda konuların çeşitliliğine, alıştırmaların farklılığına, pek çok alan, fikir ve kültürden alıntı yapmaya, konuların basitten zora doğru ilerlemesine, edebî metinlerle konuşma dilinden edebî lafızlarla süslü, ince anlatımlı edebiyat diline geçmeye, İslâm ve Arap kültürü hakkında bilgi verme temelinde olsa da alıntı yapılan kaynakların çeşitliliğine önem verildiği ifade edilmektedir.

Bu kitaplarda öğrencinin dinlediği bir metindeki kelimenin literal anlamı ile mecazi anlamı ayırması, dinlediği metinlerde sunulan bilgileri anlama yeterliliğini geliştirmesi, konuşma yapma, seminer, konferans ve sunum yapma yeteneklerini geliştirmesi hedeflenmektedir. Ayrıca öğrencinin Kurandan ve Hadislerden anlamını bilerek doğru okuma uygulamaları yapması, eleştirel okuma tatbiki yapması, sınıf dışında çeşitli alanlarda ve farklı kaynaklardan okuma yapması, farklı başlıkları olan ve pasajlardan oluşan kompozisyon yazması ve, okuduğunun özetini çıkartabilmesi de hedeflenmektedir. Bunun dışında edebî metinlerden keyif almak, konuşurken ve yazarken dilbilgisi kurallarını, sarf ve nahiv bilgilerini doğru bir şekilde kullanmak, atasözleri, deyimleri ve terimleri kullanabilmek, klasik sözlükleri ve dilbilgisi kaynak kitaplarını kullanabilmek, ayet, hadis ve edebî metinleri ezberlemek, Arap olan ve olmayan İslâm ülkelerinin kültürlerine dair bilgi sahibi olmak kitabın hedefleri olarak verilmektedir.

Kullanılan işaretler tablo halinde, ünite içerikleri de ayrıntılı bir şekilde pano üzerinde gösterilmektedir. Dersler ve kapsamları konu başlıklarıyla sıralanmaktadır.

Birinci dönem kitabında yer alan ünitelerin adları; Mucize (Benzersizlik), Temizlik, İnsan, Kirlilik, Problem Çözme ve Karar Alma, Asrın Vebası ve Genel Tekrar Ünitesidir.

İlk ünite “Bilimsel Mucizeler” adlı dinleme metnine hazırlık olması için ayetler ve sorular çerçevesinde konu yorumlatılmakta, verilen metnin daha iyi anlaşılması için dildeki sosyal ve kültürel izler hakkındaki açıklamalar verilmektedir. Metnin okunmasından sonra okuma, dinlediğini anlama ve bu açıklamalar ışığında ilgili soruları cevaplama etkinliği yer almaktadır. Konu ile ilgili grup çalışması yaparak müzakere yoluyla metinde verilen dil yapıları ve bilgilerin kavratılması amaçlanmaktadır. Sunulan resmin yorumlanmasıyla pekiştirme hedefi gözlenmektedir.

Ünitenin ikinci okuma parçası olan “Kuranda İcaz’ın Sırrı” adlı metnin okunması, soruların cevaplandırılması, eş anlamlı kelimelerin eşleştirilmesi ve verilen resmin yorumlanması gibi etkinliklerle konu hakkında rahat yorumlar yapabilme ve metne hakimiyet amacı göze çarpmaktadır.

Bir sonraki metin “Peygamberlerin Mucizeleri” adıyla gelmekte ve alıştırmaların uygulanmasıyla aynı hedef amaçlanmaktadır. Ünite onuncu kitapta tanıtılan sözlüklerin (معجم الألفاظ) genel bir tanıtımıyla devam etmektedir. Tekrar gözden geçirme ve kelimelerle sözlük çalışması uygulama sözlük kullanımı ile ilgili bilgileri kavrama ve uygulama örnekleridir.

Yazı çalışmasında temel cümle tanıtımını anlama konusu öğretilmektedir. Yazılması istenilen kompozisyonla, uygulama yapılması hedeflenmektedir.

Dilbilgisi bölümü "الربط بين جملتين اسميتين" başlığını taşımakta, konu alıştırmalarla desteklenmektedir.

Kurandaki Sanatsal Anlatımlar” edebiyat ve belagat bölümünün içeriğidir ve tahlillerle daha iyi anlaşılması amaçlanmaktadır.

Dil yapılarının pekiştirilmesi, kavramların yerleşmesi için cümleleri değiştirerek dilsel oyun oynama, tanımlanan durumlarda sınıf etkinliğinde bulunma, seçilen cümleleri ana dile çevirme aktiviteleri de yer almaktadır. Ünite, genel bir gözden geçirme fırsatı veren alıştırmaların yapılmasıyla sona ermektedir.

İkinci ünite “Yiyecek ve İçecek Temizliği” adlı metni dinleme etkinliği öncesinde resim ve sorulardan yararlanarak konu hakkında sınıfta konuşma yapma aktivitesi yer almaktadır. Ardından bağlantı kurma ve sonuç çıkarma stratejilerini öğretmekte ve , bu bilgiler ışığında uygulama yapılmaktadır. Konu bağlamında,,” temizliğin önemi “başlıklı okulda ya da bir sosyal etkinlikte konuşma yaparak biçimsel drama tekniğini uygulaması bulunmaktadır.

İkinci metne geçmeden önce, bir metni tahlil etmek için gerekli okuma stratejileri sunulmaktadır. Sonrasında, “Kişisel Temizlik” adlı metni okuma, stratejileri uygulama, eş anlamlı kelimeleri bulma, temizlik konulu yorumlarda bulunma etkinlikleri ile dil

yapılarının kavratılması ve okunan bir metnin daha iyi anlaşılması amacı dikkat çekmektedir.

Ünitenin son metni olan “İnsan, Çevre Temizliği ve İslâm” adlı parçanın okunarak, konu ile ilgili ayet ve hadisler etrafında yorumlar yapılması istenmektedir.

Yabancı bir kelimeyi sözlükte kolayca bulabilmek, rahat bir kullanım sağlamak amacıyla seçilen kelimelerin sözlükten araştırılması, "المعاجم العربية التراثية" hakkında bilgi verilmesi, kullanım özelliklerini öğrenip verilen uygulamaların yapılması uygulamaları yer almaktadır.

Yazı çalışması bölümünde , destek cümlesi ile ilgili açıklamalar verilmekte, örnek ve tahlili incelemenin ardından, kısa bir metinde uygulama ve kompozisyon yazma istenmektedir.

Ana hatlarıyla öğretilen dilbilgisi bölümünde "الربط بين جملتين فعليتين وجملتين مختلفتين" başlıklı konu hakkında bilgi verilmekte, uygulamalarla kavrama yoluna gidilmektedir. Hakikî ve mecazî ifadelerin tanımlarını örnekleri ve tahlillerini inceleme, hakikî olan ifadeleri mecazîye, mecazî olanları da hakikîye dönüştürme uygulamaları ise belagat bölümünde yer almaktadır.

Ünitenin son kısmında yer alan, imlâ kurallarıyla ilgili dilsel oyun oynama, sınıfça temizlik kampanyası konusunda beyin fırtınası yapma, bir konuşma hazırlama, hep beraber sunma, seçilen cümleleri anadile çevirme, farklı kaynaklardan kişisel temizlik ya da çevre temizliği konusunu araştırıp sınıfta konuşma yapma hem ünite içeriğini tekrar fırsatı veren, hem de öğrenilen dil yapıları, kavramları ve kuralları kullanarak öğrenmeye teşvik eden etkinliklerdir. Ünite, diğerlerinde olduğu gibi genel bir gözden geçirme amacı taşıyan alıştırmalarla son bulmaktadır.

Üçüncü ünite ayet ve soruları inceleyerek sınıf içi yorum etkinliği ile başlamaktadır.“ Kuranda Doğru İnsan Anlayışı” adlı metni dinleme, söylenmeden anlaşılın ifadeleri bulma ve sonuç çıkarma stratejisini öğrenme, bilgilerden yararlanarak dinleme metninde uygulama dinleme becerisini geliştirmeyi hedeflemektedir. Stratejiler bölümünde tanımlanan iki konuda iki grup olarak münazara yapma etkinliği, hemen ardından bilgiyi yapılandırma ile ilgili stratejileri öğrenme uygulaması bulunmaktadır.

İlk metin “Dünya Hayatı için Doğru Kavram” başlığını taşımaktadır. Metin öncesinde öğretilen stratejilerin tabloda uygulanması, kısa metinler yazma, sorular çerçevesinde yorumlarda bulunma, eş anlamlı kelimeleri bulma metni anlamaya destek veren alıştırmalardır.

İkinci metne geçmeden önce resim ve sorulara yorum getirerek okuma parçasına hazırlanma hedeflenmektedir. “ Canlıların En asili” isimli metni okuma, kelime anlamlarını eşleştirme, verilen ayetlerle aynı anlama gelen cümleleri gösterme, metin içeriği ile ilgili uygulama yapma kelime ve dil yapılarının kavratılmasında başarılı olan etkinliklerdir.

Her bir ünite farklı bir sözlük tanıtan ve uygulamalarla pratik yapma fırsatı sunan sözlük çalışması bölümünde, "تاج العروس" isimli sözlükten örnek bir sayfa sunulmakta ve uygulama örnekleri yer almaktadır.

Paragrafları birbirine bağlama ile ilgili açıklanan bilgileri, örnekleri ve tahlillerini inceleme, metin üzerinde ve serbest bir kompozisyon yazarak uygulama ise yazı bölümünün içeriklerindedir.

Dilbilgisi kitaplarında oldukça uzun ve ayrıntılı anlatılan, "العدد وتمييزه" konusu, temel hatlarıyla açıklanarak, örnekler yardımıyla uygulanarak öğretilmektedir.

“Halife Olunca Hz. Ömer’in Yaptığı Konuşma” adlı edebî metni okuma, tahlillerini inceleme, konuyla ilgili yazılı yorumda bulunma ise belagat bölümünün içeriğini oluşturmaktadır. Tanımlanan mesleklerle ilgili oyun oynanması, verilen konuda sınıf içi konuşma etkinliği gerçekleştirilmesi, seçilen cümlelerin ana dile çevrilmesi ve genel tekrar hedefli alıştırmaların yapılmasıyla ünite sona ermektedir.

Dördüncü ünite resimlere ve sorulara göre yorumda bulunma alıştırmalarıyla başlamaktadır. Dinleme etkinliğinde verilen metin ”Çevre Kirliliği” adını taşımaktadır. Dinleme stratejilerinin sunulduğu bölümde, herhangi bir konuşmayı dinlerken not alma stratejileri öğretilmektedir. Ardından bu stratejilerin dinleme parçasında uygulanması istenmektedir.

Ünitenin ilk metnine geçilmeden, hazırlık amacıyla bazı uygulamalar yer almaktadır. Bir mahkeme sahnesini canlandırarak rol yapma tekniği ile etkinlik düzenleme, verilen

resimlerle ilgili konuşma yapma, yazarın üslubunu belirleme stratejilerini öğrenme, okuma metninde uygulama bu etkinliklerdendir. “Toprak Kirliliği” adlı metni okuma, ilgili soruları yanıtlama, aynı anlamı olan kelimeleri eşleştirme, metne göre tablo oluşturma, resimlere ve sorulara göre yorum yapma okuma becerisini geliştirmeyi hedefleyen aktivitelerdir.

Ünitenin ikinci metni “Kirlilik” isimli parçanın önce okunarak, sonra paragraflarda yer alan ana fikirlerin bulunarak iyi bir şekilde anlaşılması amaçlanmaktadır.

Sözlük bölümünde bir önceki ünite de tanıtımı yapılan "تاج العروس" isimli sözlükten örnek sayfa verilmekte ve uygulama alıştırmaları yer almaktadır.

Yazı çalışması, kompozisyon yazarken fikirlerin birbirine bağlı olmasının önemine dikkat çeken açıklama ile başlamakta, örneklerin, değerlendirmelerin incelenmesi ve , serbest bir kompozisyon yazarak uygulanmasıyla sona ermektedir.

Bir önceki ünite konusu kapsamında "العدد الترتيبي" adlı dilbilgisi kurallarının öğretildiği dilbilgisi bölümü; inceleme, örneklerini anlama ve alıştırmalarını uygulama etkinliklerinden oluşmaktadır.

Belagat bölümündeki Muhammet bin Ali es-Sunûsiyyu’ ye ait “Kırda Bir Saat” adlı şiiri, şairin kısa hayat hikâyesini okuma, kelimelerini öğrenme, değerlendirmeyi inceleme ve uygulamalar yapma Arap edebiyatından kültürel aktarım amacı taşımaktadır.

Ünitenin genel bir tekrarının hedeflendiği; yazılışları aynı anlamları farklı kelimelerle dilsel oyun oynama, sınıfta konferans verme etkinliğine tüm sınıf olarak katılarak soru sorma, eleştirme ve müdahale etme tekniklerini uygulama, seçilen cümleleri ana dile çevirme uygulamaları ile ünite sona ermektedir.

Beşinci ünite soruları ve resimleri grup çalışması halinde yorumlama etkinliği ile başlamaktadır. Dinleme etkinliğinde “Problem Çözme Yeteneği” adlı diyalog yer almaktadır. Dinlemeyi daha verimli hale getirmek için eden dilinden yararlanma stratejisi eklenmiştir. Bu etkinlik sunulan parçada uygulanarak bölüm tamamlanmaktadır.

Okuma etkinliğine geçmeden önce tanımlanan konularda arkadaşını ikna etme çalışması, belirtilen konularda çözüm üretme çalışması, okunan metinlerden sonuç çıkarma stratejisini öğrenme uygulamaları verilmektedir. Tüm bu çalışmalarla okuma parçasına hazır hale gelmek amaçlanmaktadır. Ünitenin ilk okuma metni “Problem Çözme Yeteneği” adını taşımaktadır. Metni okuma, adımları ifade etme, eş anlamlı kelimeleri bulma gibi aktivitelerle okuma parçasının olabildiğince en iyi şekilde anlaşılması hedefi dikkat çekmektedir.

İkinci okuma parçası öncesinde yer alan soruların yanıtlanması ile okumaya hazırlık yapılmaktadır. “Karar Verme Yeteneği” adlı metni okuma, konuyu düzenleme stratejisini öğrenme, metin üzerinde uygulama gibi çalışmalar ilk parçada olduğu gibi okuma becerisini ve kelime dağarcığını geliştirmeye yöneliktir.

Sözlük çalışması kapsamında, verilen kelimeleri sözlükte araştırma, "السان العرب" adlı sözlükten alınan bir sayfayı inceleme ve uygulama etkinlikleri yer almaktadır. Önceki iki ünite de tanıtılan sözlük yerine başka bir sözlük uygulaması bulunmaktadır.

Daha iyi yazma hedefiyle bilgilerin verildiği, uygulamaların yapıldığı yazı çalışması bölümünde, metin içindeki bilgileri birbirine bağlama konusunda açıklamalar yapılmakta ve bu bilgilerin ışığında örneklerin incelenmesi ve alıştırmaların tatbik edilmesi istenmektedir.

Ünite dilbilgisi bölümüyle devam etmekte, "إعراب الفعل المضارع- الرفع والنصب" konusunun kurallar ve örneklerden kıyas yaparak öğretildiği bu bölümde örnek uygulama ve alıştırmalar yer almaktadır.

Belagat bölümünde "التشبه" konusu örnekler, değerlendirmeler ve açıklamalarla öğretilmekte ve uygulamalı alıştırmalarla desteklenmektedir.

Her ünite de olduğu gibi burada da genel tekrar hedefli çalışmalar göze çarpmaktadır. Beyit okuyarak dilsel oyun oynama, sınıfta Doğru Düşünce Derneği'nin toplantısını gerçekleştirme, seçilen cümleleri ana dile çevirme, kelimeleri, konuları ve yapıları tekrar etme olanağı sağlayan alıştırmalar yapma etkinlikleri ile ünite sona ermektedir.

Altıncı ünite “AİDS” adlı metni dinlemeden önce konu ile ilgili resim ve açıklamayı grup çalışması yaparak yorumlama uygulaması ile başlamaktadır. Dinleme etkinliği

dinlediğini anlama, birinci ve ikinci derece önemli bilgileri ayırt etme stratejisiyle ilgili yönergeleri anlama, dinleme metninde ve alıştırmalarda uygulama çalışmalarından meydana gelmektedir.

Dilin işlevsel özelliğini artırmak amacıyla eklenen, belirtilen konularda sınıfta konuşma yapma, sunulan durumlarda rol yapma ve drama oynama, okunan metinlerde sonuca varmak stratejisini anlama uygulamalarında okuma metnine hazır olmak hedefi de dikkat çekmektedir.

Ünitenin ilk okuma parçası “AİDS Tehlikesi ve Cezası” adını taşımaktadır. Önce metnin okunması istenmekte, sonra ilgili sorulara yanıt vererek, eş anlamlı kelimeleri bularak ve konu bağlamında diğer soruları cevaplayarak parçanın anlaşılması istenmektedir.

İkinci okuma metni olan “Asrın Hastalığı: AİDS” adlı parçayı okuma, sonuç çıkarma stratejisi yönergelerinin ışığında parçanın sorularını cevaplama, verilen ibareleri sebep-sonuç ilişkisi kurarak düzenleme gibi çalışmalarla okuma becerisinin geliştirilmesi hedeflenmektedir.

Sözlük çalışması bölümünde yeni bir sözlüğün tanıtımı yapılmaktadır. Bu ünite “الصاح للجوهري” adlı sözlükten gösterilen bir sayfa ile inceleme ve uygulama yapma fırsatı sunulmaktadır.

Her ünite farklı bir özelliğin yer aldığı yazı çalışması bölümünde iyi bir kompozisyon yazma şartlarını açıklanmakta, örnekler ve değerlendirmeleriyle beraber okuma ve alıştırmaları yer almaktadır. Bölüm; “Anne ya da Babanın AİDS Hastalığına Yakalandığı bir Ailenin Karşılaşacağı Sorunlar” başlıklı kompozisyon yazma talebiyle son bulmaktadır.

Beşinci ünite yer alan dilbilgisi konusu bağlamında gelen " إعراب الفعل المضارع- الجز " adlı gramer kuralları, örnekler yardımıyla verilmekte, uygulamalarla pekiştirilmektedir.

Her ünite farklı bir şekilde edebiyat ve kültüre ait aktarımların yapılması hedefini taşıyan belâgat bölümünde , hastalıklar konusunda bir hadis ele alınmakta ve örnekler ve değerlendirmelerden yararlanarak anlama ve tatbik etme amacı göze çarpmaktadır.

Ünite sonunda yer alan uygulamalar, sayıları doğru yazma hedefli dilsel oyun oynama, AIDS'le Mücadele Derneği üyesi olarak program hazırlama amaçlı rol yapma ve drama oynama, gençleri bu hastalıktan koruma ikazları içeren konuşma yapma, konu hakkında farklı kaynaklardan bilgi toplayarak sınıfta sunma, ünite tekrarını sağlayan alıştırmalar yapma gibi etkinliklerden oluşmaktadır. Ünite sunulan dil yapılarını, kavramları, dilbilgisi kurallarını aktif bir metotla öğretmeyi amaçlamaktadır.

Son ünite, kısa pasajı okuma, doğru ifadeleri belirtme, sorulara cevap verme, seçilen kelimeleri ünite konularına göre sınıflandırma, eş anlamlı kelimeleri bulma, çeşitli görüşleri değerlendirme, inandığı görüşü savunan konuşma yapma, kompozisyon yazma tekniklerini uygulama amaçlı çalışmalar yapma, dil yapılarını kullanma, tabloları değerlendiren soruları yanıtlama, bir kasideden alınan şiiri okuma ve ilgili alıştırmalarını yapma gibi etkinlikler yer almakta ve genel bir tekrarı hedeflemektedir. Tüm ünitelerde geçen konular, kelimeler, dil yapıları ve belagat bilgilerinin gözden geçirilmesine sebep olmaktadır. Öğrencinin hangi seviyede olduğunu bilmesi açısından öğretmene faydalı bir çalışmadır. Öğrencinin de kendi kendisini deneme olanağı sağlayan, bilmediği konuları fark edip yeniden öğrenme çalışmaları yapmasına imkân veren bir bölümdür.

Kitabın CD çalışmasında her üniteye ait altı tane dinleme metni bulunmaktadır. Metinler ünitelerde geçen konularla ilgili beş adet parça ve bir tane diyalogdan oluşmaktadır. Süreleri uzun değildir. Seslendirme anlaşılır bazen geçiş cümlelerinde hızlı olsa bile oldukça nettir. Dinlediğini anlama becerisini geliştirmeye yönelik, dinleme stratejilerinin kolaylıkla uygulanabileceği, hedef kitleye uygun çalışmalardır. Öğrenci için oldukça faydalı oldukları gözlenmektedir. Metinlerin içeriğinde yer alan kuran ayetlerinden alıntılar da kitabın, İslâm kültürü hakkında bilgi verme hedefine uygundur. Sınıf içinde öğretmen gözetiminde yapıldığında ve uygulama alanları beraber tatbik edildiğinde katkısı büyük olan etkinliklerdir.

Onuncu sınıftan itibaren seviye ileri olarak nitelendirildiğinden ve kelime dağarcığının bu aşamaya kadar geliştirilmiş olduğu düşünüldüğünden, kitap sonlarına eklenen kelime listeleri yer almamaktadır.

İkinci dönem ders kitabında yer alan üniteler; Önden Giden Öncüler, Kütüphaneler, Müslümanlarda Düşünce Hayatı, İletişim Teknolojisi, Zamanı Kontrol Etme, Yavaş Yavaş Öldüren Katil ve Genel Tekrar Ünitesi başlıklarını taşımaktadır.

Bu ünitelerde yer alan uygulamalar ve öğretilmesi hedeflenen konular şunlardır:

İlk ünite, bir başlığı bulunmayan, çeşitli diyaloglardan ve Bilal-i Habeşî'nin(Bilal b. Rebah) hayatından kesitlerin aktarıldığı kısa bir metinden oluşan dinleme parçasını dinleyerek, diyalogları teselli edilen ya da tebrik edilen konuşmalar olarak ayırmak gibi etkinliklerden oluşan dinleme çalışmasına, metinle ilgili sorulara cevap verme, ifadeleri metne göre sınıflandırma uygulamaları da eklenmektedir.

Ünitenin ilk okuma parçasına geçmeden önce bazı hazırlık çalışmaları yer almaktadır. Tanımlanan durumları temel alarak verilen yönerge doğrultusunda tebrik ya da teselli konuşması yapmak, verilen ayetleri tecvit kurallarına uygun okuma, metinde anlatılan sahabe hakkında zihinsel hazırlık yapma bu çalışmalardandır. Diğer ünitelerde olduğu gibi, okuma becerisini geliştirmek amacıyla “ Suheyb bin Sinan er-Rumî” adlı metni okuma, ilgili soruları yanıtlama, listelenmiş kitaplar hakkında görüş sunma, ana fikirler ile paragrafları eşleştirme, çoğul kelimelerin tekilini bulma gibi etkinlikler yer almaktadır.

Ünitenin ikinci okuma parçasına geçmeden sorulara cevap vererek okuma parçasına ön hazırlık yapılması beklenmektedir. İkinci parçanın adı “Selman el-Farisî” dir. Metni dikkatli ve akıcı bir şekilde okuma, bilgileri metne göre düzenleme, ilgili sorulara cevap verme, deyimlerin eş anlamlarını bulma gibi aktiviteler doğru ve anlaşılır bir okuma ve metni kavrama amaçlıdır.

Sözlük çalışmasında farklı bir sözlük karşımıza çıkmaktadır. Bu ünite, "القاموس المحيط" adlı sözlükten örnek bir sayfa verilmekte ve uygulama yapılması istenmektedir.

Ünitenin yazı çalışması ise özet çıkarmadır. Konuyla ilgili açıklamaları (özet çıkarmada takip edilecek adımlar)anlama, örnek metni inceleme ve sunulan kısa metnin özetini yazma etkinlikleriyle başarılı bir kompozisyon yazma hedeflenmektedir.

Ardından gelen gramer çalışmalarının konusu ise; "نائب الظرف – نائب المفعول فيه" başlığını taşımaktadır. Konu kurullarla ve tabloyla açıklanmakta, örneklerin incelenerek, alıştırmaların uygulanarak öğrenilmesi istenmektedir.

Hasan b. Sabit'e ait "Övünme ve Hiciv" adlı kasidesinden sunulan bölümü ve kısa hayat hikâyesini okuma, kelime ve deyimleri öğrenme, şiirle ilgili yorum getirme edebiyat ve belâgat bölümünü oluşturan etkinliklerdir ve Arap Edebiyatından kültürel aktarım amaçlıdır.

Her üniteye olduğu gibi, son bölüm; genel bir tekrar, bilinçli bir gözden geçirme imkânı tanıyan, sorulara cevap verme, kartlarda yazılı kelimelerle hızlı ve doğru cümle kurma hedefli kart oyunu oynama, metin ya da şiiri grup çalışması halinde tahlil ederek sınıf içi iletişimsel oyun oynama, seçilen cümleleri ana dile çevirme, üniteye geçen sahabeler hakkında bilgi sunma, konuların ve yapıların tekrarını hedefleyen alıştırmaları yapma gibi uygulamalarla sona ermektedir.

İkinci ünite, dinleme etkinliğine geçmeden konuşma içerisinde sözle söylenmeyen ancak işaret edilen anlamları bulma stratejisi hakkında verilen bilgiyle başlamaktadır. Bu stratejide verilen yönerge doğrultusunda, farklı diyaloglardan oluşan konuşmaları anlama ve cümleleri tamamlama dinlediğini daha iyi anlamak adına yapılması istenilen çalışmalardır.

İlk okuma parçasına hazır olmak amacıyla dünyadaki büyük ve tarihi kütüphanelerin anlatıldığı kısa metinle ilgili soruları yanıtlama, resimle ilgili grup çalışması yaparak yorumda bulunma aktivitelerinin ardından, dilin işlevselliğini de artırmak için listelenmiş büyük ve tarihi kütüphaneler hakkında bilgi toplama ve sınıfta sunma etkinliği eklenmektedir.

İlk okuma parçası "İslâmî Kütüphaneler" başlığıyla yer almaktadır. Metni okuma, paragraflarda verilen ana fikri bulma, bilgileri sınıflandırma, verilen kelimeleri klasik sözlüklerde bulma gibi çalışmalar, okuma bölümünün etkinlikleridir.

İkinci okuma parçasına geçmeden önce soruları cevaplayarak okuma metnine hazırlık yapılması beklenmektedir. "En Meşhur Arap İslâmî Kütüphaneler" adlı metni okuma, ilgili soruları yanıtlama, verilen bilgileri sınıflandırma, seçilen görüşlerle ilgili görüş bildirme uygulamaları da, diğer parçada olduğu gibi dil yapılarının ve kalıp ifadelerin

kavratılması, okunan metnin iyi bir şekilde anlaşılması ve de kelime kazanımlarının artması amaçlıdır.

Sözlük çalışması bölümünde yine, yeni bir sözlük tanıtılmaktadır: "مختار الصحاح- لمحمد بن" "أبي بكر الرازي" adlı sözlükten alınan sayfayı inceleme ve uygulama yapma çalışmaları, sözlük ve kullanımı hakkında bilgi vermekte ve pratik yapma fırsatı sunmaktadır.

Geçen üniteye başlanılan, özet çıkarmayla ilgili kuralların verildiği ve uygulamaların yapıldığı yazı çalışması bölümünün temasını, özette dengeye özen gösterme konusu oluşturmaktadır. Kuralları anlayarak, örnekleri inceleyerek, ve belirtilen konularda uygulama yaparak başarılı çalışmaların yapılması hedeflenmektedir.

Hemen ardından gelen "أسلوب التعجب" adlı dilbilgisi konusunu tablodaki bilgilerden ve örneklerden yararlanarak öğrenme ve tatbik etme gramer bölümü etkinlikleridir.

Belâgat bölümü her üniteye farklı konu ve şekilde verilmektedir. Bazen bir şair ve şiiri tanıtılırken, başka bir zaman temel belâgat bilgileri herhangi bir sıralama ya da konu başlığı altında sunulmadan verilmektedir. Bu bağlamda bu üniteye yer alan konu: "الاستعارة التصريحية والاستعارة المكنية" başlığını taşımaktadır. Ayrıca, hakkında bilgi verilen belâgat bölümü açıklamalarını, değerlendirmeyi ve örneklerini inceleme ve uygulama yapma aktiviteleri yer almaktadır.

Ünitenin son bölümü dilin kullanımını artırmak, öğrenilen kelime ve kavramları interaktif bir şekilde ifade edebilmek, çeşitli oyun ve teknikleri kullanarak, dört beceriyi olabildiğince iletme amacıyla çeşitli etkinliklerden oluşmaktadır. Bunlara örnek olarak; en güzel şiir okuma yarışması adı altında dilsel oyun oynama, resim ya da video gibi görseller kullanarak sınıfta bir olayı, sergiyi ya da kutlamayı anlatma başlıklı sınıf içi konuşma etkinliği gerçekleştirme, seçilen cümleleri ana dile çevirme, ünite bilgilerini gözden geçirme ve tekrar etme hedefli alıştırmalar yapma aktiviteleri verilebilir.

Her üniteye iyi bir dinleme sağlamak amacıyla çeşitli stratejiler verilmektedir. Üçüncü ünite de eleştirel bir açıyla dinleme tekniklerinin verildiği stratejik bilgilerle başlamaktadır. Yönergeler ışığında çeşitli alanlarda açıklamalar içeren ifadeleri dikkatle dinleme, ilgili cümleleri tamamlama etkinlikleri eklenmiştir. Ardından "İlim Mekânları" adlı metinle ilgili ifadeleri doğru-yanlış diye sınıflandırma, sorulara cevap

verme, dinleme parçasında geçen ayet ve hadisleri kısaca açıklama ile dinleme etkinliği sona ermektedir.

Üçüncü ünite okuma bölümüne “Arapların ve Müslümanların Bilime Katkıları” adlı bir konuşma yapma talebiyle başlamaktadır. Sonrasında, grup çalışmasıyla verimi artırarak, sunulan resimlerin içeriği hakkında görüş bildirme uygulaması yer almakta ve okuma parçasına geçilmektedir. İlk metin “Abbasiler Döneminde Düşünce Hareketleri” başlığını taşımaktadır. Metni dikkatli ve düzgün okuma, sorularını cevaplama, sebep sonuç ilişkisi kurma çalışmaları da okuma ve anlamayı geliştirme amaçlıdır.

Kelime kazanımı için seçilen sözcüklerin klasik sözlüklerden araştırılması istenmektedir. Bu metotla, yabancı kelimeleri sözlükten kolayca bulma, kelimenin kök ve eklerini görme, yapısı hakkında bilgi sahibi olma, diğer kelimelere göz aşinalığı kazanma, -varsa- cümlede kullanımlarını gözlemlene hedeflenmektedir.

İkinci okuma metni “Müslümanların Avrupa Medeniyeti Üzerindeki İzleri” adlı metindir. Okuma etkinlikleri olarak önce metni okuma, okuma, ibareleri doğru-yanlış olarak sınıflama, sorular çerçevesinde konuyla ilgili yorum yapma, bilgileri sınıflandırma uygulamaları bulunmaktadır.

Hemen ardından gelen çalışma "لسان العرب" isimli sözlükten seçilen sayfayı inceleme ve uygulamalarda bulunma aktiviteleri içeren sözlük çalışmasıdır. İlk iki üniteye tanıtımı yapılan sözlüklerden farklı, başka özellikleri olan bir sözlüktür.

Yazı çalışmasında özet çıkarmayla ilgili kuralların verilmesine devam edilmektedir. Özet çıkarma yöntemlerinin açıklandığı bölümde, örnekleri inceleme ve tatbik etme aktiviteleri eklenmiştir.

Bu aktivitelerin ardından gramer kurallarının öğretildiği bölüme geçilmektedir. Bu üniteye "أساوب التعجب-صيغ سماعية للتعجب" adlı dilbilgisi konusunu, örnekler ve açıklamalardan yararlanarak tümevarım yoluyla anlama, alıştırmalar ve uygulama yöntemiyle de kavrama hedefi dikkat çekmektedir.

Sonrasında edebiyat ve belâgat bölümü gelmektedir. İkinci üniteye verilen temel belâgat bilgilerinin yerini, edebî bir eserin ve yazarın tanıtımı almıştır. İmam Gazali'nin “Ey! Sevilen Çocuk” başlığında yazdığı metni ve kısaca hayat hikâyesini okuma, bilinmeyen

kelimelerini öğrenme, edebî ifadeleri bulma gibi çalışmalarla Arap-İslam edebiyatından aktarılan bir metnin özelliklerini tanıtmaya amacı gözlenmektedir.

Etkinlik ve uygulamalar bölümü, şart cümleleriyle ilgili dilsel oyun oynama, çevrede gerçekleşen herhangi bir olay ya da aktiviteyi özet olarak sunma başlıklı sınıf etkinliği düzenleme, seçilen cümleleri ana dile çevirme gibi aktivitelerle ünite bilgilerini uygulama yoluyla tekrar etme amacı taşımaktadır.

Dördüncü ünite dinleme etkinliği öncesi konuya hazır olmak adına resimleri ve soruları yorumlayarak yapılan sınıf aktivitesi ile başlayan bölüm, “İnternet” adlı metni dikkatlice dinleme talebiyle devam etmektedir. Ardından, dinlenen bir metinden not alırken dikkat edilecek noktalar başlıklı strateji gelmektedir. Dinleme çalışmasının sonunda, metni anlama, öğretilen stratejiyi seslendirilen metinde uygulama, ilgili soruları yanıtlama uygulamaları bulunmaktadır.

Dili aktif bir şekilde kullanma hedefine uygun olarak bilgisayarın avantajları ve dezavantajları hakkında sınıfta konuşma yapma göreviyle okuma parçasına bir ön hazırlık, konuya aşina olma amaçlanmaktadır.

Dördüncü ünitenin ilk metni “İnternet Üzerinden Eğitim” adlı parçadır. Okuma etkinliklerini ise, metni doğru ve akıcı okuma, dikkatlice anlama, konu bağlamında internetle eğitim ile klasik eğitim arasındaki benzerlik ve farklılıkları bulma, işaret edilen noktalara metinde işaret etme çalışmaları oluşturmaktadır. Dilin işlevselliğini artırmak amacıyla “teknoloji araçları olmasaydı nasıl bir hayatımız olurdu?” Konulu konuşma etkinliği eklenmiştir. Kelime dağarcığı için seçilen sözcükleri klasik sözlüklerde araştırmak , hemen ardından da modern kelimelerin klasik sözlüklerde olmamasının sebeplerini tartışma uygulamaları yer almaktadır.

Dördüncü ünitenin ikinci metnini “Elektronik Kitap” isimli parça oluşturmaktadır. Metnin iyi bir şekilde anlama hedefli okunması, paragrafların ana fikirlerinin bulunması, e-kitap ile normal kitap arasındaki farkları açıklayıcı konuşmalarla, okuma yetisinin geliştirilmesi hedefi dikkat çekmektedir.

Bu ünite, yeni bir sözlük tanıtımı yapılmamış, ikinci ünite üzerinde durulan, "مختار" adlı sözlükten alınan sayfayı inceleme ve uygulama yapma çalışmasına yer verilmiştir.

Yazı çalışması bölümünde özet çıkarmayla ilgili tekniklerin öğretilmesine devam edilmektedir. Bu tekniklerden “ yazma yöntemi” hakkında bilgiler sunulmuş, bu açıklamaların ışığında örnek metnin değerlendirilmesi istenmiştir. Konu kurallara uygun bir kompozisyon yazma göreviyle sona ermiştir.

Sonra dilbilgisi bölümüne geçilmektedir. Gramer çalışmalarında, bir önceki üniteye verilen konu, başka bir alt başlığında incelenmektedir. Bu üniteye "أسلوب التعجب" hakkında bilgiler verilmekte, alıştırmalarla uygulamalar yapılması beklenmektedir. Edebiyat ve belâgat bölümünde, temel belâgat kavramlarından “Kinaye” konusu anlatılmaktadır. Sonrasında verilen örnekleri inceleyerek, uygulama imkânı tanıyan alıştırmaları yaparak konunun kavratılması amacı fark edilmektedir.

Ünitenin sonunda; her zaman olduğu gibi, oyun ve sözel etkinliklerin çoğunlukta olduğu aktiviteler yer almaktadır. Bunlara, anlam ve metin örtüşmesi hedefli dilsel oyun oynama, hikâye anlatma amaçlı rol yapma ve drama tekniklerini kullanarak sınıf etkinliğinde bulunma, seçilen cümleleri ana dile çevirme ve ünite bilgilerini tekrar amaçlı uygulamalar yapma çalışmaları örnek olarak verilebilir.

Beşinci ünite, dinlenen bir konuşmada açık olmayan anlamları bulma teknikleriyle ilgili yönergelerin verilmesiyle başlamaktadır. Ardından “İslâm’da Vaktin Kıymeti” adlı metni dinleme ve yönergeleri uygulama etkinlikleri gelmektedir. Dinleme parçasına dair soruların cevaplandırılması, doğru ifadelerin gösterilmesi, vakitle ilgili, kültürel öge içeren ibarelerin açıklanması bölümün diğer aktivitelerindedir.

Okuma parçasına hazırlık amacı taşıyan vakti yönetmenin zorunluluğuna dair konuşma yapma çalışması, dinleme parçasında kullanılan dil yapılarının tekrarı için bir fırsattır. Bu üniteye sunulan strateji, yazarın üslubunu belirlemenin okumaya olan faydası başlığını taşımaktadır. Gösterilen yönergeleri uygulama, anlaşılır bir okuma eylemi için katkı sağlar niteliktedir. Ünitenin ilk okuma parçası “Vaktin Önemi” adlı metindir. Metnin okunması tamamlandıktan sonra, üslup çeşitlerini örneklerle gösteren alıştırmayı yapma, metinde belirtilen görüşleri saptama, klasik sözlüklerden kelime bulma etkinlikleri gelmektedir.

Ünitenin ikinci okuma metni “Vaktini nasıl başarılı bir şekilde programlarsın?” başlığıyla gelmektedir. Metin bağlamında, vakti kullanma önerileri içeren listelenmiş

kitaplardan okuma yapma aktivitesi yer almaktadır. Konu hakkında bilgi sahibi olmak adına oldukça faydalı olan bu çalışma, daha fazla okuma yapma fırsatı da sunmaktadır. Okuma bölümünün son uygulaması ifadelerde sebep-sonuç ilişkisi kurma çalışmasıdır.

Sözlük çalışması bölümünde "الصاحح للجوهري" den alınan bir sayfanın incelenmesi ve uygulamalarla sözlük kullanma alışkanlığının geliştirilmesi amaçlanmaktadır. Her üniteye verilen farklı yapıdaki sözlüklerden uygulamalar yapmak, öğrencinin her çeşit sözlüğü kullanmasına olanak sağlar nitelikte çalışmalardır.

Sonrasında, yazı çalışmasına geçilmektedir. Özet çıkarmayla ilgili bilgi ve kuralların verildiği bu bölümde, özet metinlerde olmaması gerekenler hakkında açıklamalar yer almaktadır. Ayrıca, örnek metin üzerinde değerlendirme yapmak, alıştırmalarda uygulamak, öğretilen konuyu destekleyen etkinliklerdir.

Yazı çalışmasını, dilbilgisi bölümü takip etmektedir. Bu üniteye "تقديم الخبر علي المبتدأ" adlı, önceden öğrenilen konunun daha geniş açıklaması ve örnekleri bulunmaktadır. Gramer çalışması, alıştırma ve uygulamaların yapılmasıyla son bulmaktadır.

Ardından "Deyimler ve Atasözleri" başlıklı belagat bölümü gelmektedir. Ünite konusu bağlamında, vakit kontrolüyle ilgili deyim ve atasözlerini öğrenme etkinliği, hem dil yapılarının kullanılması, hem de kelime dağarcığının zenginleştirilmesi için önemli bir uygulamadır.

Ünitenin son bölümü, diğer ünitelerde olduğu gibi interaktif etkinliklerden oluşmaktadır. Ünitenin genel bir tekrarını hedefleyen bu aktivitelere, atasözleri ve deyimleri kullanma hedefli dilsel oyun oynama, iş görüşmesi durumunu rol yapma ve drama tekniğiyle sınıfta gerçekleştirme, seçilen ayetleri ana dile çevirme, verilen ayetleri kurallarına uygun bir şekilde okuma, üniteyi tekrar etme hedefli genel tekrar alıştırmalarını yapma çalışmaları örnek verilebilir.

Beşinci ünite, -ön çalışması olmaksızın- dinleme etkinliğiyle başlamaktadır. Dinleme parçasının adı "Sigara"dır ve iki bölümden oluşmaktadır. Ardından, soruları cevaplayarak, resimler ve sorular çerçevesinde yorumda bulunarak dinleme parçası bilgilerini tekrar ve okuma parçasına hazırlık gerçekleşmektedir.

Okuma etkinlikleri çerçevesinde, verilen soruları cevaplama, resimler ve sorular etrafında yorumda bulunma çalışmaları karşımıza çıkmaktadır. Sonrasında ünitenin ilk okuma parçasına geçilmektedir. Metnin adı “Kadın ve Sigara”dır. Metnin doğru ve anlama hedefli okunmasından sonra sigara içenler ve içmeyenlerle ilgili grafik ve tablonun tamamlanması istenmektedir. Seçilen kelimelerin anlamını sözlükten bulma, sigara içenlerin ve içmeyenlerin yakalandıkları hastalıklara göre rakamlarının verildiği tabloya ve sorulara göre yorum yapma, okuma etkinlikleri kapsamında yer alan uygulamalardır.

Ünitenin ikinci okuma parçası “Sigaradan Kaynaklanan Hastalıklar” başlığıyla gelmektedir. Metnin dikkatli bir şekilde okunması, tabloda verilen bilgilerin doğru-yanlış olarak sınıflandırılması, paragrafların ana fikrini bulma, okuma parçasında verilen bilgilerden oluşan grafik çizme, okuduğunu anlama amaçlı çalışmalardır. Okuma parçasında öğrenilen kelime, kavram ve dil yapılarının kullanılmasına fırsat tanıyan; “gizlice sigara içen kardeşine nasıl davranacağı” konusunda konuşma yapma aktivitesiyle okuma bölümü sona ermektedir.

Okuma bölümünden sonra sözlük çalışması yer almaktadır. Sözlük tanıtımının yapıldığı ve uygulamalarla desteklendiği bölümde, ikinci ve dördüncü ünitelerde yer alan "مختار" "لمحمد بن أبي بكر الرازي" adlı sözlükten alınan sayfanın incelenmesi ve alıştırılarda tatbik edilmesi istenmektedir.

Yazı çalışması uygulamalarında özet çıkarma konusu devam etmektedir. Konu kapsamında bazı yönergeler verilmekte ve örnek metin üzerinde uygulama talep edilmektedir.

Dilbilgisi bölümü, bir önceki üniteye yer alan konunun devamı niteliğindedir. Gramer kurallarından "تقديم الخبر" konusu, açıklamalar, örnekler ve alıştırılmalar yoluyla kavrama hedefiyle öğretilmektedir.

Bu ünitenin edebiyat ve belâgat bölümü, şiir yazmayla ilgili metni okuma, örnek şiir ve değerlendirmesini anlayarak tatbik etme, dağınık yazılmış şiir beyitlerini düzenli hale getirme etkinliklerinden oluşmaktadır.

Son bölüm, ünite içeriklerini genel bir tekrar hedefli dilsel oyun oynama, sorunları çözme komisyonu oluşturarak ve rol yapma, drama etkinliklerini kullanarak sınıf

etkinliği dzenleme, seçilen cümleleri ana dile çevirme, ünite içeriği bilgilerini sınıflayarak, doğru-yanlış dzenleyerek, konuşma etkinliklerini uygulayarak genel bir tekrar yapma gibi aktiviteleri kapsamaktadır.

Genel tekrarı hedeflemekte olan aktivite ünitesi, kısa bir metinle başlamaktadır. Metne dair doğru cevapların seşilmesi, soruların yanıtlanması, sunulan bazı kelimeleri ünite konu başlıklarına göre gruplama, resimler hakkında yorumda bulunma, yazı, belagat ve dilbilgisi ęalıřmalarını gözden geçirmeyi hedefleyen alıştırmaların yapılması gibi etkinlikler yer almaktadır. Bu uygulamalar, konuların öğrenilmesiyle gerçekleştirilmektedir. O yüzden öğrenciye katkısı olan, öğretmene de sınıfın ilerlemesi hakkında bilgi veren uygulamalardır.

Kitabın CD ęalışmasında altı adet seslendirme parçası bulunmaktadır. Bu metinler ünite konuları ile ilgili, anlaşılır uzunlukta ve net telaffuzu olan parçalardır. Diyalogların sayısının arttığı gözlenmektedir. Diyalogların ifadesinde kullanılan ses tonu ve olayları aktarış oldukça başarılı gerçeğine uygundur. Günlük hayattan kaydedilmiş konuşmalar izlenimi vermektedir. Özellikle dinleme stratejilerinde önerilen yönergelerin ve ilgili alıştırmaların uygulanması ile dinlediğini anlama becerisi pekiştirilmektedir. Sınıf içi etkinliklerinde uygulanması ve tüm öğrencilerin uygulamalara aktif katılımıyla yarar sağlayan bir aktivitedir.

2.2.11.1. Öğrenci Kitaplarının Değerlendirilmesi

Onuncu sınıf kitaplarıyla benzerlik gösteren bu kitaplar, hedefler ve dersler hakkında bilgi verilen, kullanılan işaretlerin açıklandığı, derslerin bir tablo halinde ayrıntılı olarak gösterildiği bir girişle başlamaktadır. Kullanılan yöntemin önem verdiği bir konu olarak, ünitelerin başında, konuya hazırlık olması ve kazanımların bilinip öğretimin sorgulanması amacıyla ünite sonunda elde edilecek beceri ve bilgilerin listesi yer almaktadır. Onuncu sınıf kitaplarından itibaren aynı seviye grubu olarak düşünöldüğü için bir takım etkinlikler benzer tarzda bulunmaktadır. Bunlardan birisi, dinleme metnine hazırlık için konulan resim, grafik, harita ya da sorulardır. Dinlediğini anlama etkinliğine geçmeden bu materyaller yorumlanmakta, bir alt yapı oluşturulmaktadır. Dinleme ya da okuma metinlerinden önce eklenen strateji bölümü, bilgi veren, verilen yönergelerin uygulanabilmesi için anlama ęabası gerektiren ve uygulanmasıyla fayda veren ęalıřmalardır. İlk kez bu sınıfta tatbik edilmektedirler. Bu stratejilerin metinler

üzerinde uygulanması, dinlediğini ve okuduğunu anlamayı pekiştirici, çeşitli alıştırmaların yapılmasına fırsat tanıyan, öğrenciye katkı sağlayan aktivitelerdir. Dinleme parçalarının uzun olmamasının tersine, okuma metinleri oldukça uzundur. Kitabın hedeflerinde belirtildiği üzere, ileri seviyedeki bir öğrencinin anlaması ve kültüre daha da aşina olması, dört beceride kendini ifade edebilmesi hedeflenmektedir. Parça içerikleri ya da alıştırmalar ayetlerle doludur. Bunda yine kültür aktarımı amacı etkilidir. Konular dini havadan uzaklaşmış olsalar bile (Temizlik, Kirlilik, AIDS, Problem çözme ve Karar Verme Yeteneği)kapsamlarında çok sayıda ayet ve hadis içermektedir. Kitabın hedefi ve yöntemin tarzıyla örtüşen bu görüntü kaçınılmazdır. Ancak daha önce de dikkat çekildiği üzere modern bir dil seti havasından uzaklaştırıcı, öğrenciyi sıkıcı ve zaman zaman motivasyonun düşmesine sebep olan bir seçimdir. Sözlük çalışmaları oldukça yararlı görülmektedir. Bu sınıfta "المعجم العربية التراثية" hakkında bilgi verilmekte ve her ünite de örnekler sunulmaktadır. Birinci ünite de geçen sınıfta yer alan (معجم الألفاظ) genel bir tanıtımını tekrar edilmekte, ikinci ünite de "المعجم العربية التراثية" genel olarak tanıtılmakta, üçüncü ve dördüncü ünite de ise bu gruba örnek olarak "تاج العروس" isimli sözlükten uygulama yapılmaktadır. Beşinci ünite tatbik sözlüğü "لسان العرب" iken son ünite "الصباح للجوهري" adlı eserden çalışma sunulmaktadır. Yazı çalışmalarında bir önceki sınıfın kompozisyon yazma tekniklerine devam edilmektedir. Hem iyi bir yazının nasıl yazılacağı konusunda bilgi vermesi hem de yönergeleri anlayıp uygulayabilmesi için öğrenciyi dili kullanma çabası içine itmesi nedeniyle oldukça faydalı, geliştirici bir bölümdür. Konuyla ilgili kurallarına uygun bir kompozisyon yazan öğrencinin konuya ve kelimelere, dil yapı bilgisine ihtiyaç duyacağı aşikâr ve bunları yapamadığında eksikliklerini görüp tedbir alacağı bir gerçektir. Öğretmene de öğrencinin bilgi seviyesi hakkında ışık tutmaktadır. Dilbilgisi kuralları önceki sınıfta olduğu gibi önemli kuralların açıklanması, örneklerle desteklenmesi, alıştırmalarla tatbik edilmesi şeklinde gelmektedir. Kıyas yoluyla kuralları öğrenen öğrenci tümünden gelim tekniğiyle dil yapılarını kavramaktadır. Dilbilgisi konuları belli bir sıralama halinde gelmemekte, farklı alanlardan, çeşitli konuları basitten zora doğru vermektedir. Konular hedef kitleye uygundur. Yazılması istenen ya da performans gösterilmesi beklenen durum ve başlıklarda bilinmesi gereken kurallardır. Belagat bölümünde; bir ayet, bir hadis metni, bir tane şiir, iki temel belagat konusu(Hakikî ve Mecazî İfadeler- Teşbih)ve bir tane hutbeden alınan pasaj yer almaktadır. Arap ve İslâm

kültürünü tanıtmaya, dilin ince zevklerine varmaya, konuşma dilinden edebî dile geçme amaçları olan kitabın hedefine uygun, faydalı, bilinmesi gereken öğelerdir. İleri seviyede olduğu belirtilen öğrencinin o dilin edebiyatından da haberdar olması önemlidir.

Ünite içeriklerinin sıralamasına bakıldığında; dinleme, okuma, sözlük çalışması, yazma, dilbilgisi kuralları ve edebiyat-belagat şeklinde olduğu gözlenmektedir. Düz varım ve Bilişsel yöntemin sıralaması olan bu içerik kullanılan yöntemin ayrılması için daha fazla uygulamanın incelenmesini gerektirir. Bu aşamada kelimelerin eş anlamlarıyla öğretimi her iki yöntemde de olduğu için ayırt edici bir bilgi olmaz. Dilbilgisi kurallarının öğretilmesi yöntem tespitinde önemli bir çalışmadır. Bu bağlamda kitabın dil yapılarını kıyas ve tümden gelim tekniğiyle vermesi Bilişsel yönetime işaret eder. Ancak bu yöntemde ihmal edilen dil kullanımı bu kitapta yer almamaktadır. Aksine aktiviteler bölümünde ve ünite içi alıştırmalarda dilin işlevselliğine büyük ölçüde önem verildiği gözlenmektedir. Konferans verme, araştırma yaparak sınıfta sunma, çeşitli konularda rol yapma ve drama tekniklerini kullanma, materyaller hakkında yorum yapma, ikili ve grup çalışmalarıyla bir konuyu müzakere etme gibi uygulamalar iletişimsel yöntemi göstermektedir. Sonuç olarak takip edilen metodun düz varım, bilişsel ve iletişimsel yöntemin özelliklerinin alınıp uygulandığı seçmeli yöntem olduğu oldukça açıktır. Dilbilgisi kurallarının bilinçli öğretimi kadar dinleme ve okuma yeteneklerinin geliştirilmesi, dili olabildiğince kullanma ve belli bir yeterlilikte yazma önemlidir. Dilin her alanda bilinçli olarak kullanılacağı etkinliklere özendirir.

Kitapta kullanılan tekniklerden en fazla öne çıkan ikili ya da grup çalışması, rol yapma ve drama tekniğidir. Soru cevap tekniği, kavram haritaları, dilsel ve iletişimsel oyunlara da sıkça rastlanmaktadır. Bir yerde beyin fırtınası etkinliği fark edilirken, diğer tekniklere başvurulmamıştır.

Birinci dönem kitabıyla aynı etkinlik sıralamasına sahip olan ikinci dönem kitabı alıştırmaya ve uygulamalarda da benzer bir yapı sergilemektedir. Dinleme aktivitesiyle başlayan ünite, okuma, okuma, yazı çalışması, dilbilgisi, edebiyat ve belagat, aktiviteler ve tekrar bölümlerinden oluşmaktadır. Dinleme ve okuma etkinliklerinden önce bu becerilerin geliştirilmesini hedefleyen stratejilerin sunulması, etkinliklerin bilinçli ve daha faydalı olması açısından önemli bir uygulamadır. Dinleme parçası öncesinde

verilen resim ve sorular çerçevesinde yorum yapma, dinleme metni üzerinde bir ön aşama oluşturmaktadır. Dinlediğini daha iyi anlama hedefli doğru ifadelerin, istatistiksel bilgilerin gösterilmesi, sorulara yanıt verilmesi ilerleme sağlamaktadır. Aynı uygulamanın okuma metinlerinde de yapılması hem okumayı, okuduğunu anlamayı hem de konu çerçevesinde görüş bildirme becerisini geliştiren, aşama kaydetmeye yardımcı olmakta desteklemektedir. Konular etrafında sınıf içinde konuşma ya da bilgilerin ışığında rol yapma etkinlikleri hem dilde hem de sınıf içi iletişimde fayda sağlamaktadır. Kompozisyon yazma çalışmasında kitabın başından sonuna kadar adım adım özet çıkarma tekniklerini gösteren yazı çalışması bölümü, önemli bir konuda her üniteye tek bir yapı vererek öğrenciye katkı sağlamaktadır. Daha önceki kitaplarda olduğu gibi dil yapıları değişik konulardan farklı düzeyde verilmektedir. Kuralların geniş bir şekilde açıklanmakta, örneklerle desteklenmekte ve benzerlerinin öğrenci tarafından tatbiki istenmekte, dil yapıları basitten zora doğru gitmektedir. Altı üniteye 3 farklı konu verilmektedir. Alıştırmalarda ayet ve hadis metinlerinden yararlanma yaygındır. Edebiyat ve belagat bölümünde altı farklı konu verilmekte, örnek metinler ve değerlendirmelerle desteklenmektedir. Uygulama ile pekiştirilmesi hedeflenmektedir.

Kitap ileri seviye olarak planlandığından konu ve etkinlikler hedef kitleye uygundur. Okuma metinleri oldukça uzundur, yeni kelimeler verilmemiştir. Ancak yapılan sözlük kullanma ve kelime bulma çalışmalarlarıyla öğrencinin kendi kendine metne hakim olması beklenmektedir. Farklı sözlüklerin hangi yapı üzerine kurulduğu ve nasıl kullanılacağı hakkında bilgi vermekte, örneklerle açıklamakta ve uygulamayla öğrenilmesini amaçlamaktadır. Bu bağlamda "القاموس المحيط- للفيروزآبادي" birinci üniteye, "مختار الصحاح-" ikinci, dördüncü ve altıncı üniteye, "لسان العرب" üçüncü üniteye, "الصحاح للجوهري" beşinci üniteye tanıtılan sözlüklerdir.

Harekelerin diğer kitapta olduğu gibi gittikçe azaltıldığı, bazı yerlerde hiç kullanılmadığı gözlenmektedir. Hedef seviye ve kitleye uygundur. Bu aşamada verilen yönergeleri uygulayan, alıştırmaları yapan ve çalışmalarda bulunan öğrencinin geldiği noktada, harekeye ihtiyacı kalmamaktadır. Konuların içeriğine bakıldığında dini metinlerin nispeten azaldığı, günlük hayattan parçaların eklendiği fark edilmektedir. Dünya kütüphaneleri hakkında bilgi, Müslümanların fikir hayatına katkıları, iletişim teknolojileri, vakti yönetme ve sigara konuları güncel, gündemde olan konulardır.

Kitabın yaşıyan dil kullanma hedefiyle örtüşmektedir. Aynı şekilde konular etrafında resim, grafik ve tabloların kullanılması, materyallerin çok olması, dersin monoton bir havada geçmesini önleyici, canlılık veren, öğrenciyi etkin ve iletişime açık kılmaktadır. Aktivitelerde verilen çalışmalar ikili, grup ya da tüm sınıfın katılabileceği, öğrenme güdüsünü olumlu etkileyen uygulamalardır. Her derste defalarca konuşan, cevap veren, yorum yapan, rol oynayan ya da drama sunan bir öğrencinin ortamdaki şikayeti ya da motivasyonunun azalması mümkün değildir. Bu tür etkinlikler öğretmene de sınıf iletişimi, öğrencilerin ilerlemeleri ya da yüz yüze kaldıkları sorunlar hakkında bilgi verir, bir sonraki adımın şekillenmesine yardımcı olur.

Dinleme ve okuma metinlerinde yer alan ayet ve hadisler kitabın kültür aktarımı gerekliliğine önem veren hedeflerine uygundur. Her ne kadar dini ağırlıklı parçalar azalmış, günlük hayattan konular seçilmişse de diğer bölümlerde ya da alıştırma ve uygulamalarda kitabın bu amacı açıkça gözlenmektedir. Konuların içeriği değişse bile kitap, bu hedefinden taviz vermemektedir. İslâm ve Arap kültürüne ait değerlerin çeşitli yollarla sunulması kitabın önceliklerindedir. Konuların çeşitliliği bu önceliğin sebep olacağı olumsuz etkileri azaltmaktadır. Sadece belagat bölümünde bile bu amaca uygun yeterli konu ve uygulamalar gelmektedir. Aslında bu bölümün varlığı bile kültür aktarımı amacına hizmet eder niteliktedir.

Kitapta kullanılan metodun seçmeli yöntem olduğu, önceki kitapla aynı metot üzerine tasarlandığı dikkati çekmektedir. Beceri öğretimlerinin sıralanması, dinleme ve okumaya verilen önemin vurgulanması, iletişimsel uygulamaların çokluğu bunu desteklemektedir. Dilbilgisi kuralları, kıyas yoluyla açık ve geniş bir şekilde öğretilmektedir. Dil yapılarının tümden gelim yöntemiyle verilmesi ve bilinçli bir dil kullanılmasının hedeflenmesi gözlenmektedir. Bu yöntemde dinlediğini anlama, bol bol okuma, ana dil tamamen yasak olmasa da esas olanın hedef dili kullanma özellikleri öne çıkmaktadır. Düz varım, bilişsel, işitsel-dilsel ve iletişimsel yöntemin olumlu özelliklerinin seçilerek alındığı bir yöntemdir. Kitabın içeriğinde yukarıda sıralanan bu özellikleri görmek mümkündür. Dinlediğini ve okuduğunu anlama becerisinin geliştirilmesi stratejilerle uygulandığında biraz daha fazla öne çıksa da yazma ve konuşma yeteneklerinin de etkinliklerle desteklendiği ve aynı şekilde ilerleme hedeflendiği fark edilmektedir. Ana dil tamamen reddedilmemekte, seçilen cümlelerin

tercümelerinin yapılmasıyla az da olsa kullanılabilmesine işaret edilmektedir. Kültür, gelenek ve görenek aktarımına özen gösterilmektedir. Dilin işlevselliği vurgulanmakta, alıştırmalar ve uygulamalarla kullanım imkânı sağlanmaktadır. Kelime öğretimi listelenerek, eş zıt anlamlarının verilmesiyle gerçekleşme de sözlük çalışmaları da yine kelimelerin eş, zıt, kök, tekil ve çoğul anlamlarıyla verilmesini öngörmekte, cümle içinde kullanım örnekleriyle bağlamın fark edilmesine özen gösterilmektedir.

Kitabın soru-cevap, rol yapma ve drama, ikili- grup çalışmaları, kavram haritaları ve dilsel ve iletişimsel oyunlar tekniklerine sıkça başvurduğu gözlenmektedir.

2.2.11.2. Çalışma Kitaplarının Değerlendirilmesi

Öğrenci kitaplarıyla aynı etkinlik sıralamasının bulunduğu çalışma kitapları, ünitelerle birebir takip edildiğinde yarar sağlayan çalışmalardır. Kapsamında ünite içerikleriyle aynı konu ve aktiviteler yer almaktadır. Öğrenci kitabındaki dinleme etkinliğinin ardından bu kitaplardaki soruların cevaplandırılması, ibarelerin gruplandırılması, sınıfta konu çerçevesinde konuşmaların yapılması ile dinlenen metnin daha iyi anlaşılması ve dinleme becerisinin bu aktivitelerle pekiştirilmesi hedeflenmektedir. Okuma parçaları ünitelerin içerikleriyle örtüşmektedir. Burada kısa bir pasaj olarak gelen metinler, yorum getiren soruların cevaplanması, doğru ibarelerin gösterilmesi, paragrafların temel fikirlerinin bulunması ve yazı çalışmalarında kapsama dair uygulamaların yapılmasıyla pekiştirilmektedir. Dilbilgisi alıştırmalarında uygulamalar yapılmakta, daha sonra ünitelerde verilen kurallar açıklanmakta ve bazı ayetlerle örneklendirilmektedir. Belagat uygulamaları üniteye söz edilen yapı ve özelliklerin tekrarını amaçlamaktadır. Üniteye yer alan metin ve şiirlerden farklı olanlar da incelenmektedir. Farklı kaynaklardan araştırılması istenen başlıklar verilmekte, öğrencinin bu konular etrafında kompozisyon yazması beklenmektedir. Kitabın sonunda ara sınav yer almaktadır. Dinleme, okuma, yazma, dilbilgisi ve belagat bölümlerinin gözden geçirilmesini hedefleyen etkinlikler bulunmaktadır. Dinleme ve okuma metinleriyle ilgili sorulara cevap verilmesi, verilen resim, grafik ve tablo etrafında konuşma yapılması dili kullanmaya yönelik ancak yeterli olmayan aktivitelerdir. Kitaplarda öncelik dilbilgisi kurallarına verilmektedir. Dil yapılarının öğrenilip bilinçli ve anlamlı bir kullanım hedeflenmektedir. Bu bağlamda kitaplarda takip edilen yöntemin, bilişsel metot olduğu gözlenmektedir. Dinleme, okuma, yazma ve konuşma sıralamasıyla becerilerin

geliştirilmesi hedeflenmektedir. Konuşma ihmal edilmekle ve diğer beceriler kadar öne çıkmamakla birlikte etkinlikleri olan aktivitedir. Sözlükten eş-zıt anlamlarıyla kelime bulma, sözcük dağarcığının genişlemesini hedef alan yöntemin bir özelliğidir. Soru-cevap ve grup çalışması kullanılan tekniklerdir.

2.2.12. On İkinci Sınıf Kitapları

On ikinci sınıf kitapları altı üniteden meydana gelmektedir. Her bir ünite temel bir konuya odaklanmış olup ayrıca konuyla alakalı yan konuları da içermektedir. Kitap telaffuza önem vermekte, tüm dil becerilerin geliştirilmeyi hedeflemekte ve dilin önemli unsurlarının aktarmaya çalışmaktadır. Dilin tüm yönleriyle öğretilmesinin hedeflemesi kitabın olumlu bir yönüdür. Bu aşamaya kadar verilen bilgilerin pekiştirilmesi, birbiriyle ilişkili tüm dil yapılarının kullanılması ve bunların hem öğrenci hem de çalışma kitaplarıyla tamamlanması bu sınıf kitaplarının önceliğidir. Bu konuda öğretmene düşen; öğrencilerin farklılıklarına ve öğretimin yapıldığı ortamlara göre dil eğitimini şekillendirmesidir. Kitabın tanıtımının yapıldığı giriş bölümünde; özellikle okuma metinlerinin uzun tutulduğu, bunun amacının ise bu seviyeye gelmiş olan bir öğrencinin çok fazla okuması, kelime, kalıp ifade ve dil yapılarının kullanımlarını görmüş olması gerekliliğinden kaynaklandığı belirtilmektedir. Ayrıca bu dilde kaynak kitapları kullanabilmenin fazla okumayla kolaylaştığı ifade edilmektedir. Metinlerin sonuna eklenen soruların anlama düzeyinin artırılması, öğrencinin kendisini sorgulaması, seviyesini ölçmesi ve eksik yönlerini tespit etmesi amaçlanmaktadır. Diğer kitaplarda olduğu gibi bir dili öğrenmenin temel kuralının o dilin konuşulduğu toplumların, adet, gelenek, görenek kısacası kültürünü bilmekle sağlamaşacağı görüşünden dolayı, bu kültür aktarımını sağlayacak malzeme ve bilgilerin varlığına dikkat çekilmektedir. Kültürü bilinmeden dilde derinleşmenin mümkün olmadığı vurgulanmaktadır. Bu yüzden; tarihi, fikrî, kültürel, bilimsel, tıbbî konulardan, keşiflerden ve buluşlardan oluşan çok çeşitli metinler sunulmaktadır. Bu amacı desteklemek ve öğrencinin edebî ifade gücünü arttırmak için edebiyat ve belagat bölümleri eklenmiştir. Ayet, hadis, klasik ve modern metinlerle de öğrencinin , dilin tüm alanlarına hakim olması amaçlanmaktadır.

Diğer iki sınıfın (on- on bir) kitaplarında olduğu gibi bu kitaplarda da etkinlikler birer işaretle gösterilmiş, bu rumuzlar kitabın başında tablo halinde verilmiştir. Aynı şekilde içerikte yer alan üniteler, tüm bölüm ve konularıyla bir tabloda sıralanmıştır.

Öğrencinin farklı alanlarda hazırlıklı veya hazırlıksız konuşma yapma, belirlenen sahalarda sarf ve nahiv kurallarına uygun kompozisyon yazma ve dinlediğini özetleyebilme yetilerini güçlendirmeye çalışmaktadır. Ayrıca kitap öğrencinin seçilen Arapça kitapları okuyup, değerlendirme ve eleştirebilme yetilerini de geliştirmektedir. Bu amaca yönelik olarak da farklı dil yapıları, kalıpları deyimler, ve atasözleri sunmaktadır. Yine bu hedefe yönelik olarak klasik ve modern sözlükleri etkin bir şekilde kullanılabilecek etkinlikler sunmaktadır.

Birinci dönem ders kitabında yer alan ünitelerin adları; İslâm'da Ahlâk, Endülüs: Mekân ve Medeniyet, Müslüman Azınlıklar, Üniversiteler, Küreselleşme, İnsan Hakları ve Aktivite Ünitesi şeklindedir.

Bu ünitelerde yer alan uygulamalar ve öğretilmesi hedeflenen konular şunlardır:

İlk ünite, resimler ve soruların etrafında yorum yapma alıştırmalarıyla başlamaktadır. İki kişi arasında geçen diyaloglar, İslâm'da Ahlâkın Önemi, Hatice bint. Huveylid adlı metinler dinlenilerek, dinlediğini daha iyi anlamaya yönelik etkinlikler sunulmaktadır. Grafikle verilen değerlere göre sınıfın değerlendirmesini yapacağı, "Güzel Ahlâkın Fazileti" başlıklı sınıf içi konuşma yapma aktivitesi önerilmektedir. Sunulan resme bakarak, konu ile ilgili görüş bildirerek okuma parçasına hazırlık yapılması istenmektedir.

"Ahlâkî Düzenlemeler" isimli metni okuma, paragraflarda verilen düşünceleri ifade etme, sorularını yanıtlama ünitenin içeriğindedir. İkinci okuma parçasına geçmeden hazırlık amacıyla soruları yanıtlama, "Güzel Ahlâk" adlı metni okuma, doğru ifadeleri gösterme ve sorularına cevap verme, okuduğunu daha iyi anlama hedefli etkinliklerdir.

Okuma etkinlikleri bölümünde "المعجم الوسيط" esas alınarak sözlük kullanma ile ilgili rehberlik edici bilgiler ve uygulamalar sunulmaktadır. Ünite bundan sonra yazma etkinliklerine geçmektedir. Yazı çalışması bölümünde yazı üslupları (الأسلوب العرضي) hakkında verilen açıklamaları anlama, örnek ve değerlendirmeyi inceleyerek uygulama yapma ünite içeriklerindedir.

Her ünite de bir dil yapısının verildiği dilbilgisi kurallarında, "بناء الفعل المجهول- الفعل" "الصحيح" konusu açıklamalar ve örnekler yardımıyla öğretilmektedir. Tatbik amaçlı alıştırmalar sunulmuştur.

Hedef dile dair edebî ve kültürel öğelerin verildiği belagat bölümünde Mısırlı yazar Şeyh Menna' el-Kattan'a ait "Kuran Hikâyeleri" adlı metnin incelemesi istenmektedir. Konunun kavranması uygulama yapmayı gerektirmektedir.

Dilin kullanılması hedefi taşıyan aktivite bölümünde yönergeler doğrultusunda yön bulma, hedefli dilsel ve iletişimsel oyun oynama, evden okula kadar olan mesafeyi tahtada harita çizerek sınıf arkadaşlarına yön bilgileriyle anlatma, seçilen metinleri ana dile çevirme gibi etkinliklere başvurulmaktadır.

Her ünitenin son kısmında yer alan tekrar bölümleri; sunulan bilgilerin gözden geçirilmesi ve tekrar edilmesi amaçlı uygulamalar içermektedir.

İkinci ünite; sunulan resimleri yorumlayarak ve sorulara cevap vererek dinleme etkinliğine hazır olmayı hedeflemektedir. Baba –Oğul, Kadın-Erkek Arasında Geçen Diyaloglar, Endülüs'te İslâm Medeniyeti ve İspanya'da İslâm Medeniyeti adlı parçaları dinleme, daha iyi anlama hedefli alıştırmaları yapma, dinleme metnini sınıfta oluşturulan değerlendirme esasları göz önüne alınarak özet olarak anlatma, dinleme becerisini geliştirme amacı taşımaktadır.

Sunulan resim çerçevesinde görüş bildirme okuma parçasına hazırlık ve dil kullanımı fırsatı vermektedir. Endülüs'te İslâm Medeniyeti Olgusu" başlıklı metni okuma, verilen bilgilerin ışığında tablo oluşturma ünite kapsamındadır.

İkinci okuma parçası olan "Endülüs'te İslâm Medeniyeti" başlıklı metni okuyarak, sunulan bilgileri sınıflandırma ve daha iyi anlama için uygulama yapma istenmektedir.

Kelime dağarcığını geliştirmek ve bilinmeyen kelimeleri her türlü sözlükte rahatça bulmak için rehberlik eden bilgiler sunulan sözlük çalışması uygulamasında "المعجم الوسيط" adlı sözlükten çalışma yer almakta ve uygulama yapılmaktadır.

Okuma etkinliklerinin hemen arkasında yer alan yazma aktivitesinde, yazı üslupları (الأسلوب الوصفي) hakkında verilen açıklamaları anlama, örnek ve değerlendirmeyi inceleyerek uygulama yapma beklenmektedir.

Bu ünitenin dil yapısı ise; "بناء الفعل المجہول- الفعل المعتل" adlı konudur. Açıklamalarla öğretilen konu alıştırmalarla uygulanarak kavratılmaktadır.

Belagat ve edebiyat bölümü Ebu el-Baka er-Rendî'ye ait "Endülüs'e Ağıt" adlı şiiri okuma, kelimelerini öğrenme ve sorularını yanıtlama etkinliklerinden oluşmaktadır.

Aktivite bölümü Ben Kimim? Adlı dilsel oyun oynama, yaşanan ülkenin başkenti hakkında bilgi veren konuşma yapma, seçilen cümleleri ana dile çevirme etkinliklerini içermektedir. Ünite bilgilerini tekrara yönelik aktiviteler ise genel tekrar bölümünde bulunmaktadır.

Üçüncü ünite de önceki ünitelerde olduğu gibi harita ve sorular çerçevesinde grup çalışmasıyla yorumda bulunma uygulaması ile dinleme metnine hazırlık yapılmaktadır. Fakülte Dekanının Yeni Öğrencilere Dersler Hakkında Bilgi Verdiği Konuşma, Müslüman Azınlıklarda Kültürel Sorunlar ve Müslüman Azınlıklar adlı metinleri dinleme, verilen bilgiler ışığında grafik oluşturma, dinlediğini daha iyi anlamaya yönelik uygulamalar yapma dinleme etkinlikleri başlığında sunulmaktadır.

Azınlık olarak başka bir toplumda yaşama sorunları ve çözüm yolları konusunun rol yapma ve drama tekniğini kullanarak sınıfta uygulama ile okuma parçası hakkında ön hazırlık oluşturulması sağlanmıştır. Müslüman Azınlıklarda Eğitim Sorunu başlıklı parçayı okuma, paragraflarda belirtilen fikirleri bulma, sorulara yanıt verme, farklı kelimeyi bulma alıştırmaları yapma ilk okuma parçası etkinliklerindedir. Pedagojik Sorunlar isimli metin, ikinci parça olarak sunulmakta, ibareleri sınıflandırma, sorulara cevap verme, seçilen kelimelerin anlamını bulma gibi alıştırmalar metin içeriğinin iyi bir şekilde anlaşılması ve ibarelerin öğrenilmesi için yer almaktadır.

Modern ve klasik sözlüklerin tanıtımının yapıldığı ve uygulamalarının gösterildiği bölümde yine "المعجم الوسيط" adlı sözlükten çalışma yapma bulunmaktadır. Ünite yazma etkinlikleriyle devam etmekte, önceki iki ünite de gösterilen üsluplara (الأسلوب السردی-) (الأسلوب التاريخی) adlı oluş şekilleri eklenmektedir. Açıklamaları alıştırmalar izlemekte ve uygulamalar sunulmaktadır.

Ünite gramer konusu olarak "نائب الفاعل" konusunu ayrıntılar ekleyerek tekrar öğretmekte, alıştırmalarla uygulatmaktadır.

"علم المعاني- الخبر والإنشاء" hakkında verilen açıklamalar, örnekler ve yapılan uygulamalar belagat bilgileri olarak sunulmaktadır.

Dil yapılarının iyice kavranması için hataları bulma hedefli dilsel oyun oynama, pedagojik sorunlar adlı metni sınıf etkinliği olarak sunma, çözüm yollarını konuşma hem ünite içeriğinin tekrarına hem de dilin kullanılmasına olanak sağlamaktadır. Sunulan bazı cümlelerin ana dile çevrilmesi istenmektedir.

Diğer ünitelerde olduğu gibi, tekrar ünitesini ünite bilgilerini tekrar amaçlı uygulamalar oluşturmaktadır.

Dördüncü ünite dinleme etkinliğinde kişiler arasında geçen diyaloglar (dört adet) ve soruları, Üniversiteler Tarihi, Arap Ülkelerindeki Üniversiteler adlı parçalar sunulmaktadır. Etkinlik öncesinde hazırlık amaçlı ve sonrasında daha iyi anlama hedefli alıştırmalar bulunmaktadır.

Okuma etkinliğine geçmeden önce konu çerçevesinde sınıfta konuşma yapma etkinliği düzenlenmesi istenmektedir. Okuma parçalarında ilk olarak Üniversitelerde Yüksek Öğrenim isimli metin sunulmuş, alıştırmalarını yaparak konunun daha iyi anlaşılması yoluna gidilmiştir. İkinci metnin adı ise Üniversite Eğitimidir. İfadeleri metne göre düzenleme, sorularına yanıt verme, görüş bildirme gibi aktiviteler yer almaktadır.

İlk üç ünite de tanıtımı yapılan sözlük yerini "المعجم العربي الأساسي" adlı sözlüğe bırakmıştır. Bir sayfa çerçevesinde sözlüğü kullanmaya rehberlik edecek bilgi ile uygulamalar verilmiş ve öğrencilerin bu sözlüğü rahatça kullanmaları hedeflenmiştir.

Her ünite de farklı bir üslubunun sunulduğu yazma çalışmalarında (الأسلوب التحليلي) hakkında verilen açıklamaları anlama, örnek ve değerlendirmeyi inceleyerek uygulama yapma beklenmektedir.

Dilbilgisi kurallarının tümünden gelim yöntemiyle verildiği dil yapıları bölümünde daha önce tanıtılan "الحال" konusu tekrar edilmekte ve alıştırmalar tatbik edilerek konunun iyice kavratılması istenmektedir.

Kültür aktarımına verilen önemin bir işareti olan edebiyat ve belagat bölümünden ise "أداب مجالس العلم- لابن حزم الأندلسي" adlı metnin okunma, kelimelerinin öğrenilmesi ve ilgili uygulamaların yapılması istenmektedir.

Dilbilgisi kurallarının tekrar edilmesini ve de dilin kullanılmasını hedefleyen aktivite bölümü "النواسخ" ile ilgili dilsel oyun oynama, her öğrencinin ülkesindeki eğitim aşamalarını anlatacağı konuşma etkinliği düzenleme ve seçilen cümleleri ana dile çevirme gibi etkinliklerden oluşmaktadır.

Ünitenin konusuyla uyumlu metin ve alıştırmalar yoluyla genel bir tekrar yapma ise tekrar bölümünün amacı olarak dikkat çekmektedir.

Beşinci ünite dinleme etkinliği kişiler arasında geçen çeşitli diyaloglarla başlamakta bunlara ait sorulara cevap verilmesi istenmektedir. Kültürel Globalleşme, Kültürel Globalleşme Olgusu, Dil Globalleşmesi Tehlikesi” adlı metinlerin dinlenmesi de etkinliğin diğer uygulamalarıdır. Metinlerin dinlenilmesinden sonra ilgili alıştırmaların yapılması ve konu içinde verilen bilgilerin bilimsel olan ya da görüş olarak sunulanların gruplandırılması istenmektedir. Sınıf içi konuşma aktivitesi olarak “Küreselleşme” başlıklı konuşma yapma ise hem dinlediğini daha iyi anlamak hem de hedef dili kullanmak amaçlı bir çalışmadır.

Dinleme etkinliğinin ardından okuma çalışmalarına geçilmekte ve “Küreselleşme” adlı metin sunulmaktadır. Metin içeriğinin daha iyi anlaşılması için sorulara cevap verilmesi, ilgili alıştırmaların yapılması beklenmektedir. Okuma etkinliklerinde ikinci metin “Ekonomik Küreselleşme” isimli parçadır. Metni okumak, okuduğunu daha iyi anlama hedefli uygulamaları yapmak okuma becerisini geliştiren ve kelime bilgisini artıran uygulamalar olarak sunulmaktadır.

Her sözlüğü kullanabilme adına öğrenciye çeşitli sözlüklerden rehberlik edici bilgiler sunan sözlük çalışmalarında incelenen sözlük "المعجم العربي بين يديك" dir. Sunulan sayfayı incelemek, verilen uygulamaları yapmak kelime dağarcığına katkı sağladığı gibi istenilen kelimeyi bulma çabasını desteklemektedir.

Daha iyi bir kompozisyon yazabilmek için gerekli tekniksel bilgilerin ve yazı yazma prensiplerinin verildiği yazma çalışmalarında bir diğer üslup, (الأسلوب الجدلي) hakkında bilgi sunulmaktadır. Örnek metni ve değerlendirmeyi inceleyerek uygulama yapma bölümün içeriklerindedir.

Her üniteye yeni bir dil yapısının verildiği dilbilgisi bölümünde daha önce öğretilmiş olan "المفعول المطلق" konusu ayrıntılı olarak bir kez daha sunulmuştur.

Öğrencinin belagat bilgilerini artırmak, Arap edebiyatının zevkine varabilmek için "إنسان الغد- للشاعر هارون هاشم رشيد" adlı şiir sunulmuş, okunması, bilinmeyen kelimelerin sözlükte araştırılması, alıştırmalarının yapılması istenmiştir.

Aktivite ünitesi "المفعول المطلق" konusunu kavramayı hedefleyen dilsel oyun oynama, sınıfta küreselleşmeyi savunanlar ve karşı çıkanlar başlıklı münazara yapma, seçilen cümleleri ana dile çevirme, sunulan kısa metni okuma, alıştırmalarını yapma gibi etkinliklerden oluşmaktadır.

Ünite konularının genel tekrarının, tüm ünitelerde olduğu gibi en son bölüm olan genel tekrar bölümündeki uygulamaların yapılmasıyla gerçekleştirilmesi hedeflenmektedir.

Altıncı ünite bu sınıf kitaplarına özgü bir çalışma olan ve dinleme etkinliklerinde yer alan kişiler arası diyaloglardan dört tanesi sorularıyla beraber sunulmaktadır. Dinleme metninin ilk bölümü olan konuşmalar kısmından sonra, "Dünya İnsan Hakları Bildirisi" adlı metnin dinlenmesi, konu etrafında uygulamaların yapılması, "İnsan Hakları ve İslâm'da İnsan Hakları" konusunun araştırılıp sınıfta sunulması uygulamaları yer almaktadır.

Okuma parçaları ünite konusuyla uyum halinde gelmektedir ve ilk metin "İslâm'da İnsan Hakları" adlı parçadır. Metnin okunması, alıştırmaların yapılması bölüm içeriklerindedir. İkinci metin yine aynı konu çerçevesinde "İslâm'da Adalet ve Eşitlik" başlığını taşımaktadır. Metnin okunması, daha iyi anlama hedefli uygulamaların yapılması istenmektedir.

Klasik ve modern Arapça sözlüklerinin tanıtıldığı, uygulamalarına yer verildiği çalışmada; modern sözlüklerden biri olan "المعجم الوجيز" adlı sözlük hakkında bilgiler verilmekte, örnek bir sayfa ve uygulamalar sunulmaktadır.

Kompozisyon yazma çalışmalarında "الكتابة الذاتية والكتابة الموضوعية" isimli konu yer almaktadır. Hakkında verilen açıklamaları anlama, örnek ve değerlendirmeyi inceleyerek uygulama yapma daha iyi yazma hedefli çalışmalardır.

Bu ünitenin dilbilgisi bölümünde yeni bir konu verilmemekte ya da önceden verilen bir yapı daha ayrıntılı sunulmamakta, onun yerine tüm ünitelerde verilen dilbilgisi

konularının tablolar halinde gelmektedir. Örnek cümlelerle özet tekrarını inceleme ve konuları kavrama amaçlanmaktadır.

Edebiyat ve belagat bölümünde "علم المعاني- الإجاز والإطناب" kavramları tanıtılmakta, örneklerle açıklanmakta ve alıştırmalarla tatbik edilmektedir.

Aktivite bölümü ise harfleri ve kelimeleri kullanarak dilsel oyun oynama, rol yapma ve drama tekniklerini kullanarak bir mescitte "İnsan Hakları" konulu konuşma yapma, seçilen cümleleri ana dile çevirme gibi uygulamalardan oluşmaktadır.

Ayrıca üniteye yer alan konu ile ilgili kısa metni okuyarak ve uygulamalarını tatbik ederek üniteyi genel olarak gözden geçirme tekrar ünitesinin hedeflerindedir.

Aktivite ünitesinde verilen kısa bir metni okuma, doğru ifadeleri gösterme ve sorulara yanıt verme etkinlikleri bulunmaktadır. Ayrıca tüm ünitelerde geçen kelimelerden hazırlanmış listeyi gruplama, eş anlamlı kelimeleri bulup cümle içinde kullanma ve belagat konularından yararlanarak verilen resim hakkında yorum yazma alıştırmaları da bulunmaktadır. Bunun yanında dil yapılarının uygulandığı alıştırmaları yapma, sunulan hutbeyi okuma ve ilgili uygulamaları tatbik etme gibi etkinliklerle tüm ünitelerin genel tekrarı hedeflenmektedir.

Kitabın CD çalışması diğer CD'lerden farklı gelmektedir. Diğerlerinde var olan konuyla ilgili uzun bir metin yerine burada yine aynı konu çerçevesinde farklı kısa metinler yer almaktadır. Bu metinlere geçmeden birkaç tane diyalog bulunmaktadır. Bu diyaloglarla ilgili hemen ardından gelen sorular konuşmaların daha iyi anlaşılması amacıyla eklenmiştir. Diyalogların içerikleri günlük hayattan alınmıştır. Rol yapma etkinliğinde kullanılan seslendirme başarılıdır. Dinleme süresi uzundur ama içeriğinin farklı şekilde olması ve sorularla ayrılması öğrencinin metinden kopmasına engel olmaktadır. Sınıf içi etkinliklerde kullanılabilir ve öğrenciyi aktif olarak derse katabilir. Bazen cümle geçişleri hızlı olsa da ses ve anlam açısından oldukça açık ve seçik çalışmalardır.

İkinci dönem ders kitabında yer alan üniteler Mezhep İmamları, Aile ve Toplum, Arapça, Dinlenme, Mucitler, Besinlerimiz ve Aktivite Ünitesi başlıklarını taşımaktadır.

Bu ünitelerde yer alan uygulamalar ve öğretilmesi hedeflenen konular şunlardır:

Birinci ünite konuşan kimsenin amacının sınırlanması stratejisini öğrenme etkinliğiyle başlamaktadır. Hemen ardından “Kısa diyaloglar ve içeriklerine dair seçmeli sorular, İmam Şafi ve Mezhebi, İmam Şafi“ adlı metinleri dinleme uygulamalarını içeren bölüm gelmektedir. Ünite girişinde verilen, dinlenen parçayla ilgili strateji yönergelerini uygulama da bölümün diğer etkinliklerindedir.

Konuşma kabiliyetini geliştirmeye yönelik hedefle dikkati çeken sunum talebi “İmam Şafi ve Mezhebi” başlıklı özet bir konuşmadır.

Okuma parçasına geçilmeden, eleştirel gözle okuma yapma stratejisi öğretilmektedir. Bölümün diğer etkinlikleri “Ahmet bin Hanbel” başlıklı metni okuma, sorularına cevap verme, tanımlanan kelimeleri bulma, seçilen kelimelerin anlamını bulma, verilen harita ve sorular çerçevesinde yorum yapma çalışmalarıdır.

Ünitenin 2. Okuma metni “Malik bin Enes” adını taşımaktadır ve ünite içeriğiyle uyum halindedir. Daha iyi okuma ve okuduğunu anlama amacıyla metnin dikkatli bir şekilde okunması, paragrafların ana fikrinin belirtilmesi, seçilen kelimelerin eş anlamlılarını bulma etkinlikleri eklenmiştir.

Klasik ve modern Arapça sözlüklerinin tanıtıldığı, uygulamalarına yer verildiği çalışmada; modern sözlüklerden biri olan ve daha önce hakkında bilgi verilen "المعجم الوجيز" adlı sözlükten örnek bir sayfa ve uygulamalar sunulmaktadır.

Sonrasında yazı çalışması yer almakta ve kompozisyon yazarken belge ve kaynak kullanmak adlı açıklamaların ve örnek metnin incelenerek değerlendirilmesi istenmektedir.

Ünitenin dilbilgisi bölümünde daha önce öğretilen "المفعول لأجله" konusu, ayrıntılı bir şekilde tekrar edilmektedir. Örnekler ve alıştırmalarla konunun pekiştirilmesi hedeflenmektedir.

İmam Şafinin kısa hayat hikâyesini ve "نصيحة للإمام الشافعي" adlı şiiri inceleme, kelimelerini eş anlamlarından öğrenme, alıştırmalarını uygulama ise edebiyat ve belagat bölümünün içeriklerindedir.

Aktivite bölümü, rol yapma ve drama tekniklerini kullanarak oynanan, tanımlanan kişileri bulma hedefli “Ben Kimim?” adlı dilsel oyunu sunmaktadır. Yine aynı teknikler

yardımıyla sınıfta “Dört Mezhep İmamını Canlandırma” etkinliği yapılmaktadır. Ayrıca seçilen cümleleri ana dile çevirme, Ahmet bin Hanbel konusyla ilgili karşılaştırma tablosu yapma ve bilgi verme gibi ünite bilgilerini tekrar amaçlı uygulamalar sunulmaktadır.

İkinci ünite konuşulan konudan hüküm çıkarma stratejisi yönergelerini öğrenme, “Stratejilerin uygulanacağı sekiz farklı konuşma, İslâm’da Aile, Müslüman Aile” adlı metinleri dinleme, dinleme metninde uygulama etkinlikleri bulunmaktadır. Ayrıca “İslâm’da Aile” konusyla ilgili uygulamalar yapma, verilen resim ve fotoğraflar çerçevesinde görüş bildirme ve okuma parçasına ön hazırlık olması hedefiyle verilen resimler hakkında sınıfta grup çalışması yapma etkinlikleri sunulmaktadır. “İslâm’ın Aile Kurulmasındaki Hedefleri” başlıklı metni okuma, sorularını cevaplama, doğru ifadelerini gösterme ve seçilen kelimelerin anlamını sözlükten araştırma üniteye yer alan diğer etkinliklerdir.

“İletişim Kurma” adlı metni okuma, paragrafların ana fikirlerini bulma ve tanımlanan durumlara metin içinden yorumlar getirme etkinlikleriyle ünite öğrencinin anlama ve yorumlama yetilerini geliştirmeyi hedeflemektedir. Yine ünite "المعجم الوجيز" adlı sözlükten uygulamalar yaptırmaktadır. Ünite "تنظيم الكتابة- أسلوبا الترتيب الزماني والمكاني" konularını öğrencinin kompozisyon yazma yetilerini geliştirmek için sistematik bir şekilde aktarmakta, örnekleri incelettirmekte ve alıştırmaya yaptırmaktadır. "النسب" konusunun açıklamalarını okuma, tatbik etme, ziyaret adabı ile ilgili ayetleri okuma, edebî bir kavram olan "الطباق" konusunu inceleme, alıştırmalarda uygulama da bu üniteye yer almaktadır. Verilen kelimelerin son harflerini değiştirerek dilsel oyun oynama, sınıfta “Evlilik” konulu konuşma yapma, seçilen cümleleri ana dile çevirme ve ünite bilgilerini tekrar amaçlı uygulama yapma ünitenin diğer kalan etkinlikleridir.

Üçüncü ünite konuşan kimsenin ses tonundan, beden dilinden, davranışlarından anlam çıkarma stratejilerini öğretmektedir. “Altı Farklı Diyalog ve Sonsuz Dil” adlı metni dinleme, ilgili sorulara cevap verme, isimleri verilen altı tane Müslüman hakkında araştırma yapma ve sınıfta sunma ve resimler çerçevesinde görüş bildirme bu üniteye yer alan etkinliklerdir. Ayrıca “Arapçanın Bir Müslüman İçin Önemi” adlı metni okuma parçası, paragraflarda verilmek istenen fikirleri ve seçilen kelimelerin eş anlamlarını bulma, sınıfta öğrenci isimlerinin Arapça olup olmadığı uygulaması yapma ve resim ve

sorular etrafında görüş bildirme etkinlikleri de sunulmaktadır. “Kuran-ı Kerim ve Arapçanın Korunmasındaki İzi” başlıklı metni okuma, ilgili soruları cevaplama, verilen kelimelerin anlamlarını araştırma ve "المعجم الوجيز" adlı sözlükten uygulama yapma kitabın hedeflerine uygun diğer etkinliklerdir. Ünite yazma yetisini geliştirmeye yönelik olarak "تنظيم الكتابة- أسلوب الإستقراء" hakkında açıklamalar ile örnekler sunup incelemekte ve bu içerikleri verilen metinde uygulatmaktadır. Ayrıca ünite "النسب للمقصود" dil yapısını örnekler ve açıklamalar yardımıyla öğretmekte ve uygulama yaptırmaktadır. Hafız İbrahim’in “Arapça Kendisini İfade Ediyor” adlı şiirini okuma, şairin kısa hayat hikâyesini öğrenme, eş anlamlarından kelimelerin anlamlarını bulma ve ilgili sorulara cevap vererek daha iyi kavrama çalışmaları üniteye yer almaktadır. Deyim ve atasözlerini öğrenme hedefli dilsel oyun oynama, oyunda bahsedilen atasözleri hakkında konuşma etkinliği yapma, görüş bildirme ve seçilen cümleleri ana dile çevirme çalışmaları dil yetilerini geliştirmeye yönelik diğer etkinliklerdir. Ünite son olarak genel bir gözden geçirme hedefli uygulamalar sunmaktadır.

Dördüncü ünite gerçek ile kanaat ve görüşler arasındaki farkı bulma stratejisini öğretmeye odaklanmaktadır. Bu amaçla “Sekiz farklı diyalogda strateji uygulama, İslâm’da Dinlenme” adlı metni dinletmekte ve strateji yönergelerini dinleme metninde uygulatmaktadır. Ayrıca metinde sebep-sonuç ilişkilerini gösterme etkinliği yaptırmaktadır.

Ünite fotoğrafları verilen spor dalları ve kişisel spor aktiviteleri hakkında grup çalışması yaparak sınıf etkinliği düzenlemektedir. Verilen fotoğraf çerçevesinde görüş bildirme, “Aile Açısından Dinlenmenin Önemi” adlı metni okuma, ilgili alıştırmaları yapma ve dinlenme konusu etrafında grup konuşma çalışması yapma ünitenin diğer etkinlikleridir. Ünite “İslâm’da Dinlenme” başlıklı metni okuma, alıştırmalarını yapma, seçilen kelimeleri sözlükten araştırma ve "المكنز الكبير" adlı sözlükten uygulama etkinlikleri sunmaktadır.

"تنظيم الكتابة- أسلوب الإستدلال" hakkında açıklamaları ve örnekleri inceleme, verilen metinde uygulama yapma, "أخ- حم- فو- ذو", "الأسماء الخمسة- أب- أخ- حم- فو- ذو", dilbilgisi kuralını açıklamalar ve örneklerle öğrenme ve tatbik etme, "السجع" kavramını ayetler yardımıyla anlama ve uygulama yapma, kelimelerden yeni sözcük türeterek dilsel oyun oynama, dinlenme ana

temalı sınıf içi konuşma aktivitesinde bulunma, seçilen cümleleri ana dile çevirme, alıştırma yoluyla genel tekrar yapma.

Beşinci ünite ise gerçek bilgi ile görüş bildirme arasındaki farkı açıklayan stratejileri öğrenmektedir. Bu stratejileri kullanarak bazı batılı alimlerin Müslüman alimler hakkında söylediği sözleri dinleyip hakikat ya da görüş olduğunu tespit çalışmaları yaptırmaktadır. Ayrıca “İbn-el-Heysen” adlı metni dinleme, metinle ilgili alıştırmaları yapma, fotoğrafları verilen icatlar ile mucitleri hakkında araştırma yapıp sınıfta sunma ve verilen resim hakkında grup çalışması yaparak görüş sunma üniteye yer alan diğer etkinliklerdir. “el-Birunî” adlı metni okuma, paragrafların ana fikrini bulma, soruları yanıtlama ve ilim dalları ile sıfatları eşleştirerek okuduğunu daha iyi anlama üniteye sunulan diğer etkinliklerdir.

Ünite ayrıca fotoğraf ve sorular çerçevesinde sınıfta konuşma etkinliği düzenlemektedir. “Dahi Edison” başlıklı okuma metni ile beraber, hatalı cümleleri düzeltme, verilen bazı vecizeleri metinle karşılaştırma ve seçilen kelimelerin anlamını sözlükten bularak okuduğunu daha iyi anlama etkinlikleri ünite içerisinde yaptırılmaktadır. Ayrıca sözlük kullanma becerisini geliştirmek için "المخصص لابن سيده" isimli sözlükten uygulama yaptırmaktadır. Kompozisyon yazarken doküman kullanmayı uygulamalı öğretmektedir. "أفعال المقاربة والجزاء والشروع" konusunu örnekler ve bazı ayrıntılı bilgilerle sunmaktadır. Belîğ ifadelerine örnek olarak Kuran'dan ayetler sunmakta ve ilgili kelimeleri kullandırmaktadır. Ünite ayrıca rakamları çift ya da tek olarak birleştirme hedefli dilsel oyun oynama, ilim dalları hakkında konuşma yapma, seçilen cümleleri ana dile çevirme ve ünite bilgilerini tekrar etme amaçlı alıştırmalar yapma etkinliklerini içermektedir.

Altıncı ünite ise olayları önceden tahmin etme stratejisini öğretmeye odaklanmakta ve dinleme metninde yer alan, tanımlanmış altı duruma dair soruları cevaplayarak stratejiyi uygulatma amaçlı giriş bölümüyle başlamaktadır. “Yediğine Dikkat Et!” adlı metni ve “Ömer b. Hattab” adlı hikâyeyi dinleyip kendi ifadeleriyle özetini sunma ve dinleme metinleriyle ilgili alıştırma yapma etkinlikleri üniteye yer almaktadır. Resimde anlatılan bir olayı sınıfta anlatma, fotoğrafı verilen besin maddesi hakkında grup çalışması yaparak yorumda bulunma konuşma etkinlikleri olarak sunulmaktadır. “Yediklerine Dikkat Et!” başlıklı metni okuma, paragraflarda belirtilen fikirleri bularak, sebep-sonuç cümlelerini gösterme ve metinde adı geçen besinleri sınıfa getirerek, zararlı ve faydalı

olanlar hakkında konuşarak okuduğunu daha iyi anlama etkinlikleri ünitenin diğer bir parçasıdır. Verilen fotoğraf ve sorular etrafında görüş bildirme, “Yiyeceklerimiz ve Kanser” başlıklı metni okuma, hatalı cümleleri düzeltme, sorulara cevap vererek ve seçilen kelimeleri sözlükten araştırarak okuduğunu daha iyi anlama diğer etkinliklerdir. Sözlük uygulaması olarak "فقه اللغة- للثعالبي" adlı sözlükten uygulama çalışması yaptırılmaktadır. Yazma etkinliği olarak bir kompozisyonun kelimelerini, cümlelerini, üslubunu ve paragraflarda ifade edilen fikirleri analiz üzerinde durulmaktadır. Ünite grammer konusu olarak "إعراب الإسمين- المقصور والمنقوص" sunulmakta ve alıştırmalar sunulmaktadır. Yiyecek ve içecekler hakkında düşünmeye ve dikkatli olmaya çağıran ayetleri okuma, ilgili alıştırmaları yapma ve mazi fiil kullanma hedefli dilsel oyun oynama etkinlikleri ünite sunulmaktadır. Sunulan besin maddelerinden ülkesinde yetişen hakkında konuşma yapma, seçilen cümleleri tercüme etme, ve alıştırmaları uygulayarak genel tekrar yapma ünitenin son etkinlikleridir.

Aktivite Ünitesi; sunulan metni anlama, sorularını cevaplama, ünitelerde geçen kelimeleri sınıflandırma ve yönergeler doğrultusunda yazı çalışmaları yapma etkinlikleriyle başlamaktadır. Öğrenilen dil yapılarıyla ilgili alıştırmalar yapma, alıştırmalarda verilen belagat kavramları ile ilgili uygulama yapma gibi etkinliklerle kitapta bulunan ünitelerin bazılarının içerikleri gözden geçirilmiştir.

Kitabın CD çalışması altı ünitenin içerikleriyle bir bütün halindedir. Bu CD’de, ünite başında açıklanan stratejiyi uygulama alanı olarak verilen diyalogların varlığı farklı bir uygulama olarak gözlenmektedir. Bu diyaloglar sayıca fazla ve farklı konulardan meydana gelmektedir. Dinleme metninin hemen başında bu uygulamaya dikkat çekilmekte ve öğrenilen stratejinin bu diyaloglarda tatbik edileceği bildirilmektedir. Cevapların farklı seçilebilen şıklardan oluşması dinleme etkinliği için faydalı bir uygulamadır. Ayrıca bazı metinlerde yer alan hikâye anlatma ve bu öykünün özetinin anlatılması talebi de değişik bir uygulamadır. Genel anlamda CD, okuma metinleriyle örtüşen konuları, net ve anlaşılır seslendirilmesiyle dikkat çekmektedir. Metinler süre olarak uzun olsa da; diyaloglardan, ünite içeriğiyle aynı konuda gelen parçadan ve hikâyeden oluştuğu, çeşitlilik sergilediği için sıkıcı değil, kopmadan, uzaklaşmadan dinlenilebilir bulunmaktadır. Tüm diğer çalışmalarda olduğu gibi burada da cümle

geçişleri çok hızlıdır. Özellikle diyalogların rol yapma tekniğiyle sunulması nedeniyle anlam karışıklığına yol açmasa da olumsuz bir durum olarak ifade edilebilir.

2.2.12.1. Öğrenci Kitaplarının Değerlendirilmesi

İleri seviyede yer alan diğer kitaplarla aynı aktivite sıralamasına sahip olan bu kitaplar; dinleme, okuma, yazma, dilbilgisi, edebiyat ve belagat bölümlerinden oluşmaktadır. Üniteler konu ile ilgili ayet, hadis, deyim ya da güzel sözlerle, ünite bitiminde kazanılacak bilgi ve becerilerin sıralandığı listeye başlamaktadır. Dinleme metinleriyle ilgili konularda verilen resim, grafik, tablolar ve sorulara yorum getirerek ön hazırlık gerçekleştirilmektedir. Önceki kitaplarda yer alan strateji yönergeleri bu kitapta bulunmamaktadır. Onun yerine dinleme parçasına yönelik uygulamaların sayısı artırılmıştır. Konuşma bölümünde ilk kez hakemli bir sınıf etkinliği sunulmakta ve yapılan konuşmaya hakemlerin vereceği değerlendirme tablo halinde gösterilmektedir. Okuma metinleri ünite içeriğiyle uyumludur. Oldukça uzun ve yabancı kelimelerin çok sayıda olduğu bu metinler, ayet ve hadislerle donatılmıştır. Ana fikri ve paragraflarda yer alan fikirleri bulma alıştırmaları öne çıkmaktadır. Ayrıca farklı olan kelimeyi bulma alıştırmalarına verilen önem dikkat çekmektedir. Sözlük çalışması bölümünde; ilk üç ünite "المعجم العربي بين يديك", dördüncü "المعجم العربي الأساسي", beşincide "المعجم العربي الوسيط", son ünite ise "المعجم الوجيز" adlı sözlüklerden uygulamalarla bu sözlüklerin kullanımları öğretilmektedir. Yazma bölümünde daha önce gösterilen stratejiler yerine yazma üslupları kitap boyunca incelenmiş, الأسلوب السردی-, الأسلوب الوصفي, الأسلوب العرضي, الأسلوب الجدلي, الأسلوب التحليلي, الأسلوب التاريخي konularında genel bilgiler verilir, örnek uygulamalarla öğretme hedefi güdülmüştür. Dilbilgisi konularında daha önce öğretilen "نائب الفاعل", "الحال", "المفعول المطلق" konularının biraz daha ayrıntı ile tekrarı verilmekte, sahih ve illetli fiillerde meçhul fiil örnekleri gösterilmektedir. Alıştırmaların daha fazla olması, tanımların azalması dikkat çekmektedir. Edebiyat ve belagat bölümünde; Kurandan hikâyeler, Endülüs'e ağıt şiiri, علم المعاني- الخبير والإنشاء, علم المعاني- الإجاز, "إنسان الغد- للشاعر هارون هاشم رشيد", "أداب مجالس العلم- لابن حزم الأندلسي" başlıklarında örnekler ve uygulamalarla, konuşma dilinin edebî dile dönmesi hedefli çalışmalar yer almaktadır. Aktivite bölümünde ise dil ve iletişimsel oyunlar, sınıf içi etkinlik örnekleri verilir uygulanması amaçlanmaktadır. Ana dile çevrilmesi istenilen cümleler ünite içerikleriyle bütünlük sağlamaktadır. Ünitelerin en sonunda yer

alan genel tekrar bölümü bilgilerin kelime ve kavramların, dil yapılarının alıştıırma ve uygulamalarla tekrarına yöneliktir.

Bu bağlamda ileri seviye olarak gruplandırılmış diğer kitaplarda olduğu gibi bu kitapta da kullanılan yöntemin seçmeli metot olduğu gözlenmektedir. Becerilerin sıralanışı ve uygulamaları, dilbilgisine verilen önem ve tündengelim yöntemi ile öğretilmesi bilişsel yöneme işaret etmektedir. Kelimelerin eş ya da zıt anlamlı sözlüklerden bulunup öğrenilmesi ya da farklı kelimeyi bulma hedefli alıştıırmalar düz varım yöntemine işaret etmektedir. Konuşma ve iletişim hedefli alıştıırmalar, grafik ve resim yorumları, aktivitelerde ve oyunlarda dilin işlevselliğini artırma çalışmaları iletişimsel yöntemi düşündürmektedir. Dil-kültür ilişkisinin temel alınarak öğretimin yapıldığı kulak-dil alışkanlığı yöntemi de ünitelerin tüm bölümlerinde yoğun olarak yer alan kültürel bilgilerin sayıca fazla olan varlıklarının bir açıklaması olmaktadır. Ayrıca becerilerin sıralaması da bu yöntemde aynı şekilde yer almaktadır. Dolayısıyla tüm bu özellikler kelime öğretiminde düz varım yöntemine, dilbilgisi ve anlamlı dil öğretiminde ve uygulamalarında bilişsel yöneme ve dilin kullanılmasının esas olduğu iletişimsel ve kulak-dil alışkanlığı yöntemine dayanan seçmeli yöntemi göstermektedir. Öğretim amaç dille yapıldığı, ancak ileri seviyede tercümeğe yer verilen bu yöntemde anlamlı ve dili kullanma imkânı veren uygulamalar vardır. Yüksek sesle okuma eylemi yoktur ve sözcükler bir bağlamda ifade edilirler. Temel becerilerin hepsi aynı anda geliştirilmeye çalışılır. Derse başlarken öğrenciye öğreneceği bilgiler ve kazanımlar hakkında bilgi verilir. Dil kültürü içerisinde öğretilmelidir görüşü önemli olduğundan kültür aktarımı öne çıkar. Dilin anlamlı kullanımı hedeflendiğinden dilbilgisi kuralları açıklamalar ve örneklerle gösterilip kıyas yoluyla kullanılarak öğretilir. Bilinçli ve anlamlı dilin işlevsel olmasına özen gösterilir.

Soru-cevap, ikili ve grup çalışmaları, gösteri, rol yapma, drama, kavram haritaları, benzetim, iletişim oyunları ve gramer oyunları teknikleri kullanılmıştır.

Diğer dönem kitabında olduğu gibi ikinci dönem kitabı da ünite girişlerinde konuyla ilgili ayet, hadis, deyim ya da şiir sözlerine sahiptir. Ayrıca girişte; ünite sonunda öğrenilecek bilgiler ve kazanılacak beceriler hakkında bilgi de bulunmaktadır. Kitap altı üniteden meydana gelmektedir. Ünitelerde etkinlik sıralaması diğer kitapla aynıdır. Dinleme, okuma, yazma, dilbilgisi, edebiyat ve belagat, aktivite şeklinde bir sıralamayla

gelmektedir. Önceki kitaplarda yer alan ancak bu sınıfın birinci dönem kitabında olmayan strateji yönergeleri öne çıkmaktadır. Ancak sadece dinleme metni öncesinde ve birinci okuma parçası metni öncesinde bulunmaktadır. İkinci okuma metni, ön hazırlık fırsatı tanıyan sorular ve resimlerle başlamaktadır. Özellikle dinleme stratejileri, dinlenen metinde uygulandığı ve alıştırmalarla tamamlandığı için yararlı bir çalışmadır. Parçaların girişinde verilen diyaloglar, bu stratejilerin uygulama alanlarıdır ve oldukça başarılıdır. Dinlediğini daha iyi anlama hedefli soru-cevap etkinliğiyle zenginleştirilmiştir. Yine metinlerde bahsedilen konuyla ilgili farklı kaynaklardan bilgi toplama ve sınıfta sunma aktivitesi tamamlayıcı bir uygulamadır. Dinleme metinleri ünite içeriğiyle aynı konuları içerdiğinden, öğrenciyi sıkmayan ve ilgisini çeken çalışmalardır. İlk okuma metinleri sunulan yönergeleri uygulayacak etkinlikle başlayan, uzun metinlerdir. Yeni kavramlardan bazıları sözlükten araştırma talebiyle öğretilmesi hedeflidir. Eş anlamlılarının verilip, tanımı yapılan kelimenin bulunması alıştırmaları da yine sözcük dağarcığını artırma amacı taşımaktadır. İkinci okuma metinleri ya bir fotoğraf, resim, harita ya da grafiklerle başlamakta, konuya giriş yapılmaktadır. İki okuma parçaları konu olarak örtüşmektedir. Bu kitapta da çeşitli sözlükler, alıntı yoluyla tanıtılmakta, uygulamayla kullanımları hakkında bilgi verilmektedir. Yedinci, sekizinci ve dokuzuncu ünite "المعجم الوجيز", onuncu ünite "المكنز الكبير", on birinci ünite "المخصص لابن سيده" on ikinci ünite "فقه اللغة- للثعالبي" isimli sözlüklerden çalışmalar sunulmuştur. Yazı çalışmaları daha iyi bir kompozisyon yazma amacıyla, belge ve kaynak kullanmak, "تنظيم الكتابة- أسلوب الإستقراء", "تنظيم الكتابة- أسلوبا الترتيب الزمني والمكاني", "تنظيم الكتابة- أسلوب الإستدلال", doküman kullanma, kompozisyonun kelimelerini, cümlelerini, üslubunu ve paragraflarda ifade edilen fikirleri düzenleme hakkında bilgiler, örnekler verilip, uygulama imkânları sağlanmıştır. Dilbilgisi yapılarından "إعراب الإسمين- الأسماء الخمسة- أب- أخ- حم- فو- ذو, النسب", "المفعول لأجل", "أفعال المقاربة والجزاء والشروع", "إعراب الإسمين- الأسماء الخمسة- أب- أخ- حم- فو- ذو, النسب", "المفعول لأجل" konuları örnekler ve biraz daha ayrıntılı açıklamalarla tekrar edilmiş, "إعراب الإسمين- الأسماء الخمسة- أب- أخ- حم- فو- ذو, النسب", "المفعول لأجل" konuları ise ilk kez verilmiştir. Diğer kitapta olduğu gibi açıklamaların ve tanımların azlığı, örneklerin çokluğu dikkat çekmektedir. Belagat bölümünde yeni bir kavram tanıtımından ziyade, metin, şiir ve ayetler üzerinde öğrenilen bilgilerin incelenmesi, değerlendirilmesi ve uygulanması yoluna gidilmektedir. Aktivite ve en sonda yer alan genel tekrar üniteleri hem öğretmene hem de öğrenciyeye; öğrenilen bilgileri, geliştirilmesi hedeflenen becerileri kontrol etme fırsatı sunmaktadır. Aynı

zamanda eksik bilgilerin öğrenilmesi ve de yeteneklerin geliştirilmesindeki yetersizlikleri fark edip, çözüm odaklı uygulamalar yapmaya imkân tanımaktadır.

Bu kapsamda; kitapta kullanılan yöntemin diğer dönem kitabında olduğu gibi seçmeli yöntem olduğu hemen fark edilmektedir. Dilbilgisinin açıklamalar, kurallar ve örneklerle tümdengelim yöntemiyle öğretildiği, kelimelerin eş anlamlarıyla verildiği, az miktarda ana dile geçiş yapıldığı, dilin kullanımına önem verildiği, yazma becerisinin de diğer beceriler kadar göz önünde tutulduğu bir yöntemdir. Kelime öğretimi ve dağarcık oluşturulmasında, aktivitelerin sıralamasında düz varım yöntemine, dilbilgisi kurallarının açıklanıp, özenle öğretilmesinde, anlamlı bir öğrenmeyi vurgulayan bilişsel yönteme, ana dile izin vermesinde, dilin kullanılmasının esas olmasında, konuşma ve dinleme etkinliklerinin öne çıkmasında kulak-dil alışkanlığı ve iletişimsel yöntemeye dayanmaktadır. Bu yöntemin en belirgin özelliklerinden biri olan kültür aktarımı tüm kitap boyunca fark edilmektedir. Günlük hayattan alınan konular bile ayet, hadis ya da konu ile ilgili Arapça deyim- atasözleriyle donatılmaktadır. Dinleme metinlerinde de sık sık ayetlere başvurulmaktadır. Zaten edebiyat ve belagat bölümü bunun en belirgin örneğidir. Uygulamalarda grup çalışması ya da sınıf etkinlikleriyle dil kullanımına itina gösterildiği göze çarpmaktadır. Farklı etkinliklerle hedef dilin ifadesine önem verilmekte özellikle sınıf etkinlikleri şeklinde uygulanmaktadır. Böylelikle dersin canlandırılması, öğrenciyi derse katarak ilgisinin devamı, güdülenmesinin yüksekliği amaçlanmaktadır. İyi bir dinleme-okuma-yazma ve konuşma seviyesi oluşturulması hedefi gözlenmektedir.

Kullanılan teknikler diğer kitaptakilerle aynıdır. Kitabın soru-cevap, rol yapma ve drama, ikili- grup çalışmaları, kavram haritaları ve dilsel ve iletişimsel oyunlar tekniklerine sıkça başvurduğu gözlenmektedir.

2.2.12.2. Çalışma Kitaplarının Değerlendirilmesi

Aktivite sıralamaları öğrenci kitaplarıyla aynıdır. Dinleme etkinliği ile ilgili alıştırmaları farklı bir konuşma konusu olan uygulama izlemektedir. Dinleme etkinliğiyle ilgili kompozisyon yazılması talebi dinlediğini daha iyi anlama hedeflidir. Okuma metinleri ünite konularıyla aynı çerçevede ancak daha kısadır. Uygulamalarda zaman zaman öğrenci kitabı metinlerine atıf yapılmaktadır. Yazı çalışmaları öğrenci kitabında verilen bilgilerle örtüşmekte, değerlendirilmesi istenen bir metin ve yazılması beklenen bir

konu sunulmaktadır. Dilbilgisi kuralları açıklanmadan alıştırmalar verilip tatbik edilmektedir. Hemen arkasından kitapta olandan daha geniş bir açıklama bölümler halinde sunulmaktadır. Edebiyat ve belagat bölümünde şiirlerden, ayetlerden alıntılarla alıştırmalar verilmektedir. Kitabın sonunda sene sonu sınavı yer almaktadır. Resimler, fotoğraflar, şemalar ve tablolar kullanılmakta, görsel katkı sağlama hedefi güdülmektedir. Bu kitaplar öğrenci çalışma kitaplarıyla beraber kullanıldığında ünite bilgilerini destekleyen çalışmalardır. Öğrenciye öğrendiklerini uygulama ve araştırma fırsatı sunmaktadır. İçeriklerin aynı olması, alıştırmaların çokluğu hem öğrenci hem öğretmen için kontrol imkânı vermektedir. Eksik noktaların tamamlanmasına yardımcı olmaktadır. Tüm aktivitelerde ünite bilgilerinin, kelimelerin, dil yapılarının tekrarı ve gözden geçirilmesi amaçlanmakta ve başarılı olmaktadır. Diğer kitapta olduğu gibi dinleme ve okuma metinleriyle alakalı soru- cevap alıştırmaları, fotoğraflar, grafikler, şemalar ve tablolar çerçevesinde konuşma etkinlikleri dilin kullanılmasını hedefleyen çalışmalardır. Kullanılan yöntemin özelliğinden dolayı öne çıkan dilbilgisi açıklamalarıdır. Dört beceri geliştirilme hedefi açıkça görülmektedir. Bu bağlamda kullanılan yöntemin öğrenci kitabında olduğu gibi seçmeli yöntem olduğu açık bir şekilde gözlenmektedir. Aynı sıralama, benzer etkinlikler ve dilin anlamlı ve bilinçli kullanılmasının vurgulanmasından da anlaşılmaktadır. Alıştırmaların şiir ve ayetlere geniş yer vermesi yöntemin özelliği olan kültürel aktarıma da dikkat çekmektedir. Zaten iki kitap ve CD bir bütündür ve aynı metot takip edilmektedir. Soru- cevap, rol yapma ve drama, grup çalışması tercih edilen tekniklerdir.

Çalışma kitaplarında dil yapılarının öğrenilip bilinçli ve anlamlı bir kullanım hedeflendiği dikkat çekmektedir. Bu bağlamda kitaplarda takip edilen yöntemin, bilişsel metot olduğu gözlenmektedir. Dinleme, okuma, yazma ve konuşma sıralamasıyla becerilerin geliştirilmesi hedeflenmektedir. Konuşma ihmal edilmekle ve diğer beceriler kadar öne çıkmamakla birlikte etkinlikleri olan aktivitedir. Sözlükten eş-zıt anlamlarıyla kelime bulma, sözcük dağarcığının genişlemesini hedef alan yöntemin bir özelliğidir. Soru-cevap ve grup çalışması kullanılan tekniklerdir.

SONUÇ

Anadili Arapça olmayan, ikinci dil olarak öğrenmek isteyen yabancılara Modern Arapça öğretilmesi hedefi taşıyan Te‘allem el-‘Arabiyye adlı Arapça öğretim seti, tüm öğretim kademelerini içine alacak şekilde sınıflandırılmış ve tasarlanmıştır.

Anaokulu ve hazırlık sınıfı kitapları, resimlerden oluştuğu ve yazı çalışmasının başladığı ilk kitaba bir alt yapı oluşturduğu için değerlendirilmeye alınmamıştır. İlk okul seviyesindeki ilk üç kitabın dört dil becerisinin geliştirilmesine uygun bir şekilde olduğu dikkat çekmektedir. Öğretilmesi hedeflenen konuların, basitten zora ve somuttan soyuta sıralanması başarılı bir uygulamadır. Bu kitaplarda; dilbilgisi kurallarının çoğunlukla tümevarım yöntemiyle gösterildiği, diyalogların çokluğu, görsel malzemenin bolluğu, hikâye oluşturma etkinlikleri, resimler yardımıyla benzerlikleri ya da farklılıkları bularak kelime dağarcığının zenginleştirilme çabaları, oldukça işlevsel olan CD’lerin hem görsel hem de işitsel olarak ilgiyi artırması, günlük hayata dair kelime ve dil yapılarının kullanılması, alıştırma ve diyalogların öğrenciyi devamlı aktif kılma misyonu, dinlediğini anlama etkinliklerinin hedef kitleye uygunluğu göze çarpmaktadır. Dilin kişiselleştirilmesi gözlenmektedir. İlkokul seviyesinin son iki kitabına baktığımızda bu kitapların hem tarz hem de içerik bakımından diğer gruptan ayrıldığını görmekteyiz. Bu kitaplar dilbilgisi alıştırmalarının çokluğu ile dikkat çekmektedir. Kurallar tümdengelim yöntemiyle yoğun bir şekilde verilmeye başlanmıştır. Konular ve yeni dil yapıları bir anda ağırlaşmış, kelime ve kavramların sayısı oldukça artmıştır. Yeni dağarcık resimlerle ve eş anlamlıları verilerek öğretilirken, anlamı verilmemiş kelime ve dil yapılarının fazlalığı ilgiyi azaltmaktadır. Alıştırmaların tarzının her ünite de aynı olması, tekrar ünitelerindeki hikâye oluşturma etkinlikleri, ünite başlarındaki konuya hazırlık soruları, grup çalışmalarına yönlendirerek öğrencinin dili doğru ve etkin kullanması hedefli uygulamalar faydalı etkinliklerdir. Ancak özellikle dördüncü sınıf kitabında ağır basan kültür aktarımı hedefli konular, öğretim hedeflenen kitlenin seviyesinin oldukça üstündedir. Okuma parçalarının uzunluğu ve metin içeriklerinin ağırlığı ile dikkat çekmektedir. Burada farklı ve dikkat çeken bir husus; bu kademenin son sınıf kitaplarının bir önceki yılın kitaplarından daha basit ve içeriğinin daha anlaşılabilir olmasıdır. İlk üç seviyenin devamı niteliğindedir. Ancak bir anda dördüncü sınıf kitaplarında konular ve içerikler

ağırlaşmış ve müfredattan ayrılmıştır. Son sınıf seviyesinin metinleri çok uzun değildir ve anlaşılabilir dil yapılarından oluşmaktadır. Sonuç olarak her iki kitap da genel olarak hedef kitlenin seviyesinin üzerinde ve kültür aktarımı hedefli konulardan oluşmaktadır.

Orta kademeye ait kitaplarda hemen dikkati çeken bir uygulama ilk kez eklenen “seçilen kelimelerin sözlükten araştırılması” etkinliğidir. Metinlerin ağırlığı ve uzunluğu da başarıyı düşürecek faktörlerdendir. Göze çarpan bir diğer nokta ise dilbilgisi kurallarının öğretiliş şeklidir. Kurallar analiz yöntemiyle değil, açık olarak tümdengelim metoduyla verilmektedir. Kuralların basitten zora doğru sıralandığı ancak daha fazla öne çıktığı gözlenmektedir. Bu kitaplarda ilk kez uygulanan farklı bir çalışma da yazım kurallarının tanımlanarak, örneklerle açıklanması ve alıştırmalarla uygulanmasıdır. Yine ilk kez “irap” adı verilen Arapça cümle öğelerinin gösterildiği uygulamalar yer almaktadır. Seslendirilmesi oldukça başarılı olan metinlerin içerikleri önceki kitaplarda olduğu gibi hedeflenen kitlenin seviyesinin üzerinde ve ağırdır. Dinleme ve okuma parçaları ünitelerin konularıyla paralel, grup çalışmasına yönlendiren, tüm sınıfı aktif hale getiren aktivitelerdir ancak özellikle kültürel bölümün kelimelerinin de eklenmesiyle artan çok sayıdaki yeni dil yapılarının öğretilmesi uygulaması zor çalışmalardır. Dilsel ve eğitsel oyunların fazla kullanılmadığı kitaplarda, dikkat çeken en temel husus ise bu kademedeki metinlerin günlük hayattan olmamasıdır. Özellikle son sınıf kitaplarının görüntüsü, dini bir kitap havası taşımaktadır. Üstelik konuda örtüşmek hedefli kompozisyon konularının da aynı olması ciddi bir sorundur ve canlılığı ve motivasyonu düşürecek etkinliklerdir. Dil kitabından çok din kitabı gibi gözüken kitaplar, dilin işlevselliğini artıracak uygulamalardan ve alıştırmalardan da yoksundur. Bilim, teknoloji, siyaset, sosyal hayat, günlük yaşamdan dil yapılarının bulunmadığı metinler çok sayıda klasik kelime barındırmaktadır. Üstelik böylesi içerikler teknik kullanmaya uygun değildir. Bu ise hedef kitle bakımından uygun değildir. En çok kullanılması gereken oyunlardan mahrum hedef kitlenin motivasyon ve ilgisinin sağlanmasının mümkün olmadığı gözlenmektedir.

Lise kademesindeki kitaplara baktığımızda kitapların kendi başına öğrenebilirliği vasfıyla uyuşmadığını görmekteyiz. Günlük hayata ilişkin kavram ve dil yapıları yerine, klasik Arapça terimlerinin verilmesi, modern dil öğretimi başlığıyla gelen setle uyuşmaz bir durumdur. Kurallar şu anda gerçek hayatta kullanılmayan dil yapıları örnekleriyle

verilmektedir. Alıştırılmalar hem okuma parçalarından sonra, hem de kuralların ardından tek tiptir. Analiz ederken bile oldukça sıkıcı olan bu uygulamalar sete tekdüzelik vermekte, oyunla öğrenilebilecek pek çok bilginin eksik kalmasına neden olmaktadır. İrap konusu ise oldukça karışıktır. Bazen örneklerle açıklanmakta, bazense hiç değinilmemektedir. Başarılı bulunan bir uygulama, yeni kelimelerin semantik bağlamı görme açısından cümle içerisinde kullanılarak verilmesidir. Dinleme parçalarının aynı hikâyenin devamı şeklinde gelmesi, bilinen kelimelerden, net ve anlaşılır olması, ünite başlarına eklenmiş, kazanımları gösteren bölümler, dinleme etkinliklerinin öncesinde yer alan hazırlık uygulamaları da öğrenciye fayda sağlayan uygulamalardandır. Kompozisyon yazma etkinlikleri öğretmene bağlı, uygulandığı ve geri dönüt sağlandığında başarı sağlayacak etkinliklerdir. Uzun ve yoğun kelimelerden oluşan metinlere bağlı olarak çok fazla tekniğin kullanılmamış olması, önceki kitaplarda var olan pek çok öğretim tekniğinin burada olmaması, oyunlara yer verilmemesi, modern öğretim yöntemleriyle uyuşmamaktadır. Bu kadar ağır metinlerde bu tekniklerin uygulanması da imkânsız görünmektedir. Dinleme aktivitesinin sonrasında yer alan etkinlikler, dili kullanmaya yönelik aktivitelerdir. Metinler birbiriyle bağlantılıdır. Bu ise ünite içinde uyum sağlamakta, yeni dil yapılarının tekrarına imkân vermektedir. Okuma tekniklerinden önce sunulan hazırlık uygulamaları ve teknikler ilk kez uygulanan çalışmalardır. Metin sonrasındaki alıştırmalar okuduğunu anlamaya yönelik, dili kullandıran etkinliklerdir. Yine ilk kez bu kitaplarda görülen, sözlükte kelime bulmayı öğreten ve farklı sözlükleri tanıtan etkinlik, konuyla ilgili pratik yapma fırsatı vermektedir. Kitabın ilk kez uyguladığı bir diğer etkinlik ise, bazı edebiyatçıların eserlerinden bir bölümünün verildiği, kısaca haklarında bilgi sunulduğu, kültür aktarımına çok güzel örnek teşkil eden, edebiyat ve belagat isimli bölümdür. Yazı yazma etkinliği ise değişmiş, kompozisyon yazma bölümüne teknikler eklenmiş ve bu bilgiler ışığında uygulamalar sunulmuştur. Arapça öğretiminde genelde eksik kalan bu uygulamalar, bu kitaplarda oldukça başarılıdır. Dilbilgisi konuları açık bir şekilde, analiz istemeden, şemalarla sunulmuştur. Kurallarda belli bir sıra takip edilmemekte, konular karışık bir şekilde farklı kaidelerden oluşmaktadır. Uygulama alıştırmaları işlevsel ve yeterlidir. Ünitenin sonunda yer alan aktivite bölümü, öğrencinin konuyu kendi kendine tekrar etmesine fırsat tanıyan yazılı yorum ve alıştırmalardan oluşmaktadır. Bu kültürel yoğunlaşma hedef kitlenin seviyesine uygun olsa da, farklı

konu ve içeriklerin sunulması, kitapların başarısını artırabilir gerçeğinin gözden kaçmasına neden olmaktadır.

Ana okulundan lisenin sonuna kadar tüm sınıflar için çalışma kitapları olan setin, aktivite sıralamalarının, öğrenci kitaplarıyla örtüştüğü gözlenmektedir. Etkinlikler, ana ders kitabında verilen bilgileri tekrar etmeye, öğrencinin yeni dil yapılarını kullanmasına yöneliktir. Bazen dinleme metniyle ilgili kompozisyon yazılması istenmekte, bazen de konuşma yapılması talep edilmektedir. Ünite içeriğine hakim olması beklenen öğrencinin, dili mümkün olduğunca çok kullanması hedeflenmektedir. Özellikle bolca kullanılan resim, grafik, pano, harita ve şemalar çerçevesinde istenilen konuşma etkinlikleri, dilin işlevselliğini artırıcı uygulamalardır. Çalışma kitapları, öğrenci kitapları ve CD çalışmaları ile uyumlu, her ünitenin ardından yapıldığında ve öğrencinin kendi kendine çalışmasını sağlayan uygulamaları pekiştirdiğinde geliştirecek, fayda verecek, ilerleme sağlayacak uygulama sahalarıdır.

Modern dil öğretimi hedefiyle planlanmış olan bu set; kitaplarla uyumlu CD çalışmaları da içermektedir. CD'ler, ünite içerisinde yer alan dil yapılarının kullanıldığı dinleme parçaları, ilgili sorulardan oluşmaktadır. Ses kalitesi oldukça iyi, net, anlaşılır konuşmaları kapsamaktadır. Öğrenci kitapları ve çalışma kitaplarıyla paralel gitmektedir. Bu kitaplarda yer alan etkinlikleri destekler, pekiştirir durumdadır. İlk kademede kullanılan görseller hedef kitlenin seviyesine uygundur. Konular ve parçalar giderek ağırlaşmakta, dinlenileni anlama hedefiyle, seviyeye göre bazen diyaloglar bazen de hikâye tarzı anlatımla desteklenmektedir. Genelde ünite içeriğiyle direk olarak ilgili, ara sıra yakın konulardan, nadiren de ilgisiz konulardan derlenmiş parçalardır. Son seviyede oldukça uzun metinler yer alsa da, genel olarak hedef kitleye uygun, öğrenilen kelime ve dil yapılarının duyulduğunda da anlaşılması esasına dayanmaktadır. Modern bir dil öğretme çalışmasının en önemli unsurlarındandır. Yabancı bir dil öğreniminde geliştirilmesi hedeflenen dinleme yeteneğini istenilen seviyeye taşıyabilir niteliktedir.

Öğretmen kılavuz kitapları ilk kademede kitap şeklinde sonrasında ise CD olarak sunulmuştur. Kitabın tamamının yer aldığı çalışmalarda, her etkinlik öncesi öğretmene yol gösterilmektedir. Özellikle mesleğe yeni başlayan öğretmenler için elzem uygulamalardır. Alıştırmaların ne şekilde yapılabileceği, etkinliklerin uygulanma

alanları ve tarzları, öğrenciyi aktif kılmak için ne gibi yönergeler kullanılabileceği hakkında öğretmene yol göstermektedir. O an için öğretmenin aklına gelemeyebilecek stratejileri kullanması dikkat çekmektedir.

Modern bir sistemle Arapça öğretmeyi hedefleyen bu set; diğer yabancı dillerde var olan modern setlerle karşılaştırıldığında pek çok eksik noktalarla dikkat çekmektedir. Ancak Arapçanın yapısından da kaynaklanabilecek bu yetersizlikler onun başarılı bir set olarak kabul edilmesine engel değildir. Özellikle Arap-İslâm kültürü aktarımı amaçlı içeriklerin modern öğretim metot ve yöntemleriyle öğretime izin vermemesi büyük bir handikaptır. Kapsamın günlük ve modern hayat ilişkin dil yapılarıyla oluşturulmuş olması başarıyı ve beklenen seviyeyi artırabilirdi. Yine de ana ders kitapları, çalışma kitapları, öğretmen kitap ve CD'leri ve her kitaba ait CD etkinlikleriyle, çok fazla alternatif bulunmayan alanda göz dolduran bir çalışmadır. Ünite içlerinde değinilen baskı hatalarının düzeltilmesi ve dinleme parçalarındaki eksikliklerin ya da yanlışlıkların giderilmesi güvenilirliği artıracaktır. Set, dilbilgisi kurallarına ve uzun metinlere boğulmuş diğer kaynaklarla karşılaştırıldığında, alanında yeni bir soluk olarak tarif edilebilir. Ancak her zaman olduğu gibi, uygulamaların başarıya ulaşması, eksik yönlerin çaba ve ekstra etkinliklerle kapatılması, aktif, motivasyonu yüksek, alana hakim öğreticiye bağlıdır.

KAYNAKÇA

Kitaplar

- AKSAN, Doğan. **Her Yönuyle Dil Ana Çizgileriyle Dilbilim**. Ankara: T.D.K.Y 2009.
- BAŞKAN, Özcan. **Yabancı dil öğretimi ilkeler ve Çözümler**. İstanbul: Multilingual. 2006.
- BROOKS, Nelson. **Language and Language Learning. Theory and Practice**. Second Edition. New York: Harcourt, Brace & World Inc. 1964.
- BROWN, H. Douglas & ABEYWICKRAMA, Priyanvada. **Language Assessment Principles and Classroom Practices**. Second Edition. NewYork: Pearson. Longman, 2010
- BROWN, H. Douglas. & GONZO, Susan. **Readings on Second Language Acquisition**. Englewood Cliffs. New Jersey: Prentice Hall Regents. 1995.
- BROWN, H. Douglas. **Principles of Language Learning and Teaching**. Second Edition. New Jersey: Prentice Hall. 1987.
- CHOMSKY, Noam. **Aspect Of The Theory Of Syntax**. Cambridge: Massachusetts. The M.I.T. Press Massachusetts Institute of Technology. 1965.
- , Noam. **Language and Mind**. Massachusetts Institue of Technology. New York: Harcourt Brace &World, Inc. 1968
- , Noam. **Syntactic Structures**. Massachusetts Institue of Technology. Paris: Mouton The Hague. 1975
- DEMİRCAN, Ömer. **Yabancı Dil Öğretim Yöntemleri**. 5. Basım, İstanbul: Der Yayınları. 2013.
- DEMİREL, Özcan. **Yabancı Dil Öğretimi**. 7. Baskı. Ankara : Pegem Akademi Yayınları. Ekim 2012.
- DOĞAN, Candemir. **Arapça Öğretim Metot ve Teknikleri**. Ankara: Lazer Ofset. 1998.
- GATTEGNO, C. . **Teaching Foreign Languages İn Schools: The Silent Way**. 2nd Edition New York: Educational Solutions. 1972.
- HENGİRMEN, Mehmet. **Yabancı Dil Öğretim Yöntemleri ve TÖMER Yöntemi**. 3. Baskı. Ankara: Engin Yayınevi. 200.
- JOHNSON, Keith. **An Introduction To Foreign Language Learning And Teaching**. Harlow. England: Pearson Education. 2001.

- KANSU, Nafi Atif. **Pedagoji Tarihi**. Öğretmen okulu kitapları. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi. 1948.
- KRASHEN, Stephen. **Second Language Acquisition and Second Language Learning**. New York: Pergamon Press. 1981.
- KUMARAVADIVELU, B. **Beyond Methods, Macrostrategies for Language Teaching**. New Heaven: Yale Language Series by Yale University. 2003.
- KUMARAVADIVELU, B. **Understanding Language Teaching From Method to Postmethod**. New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates Publishers. 2006.
- La FORGE, P.G. **Counseling And Culture in Second Language Acquisition**. Oxford: Pergamon, 1983.
- MACARO, Ernesto. **Teaching and Learning a Second Language. A Review Of Recent Research**. New York: Continuum. 2003.
- MITCHELL, Rosamond & MYLES, Florence. **Second Language Learning Theories**. Great Britain: Second Edition. Hodder Arnold published. 2004.
- MURRAY, Denise E.. CHRISTISON, Marry Ann. **What English Language Teachers Need To Know Volume 1 Understanding Learning**. ESL&Applied Linguistics Professional Series. First Published New York: by Routledge 2011.
- MURRAY, Denise E. & CHRISTISON, Mary Ann. **What English Language Teachers Need To Know. Volume II. Facilitating Learning**. ESL & Applied Linguistics. Professional Series. New York: Routledge. 2011.
- NUNAN, David. **Language Teaching Methodology; A Textbook for teacher**. Hertfordshire, U.K: Published by Phonix ELT, 1995.
- POLITZER, Robert L. **Foreign Language Learning; A Linguistic Introduction**. Englewood Cliffs. New Jersey: Preliminary Edition. 1965.
- RICHARDS, Jack C. and RODGERS, Theodore S. **Approaches And Methods in Language Teaching**, second edition. Cambridge University Press. England: 2001.
- SEBÜKTEKİN, Hikmet. **Yüksek Öğretim Kurumlarımızda Yabancı Dil İzlenceleri**, İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınları No: 273. 1981
- YALIN, Halil İbrahim. **Öğretim Teknolojileri ve Materyal Geliştirme**, Ankara: Pegem Yayınları, 2010.

Sürekli Yayınlar

- AKTAŞ, Tahsin. Yabancı Dil Öğretiminde İletişimsel Yeti. **Journal of Language and Linguistic Studies**. S:1(1) 2005. s. 89- 100.
- ALTUNBAY, Müzeyyen. Dil Öğreniminde ve Öğretiminde Tiyatronun Kullanımı ve Tiyatronun Temel Dil Becerilerine Katkısı. **Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkish**. Volume: 7/4. Fall. 2012. s:2.
- DİNÇAY, Turgay. Designing a Learner- Centered ESP Course For Adults Based On Evidence From A Questionnaire And Incorporating The Learners' Aims Into A Situational –Based Syllabus. **Ankara Üniversitesi Türkçe ve Yabancı Dil Araştırma ve Uygulama Merkezi TÖMER. Dil Dergisi**. sayı: 150, Ekim-Kasım-Aralık 2010. s. 15.
- DUMAN, Gül Banu. Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretiminde Materyal Geliştirme ve Materyallerin Etkin Kullanımı. **Ana Dili Eğitimi Dergisi ADED**. Cilt :1. Sayı: 2. 2013. s.1-8.
- EKMEKÇİ, F. Özden. Yabancı Dil Eğitimi Kavram ve Kapsamı. **Türk Dili, Dil Öğretim Özel Sayısı**. TDK Yay. S: 379-380/Temmuz- Ağustos 1983. s. 108-112.
- GÜNEŞ, Bilal. & ÜNSAL, Yasin. Bir kitap inceleme çalışması örneği olarak MEB Lise 1. Sınıf Ders kitabının Eleştirel olarak incelenmesi. Gazi Üniversitesi. **Türk Eğitim Bilimleri Dergisi**. Cilt: 2, Sayı: 3 (Yaz 2004) Ankara: 2004. s. 306.
- Harper, R., Bauer, R., Kannarkat, J. Learning theory and gestalt therapy. **American journal of psychotherapy**. 1976 Jan. 30(1)
- KOCAMAN, Ahmet. Yabancı Dil Öğretiminde Yeni Yönelimler. **Türk Dili. Dil Öğretim Özel Sayısı**. TDK Yay.Temmuz-Ağustos 1983. s. 379-380.
- ŞAHİN, Yusuf. Yabancı Dil Öğretiminin Eğitbilimsel ve Dilbilimsel Temelleri. **Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi** Sayı : 22 Yıl : 2007/1 (465-470 s.) s. 1-4.
- TÜRKÖZÜ, S. Göksel. Yabancı Dilde Ders Kitabı Esasları: Korece Üzerine. **Asya-Pasifik Çalışmaları Türkiye Yılığ**. 2007/2. s 40-41.
- TAŞ, Ayşe Mentiş. Yeni Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarına İlişkin Öğretmen Görüşlerinin Belirlenmesi. **Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**. Sayı 17. Konya: 2007. s. 520.
- ZENGİN, Dursun. Yabancı Dil Öğretim Kuramları ve Sözcük Öğretimi. **Türk Dili** TDK. Cilt : XC. Sayı : 646. Ekim 2005. s: 360-364.

Diğer yayınlar

- AÇIK, Kerim. Tanzimat'tan Günümüze Arapça Öğretimi (Kaynaklar Ve Yöntemler) **Doktora Tezi.** Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Temel İslam Bilimleri Ana Bilim Dalı Arap Dili ve Belâgatı Bilim Dalı. İstanbul: 2002.
- CAN, Tuncer. Yaşam boyu Öğrenme Bağlamında Yabancı Dil Olarak İngilizce Ders Kitaplarında Strateji Kullanımı. **Doktora tezi.** İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yabancı Diller Eğitimi Anabilim Dalı İngiliz Dili Eğitimi Bilim Dalı. İstanbul: 2011.
- POLAT, İbrahim. Türkiye'de Arapça Öğretimi Açısından "İmam Hatip Liseleri İçin Arapça " Adlı Ders Kitabı Serisinin Değerlendirilmesi. **Yüksek Lisans Tezi.** Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Arap Dili Eğitimi Bilim Dalı. Ankara: 2003.
- SOYUPEK, Hasan. İkinci Meşrutiyet'ten Günümüze Türkiye'de Arapça Öğretimi, **Doktora Tezi.** Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Temel İslâm Bilimleri Anabilim Dalı. Isparta: 2004.
- SÜMENGİN, Fatoş. El-'Arabiyyetu'l-Mu'âsira Adlı Serinin Arapça Öğretimi Açısından Değerlendirilmesi. **Yüksek Lisans Tezi.** Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Arap Dili Eğitimi Bilim Dalı. Ankara: 2004.
- ÜZÜM, Emin Cihan. Türkiye'de Arapça Öğretimi Açısından "El-Arabiyye li'n-Nâşi'in " Ders Kitabının Değerlendirilmesi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Arap Dili Eğitimi Anabilim Dalı. **Yüksek Lisans Tezi.** Ankara, 2001.

İnternet Kaynakları

- ALTUN, Ahmet. **Yabancı Dil Öğretiminde İlke Ve Yöntemler.** okul.selyam.net/docs/index-75946.html adlı adresten 25.04.2015 tarihinde alınmıştır.
- KİM, İsmet. Öğretim materyallerinin hazırlanması ve tasarlanması <http://www.slideshare> web sitesinden 15.05.2015 tarihinde alınmıştır.

ÖZGEÇMİŞ

20.01.1972 tarihinde Adapazarı'nda doğdu. 1993 yılında Selçuk Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Arap Dili ve Edebiyatı bölümünden mezun oldu. 1999 yılında Malezya İslam Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'ni bitirdi. 2000-2008 yılları arasında çeşitli kurumlarda Arapça öğretmenliği yaptı. 2008 yılında Milli Eğitim Bakanlığı okullarında öğretmenlik yapmaya başladı. Halen Serdivan Anadolu İmam Hatip Lisesi'nde Arapça öğretmeni olarak görev yapmaktadır.